

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

1997

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

••• Aktiv i grænselandet •••

Folkeafstemningen i 1920 delte Sønderjylland ved Skelbækken. To nationale mindretal opstod, og anerkendelse af disse er en vigtig forudsætning for et godt samarbejde på tværs af landegrænsen. Der hersker gode forhold mellem mindretals- og flertalsbefolkning, - men stadig er der forskel på dansk og tysk. Ca. 50.000 sydslesvigere ønsker at leve som danske i det tyske samfund. En af forudsætningerne for et aktivt dansk kulturelt og folkeligt liv i Sydslesvig er støtten fra Danmark. Den giver midler til drift af danske børnehaver og skoler - ungdoms- og kirkeligt arbejde - biblioteker og meget mere.

Den danske stat og Grænseforeningen yder og formidler denne støtte. En stor medlemskare i Grænseforeningen er det folkelige grundlag for, at dette fortsat kan ske.

Bliv medlem af GRÆNSEFORENINGEN

»Det er Grænseforeningens formål at virke til støtte for danskheden i grænselandet - særligt syd for grænsen, samt at styrke og udbrede kendskabet til grænselandets forhold«

Protector:
Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Årskontingentet varierer i lokalforeningerne omkring 75,- kr. For dette beløb får du fire gange om året bladet »GRÆNSEN«, - Grænseforeningens smukke årbog samt indflydelse på det lokale arbejde i din egen kreds.

Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure: Postboks 1530, Peder Skrams Gade 5, 1020 Kbh. K. Tlf. 33 11 30 63 eller hos den lokale formand.

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østervamt

Niels Aage Madsen
Langkær 11 A
6100 Haderslev
tlf. 74 52 16 24

Sønderborg Amt

Marie Hess
Frydenlundvej 5
6430 Nordborg
tlf. 74 45 61 91

Aabenraa Amt

Ove Nissen
Dalsmark 3
6300 Gråsten
tlf. 74 65 07 45

SØNDERJYSK ALMANAK 1997

4. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

4. årgang

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening^o

Redaktion: Hanne Clausen, Hardy Knudsen, Hans Schmidt,
Tage Madsen, Johann Mikkelsen, Lisbet Skau, Kern Haurum Pedersen
og Hans-Ole Mørk (ansvarshavende)

Forside: Nørreport i Flensborg (foto: Helge Krempin)

Sats og tryk: Aabenraa Bogtrykkeri

ISBN-nr. 87-984347-5-6

Indholdsfortegnelse

Forord

Forord 5

Almanak

Kalenderen 8
Solens opgang og nedgang 32
Højvandet ved vestkysten 33
Stjernesked 34
Formørkelser i året 1997 35

Artikler og digte

Inger Rahbek Andersen: En mosaik 38
Kresten Philipsen: Større lokalt selvstyre
gavner mindretallet 40
Arne G. Larsen: For 50 år siden... 44
Jes Caspersen: Om mindedage som
jeg oplevede dem 51
Folmer Christiansen: Om dansk og tysk i
Nordslesvig siden 1936 57
K.E. Larsen: Nogle sønderjyske erindringer 62
Elev fra Højer Ungdomsskole: Ung i dag 67
Nis Branderup: Da Maren Sypigh kom
te Andholm, å æ tagh fløj a æ indhus 74
Chr. Paulsen: Landbrugsrådgivning i Rusland .. 78
Anke Sporendonk: Indtryk fra
landdagsarbejdet 81
Svend Andersen: Da hylden begyndte at dufte.. 85
Frede Nissen: Nybyggere i Canada -
i moderne tid 89
Hans Parmann: En dansk kirke syd for grænsen 94
Lisbet Skau: Sønderjydsk Skoleforenings
årsberetning 1996 102

Mindeord

Friedrich-Peter Becker, Hovslund 108
Hans Christian Iversen, Bønderby 109
Karl Lund, Simmersted 110
Oliver Marius Olesen, København 111
Svend A. Helleesen, Sønderborg 112
Viggo Kragh-Hansen, Nybøl 113
Harald Holm Jacobsen, Sønder Løgum 114
Hans Munk Futtrup, Frederiksværk 115
Carl Christiansen, Frederiksstad 116
Martin Nørgaard, Kollund 117

Håndbog og vejviser

Det danske kongehus 120

Regeringen Nyrup Rasmussen II 121
Valg i Sydslesvig 122
5-mandsudvalget 123
Sønderjyllands Statsamt 124
Sønderjyllands Amt 124
Amtsrådsmedlemmer 125
Amtsprogramrådet 126
Kommuner i Sønderjyllands Amt 127
Foreninger, organisationer, institutioner m.v. 129
Kirkelige foreninger og organisationer 133
Fonde 133
Danske og frisiske institutioner i Sydslesvig 134
Musik, teater og kunst 140
Lokalhistoriske foreninger, arkiver
og samlinger 141
Biblioteker 147
Frie skoler 149
Kirkemusikskoler 150
Erhvervsskoler 151
Gymnasier og voksenuddannelsescentre 151
Videregående uddannelser 152
Turistforeninger 153
Vandrerhjem 154
Museer 154
Museer i Sydslesvig (udvalg) 156
Husholdningsforeninger 157
Landboforeninger 159
Familielandbrug 160
Land- og skovbrug 161
Haveselskaber 161
Husdyrbrugsorganisationer 162
Slagterier 162
Handel 163
Erhvervsråd og håndværker- og
industriforeninger 164
Finansiering 165
Jagt- og vildtforvaltning 166
Vildtforvaltningsområder og vildtkonsulenter i
Sønderjylland 167
Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning 167
Jagttider og fredningsbestemmelser 168
Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve 171
Ferieplan for skoleme i Sydslesvig m.v. 171
Flagregler 172
Flagdage 172
Notater 173

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer nu med 4. årgang - som landsdelens almanak og opslagsbog med nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

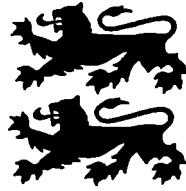
Almanakkens forsidemotiv er i år fra Sydslesvig - nemlig Flensborgs smukke Nørreport, som er byens eneste bevarede byport og byens vartegn - bygget i 1595 under Christian 4.

Som hidtil indeholder Almanakken en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold. I år har redaktionen valgt især at orientere artiklerne omkring personlig og historisk erindring, der bl.a. omhandler: Om dansk og tysk i Nordslesvig siden 1936. Nogle sønderjyske erindringer. For 50 år siden - om bl.a. Kronprinsesse Ingrid's Feriehem. Om mindedage som jeg oplevede dem. En Nis Branderup-historie. Da hylden begyndte at dufte - fra min skolegang i Aventoft. Nybyggere i Canada - i moderne tid. En dansk kirke syd for grænsen. Landbrugsrådgivning i Rusland. Ung i dag - elever fra Højer Ungdomsskole. Årsberetning fra Sønderjydsk Skoleforening. Endelig skriver Anke Spoorendonk om indtryk fra landdagsarbejdet og Kresten Philipsen om større lokalt selvstyre, der gavner mindretallet.

Almanakkens "vejviser" med adresser og telefonnumre på foreninger, organisationer, skoler m.fl. i Sønderjylland og Sydslesvig er i år yderligere blevet forbedret. Endelig rummer Almanakken som hidtil sine fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m., samt mindeord over kendte, afdøde personer i landsdelen.

Sønderjydsk Skoleforening vil også gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder fonde og annoncører, det gælder de mange, som beredvilligt har bidraget med indlæg og ideer, og det gælder foreningens tillidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjydsk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en god jul og et godt nytår 1997.

Sydslesvigsk Forening

DEN STORE KULTURELLE FORENING I SYDSLESVIG SIDEN 1920

ANDELSKASSEN

De Sønderjydske Andelskasser

Sundeved Andelskasse

Asserballeskov Andelskasse

Tandslet Andelskasse

Rømø Andelskasse

Andelskassen, Tinglev

ALMANAK

JANUAR 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 33 min.			SOL		MÅNE			
			OP	NED	OP	NED		
On.	1	Nytårsdag	Tusmørket varer 49 min.	UGE 1	08.41	15.46	–	11.29
			Solens radius 16' 16"					
To.	2	Abel	Vega kulm. midn. m.n.		08.41	15.47	00.26	11.50
			Jorden nærmest solen ● S.kv. 2.45					
Fr.	3	Enoch			08.41	15.48	01.35	12.12
Lø.	4	Methusalem	Sirius kulm. midn.		08.40	15.49	02.46	12.38
Sø.	5	Helligtrekonger s. <i>De vise mænd.</i>	Simeon Matt. 2,1-12		08.40	15.51	03.58	13.10
Ma.	6	Hellig 3 konger		UGE 2	08.39	15.52	05.10	13.50
Ti.	7	Knud, hertug			08.39	15.54	06.18	14.40
On.	8	Erhardt	Tusmørket varer 48 min.		08.38	15.55	07.20	15.43
To.	9	Julianus	● N.M. 5.26		08.37	15.57	08.12	16.56
Fr.	10	Paul eremit	(nærmest jorden		08.36	15.59	08.54	18.17
Lø.	11	Hyginus			08.36	16.00	09.29	19.41
Sø.	12	1.s.e.h. 3 k. <i>Den tolvårige Jesus i templet.</i> Luk. 2,41-52 el. Mark. 10,13-16	Reinhold		08.35	16.02	09.58	21.05
Ma.	13	Hilarius		UGE 3	08.34	16.04	10.24	22.27
Ti.	14	Felix			08.33	16.06	10.48	23.47
On.	15	Maurus	Tusmørket varer 46 min. ● F.kv. 21.02		08.31	16.07	11.12	–
To.	16	Marcellus	Castor kulm. midn.		08.30	16.09	11.38	01.04
Fr.	17	Antonius	Procyon kulm. midn.		08.29	16.11	12.06	02.17
Lø.	18	Prisca			08.28	16.13	12.38	03.27
Sø.	19	Sidste s.e.h. 3 k. <i>Forklarelsen på bjerget.</i> Matt. 17,1-9	Pontianus Pollux kulm. midn.		08.27	16.15	13.16	04.31
Ma.	20	Fabian og Sebastian		UGE 4	08.25	16.17	14.00	05.29
Ti.	21	Agnes			08.24	16.19	14.51	06.19
On.	22	Vincentius	Tusmørket varer 45 min.		08.22	16.21	15.47	07.02
To.	23	Emerentius	○ F.M. 16.11		08.21	16.23	16.48	07.38
Fr.	24	Timotheus	Merhur st. vestl. elong.		08.19	16.25	17.51	08.08
Lø.	25	Pauli omv.	(fjernest jorden		08.18	16.27	18.55	08.33
Sø.	26	Septuagesima <i>Arbejderne i vingården.</i> Matt. 20,1-16	Polycarpus		08.16	16.29	20.01	08.56
Ma.	27	Chrysostomus		UGE 5	08.14	16.31	21.06	09.16
Ti.	28	Fred. 6.s. føds.	Carolus Magnus		08.13	16.33	22.13	09.36
On.	29	Chr. 7.s. føds.	Tusmørket varer 43 min. Valerius		08.11	16.36	23.20	09.56
To.	30	Adelgunde			08.09	16.38	–	10.17
Fr.	31	Vigilius	● S.kv. 20.40		08.07	16.40	00.28	10.41

JANUAR 1997

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)		
On.	1	Nytårsdag	1	07.11	19.51
To.	2			07.51	20.36
Fr.	3			08.41	21.32
Lø.	4			09.42	22.41
Sø.	5			11.03	23.59
Ma.	6	Hellig 3 konger	2	–	12.27
Ti.	7			01.05	13.32
On.	8			01.59	14.27
To.	9			02.48	15.17
Fr.	10			03.35	16.03
Lø.	11			04.21	16.50
Sø.	12			05.05	17.35
Ma.	13		3	05.48	18.20
Ti.	14			06.29	19.03
On.	15			07.12	19.48
To.	16			07.57	20.39
Fr.	17			08.53	21.41
Lø.	18			10.03	22.54
Sø.	19			11.24	–
Ma.	20		4	00.06	12.36
Ti.	21			01.06	13.33
On.	22			01.57	14.21
To.	23			02.41	15.03
Fr.	24			03.18	15.42
Lø.	25			03.54	16.20
Sø.	26			04.30	16.59
Ma.	27		5	05.06	17.35
Ti.	28			05.39	18.11
On.	29			06.11	18.44
To.	30			06.41	19.17
Fr.	31			07.17	19.53

FEBRUAR 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 37 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 3 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Lø.	1.	Brigida	Solens radius 16' 14"	08.05	16.42	01.38	11.09
Sø.	2	Seksagesima	Kyndelmisse Deneb kulm. midn. m.n.	08.03	16.44	02.48	11.43
<i>Sædemanden. Mark. 4,1-20</i>							
Ma.	3	Blasius		08.02	16.46	03.56	12.26
Ti.	4	Veronica	UGE 6	08.00	16.49	04.59	13.21
On.	5	Agathe	Tusmørket varer 42 min.	07.58	16.51	05.56	14.27
To.	6	Dorothea		07.56	16.53	06.44	15.44
Fr.	7	Richard	(nærmest jorden ● N.M. 16.06	07.54	16.55	07.23	17.07
Lø.	8	Corintha		07.51	16.57	07.56	18.34
Sø.	9	Fastelavn	Quinquagesima. Esto mihi Apollonia	07.49	16.59	08.25	20.00
<i>Jesu dåb. Matt. 3,13-17</i>							
Ma.	10	Scholastica		07.47	17.02	08.51	21.24
Ti.	11	Hvide tirsdag	Euphrosyne	07.45	17.04	09.16	22.45
On.	12	Aske onsdag	Tusmørket varer 41 min. Eulalia	07.43	17.06	09.42	-
To.	13	Benignus		07.41	17.08	10.10	00.02
Fr.	14	Valentinus	● F.kv. 9.57	07.38	17.10	10.42	01.15
Lø.	15	Faustinus		07.36	17.12	11.18	02.22
Sø.	16	1.s. i fasten	Quadragesima. Invocavit Juliane	07.34	17.15	12.00	03.23
<i>Jesus fristes i ørkenen. Matt. 4,1-11</i>							
Ma.	17	Findanus		07.32	17.17	12.48	04.16
Ti.	18	Concordia	UGE 8	07.29	17.19	13.42	05.01
On.	19	Tamperdag	Tusmørket varer 40 min. Ammon	07.27	17.21	14.41	05.39
To.	20	Eucharis		07.25	17.23	15.42	06.11
Fr.	21	Samuel	(fjernest jorden	07.22	17.25	16.46	06.38
Lø.	22	Peters stol	○ F.M. 11.27	07.20	17.28	17.51	07.01
Sø.	23	2.s. i fasten	Reminiscere Papias	07.17	17.30	18.57	07.23
<i>Den kanaanæiske kvinde. Matt. 15,21-28</i>							
Ma.	24	Matthias	Regulus kulm. midn. UGE 9	07.15	17.32	20.03	07.43
Ti.	25	Victorinus		07.12	17.34	21.10	08.03
On.	26	Inger	Tusmørket varer 39 min.	07.10	17.36	22.17	08.24
To.	27	Leander		07.08	17.38	23.26	08.46
Fr.	28	Øllegaard		07.05	17.40	-	09.12

FEBRUAR 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	08.02	20.41
Sø.	2	08.59	21.42
Ma.	3	6 10.15	23.03
Ti.	4	11.53	–
On.	5	00.30	13.09
To.	6	01.35	14.09
Fr.	7	02.29	15.00
Lø.	8	03.17	15.47
Sø.	9 Fastelavn	04.02	16.32
Ma.	10	7 04.45	17.15
Ti.	11	05.27	17.59
On.	12	06.08	18.39
To.	13	06.50	19.21
Fr.	14	07.32	20.06
Lø.	15	08.23	21.00
Sø.	16	09.27	22.09
Ma.	17	8 10.48	23.29
Ti.	18	–	12.08
On.	19	00.38	13.09
To.	20	01.33	14.00
Fr.	21	02.18	14.44
Lø.	22	02.57	15.23
Sø.	23	03.33	15.59
Ma.	24	9 04.08	16.35
Ti.	25	04.42	17.11
On.	26	05.17	17.44
To.	27	05.48	18.15
Fr.	28	06.18	1845

MARTS 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 40 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 23 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
Lø.	1	Albinus	Solens radius 16' 8"	07.03	17.42	00.34	09.43
Sø.	2	3.s. i fasten	Oculi, Simplicius ☉ S.kv. 10.37	07.00	17.45	01.41	10.21
			<i>Jesus uddriver en uren ånd. Luk. 11,14-28</i>				
Ma.	3	Kunigunde	UGE 10	06.58	17.47	02.44	11.09
Ti.	4	Adrianus		06.55	17.49	03.42	12.07
On.	5	Theophilus	Tusmørket varer 39 min.	06.53	17.51	04.32	13.16
To.	6	Gotfred		06.50	17.53	05.14	14.34
Fr.	7	Perpetua		06.48	17.55	05.50	15.58
Lø.	8	Beata	(nærmest jorden	06.45	17.57	06.21	17.24
Sø.	9	Midfaste	Lætare, 40 riddere ● N.M. 2.15	06.42	17.59	06.49	18.50
			<i>Jesus bespiser 5000. Johs. 6,1-15</i>				
Ma.	10	Ædel	UGE 11	06.40	18.01	07.15	20.15
Ti.	11	Fred. 9.s. føds.	Thala	06.37	18.03	07.41	21.37
On.	12	Gregorius	Tusmørket varer 39 min.	06.35	18.05	08.09	22.55
To.	13	Macedonius		06.32	18.07	08.41	-
Fr.	14	Eutychius		06.30	18.09	09.16	00.07
Lø.	15	Zacharias		06.27	18.11	09.57	01.13
Sø.	16	Mariæ bebud. dag	Judica, Gudmund ● F.kv. 1.06	06.24	18.13	10.44	02.10
			<i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel. Luk. 1,26-38</i>				
Ma.	17	Gertrud	Mars i opp. til solen UGE 12	06.22	18.15	11.36	02.58
Ti.	18	Fred. 3.s. føds.	Alexander	06.19	18.17	12.33	03.39
On.	19	Joseph	Tusmørket varer 39 min.	06.17	18.20	13.34	04.13
To.	20	Gordius	Jævndøgn 14.55	06.14	18.22	14.37	04.41
Fr.	21	Benedictus	(fjernest jorden	06.11	18.24	15.42	05.06
Lø.	22	Paulus		06.09	18.26	16.47	05.28
Sø.	23	Palmesøndag	Fidelis	06.06	18.28	17.53	05.49
			<i>Jesu indtog i Jerusalem. Matt. 21,1-9</i>				
Ma.	24	Ulrica	Måneformørkelse UGE 13 ○ F.M. 5.45	06.03	18.30	19.01	06.09
Ti.	25	Mariæ bebud.		06.01	18.32	20.08	06.29
On.	26	Gabriel	Tusmørket varer 39 min.	05.58	18.34	21.17	06.52
To.	27	Skærtorsdag	Kastor	05.56	18.36	22.26	07.17
Fr.	28	Langfredag	Dr. Ingrid, Eustachius	05.53	18.38	23.33	07.46
Lø.	29	Jonas		05.51	18.40	-	08.21
Sø.	30	Påskedag	Quirinus, Sommertid begynder <i>Jesu Kristi opstandelse. Mark. 16,1-8</i>	06.48	19.42	01.37	10.05
Ma.	31	2. påskedag Balbina	Fred. 5.s. føds. ● S.kv. 20.38 UGE 14	06.45	19.44	02.35	10.58

MARTS 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	06.51	19.20
Sø.	2	07.35	20.03
Ma.	3	10	08.32 21.03
Ti.	4	09.47	22.21
On.	5	11.26	23.59
To.	6	–	12.48
Fr.	7	01.12	13.50
Lø.	8	02.09	14.42
Sø.	9	02.57	15.27
Ma.	10	11	03.42 16.11
Ti.	11	04.24	16.53
On.	12	05.05	17.33
To.	13	05.45	18.12
Fr.	14	06.26	18.53
Lø.	15	07.08	19.35
Sø.	16	07.56	20.23
Ma.	17	12	08.54 21.24
Ti.	18	10.11	22.44
On.	19	11.35	–
To.	20	00.03	12.42
Fr.	21	01.03	13.35
Lø.	22	01.51	14.20
Sø.	23	Palmesøndag	02.32 14.57
Ma.	24	13	03.08 15.35
Ti.	25	03.44	16.09
On.	26	04.18	16.45
To.	27	Skærtorsdag	04.53 17.20
Fr.	28	Langfredag - Dronning Ingrid	05.29 17.51
Lø.	29	06.02	18.23
Sø.	30	Påskedag - Sommertid begynder	07.38 19.57
Ma.	31	2. påskedag	14 08.20 20.39

APRIL 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 3 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 13 min.			SOL		MÅNE			
			OP	NED	OP	NED		
Ti.	1	Hugo	Solens radius 16' 0"	06.43	19.46	03.26	12.01	
On.	2	Theodosius	Tusmørket varer 40 min.	06.40	19.48	04.10	13.13	
To.	3	Nicætas		06.38	19.50	04.47	14.31	
Fr.	4	Ambrosius		06.35	19.52	05.19	15.54	
Lø.	5	Irene	(nærmest jorden	06.32	19.54	05.47	17.18	
Sø.	6	1.s.e. påske	Quasimodo, Sixtus Merkur st. østl. elong.	06.30	19.56	06.13	18.42	
			<i>Den tvivlende Thomas. Johs. 20,19-31</i>					
Ma.	7	Egesippus	● N.M. 12.02	UGE 15	06.27	19.58	06.39	20.06
Ti.	8	Chr. 9.s føds.	Janus		06.25	20.00	07.06	21.27
On.	9	Procopius	Tusmørket varer 41 min.		06.22	20.02	07.36	22.44
To.	10	Ezechiel			06.20	20.04	08.10	23.55
Fr.	11	Leo			06.17	20.06	08.49	–
Lø.	12	Chr. 4.s føds.	Julius		06.14	20.08	09.35	00.58
Sø.	13	2.s.e. påske	Misericordia Domini Justinus		06.12	20.10	10.26	01.52
			<i>Den gode hyrde. Johs. 10,11-16</i>					
Ma.	14	Tiburtius	● F.kv. 18.00	UGE 16	06.09	20.12	11.23	02.37
Ti.	15	Chr. 5.s føds.	Olympia Spica kulm. midn.		06.07	20.14	12.23	03.13
On.	16	Margrethe 2.s. føds.	Tusmørket varer 42 min. Mariane		06.05	20.16	13.26	03.44
To.	17	Anicetus	(fjernest jorden		06.02	20.18	14.30	04.10
Fr.	18	Eleutherius			06.00	20.20	15.35	04.33
Lø.	19	Daniel			05.27	20.22	16.41	04.54
Sø.	20	3.s.e. påske	Jubilate, Sulpicius <i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen.</i> Johs. 16,16-22		05.55	20.24	17.48	05.14
Ma.	21	Florentius		UGE 17	05.52	20.26	18.56	05.34
Ti.	22	Cajus	○ F.M. 21.33		05.50	20.28	20.06	05.56
On.	23	Georgius	Tusmørket varer 44 min.		05.48	20.30	21.15	06.20
To.	24	Albertus			05.45	20.32	22.24	06.48
Fr.	25	Bededag	Mark. evang.		05.43	20.34	23.31	07.21
Lø.	26	Cletus			05.41	20.36	–	08.02
Søn.	27	4.s.e. påske	Cantate Charl. Amalie Sandhedens ånd. Johs. 16,5-15		05.38	20.38	00.32	08.53
Ma.	28	Vitalis	Arcturus kulm. midn.	UGE 18	05.36	20.40	01.25	09.53
Ti.	29	Peter martyr			05.34	20.42	02.11	11.01
On.	30	Severus	Tusmørket varer 46 min. ● S.kv. 3.37		05.31	20.44	02.49	12.16

APRIL 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	09.17	21.38
On.	2	10.29	22.53
To.	3	–	12.03
Fr.	4	00.30	13.27
Lø.	5	01.50	14.29
Sø.	6	02.48	15.21
Ma.	7	15	03.38 16.06
Ti.	8	04.21	16.48
On.	9	05.02	17.29
To.	10	05.42	18.08
Fr.	11	06.21	18.45
Lø.	12	07.02	19.24
Sø.	13	07.44	20.05
Ma.	14	16	08.30 20.50
Ti.	15	09.24	21.44
On.	16	Dronning Margrethe	10.32 22.53
To.	17	11.53	–
Fr.	18	00.17	13.06
Lø.	19	01.26	14.02
Sø.	20	02.18	14.48
Ma.	21	17	03.02 15.29
Ti.	22	03.39	16.06
On.	23	04.17	16.42
To.	24	04.54	17.20
Fr.	25	Bededag	05.33 17.56
Lø.	26	06.12	18.32
Sø.	27	06.51	19.08
Ma.	28	18	07.30 19.44
Ti.	29	08.15	20.27
On.	30	09.08	21.21

MAJ 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 16 min. og tiltager i månedens løb 1 time 47 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
To.	1	Voldermisse	Philip og Jacob Solens radius 15' 52"	05.29	20.46	03.21	13.35	
Fr.	2	Athanasius		05.27	20.48	03.49	14.56	
Lø.	3	Korsmisse	(nærmest jorden	05.25	20.50	04.15	16.18	
Sø.	4	5.s.e. påske	Rogata, Florian <i>Bøn i Jesu navn. Johs. 16,23b-28</i>	05.23	20.52	04.40	17.40	
Ma.	5	Danmarks befrielse	Gothard De lyse nætter beg.	UGE 19	05.21	20.54	05.05	19.01
Ti.	6	Johannes ante portam	● N.M. 21.46	05.18	20.55	05.33	20.19	
On.	7	Flavia	Tusmørket varer 48 min.	05.16	20.57	06.04	21.34	
To.	8	Kr. himmelfart	Stanislaus	05.14	20.59	06.41	22.42	
Fr.	9	Caspar		05.12	21.01	07.24	23.41	
Lø.	10	Gordinaus		05.10	21.03	08.13	–	
Sø.	11	6.s.e. påske	Exaudi, Mamertus <i>Åndens vidnesbyrd. Johs. 15,26-16,4</i>	05.08	21.05	09.09	00.31	
Ma.	12	Pancratius		UGE 20	05.06	21.07	10.09	01.12
Ti.	13	Ingenuus		05.05	21.09	11.12	01.46	
On.	14	Kristian	Tusmørket varer 51 min. ● F.kv. 11.55	05.03	21.11	12.16	02.14	
To.	15	Sophie	(fjernest jorden	05.01	21.12	13.21	02.38	
Fr.	16	Sara		04.59	21.14	14.26	02.59	
Lø.	17	Bruno		04.57	21.16	15.33	03.19	
Sø.	18	Pinsedag	Erik <i>Helligåndens komme. Johs. 14,22-31</i>	04.56	21.18	16.41	03.39	
Ma.	19	2. pinsedag	Potentiana	UGE 21	04.54	21.19	17.50	04.00
Ti.	20	Angelica		04.52	21.21	19.00	04.22	
On.	21	Tamperdag	Tusmørket varer 54 min. Helene	04.51	21.23	20.10	04.48	
To.	22	Castus	○ F.M. 10.13	04.49	21.25	21.20	05.20	
Fr.	23	Desiderius	Merkur st. vestl. elong.	04.48	21.26	22.24	05.58	
Lø.	24	Esther		04.46	21.28	23.22	06.46	
Sø.	25	Trinitatis	Urbanus <i>Jesus og Nikodemus. Johs. 3,1-15</i>	04.45	21.29	–	07.44	
Ma.	26	Kronprins Frederik	Beda	UGE 22	04.43	21.31	00.12	08.51
Ti.	27	Lucian		04.42	21.32	00.52	10.04	
On.	28	Vilhelm	Tusmørket varer 57 min.	04.41	21.34	01.26	11.22	
To.	29	Maximinus	(nærmest jorden ● S.kv. 8.51	04.40	21.35	01.55	12.42	
Fr.	30	Vigand		04.38	21.37	02.21	14.02	
Lø.	31	Petronella		04.37	21.38	02.45	15.22	

MAJ 1997

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1		10.15	22.32
Fr.	2		11.39	24.00
Lø.	3		–	13.00
Sø.	4		01.23	14.05
Ma.	5	Danmarks Befrielse 19	02.24	14.57
Ti.	6		03.15	15.44
On.	7		03.59	16.24
To.	8	Kristi himmelfartsdag	04.41	17.05
Fr.	9		05.21	17.42
Lø.	10		06.00	18.21
Sø.	11		06.42	18.59
Ma.	12	20	07.24	19.38
Ti.	13		08.08	20.20
On.	14		08.57	21.08
To.	15		09.54	22.03
Fr.	16		11.02	23.14
Lø.	17		–	12.17
Sø.	18	Pinsedag	00.32	13.20
Ma.	19	2. pinsedag 21	01.35	14.11
Ti.	20		02.26	14.56
On.	21		03.09	15.36
To.	22		03.51	16.15
Fr.	23		04.33	16.56
Lø.	24		05.15	17.36
Sø.	25		05.59	18.15
Ma.	26	Kronprins Frederik 22	06.42	18.56
Ti.	27		07.24	19.35
On.	28		08.09	20.18
To.	29		08.59	21.08
Fr.	30		09.59	22.11
Lø.	31		11.11	23.29

JUNI 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 3 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 27 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø. 1	1.s.e. trin.	Nikomedes, Antares kulm. midn. Solens radius 15' 46'' <i>Den rige mand og Lazarus. Luk. 16,19-31</i>	04.36	21.40	03.09	16.42
Ma. 2	Marcellinus	UGE 23	04.35	21.41	03.35	18.00
Ti. 3	Fred. 8.s føds.	Erasmus	04.34	21.42	04.03	19.15
On. 4	Optatus	Tusmørket varer 60 min.	04.33	21.43	04.37	20.26
To. 5	Grundlovsdag	Bonifacius	04.33	21.44	05.16	21.29
	Kong Hans' føds.	● N.M. 8.03				
Fr. 6	Norbertus		04.32	21.45	06.02	22.23
Lø. 7	Jeremias		04.31	21.47	06.55	23.09
Sø. 8	2.s.e. trin	Medardus <i>Det store festmåltid. Luk. 14,16-24</i>	04.30	21.48	07.54	23.46
Ma. 9	Primus	UGE 24	04.30	21.48	08.56	-
Ti. 10	Onuphrius		04.29	21.49	10.00	00.16
On. 11	Prins Henrik	Tusmørket varer 63 min. Barnabas apostel	04.29	21.50	11.05	00.42
To. 12	Basilius	(fjernest jorden	04.28	21.51	12.11	01.05
Fr. 13	Cyrillus	Capella kulm. midn. m.n. ● F.kv. 5.51	04.28	21.52	13.17	01.25
Lø. 14	Rufinus		04.28	21.52	14.23	01.45
Sø. 15	3.s.e. trin	Valdemarsdag Vitus <i>Det tabte får. Luk. 15,1-10</i>	04.28	21.53	15.31	02.04
Ma. 16	Tycho	UGE 25	04.27	21.53	16.40	02.26
Ti. 17	Botolphus		04.27	21.54	17.51	02.50
On. 18	Leontius	Tusmørket varer 64 min.	04.27	21.54	19.01	03.18
To. 19	Gervasius		04.27	21.55	20.09	03.53
Fr. 20	Sylverius	○ F.M. 20.09	04.28	21.55	21.12	04.36
Lø. 21	Albanus	Solhverv 9.20, længste dag	04.28	21.55	22.06	05.30
Sø. 22	4.s.e. trin.	10000 martyrer <i>Vær barmhjertige. Luk. 6,36-42</i>	04.28	21.55	22.52	06.35
Ma. 23	Paulinus	UGE 26	04.28	21.55	23.29	07.49
Ti. 24	St. Hansdag	(nærmest jorden	04.29	21.55	-	09.07
On. 25	Prosper	Tusmørket varer 63 min.	04.29	21.55	00.01	10.29
To. 26	Pelagius		04.29	21.55	00.27	11.50
Fr. 27	Syvsoverdag	● S.kv. 13.42	04.30	21.55	00.52	13.10
Lø. 28	Carol. Amalie	Eleonora	04.31	21.55	01.16	14.30
Sø. 29	5.s.e. trin	Petrus Paulus <i>Peters fiskefangst. Luk. 5,1-11</i>	04.31	21.55	01.41	15.47
Ma. 30	Lucina	UGE 27	04.32	21.54	02.07	17.02

JUNI 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	-	12.29
Ma.	2	23	00.53 13.36
Ti.	3		01.59 14.32
On.	4		02.53 15.20
To.	5 Grundlovsdag		03.39 16.03
Fr.	6		04.21 16.42
Lø.	7		05.02 17.20
Sø.	8		05.42 17.59
Ma.	9	24	06.23 18.36
Ti.	10		07.05 19.14
On.	11 Prins Henrik		07.45 19.53
To.	12		08.29 20.53
Fr.	13		09.15 21.17
Lø.	14		10.08 22.11
Sø.	15		11.11 23.18
Ma.	16	25	- 12.21
Ti.	17		00.36 13.24
On.	18		01.44 14.18
To.	19		02.38 15.05
Fr.	20		03.27 15.50
Lø.	21		04.14 16.33
Sø.	22		04.59 17.17
Ma.	23	26	05.45 18.00
Ti.	24 Skt. Hansdag		06.30 18.42
On.	25		07.14 19.24
To.	26		07.59 20.06
Fr.	27		08.44 20.51
Lø.	28		09.36 21.47
Sø.	29		10.38 22.56
Ma.	30	27	11.53 -

JULI 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 21 min. og aftager i månedens løb 1 time 25 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Chr. 2.s føds. Fred. 2.s føds.	Theobaldus Solens radius 15' 44"	04.33	21.54	02.38	18.13
On.	2	Mariæ besøg	Tusmørket varer 62 min.	04.34	21.53	03.14	19.18
To.	3	Cornelius	Vega kulm. midn.	04.35	21.53	03.56	20.16
Fr.	4	Ulricus	Jorden fjernest solen ● N.M. 19.40	04.35	21.52	04.45	21.05
Lø.	5	Anshelmus		04.36	21.51	05.41	21.45
Sø.	6	6.s.e. trin. <i>Kristi nye lov. Matt. 5,20-26</i>	Dion	04.37	21.51	06.42	22.18
Ma.	7	Villebaldus	UGE 28	04.39	21.50	07.46	22.46
Ti.	8	Kjeld		04.40	21.49	08.51	23.10
On.	9	Sostrata	Tusmørket varer 60 min.	04.41	21.48	09.56	23.31
To.	10	Knud, konge	(fjernest jorden	04.42	21.47	11.02	23.51
Fr.	11	Josva		04.43	21.46	12.08	-
Lø.	12	Henrik	● F.kv. 22.44	04.45	21.45	13.14	00.10
Sø.	13	7.s.e. trin. <i>Zakæus. Luk. 19,1-10</i>	Margarethe	04.46	21.44	14.22	00.31
Ma.	14	Bonaventura	UGE 29	04.47	21.43	15.30	00.53
Ti.	15	Apostl. deling		04.49	21.42	16.40	01.18
On.	16	Susanne	Tusmørket varer 57 min.	04.50	21.40	17.49	01.49
To.	17	Alexius		04.52	21.39	18.54	02.27
Fr.	18	Arnolphus		04.53	21.37	19.53	03.15
Lø.	19	Justa		04.55	21.36	20.44	04.15
Sø.	20	8.s.e. trin. <i>De falske profeter. Matt. 7,15-21</i>	Elias ○ F.M. 4.20	04.56	21.35	21.27	05.26
Ma.	21	Evenus	Neptune i opp. til solen	04.58	21.33	22.02	06.44
Ti.	22	Maria Magd.	Hundredagene beg. Altair kulm. midn. (nærmest jorden	05.00	21.31	22.31	08.07
On.	23	Apollinaris	Tusmørket varer 53 min.	05.01	21.30	22.58	09.31
To.	24	Christina		05.03	21.28	23.22	10.55
Fr.	25	Jacobus		05.05	21.26	23.47	12.16
Lø.	26	Anna	● S.kv. 19.28	05.06	21.25	-	13.35
Sø.	27	9.s.e. trin. <i>Den uærlige godsforvalter. Luk. 16,1-9</i>	Martha	05.08	21.23	00.13	14.52
Ma.	28	Aurelius	UGE 31	05.10	21.21	00.42	16.04
Ti.	29	Oluf	Uranus i opp. til solen	05.12	21.19	01.16	17.10
On.	30	Abdon	Tusmørket varer 50 min.	05.13	21.17	01.56	18.10
To.	31	Germanus		05.15	21.15	02.42	19.01

JULI 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	00.18	13.05
On.	2	01.32	14.06
To.	3	02.32	14.57
Fr.	4	03.21	15.42
Lø.	5	04.05	16.23
Sø.	6	04.45	17.00
Ma.	7	28	05.24 17.38
Ti.	8	06.05	18.14
On.	9	06.44	18.50
To.	10	07.21	19.24
Fr.	11	07.59	19.59
Lø.	12	08.36	20.36
Sø.	13	09.18	21.20
Ma.	14	29	10.06 22.17
Ti.	15	11.08	23.29
On.	16	–	12.24
To.	17	00.57	13.36
Fr.	18	02.08	14.36
Lø.	19	03.05	15.27
Sø.	20	03.56	16.14
Ma.	21	30	04.44 17.00
Ti.	22	05.29	17.44
On.	23	06.14	18.27
To.	24	06.59	19.08
Fr.	25	07.41	19.48
Lø.	26	08.23	20.32
Sø.	27	09.09	21.21
Ma.	28	31	10.05 22.24
Ti.	29	11.12	23.44
On.	30	–	12.30
To.	31	01.05	13.39

AUGUST 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 56 min. og aftager i månedens løb 2 timer 10 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Peters fængsel	Solen radius 15' 46"	05.17	21.14	03.34	19.44
Lø.	2	Hannibal		05.19	21.12	04.33	20.20
Sø.	3	10.s.e. trin.	Nikodemus ● N.M. 9.14	05.21	21.10	05.35	20.50
<i>Jesus græder over Jerusalem. Luk. 19,41-48</i>							
Ma.	4	Dominicus	Deneb kulm. midn. UGE 32	05.23	21.08	06.39	21.15
			Merkur st. østl. elong.				
Ti.	5	Osvaldus		05.24	21.05	07.45	21.37
On.	6	Kristi forkl.	Tusmørket varer 48 min. (fjernest jorden	05.26	21.03	08.50	21.57
To.	7	Donatus	De lyse nætter ender	05.28	21.01	09.56	22.17
Fr.	8	Ruth		05.30	20.59	11.01	22.37
Lø.	9	Romanus	Jupiter i opp. til solen	05.32	20.57	12.07	22.58
Sø.	10	11.s.e. trin.	Laurentius	05.34	20.55	13.14	23.21
<i>Farisæeren og tolderen. Luk. 18,9-14</i>							
Ma.	11	Herman	● F.kv. 13.42 UGE 33	05.36	20.53	14.22	23.49
Ti.	12	Chr. 3.s føds.	Clara	05.38	20.50	15.29	-
On.	13	Hippolytus	Tusmørket varer 45 min.	05.40	20.48	16.35	00.22
To.	14	Eusebius		05.42	20.46	17.36	01.04
Fr.	15	Mariæ himmelf.		05.44	20.43	18.31	01.57
Lø.	16	Rochus		05.45	20.41	19.17	03.01
Sø.	17	12.s.e. trin.	Anastatius	05.47	20.39	19.56	04.15
<i>Jesus helbreder en døvstum. Mark. 7,31-37</i>							
Ma.	18	Agapetus	○ F.M. 11.55 UGE 34	05.49	20.36	20.29	05.37
Ti.	19	Sebaldus	(nærmest jorden	05.51	20.34	20.58	07.02
On.	20	Bernhard	Tusmørket varer 43 min. Venus st. vestl. elong.	05.53	20.32	21.25	08.29
To.	21	Salomon		05.55	20.29	21.50	09.54
Fr.	22	Symphorian		05.57	20.27	22.17	11.17
Lø.	23	Zakæus	Hundredagene ender	05.59	20.24	22.46	12.37
Sø.	24	13.s.e. trin.	Bartholomæus	06.01	20.22	23.18	13.52
<i>Den barmhjertige samaritaner. Luk. 10,23-37</i>							
Ma.	25	Ludvig	● S.kv. 3.23 UGE 35	06.03	20.19	23.56	15.02
Ti.	26	Irenæus		06.05	20.17	-	16.04
On.	27	Gebhardus	Tusmørket varer 42 min.	06.07	20.14	00.40	16.58
To.	28	Lovise	Augustinus	06.08	20.12	01.31	17.44
Fr.	29	Joh. halsh.		06.10	20.09	02.27	18.21
Lø.	30	Benjamin		06.12	20.07	03.28	18.53
Sø.	31	14.s.e. trin.	Bertha	06.14	20.04	04.31	19.19
<i>De ti spedalske. Luk 17,11-19</i>							

AUGUST 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	02.09	14.36
Lø.	2	03.03	15.23
Sø.	3	03.48	16.03
Ma.	4	32 04.29	16.41
Ti.	5	05.06	17.17
On.	6	05.44	17.51
To.	7	06.20	18.26
Fr.	8	06.56	18.59
Lø.	9	07.29	19.29
Sø.	10	08.00	20.00
Ma.	11	33 08.35	20.41
Ti.	12	09.17	21.33
On.	13	10.11	22.41
To.	14	11.23	–
Fr.	15	00.14	12.54
Lø.	16	01.41	14.08
Sø.	17	02.45	15.05
Ma.	18	34 03.38	15.54
Ti.	19	04.26	16.41
On.	20	05.11	17.24
To.	21	05.54	18.06
Fr.	22	06.36	18.48
Lø.	23	07.18	19.29
Sø.	24	07.59	20.09
Ma.	25	35 08.41	20.57
Ti.	26	09.30	21.56
On.	27	10.33	23.11
To.	28	11.53	–
Fr.	29	00.38	13.11
Lø.	30	01.47	14.12
Sø.	31	02.42	15.02

SEPTEMBER 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 46 min. og aftager i månedens løb 2 timer 16 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	Ægidius	Solens radius 15' 51''	UGE 36	06.16	20.02	05.35	19.42
Ti.	2	Elisa	(fjernest jorden ● N.M. 0.52		06.18	19.59	06.41	20.03
On.	3	Seraphia	Tusmørket varer 40 min.		06.20	19.57	07.46	20.23
To.	4	Juliane Marie	Theodosia		06.22	19.54	08.52	20.43
Fr.	5	Regina			06.24	19.52	09.58	21.03
Lø.	6	Magnus			06.26	19.49	11.04	21.26
Sø.	7	15.s.e. trin. Louise <i>Vær ikke bekymrede.</i> Matt. 6,24-34	Robert Formalhaut kulm. midn.		06.28	19.46	12.10	21.51
Ma.	8	Mariæ føds.		UGE 37	06.30	19.44	13.16	22.22
Ti.	9	Gorgonius			06.32	19.41	14.21	22.59
On.	10	Buchhardt	Tusmørket varer 39 min. ● F.kv. 2.31		06.33	19.39	15.23	23.45
To.	11	Hillebert			06.35	19.36	16.18	-
Fr.	12	Guido			06.37	19.33	17.07	00.42
Lø.	13	Cyprianus			06.39	19.31	17.49	01.49
Sø.	14	16.s.e. trin. <i>Enkens søn fra Nain.</i> Luk 7,11-17	† ophøjelse		06.41	19.28	18.24	03.06
Ma.	15	Eskild		UGE 38	06.43	19.25	18.55	04.28
Ti.	16	Euphemia	(nærmest jorden Måneformørkelse Merkur st. vestl. elong. ○ F.M. 19.50		06.45	19.23	19.23	05.54
On.	17	Tamperdag	Tusmørket varer 39 min. Lambertus		06.47	19.20	19.49	07.22
To.	18	Chr. 8.s føds.	Titus		06.49	19.18	20.16	08.48
Fr.	19	Constantia			06.51	19.15	20.45	10.12
Lø.	20	Tobias			06.53	19.12	21.17	11.33
Sø.	21	17.s.e. trin. <i>Jesus som gæst hos farisæeren.</i> Luk. 14,1-11	Matthæus		06.55	19.10	21.54	12.48
Ma.	22	Mauritius		UGE 39	06.57	19.07	22.37	13.55
Ti.	23	Linus	Jævn døgn 0.56 ● S.kv. 14.35		06.58	19.04	23.26	14.53
On.	24	Tecla	Tusmørket varer 39 min.		07.00	19.02	-	15.42
To.	25	Cleophas			07.02	18.59	00.21	16.22
Fr.	26	Chr. 10.s føds.	Adolph		07.04	18.57	01.20	16.56
Lø.	27	Cosmus			07.06	18.54	02.23	17.24
Sø.	28	18.s.e. trin. <i>Det store bud.</i> Matt. 22,34-46	Venceslaus		07.08	18.51	03.27	17.48
Ma.	29	St. Michael		UGE 40	07.10	18.49	04.32	18.09
Ti.	30	Hieronymus	(fjernest jorden		07.12	18.46	05.37	18.29

SEPTEMBER 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	36	03.27	15.42
Ti. 2		04.08	16.20
On. 3		04.45	16.54
To. 4		05.20	17.27
Fr. 5		05.54	18.02
Lø. 6		06.29	18.33
Sø. 7		07.00	19.05
Ma. 8	37	07.30	19.35
Ti. 9		08.00	20.14
On. 10		08.39	21.05
To. 11		09.32	22.12
Fr. 12		10.39	23.42
Lø. 13		–	12.12
Sø. 14		01.15	13.41
Ma. 15	38	02.24	14.42
Ti. 16		03.18	15.35
On. 17		04.05	16.20
To. 18		04.50	17.03
Fr. 19		05.32	17.45
Lø. 20		06.12	18.26
Sø. 21		06.53	19.06
Ma. 22	39	07.32	19.48
Ti. 23		08.14	20.35
On. 24		09.00	21.30
To. 25		09.57	22.41
Fr. 26		11.11	–
Lø. 27		00.05	12.35
Sø. 28		01.18	13.42
Ma. 29	40	02.15	14.35
Ti. 30		03.03	15.17

OKTOBER 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 30 min. og aftager i månedens løb 2 timer 19 min.			SOL		MÅNE			
			OP	NED	OP	NED		
On.	1	Remigius	Tusmørket varer 38 min. Solens radius 15' 59" ● N.M. 17.51	07.14	18.44	06.43	18.49	
To.	2	Ditlev		07.16	18.41	07.49	19.09	
Fr.	3	Mette		07.18	18.38	08.56	19.31	
Lø.	4	Franciscus		07.20	18.36	10.02	19.55	
Sø.	5	19.s.e. trin. <i>Den lamme i Kapernaum. Mark. 2,1-12</i>	Placidus	07.22	18.33	11.09	20.24	
Ma.	6	Fred. 7.s føds.	Broderus	UGE 41	07.24	18.31	12.14	20.58
Ti.	7	Fred. 1.s føds.	Amalie	07.26	18.28	13.15	21.41	
On.	8	Ingeborg	Tusmørket varer 39 min.	07.28	18.25	14.12	22.32	
To.	9	Dionysius	● F.kv. 13.22	07.30	18.23	15.02	23.33	
Fr.	10	Gereon	Saturn i opp. til solen	07.32	18.20	15.45	–	
Lø.	11	Fred. 4.s føds.		07.34	18.18	16.21	00.43	
Sø.	12	20.s.e. trin. <i>Kongesønnens bryllup. Matt. 22,1-14</i>	Maximilian	07.36	18.15	16.52	02.01	
Ma.	13	Angelus		UGE 42	07.38	18.13	17.21	03.43
Ti.	14	Calixtus		07.40	18.10	17.47	04.47	
On.	15	Hedevig	Tusmørket varer 39 min. ☾ nærmest jorden	07.42	18.08	18.13	06.13	
To.	16	Gallus	○ F.M. 4.46	07.44	18.05	18.41	07.39	
Fr.	17	Florentinus		07.46	18.03	19.12	09.04	
Lø.	18	Lukas evang.		07.48	18.01	19.47	10.24	
Sø.	19	21.s.e. trin. <i>Den kongelige embedsmand. Johs. 4,46-53</i>	Balthasar	07.50	17.58	20.28	11.37	
Ma.	20	Felicianus		UGE 43	07.52	17.56	21.16	12.42
Ti.	21	11000 jomfr.		07.54	17.53	22.10	13.37	
On.	22	Cordula	Tusmørket varer 40 min.	07.56	17.51	23.10	14.21	
To.	23	Søren	● S.kv. 5.48	07.59	17.49	–	14.58	
Fr.	24	FN dag	Proclus	08.01	17.46	00.12	15.28	
Lø.	25	Crispinus		08.03	17.44	01.16	15.53	
Sø.	26	22.s.e. trin. Sommertid slutter <i>Den gældbundne tjener. Matt. 18,21-35</i>	Amandus.	07.05	16.42	01.21	15.15	
Ma.	27	Sem	☾ fjernest jorden	UGE 44	07.07	16.39	02.27	15.35
Ti.	28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	07.09	16.37	03.32	15.55	
On.	29	Narcissus	Tusmørket varer 41 min.	07.11	16.35	04.39	16.14	
To.	30	Absalon		07.13	16.33	05.45	16.36	
Fr.	31	Reform. beg.	Louise ● N.M. 11.01	07.15	16.30	06.53	16.59	

OKTOBER 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On. 1		03.44	15.54
To. 2		04.20	16.29
Fr. 3		04.54	17.03
Lø. 4		05.27	17.38
Sø. 5		06.02	18.12
Ma. 6	41	06.35	18.47
Ti. 7		07.06	19.21
On. 8		07.38	20.00
To. 9		08.15	20.50
Fr. 10		09.06	21.54
Lø. 11		10.12	23.17
Sø. 12		11.39	–
Ma. 13	42	00.50	13.12
Ti. 14		01.59	14.18
On. 15		02.54	15.12
To. 16		03.42	15.59
Fr. 17		04.26	16.41
Lø. 18		05.08	17.23
Sø. 19		05.48	18.03
Ma. 20	43	06.27	18.45
Ti. 21		07.08	19.27
On. 22		07.48	20.14
To. 23		08.32	21.06
Fr. 24	FN-dag	09.24	22.08
Lø. 25		10.27	23.26
Sø. 26	Sommertid slutter	10.48	23.42
Ma. 27	44	–	12.03
Ti. 28		00.42	13.00
On. 29		01.32	13.45
To. 30		02.12	14.24
Fr. 31		02.50	15.02

NOVEMBER 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 11 min. og aftager i månedens løb 1 time 48 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
Lø. 1	Alle helgen	Solens radius 16' 7"	07.17	16.28	08.00	17.26	
Sø. 2	Alle helgens s. <i>Saligprisningerne. Matt. 5,1-12</i>	Alle sjæle	07.20	16.26	09.07	17.59	
Ma. 3	Hubertus	UGE 45	07.22	16.24	10.11	18.38	
Ti. 4	Otto		07.24	16.22	11.09	19.27	
On. 5	Malachias	Tusmørket varer 42 min.	07.26	16.20	12.01	20.24	
To. 6	Leonhardus	Venus st. østl. elong.	07.28	16.18	12.46	21.31	
Fr. 7	Engelbrecht	☉ F.kv. 22.43	07.30	16.16	13.23	22.44	
Lø. 8	Claudius		07.32	16.14	13.55	–	
Sø. 9	24.s.e. trin. <i>Synagogeforstanderens datter. Matt. 9,18-26</i>	Theodor	07.34	16.12	14.22	00.02	
Ma. 10	Luther	UGE 46	07.36	16.10	14.48	01.22	
Ti. 11	Morten Bisp		07.39	16.08	15.13	02.45	
On. 12	Torkild	Tusmørket varer 43 min. ☾ nærmest jorden	07.41	16.06	15.39	04.09	
To. 13	Arcadius		07.43	16.05	16.07	05.33	
Fr. 14	Frederik	☉ F.M. 15.12	07.45	16.03	16.39	06.55	
Lø. 15	Leopold		07.47	16.01	17.17	08.13	
Sø. 16	25.s.e. trin. <i>Ødelæggelsens vederstyggelighed. Matt. 24,15-28</i>	Othenius	07.49	16.00	18.02	09.24	
Ma. 17	Anianus	UGE 47	07.51	15.58	18.55	10.25	
Ti. 18	Hesychius		07.53	15.56	19.54	11.16	
On. 19	Elisabeth	Tusmørket varer 45 min.	07.55	15.55	20.56	11.57	
To. 20	Volkmarus		07.57	15.53	22.02	12.30	
Fr. 21	Mariæ ofring		07.59	15.52	23.07	12.57	
Lø. 22	Cecilia	☉ S.kv. 0.58	08.01	15.50	–	13.21	
Sø. 23	Sidste s. i kirkeåret <i>Når Menneskesønnen kommer. Matt. 25,31-46</i>	Clemens	08.03	15.49	00.13	13.42	
Ma. 24	Chrysogonus	☾ fjernest jorden	UGE 48	08.04	15.48	01.19	14.01
Ti. 25	Catharina		08.06	15.47	02.25	14.20	
On. 26	Conradus	Tusmørket varer 46 min.	08.08	15.45	03.31	14.40	
To. 27	Facundus		08.10	15.44	04.39	15.02	
Fr. 28	Sophie Magd.	Merhur st. østl. elong.	08.12	15.43	05.47	15.28	
Lø. 29	Saturninus		08.13	15.42	06.55	15.58	
Sø. 30	1.s. i advent <i>Chr. 6.s føds. Jesus i Nazarets synagoge. Luk. 4,16-30</i>	Andreas ☉ N.M. 3.14	08.15	15.41	08.01	16.35	

NOVEMBER 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø.	1	03.26	15.38
Sø.	2	04.02	16.15
Ma.	3	45 04.38	16.54
Ti.	4	05.14	17.33
On.	5	05.50	18.14
To.	6	06.24	18.54
Fr.	7	07.03	19.42
Lø.	8	07.51	20.41
Sø.	9	08.51	21.54
Ma.	10	46 10.09	23.18
Ti.	11	Morten Bisp	11.39 –
On.	12	00.32	12.51
To.	13	01.30	13.48
Fr.	14	02.20	14.36
Lø.	15	03.03	15.20
Sø.	16	03.45	16.02
Ma.	17	47 04.24	16.44
Ti.	18	05.05	17.26
On.	19	05.44	18.09
To.	20	06.24	18.54
Fr.	21	07.06	19.41
Lø.	22	07.51	20.35
Sø.	23	08.44	21.38
Ma.	24	48 09.48	22.50
Ti.	25	11.05	23.57
On.	26	–	12.14
To.	27	00.51	13.08
Fr.	28	01.38	13.53
Lø.	29	02.18	14.35
Sø.	30	02.57	15.15

DECEMBER 1997

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 23 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 8 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	Arnold	Solens radius 16' 13"	UGE 49	08.17	15.40	09.04	17.21
Ti.	2	Bibiana	Aldebaran kulm. midn.		08.18	15.39	10.00	18.17
On.	3	Svend	Tusmørket varer 48 min.		08.20	15.39	10.47	19.21
To.	4	Charlotte Frederikke	Barbara		08.22	15.38	11.27	20.33
Fr.	5	Sabina			08.23	15.37	12.00	21.49
Lø.	6	Nikolaus			08.25	15.37	12.29	23.08
Sø.	7	2.s. i advent	Agathon ☉ F.kv. 7.09 <i>De 10 brudepiger. Matt. 25,1-13</i>		08.26	15.36	12.54	–
Ma.	8	Mariæ undf.		UGE 50	08.27	15.36	13.18	00.28
Ti.	9	Rudolph	☾ (nærmest jorden)		08.29	15.35	13.42	01.49
On.	10	Judith	Tusmørket varer 49 min.		08.30	15.35	14.08	03.10
To.	11	Damasus			08.31	15.35	14.37	04.31
Fr.	12	Epimachus	Rigel kulm. midn. Capella kulm. midn.		08.32	15.34	15.10	05.49
Lø.	13	Lucia			08.33	15.34	15.51	07.03
Sø.	14	3.s. i advent	Crispus ☉ F.M. 3.37 <i>Zakarias' lovsang. Luk. 1,67-80</i>		08.34	15.34	16.40	08.09
Ma.	15	Nikätius		UGE 51	08.35	15.34	17.36	09.06
Ti.	16	Lazarus			08.36	15.34	18.37	09.52
On.	17	Tamperdag	Tusmørket varer 49 min. Albina		08.37	15.35	19.43	10.30
To.	18	Lovise			08.38	15.35	20.50	11.00
Fr.	19	Nemesius			08.38	15.35	21.56	11.25
Lø.	20	Abraham			08.39	15.35	23.03	11.47
Sø.	21	4.s. i advent	Solhverv 21.07, korteste dag Thomas ☉ S.kv. 22.43 <i>Han bør vokse, men jeg forringes. Johs. 3,25-36</i>		08.40	15.36	–	12.07
Ma.	22	Japetus	Betelguese kulm. midn. ☾ (fjærnest jorden)	UGE 52	08.40	15.36	00.09	12.26
Ti.	23	Torlacus			08.41	15.37	01.15	12.46
On.	24	Juleaften	Tusmørket varer 49 min.		08.41	15.38	02.21	13.06
		Alexandrine	Adam					
To.	25	Juledag			08.41	15.38	03.29	13.30
Fr.	26	2. juledag	St. Stephan		08.41	15.39	04.37	13.57
Lø.	27	Joh. evang.			08.42	15.40	05.45	14.31
Sø.	28	Julesøndag	Børmedag <i>Flugten til Egypten. Matt. 2,13-23</i>		08.42	15.41	06.50	15.13
Ma.	29	Noah	☉ N.M. 17.56	UGE 1	08.42	15.42	07.50	16.05
Ti.	30	David			08.42	15.43	08.43	17.07
On.	31	Sylvester	Tusmørket varer 49 min.		08.42	15.44	09.27	18.18

DECEMBER 1997

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ma. 1	49	03.36	15.57
Ti. 2		04.17	16.39
On. 3		04.57	17.23
To. 4		05.36	18.06
Fr. 5		06.15	18.48
Lø. 6		06.54	19.33
Sø. 7		07.39	20.26
Ma. 8	50	08.33	21.29
Ti. 9		09.41	22.44
On. 10		11.05	24.00
To. 11		–	12.24
Fr. 12		01.02	13.26
Lø. 13		01.56	14.17
Sø. 14		02.42	15.02
Ma. 15	51	03.24	15.45
Ti. 16		04.03	16.27
On. 17		04.44	17.08
To. 18		05.23	17.50
Fr. 19		06.00	18.32
Lø. 20		06.39	19.14
Sø. 21		07.18	19.59
Ma. 22	52	08.02	20.48
Ti. 23		08.53	21.45
On. 24	Juleaften	09.54	22.53
To. 25	Juledag	11.09	24.00
Fr. 26	2. juledag	–	12.21
Lø. 27		00.57	13.18
Sø. 28		01.47	14.09
Ma. 29	1	02.32	14.54
Ti. 30		03.14	15.41
On. 31		03.57	16.26

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet. De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 30. marts til 26. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for

månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.39. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.56. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.59.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet. Tidsgangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensynstagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø trække 33 min. fra
Rømødæmningen trække 23 min. fra
Lakolk trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby trække 3 min. fra
Ballum sluse trække 18 min fra

Rejsby sluse trække 3 min. fra
Vester Vedsted trække 13 min. fra

Fanø

Nordby lægge 2 min. til
Sønderho trække 43 min. fra

Sydslesvig

Dagebøl

(forb. til Før) trække 40 min. fra

Schlüttsiel (forb.

til Halligerne) trække 1 t. og 9 min. fra

Husum (forb. til

Pellworm m.v.) trække 1 t. og 10 min fra

Frederiksstad trække 46 min. fra

Tønning trække 1 t. og 40 min. fra

Wyk trække 59 min. fra

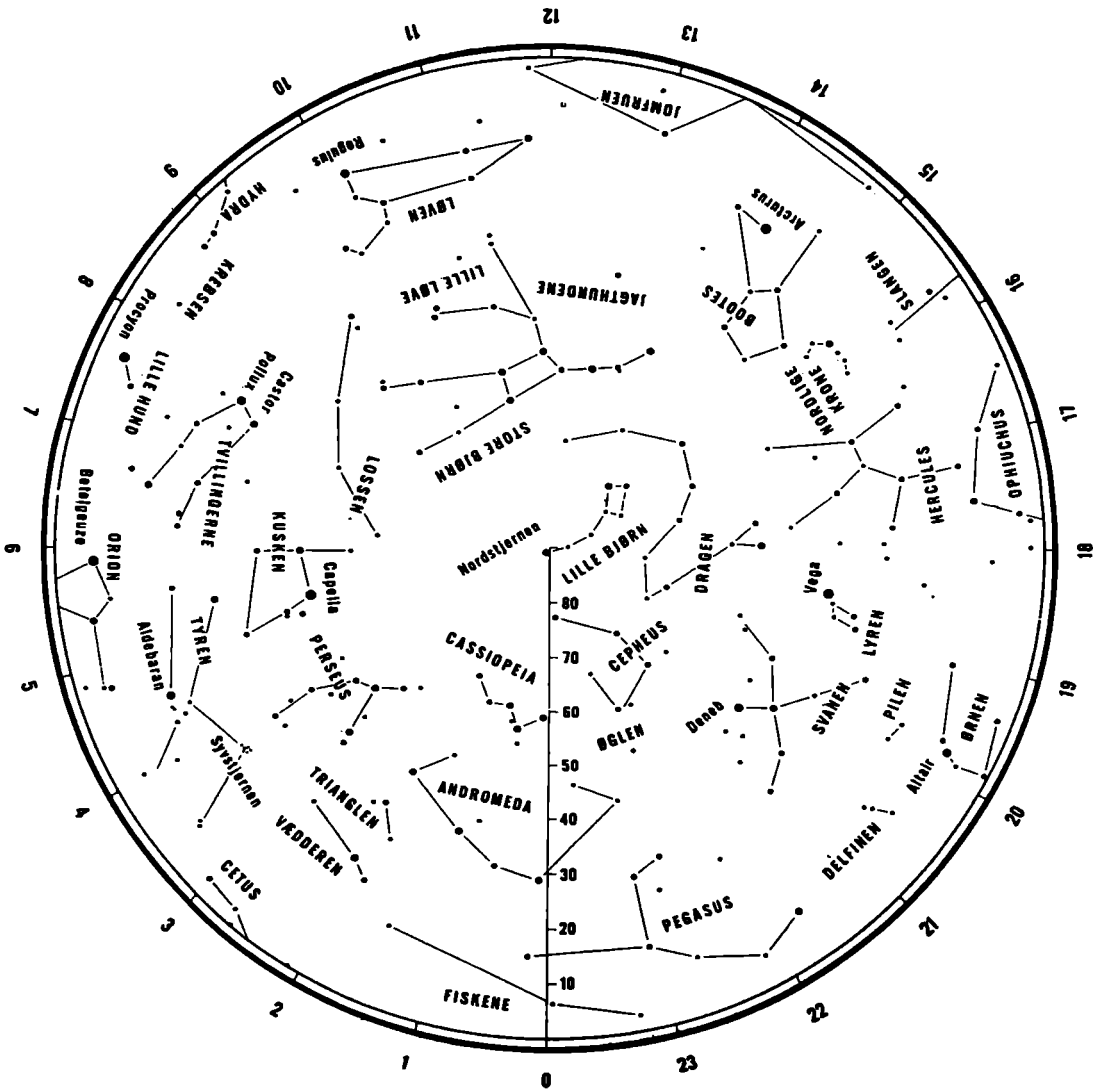
St. Peter trække 2 t. og 19 min. fra

Westerland trække 2 t. og 14 min. fra

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3. – 4. januar (Kvadrant-

tiderne), 22. april (Lyiderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orionderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

Formørkelser i året 1997

1. Total solformørkelse den 8.–9. marts, ikke synlig i Danmark.

Formørkelsens synlighedsområde fremgår af nedenstående kort.

I område B vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område A vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Langs kurven a-b vil formørkelsen ses som en total formørkelse, i de øvrige områder ses den som partiel formørkelse.

2. Partiel måneformørkelse den 24. marts, synlig i Danmark indtil månens nedgang.

Formørkelsen begynder kl. 3.58. Den er på sit højeste kl. 5.39 og omfatter da 92% af månens

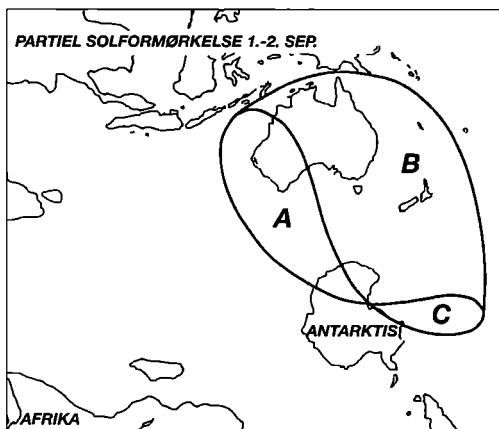
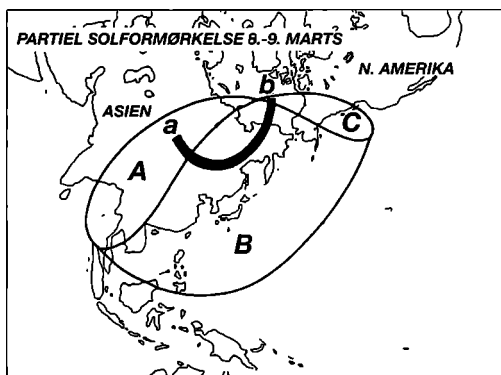
diameter. Kl. 6.09 går månen ned i København og formørkelsen ender kl. 7.21.

3. Partiel solformørkelse den 1.–2. september, ikke synlig i Danmark.

Formørkelsens synlighedsområde fremgår af nedenstående kort. I område B vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område A vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område C vil solen gå ned før formørkelsen er afsluttet.

4. Total måneformørkelse den 16. september, synlig i Danmark som partiel formørkelse fra månens opgang.

Den indledende partielle del af formørkelsen begynder kl. 19.08, som er 15 minutter før månens opgang i København. Totaliteten begynder kl. 20.15 og varer til kl. 21.18. Den afsluttende partielle del af formørkelsen slutter kl. 22.25

Her finder du din lokale Bog & idé-butik:

► GRÅSTEN

Gråsten Bog & idé
Ulsnæscentret
Telefon 74 65 44 22

► HADERSLEV

Lorentzen Bog & idé
Apotekergade 13
Telefon 74 52 25 02

► NORDBORG

Nordborg Bog & idé
Storegade 5
Telefon 74 45 14 62

► PADBORG

Padborg Bog & idé
Nørregade 16
Telefon 74 67 31 08

► SØNDERBORG

Sønderborg Bog & idé
Perlegade 15
Telefon 74 42 18 20

► TOFTLUND

Toftlund Bog & idé
Søndergade 5
Telefon 74 83 11 19

► TØNDER

Andersen & Nissen
Bog & idé
Storegade 26
Telefon 74 72 13 42

Jefsen Bog & idé
Storegade 5
Telefon 74 72 23 41

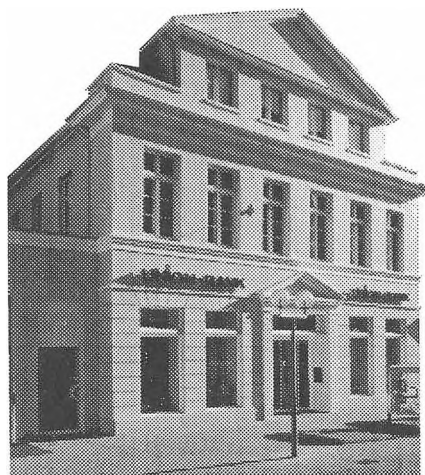
► AABENRAA

Bo Bojesen Bog & idé
Ramsherred 28
Telefon 74 62 33 52

Vitaminer til hovedet

Tlf.: 75 81 63 00 henviser til de øvrige Bog & idé-butikker i Danmark

Deres bank

for
forretninger
i Tyskland

UNION-BANK

Aktieselskab

D-24937 Flensburg
Große Str. 2
Tlf. 04 61 - 84 14-0
Fax 04 61 - 84 14-290
Telex 2 28 55

Filialer i
D-24941 Flensburg
Schleswiger Str. 85
og
D-24955 Harrislee
Süderstr. 89

Tlf. 04 61 / 9 02 10 - 0
Fax 04 61 / 9 02 10 - 10

Tlf. 04 61 / 7 00 32 - 0
Fax 04 61 / 7 00 32 - 32

ARTIKLER OG DIGTE

En mosaik

(Uhøjtidelig ode til de sønderjyske kommuner)

Med ædelsten er nærmest og lign'
så højest forskelle, men mindst lisse fin'
i åll facone - stoe og små
med hver dert særpræg, som it må forgå.
De er rø'e... de er blå... de er ållsammel køn'
og helst vil de ållsammel virk' æ lidt grøn' ...
sprej u'e så de danne en flot mosaik -
en helhe' som u'en diskussion er unik.
Et pusselspil vå'et og få ålt te og pas
for åll sku jo lig lich præcis å sin plads.

Augustenborg der ve æ vand naue så flot
med masse af ringriden og Augustenborg slot.

Hærvej og græns' og motorvej -
Bov er et galt befærdet stej.

En bro over Brede å og sko
det er sæ'følle Bredebro.

Broager - skovbrug og teglbrænderi
og bund - og nor- og fjordfiskeri.

Og hel i nordøst hvor æ mosaik den slutte
Christiansfeld, som skylde æ Herrnhutte.

Åll de hvale, der findes i Gram,
er dø'e desværre og det er en skam.

Gråsten er så heldig hver jenneste somme
og det er for det dronning Ingrid komme.

Haderslev har domkirk' og Haderslev har dam
og fin' det er de - det er de skam!

Fåremærken, sat ål og slus' - det er Højer
og blejs' det gør'et snar åltins - møje!

I Lundtoft ka'et let la sæ gøe og se
af klokkestable - it minde end tre.

Løgumkloster har skole for præst' og organiste
og der er og gøglere og ande artiste.

I Nordborg er Danfoss og Nordborg slot
og det er for Nordborg og omegn - godt.

Nr. Rangstrup har både miljø og energi
og en ferieby og hold ferie i.

Rødninge ligge i et hjøn' ideelt
og er med æ højskol' naue hel specielt.

Åll vej' før te Rom - javel - men monstro
det ællivel it er lette og rejs' te Rødekro?

I Skærbæk ka de it undvæ en klus'stach
hvis de vil spring over en grov og tebach.

En ny Nydambåe? En ka vunde ved
om det sku lykkes for Sundeved.

Lysabild og Hørup og Tandslet de regnes
med te Sydals - ja og så Kegsnæs.

En bro som tehør kong Christian den tiend'?
Jo i Sønderborg vil de skam grov gern væ fin'!

Det er undle, men richte hvis folk gåe og troe
at Tinglevs græns' er den længst å æ joe.

De ve'e it hva det er og væ fin' i Tønder
- sjel Joachim og Alexandra er nu blevn te bønder.

Vøjens - ja det er jo Odins vi
nu dyrke de mest transport og industri.

Hvorfor væ fin'? Det er it og forstå -
De gie et hvenøve'et - i Aabenraa.

Det er de sten, der i stoe format
blev brugt te et kunstværk af høj karat -
mangle der bar jen sten forsvinde'et
Sønderjylland nemle, sån som vi kinde'et -

men glemmes det må'et it, at længe ne'e
da findes der jo, som åll vil ve'e,
en mosaik me'e...

Inger Rahbek Andersen

Større lokalt selvstyre gavner mindretallet

Af Kresten Philipsen

Artiklen er et uddrag af den tale, amtsborgmester Kresten Philipsen holdt ved det danske årsmøde i Slesvig i 1996.

I Sønderjyllands Amt føler vi os af naturlige grunde forbundne med jer danske syd for grænsen og er taknemmelige for den tætte kontakt, der er mellem mindretallets repræsentanter og amtet på mange områder.

Mit første ærinde i denne artikel er - jeg havde nær sagt selvfølgelig - at ønske jer til lykke med det flotte valgresultat ved det nyligt overståede landdagsvalg. Det var opmuntrende, at de mange bestræbelser og det store slid forud for valget blev belønnet så kontant. Det er jo ikke altid en given ting i en demokratisk valgproces.

Også nord for grænsen så vi ved sidste amtsrådsvalg, at det tyske mindretal fik vendt tilbagegangen ved flere forudgående valg til en fremgang på knap fem procent i antal stemmer.

Der har også vist sig en stigende interesse for at tilmelde børn til mindretallets skoler i Sønderjylland. Faktisk er elevtallet steget med godt en fjerdedel over en seks-årig periode.

Man kan ud fra disse resultater nå til en formodning om, at interessen for de nationale mindretal i den dansk-tyske grænseregion er tiltagende.

Strategien om at gøre sig gældende som et regionalt alternativ til de store landsdækkende politiske partier er vel i særlig grad lykkedes for det danske mindretal - og det skal I selvfølgelig ubetinget være tilfredse med.

Hvor langt vil I?

Samtidig rejser det næste spørgsmål sig: Hvor langt vil I?

Jeg tænker på de forskellige udtalelser om, at næste mål er Forbundsdagen i Bonn. Det ville da være et imponerende mål at sætte sig, men

man vil næppe komme uden om samtidig at skulle tage stilling til, hvordan man som landsdækkende politisk parti skulle kunne bevare sin oprindelige identitet som et dansk mindretal i en delstat.

Jeg skal nok vogte mig for at komme med et bud på, hvad danskhed egentlig er. I Danmark har vi været igennem nogle ophedede diskussioner om den danske identitet i forbindelse med oprettelsen af Den europæiske Union og i forbindelse med indvandrerpolitikken.

Sådanne diskussioner ender ofte i ubehagelige blindgyder, der afslører en usikkerhed omkring, hvad det er vi vil bevare og så i en tid, hvor forandring er det mest iøjnefaldende træk.

Til jeres interne debat om vælgerforeningens territorium skal jeg kun erindre om et budskab, der blev givet ved festspillene sidste år på Dybbøl, hvor en af hovedpersonerne sagde: "Kun når man ved, hvor man hører til, kan man være åben". Man kan også blive forblændet af sin egen succes - eller sagt med andre ord: tænk på moralen i to eventyr - et dansk og et tysk - som I alle kender, nemlig H.C. Andersens "Konen med æggene" og Grimms "Konen i muddergrøften".

Hovedsagen er, at det er gået jer godt. Nu skal I til at forvalte jeres udbytte, og det gør I bedst selv uden fremmed indblanding.

Nationalstaten har ført til undertrykkelse af mindretal

Det næste, jeg vil komme ind på, er mindretallets rolle i et mere åbent Europa.

Vi oplever i disse år en kraftig bevægelse i retning af at give mere kompetence til Den europæiske Union, hvad der også betyder mindre magt til de centrale nationale organer, når man samtidig vil udbygge og støtte det nære demokrati i regioner og lokalsamfund.

Alt andet lige skulle øget indflydelse til de

Kresten Philipsen

Foto: Karin Riggelsen

nære samfund også betyde bedre mulighed for indflydelse for de nationale mindretal.

Det har været den kraftige betoning af nationalstatens rolle, der har ført til undertrykkelsen af mindretallene mange steder i Europa. Der har jo ikke været plads til mindretallene, når nationalstaten som flertallets apparat har skullet hævde sin eksistensberettigelse.

Dette mønster er blevet kraftigt demonstreret i forbindelse med murens fald og den følgende åbning mod øst. I mange af de nye lande skal man først til at opbygge et lokalt og regionalt selvstyre, fordi alt i fortiden har været styret centralt.

Forpligtelse til erfaringsudveksling

Der er for mig ingen tvivl om, at øget lokalt og regionalt selvstyre i Europa giver flere muligheder for at gøre sig gældende også for de nationale mindretal.

For det dansk-tyske grænseområde betyder det en forpligtelse til at videregive de erfaringer, vi har gjort, til de øvrige lande. Her kommer Det europæiske centrum for Mindretalsspørgsmål ind i billedet, når det er kommet på plads - og jeg vil lykønske med, at det nu har fundet sin fysiske placering i Flensborg.

Tyskland er nu engang på grund af sin størrelse, sine mange grænseområder og mange mindretal et nærliggende udgangspunkt for centrets arbejde. Med en dansk formand for centrets bestyrelse skulle vi også være sikret en

rimelig indflydelse. Hovedsagen er, at centret kommer til at virke for mindretallenes interesser i Europa. Derom er de stiftende parter - regeringerne i Bonn, Kiel og København - enige.

Gode eksempler på mindretalsordninger

Vi må så håbe, at den mindretalsordning, som vi er så stolte af i den dansk-tyske grænseområde, vil kunne bruges som forbillede i større eller mindre omfang andre steder, ligesom andre velfungerende ordninger, f.eks. mellem Sverige og Finland, må kunne bruges.

Det må være antallet af gode eksempler, der må være det væsentlige, da der næppe findes én enkelt løsning, der kan ophøjles til europæisk standard på dette vanskelige område.

Men med det åbne Europa vil jeg ikke kun tænke på, hvad vort grænseområde kan tilføre de øvrige lande og grænseområder. Også i vort eget pastorat er der ting, der kan forbedres.

I det grænseoverskridende samarbejde oplever vi ofte nogle hindringer, der består i de forskellige, der er mellem lokalt og regionalt selvstyre på den ene og den anden side af grænsen.

Der er tilsyneladende langt igen, før vi kan tale om et sammenligneligt system hen over grænsen, og her må vi nok erkende lidt uhøfligt, at graden af folkevalgt politisk indflydelse på det kommunale plan er beskeden syd for grænsen, når vi sammenligner med danske forhold, og dermed også graden af den indflydelse, som mindretallet kan få på udviklingen.

Her er altså et stykke praktisk arbejde lige for hånden, hvis nogen skulle have lyst, men som gode naboer kan vi jo ikke nord for grænsen blande os i dette forhold.

Hvor langt vil vi gå?

Det store og afgørende spørgsmål i det grænseoverskridende samarbejde er, hvor langt vil vi gå?

Fra tysk side har der været stor interesse for at institutionalisere eller formalisere samarbejdet, som det er sket andre steder navnlig langs grænserne til Tyskland, hvor der er dannet forskellige grænseoverskridende regioner - de såkaldte Euregios. Meningen er at udviske eller

dog at formindske virkningerne af den nationale grænse, således at grænseregionen på begge sider kan optræde samlet og blive styrket i konkurrencen med de stærkeste centrale vækstregioner.

Dette mål er i og for sig udmærket, men fra dansk side har vi altid været mere interesseret i det konkrete og praktiske samarbejde, da vi er i tvivl om nytten af grænseoverskridende institutioner og politiske forsamlinger, som når alt kommer til alt ikke kan udstyres med større kompetence, end vi hver for sig ønsker at afgive. For eksempel vil vi fra dansk side gerne blande os i, hvordan man på den anden side af grænsen skaffer sig af med sine store affaldsmængder eller placerer sine vindmøller - men vil vi på den anden side bryde os om, at tyskerne fortæller os, hvordan vi skal bære os ad på disse eller andre områder?

Næppe stor forståelse for en slesvigsk region

Det er også væsentligt at tage hensyn til, at der næppe vil være den store forståelse blandt befolkningen i Sønderjylland for dannelsen af en slesvigsk region, hvis det på nogen måde kunne opfattes som begyndelsen på en løsrivelse fra dronningeriget. Nok er vi nu og da trætte af København og politikerne på Christiansborg, men det betyder ikke, at vi er parate til at afvikle vort nationale tilhørsforhold. Det behøver jeg nok ikke at fremhæve tydeligere her i Sydslesvig.

Vi er kommet langt i samarbejdet hen over grænsen - godt hjulpet af bevillinger fra Den europæiske Union - og vi skal nok komme meget længere, men vi skal også huske på Piet Heins ord om, at "ting ta'r tid", og så have den tålmodighed, der kræves for at få borgernes forståelse for, at udviklingen i retning af et tættere samarbejde er det rigtige.

Sproget - en psykologisk faktor

Fra dansk side vil vi hævde, at en af forudsætningerne vil være, at vi hver for sig kan bruge og blive forstået på vort eget sprog. Det er som bekendt et gammelt krav, men der er stadig langt igen før det er opfyldt. Sproget er imidler-

tid en væsentlig psykologisk faktor, hvis vi skal samarbejde og have tillid til hinanden.

Den dansk-tyske grænseregion er materielt velstillet sammenlignet med andre regioner i Europa. Derfor skal vi heller ikke regne med, at Europa-Kommissionen vil blive ved med at understøtte vort samarbejde hen over grænsen med betydelige midler i fremtiden, navnlig ikke hvis unionen bliver udvidet med flere fattige medlemslande fra Østeuropa. Vi skal derimod indstille os på, at vi selv skal yde noget mere også økonomisk.

Som et skridt mod et tættere samarbejde er vi - det vil sige kreds Slesvig-Flensborg, byen Flensborg, kreds Nordfrisland og Sønderjyllands Amt - nu blevet enige om at oprette et fælles sekretariat for det grænseoverskridende samarbejde, således at der kan anvendes nogle flere personalemæssige ressourcer på at bringe lidt mere dynamik ind i udviklingen. Der er jo næppe tvivl om, at udviklingen inden for Den europæiske Union går i retning af et styrket regionalt og lokalt selvstyre, og det vil sikkert give sig stærkest udslag netop i grænse-regionerne, der ofte har været betragtet som mindre betydningsfulde udkantsområder.

Hvor hører mindretallet så hjemme i denne udviklingsproces?

Som politiker har jeg altid sat pris på mindretallets rolle som formidler af samarbejdet hen over grænsen. Det eksisterende samarbejde foregår helt overvejende mellem ministre, borgmestre, organisationer og myndigheder, men kun i ringe omfang mellem almindelige mennesker.

Ikke monopol på det grænseoverskridende samarbejde

Her har mindretallet med deres solide folkelige basis været i stand til at kanalisere informationer og budskaber, som ikke ville være kommet frem ad de officielle kanaler - og det skal I blive ved med.

Omvendt vil jeg også gentage, hvad jeg engang sagde til Det tyske Mindretals repræsentant under en debat i amtsrådet: "I får ikke monopol på det grænseoverskridende samarbejde". Direkte politisk indflydelse kan også

mindretallene kun få i forhold til deres demokratiske styrke.

Med et betydeligt udbygget samarbejde i grænseregionen og med en grænse, der får stedse mindre betydning, kan man spørge sig selv, om det overhovedet vil være muligt for de nationale mindretal at bevare deres identitet. Spørgsmålet vil ikke være nemt at besvare, men jeg kan godt forestille mig, at situationen vil blive vanskeligere for mindretallene end den er i dag, hvor grænsen er med til at understrege den lille forskel mellem flertal og mindretal.

Alt i alt tror jeg dog på en lys og udfordrende fremtid for grænseregionen og dens indbyggere - og heriblandt de to mindretal. Udviklingen inden for Den europæiske Union tegner spæn-

dende, også selvom det i perioder går noget langsommere end de mest begejstrede europæere kunne ønske sig.

Mindretallenes rolle i fremtidens Europa kan blandt andet være at medvirke til at skabe og fastholde den tolerance, som vi har brug for i et hastigt udviklende samfund, hvor mobiliteten hen over landegrænserne vil være stadigt stigende. Her kan jeg da ikke lade være med at tænke på den indsats, som netop Det danske Mindretal har gjort for at hævde nogle af de mindst agtede mindretals rettigheder som ligeberettigede befolkningsgrupper.

Til slut endnu engang til lykke med valget. Det fine resultat kan kun give optimistiske forhåbninger om en lys fremtid for mindretallet.

For 50 år siden...

Af Arne G. Larsen

I redaktionsudvalgets opfordring til at skrive en artikel om "For 50 år siden" hed det bl.a., at "den skal indeholde vigtige begivenheder i Sønderjylland eller begivenheder, der fik betydning for Sønderjylland på det tidspunkt".

For 50 år siden - i 1947. Hvad skete der da? Mange ting, som i så mange andre år, men jeg vil indlede med et dødsfald, der optog hele nationen, nemlig da kong Christian X døde den 20. april 1947.

Mandag den 21. april var dagbladet "Hejmdal" - som vel næsten alle andre aviser - stort set sammensat af artikler og reportager ikke mindst af historisk art om den specielt i besættelsesårene så umådeligt populære kong Christian X.

Jeg vælger at gengive afslutningen af den smukke nekrolog, som redaktør Niels Hansen skrev i Sprogforeningens Almanak, hvor det på side 5 i 1948-udgaven hedder:

"Med dyb taknemlighed vil vi bevare kong Christian X's navn i erindringer. Og som et ydre vidnesbyrd om Grænselandets tak søgte de 6 nationale foreninger i Sønderjylland og fik som de eneste i landet lov til at fæstne en sølvmindeplade på kongens sarkofag i Roskilde Domkirke med følgende indskrift:

Fra den sønderjydske befolkning
i dyb taknemlighed

Sprogforeningen · Sønderjydske Skoleforening
Grænseforeningen · Landeværnet
Dansk-Nordisk Ungdomsforbund
De sønderjydske Danske Samfund

Til sene slægter vil denne sølvplade bære vidne om det enestående hjertelige forhold mellem kongen og Sønderjylland, men lige så varigt vil i historien mindet herom holdes levende".

Selvsagt blev det nye kongepar, kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid, også genstand

for megen omtale. Nok endnu mere i Sønderjylland end i andre landsdele på grund af kronprinseparrets forbindelse med Sønderjylland siden 1936, hvor Gråsten Slot indskrev sig i historien som kongelig ferieresidens.

Kold vinter - tør sommer!

Ellers var året 1947 præget af to andre ting, der berørte alle i hele landet på i enhver henseende følelig vis, nemlig en ekstremt lang og kold vinter og en lige så ekstremt lang, varm og TØR sommer. I så henseende var 1947 et strengt år. Og rationeringerne - de fortsatte stadig!

I grænselandsmæssigt perspektiv var man endnu langt fra færdige med opgøret vedrørende landssvigerne - desuden var der forholdene omkring det tyske mindretals skoleordning samt ikke mindst de uendeligt følelsesmæssige debatter om Sydslesvig og dansk politik i den forbindelse.

Jordlovsudvalget og Vogelgesang.

Som led i denne artikel har jeg på Landsbiblioteket i Aabenraa gennemgået seks kvartaler af dagbladet "Hejmdal" fra 1. juli 1946 til 31. december 1947. I det følgende gengiver jeg en række citater og oplysninger herfra - i de fleste tilfælde med datoangivelse, og så får man bedømme, om det er afgørende begivenheder. I hvert fald vil det angivne have relation til 1947!

21. juli 1947: Siden kapitulationen i 1945 har Jordlovsudvalget overtaget 45 af Vogelgesangs gårde samt ca. 125 ha løs jord. 15 gårde er videresolgt. 38 yderligere vil blive overtaget af Jordlovsudvalget. Lrs. Thulstrup, Haderslev, folketingsmand Ejnar Simonsen, Flovt, og amtsrådsmedlem Marius Kristensen, Kistrup, er indsat som administratorer. Når forpagtningerne udløber, overtager Jordlovsudvalget de resterende gårde. I 1947 driver Jordlovsudvalget bl.a.

Benniksgård på 136 ha, Grøngrøft på 160 ha og Travsted ved Tønder på 138 ha hedder det i en stor artikel herom.

99.983 danske stemmer i Sydslesvig!

Ved landdagsvalget i Slesvig-Holsten i april 1947 manglede Johs. Oldsen, Nibøl, 57 stemmer i at blive genvalgt. Den 12. marts samme år var Sydslesvigsk Forening af de engelske myndigheder blevet godkendt som politisk parti. SSF fik ved landdagsvalget i alt 99.983 stemmer - aldrig siden overgået! De rakte til to kredsmandater og tre tillægsmandater ud af Landdagens dengang 70 medlemmer. I hele Slesvig-Holsten var der 1,6 mill. vælgere, heraf 640.000 flygtninge!! I 1932 var der i Slesvig-Holsten 960.000 vælgere. Det spillede ind i Sydslesvigdebatten, at der af og til blev mindet om, at der ved valget den 3. juli 1932 i Slesvig-Holsten var 450.000 stemmer på nazisterne - mens alle øvrige partier tilsammen kun opnåede 397.000 stemmer!

Helgoland bortsprængtes!

1. april 1947: Tønder bystyre forbigik i tavshed 10-årsdagen for byens første danske borgmester efter Genforeningen.

10. april: Regeringen siger nej til frigivelse af tyske flygtninge til roearbejde i sommer.

18. april: 6.700 tons sprængstoffer bragte Helgolands fæstninger og tunneller til at styrte sammen. 2.700 beboere evakueret i forvejen. En 2.500 meter høj røgsøjle kunne ses videnom. Den største eksplosion siden atombombeforsøget ved Bikini i 1946.

Jefsen Christensens indsats.

I Danmark var der landstingsvalg april 1947. Den mest markante ændring set med sønderjyske briller var, at H. Jefsen Christensen i forvejen trods stærke opfordringer sagde nej til genopstilling.

Den 14. april bragtes udførligt referat fra en stor hyldest til Jefsen Christensen ved en sammenkomst arrangeret af Venstre i den sønderjyske storkreds. Jefsen Christensen havde helt siden 1920 repræsenteret Venstre i landstinget og stort set i alle årene været medlem af det

udenrigspolitiske nævn. Gennem de mange år oparbejdede han en stærk position, hvor det også må nævnes, at helt siden 1920 var Jefsen Christensen formand for Sønderjydsk Skoleforening. I debatten om retsopgøret og forhandlingerne om det tyske mindretals skoler m.v. indtog Jefsen Christensen med styrke, at 1920-ordningen skulle bestå. Europas mest frisindede mindretalsvilkår - men det var svært i den ophedede tid. Vedrørende Sydslesvig ønskede Jefsen Christensen afstemning ad åre. Det ses også i referatet fra festen, hvor han hylledes. Jefsen Christensen sluttede: Og dog kunne jeg have ønsket en paragraf 5 for Sydslesvig!

I øvrigt havde Landstinget 3. juli 1946 vedtaget lovforslaget om private tysksprogede skoler og tysksproget hjemmeundervisning i de sønderjyske landsdele. De konservative og de radikale var imod. Jefsen Christensen anbefalede på partiet Venstres vegne, men tilføjede, at personligt var han ikke tilfreds. Alfred Kristensen, Bylderup-Bov, sagde på Socialdemokratiets vegne: Undervisningsministeren (M. Hartling) har helt ret, når han siger, at hvis det danske mindretal i Sydslesvig kan få de samme kår, som vi nu byder det tyske mindretal i Nordslesvig, har vi grund til at være tilfredse. Jeg kan anbefale forslaget, sagde Alfred Kristensen. Jefsen Christensen erklærede, at han ikke begreb den tale, der sagde, at det kun er grænseforskydninger, der er af betydning for nationalitetskampen. Jefsen Christensen var imod kollektiv straf, hvor det var enkelte, der havde forbrudt sig.

Jørgen Otzen sagde som konservativ, at loven vil være en skamplet på dansk mindretalslovgivning, og også Petersen-Røjle fra de radikale gik stærkt imod loven.

De første år efter 1945 var ret kaotiske, hvad det tyske mindretals skoleforhold angår, og det var vel første omkring 1950, at der igen blev tale om regelmæssig undervisning i tysksprogede privatskoler. Ved kapitulationen i 1945 blev samtlige tyske kommuneskoler lukket, og de tyske privatskoler blev beslaglagt. Siden måtte hver enkelt skole betale varierende erstatningsbeløb. De her omtalte forhold gjaldt for Nordslesvig.

19. oktober 1946-noten.

Forenklet sagt kørte hele debatten om Sydslesvig først og fremmest ud fra den såkaldte 19. oktober 1946-note til den britiske regering. Forhistorien var her, at England den 10. september 1946 krævede klarhed om Danmarks politik vedrørende Sydslesvig. Enten indlemmelse i Danmark af Sydslesvig - eller ingen dansk indblanding. Den 11. september 1946 stod i en dobbeltliniet overskrift over hele "Hejmdal"'s forside: England kræver hurtig afgørelse nu, om Danmark ønsker Sydslesvig. En britisk note opstillede tre muligheder: udveksling af mindretal, folkeafstemning eller grænseregulering uden afstemning. Svar ønskes snarest belejligt. Det kom med noten af 19. oktober 1946!

De fire såkaldt gamle partier - Socialdemokratiet, Det radikale Venstre, Venstre og Det konservative Folkeparti, blev den 16. oktober 1946 enige om et kompromis, der samlede sig om kulturel og politisk frihed, fjernelse af flygtningene og Sydslesvigs administrative adskillelse fra Holsten. Det tilføjedes, at eventuelle statslige krav overlades det til sydslesvigerne selv at rejse. I øvrigt ønskedes dansk repræsentation ved fredsforhandlingerne med Tyskland.

Min generation og de, der er ældre, husker den indædte debat, hvor statsminister Knud Kristensen personligt ønskede at gå videre, men på regeringens vegne stod på oktober-notens grund. Knud Kristensens personlige meninger - ret eller ikke ret til at have dem - blev næsten debattens kernepunkt, hvor man "til gengæld" totalt overså, at i praksis ønskede hverken Socialdemokratiet eller Det radikale Venstre en administrativ adskillelse mellem Sydslesvig og Holsten.

Det er jo længe siden, men jeg erindrer, at jeg med mine 20 år, min fynske baggrund og stort set ingen viden om grænselandsforhold, havde en stærk fornemmelse af, at Knud Kristensens standpunkt ikke var holdbart. I praksis har jeg nok ment, at der var jo stemt i 1920, men set ud fra 1947 kan det undre, at kun den ene part måtte have særstandpunkt, nemlig den, der ville mindre end noten, mens andre ikke måtte, men sådan er der så meget!

Englænderne var kolonister - de brød sig ikke om mindretal. Ville vi have Sydslesvig, kunne vi bare tage det og så ikke mere vrøvl. Eller vi kunne udveksle mindretal. Fabelagtigt at forslaget overhovedet kunne stilles af en kulturnation. Her var ALLE i Danmark dog enige. Man måtte erkende Jakob Appels ord fra 1920 om den dansk-tyske landegrænse: Det er som at skære i levende kød, når en grænse skal sættes midt i et landområde mellem to lande. Det giver mindretal på begge sider. Det bør også tilføjes, at samtlige partier gik ind for folkelig, kulturel og politisk mindretalsbeskyttelse i Sydslesvig - på linie med Nordslesvig, omend det altså i kampens hede kneb at fastholde linien fra 1920!

Underskrifter og åndelig voldtægt!

Lad mig springe lidt i det igen:

8. januar 1947: Sydslesvigsk deputation hos regeringen vedrørende 19. oktober-noten.

9. januar: Sibirisk kulde over Europa. 17 kuldødsskald i Hamborg.

18. januar: Formænd for foreninger med 50.000 medlemmer i Sønderjylland sender henvendelse til regering og rigsdag med ønske om, at regeringen over for de allierede sikrer sydslesvigsk deltagelse i forhandlingerne om verdensfreden - samt sikres frigivelse for tysk overhøjhed. Det var De danske Ungdomsforeninger, D.N.U., Sydslesvigsk Udvalg og Grænseforeningen i Haderslev Øster- og Vesteramt, der blev underskrevet for. "Hejmdal" betegnede det den 21. januar som åndelig voldtægt, at formændene skrev under på alle medlemmers vegne. Sprogforeningens formand, bibliotekar Jakob Pedersen, tilkendegav, at han var imod grænserevision eller anden ændring af de statspolitiske forhold i Sydslesvig.

Avismæssigt var dagbladene "Dannevirke" i Haderslev og "Hejmdal" i Aabenraa hinandens modpoler i Sydslesvig-debatten. I 1956 blev begge blade fusioneret - tja, sådan er der stadig så meget!

Landets største fængsel!

1. februar: Soda rationeres!

1. februar: Første spadestik til Idræts-

Elever fra Hellevad og Varnæs skoler på feriehjemmet ved Blåvand

højskolen i Sønderborg. I september 1947 udpegedes cand.mag. Søgaaard Jørgensen, Ollerup, til skolens kommende forstander.

4. februar: Planer om udvidelse af dansk børnebespisning også i Neumünster og Hamborg.

5. februar: Christmas Møller ønsker dansk folkeafstemning for at skabe klarhed over Danmarks politik vedrørende Sydslesvig. Egentlig ubegribeligt, at Knud Kristensen ikke tog ham på ordet - men nå, de to herrer var næppe på noget tidspunkt på talefod med hinanden!

10. februar: Al søtrafik standset. Færgetrafik på Storebælt kun med isbryderassistance.

I februar 1947 var der prøveløsladt ca. 3.400 af ca. 13.000 fængslede personer. I maj 1947 er 4.913 prøveløsladt - alle med indtil 2½ års fængsel. 2. juli 1947 var der 2.675 fanger i Fårhus, hvoraf 1.275 er strafafsonere, resten varetægtsfanger. Fårhuslejren landets største

fængsel hedder det i artiklen, der oplyser, at lejren har eget bibliotek med 6.000 bind, egen præst og gudstjeneste hver søndag samt undervisning, hvor man i øvrigt mangler 8 lærere.

1. juli: Kraftig nedskæring af kaffe, te, hvedebrød, tobak og øl i juli kvartal. Kaffe- og terationen nedsættes med 25 %, hvorved spares 10 mill. kr. Et kilo ekstra syltesukker pr. indbygger bevilget!

Dronningen hylder I.P. Nielsen.

3. juli: Kronprinsesse Ingrid's Feriehem i Blåvand indviet. Feriehem for sønderjyske børn. Lang række gæster med dronning Ingrid, undervisningsministeren og I.P. Nielsen, Dynt, i spidsen. I referatet hedder det blandt andet: I sin smukke tale sagde dronning Ingrid til I.P. Nielsen: Jeg er overbevist om, at alle de, der er her til stede, er enige med mig, når jeg til slut henvender mig til Dem, I.P. Nielsen. De har gjort mere for Sønderjyske Børns Feriehem end

nogen anden. Det er ikke bare Deres energi og den ildhu, hvormed De går op i arbejdet, og Deres enestående evne til at få alle gjort interesseret i en god sag, men det er ud fra Deres store varmtfølelse hjerte, at De hjælper alle steder, hvor De ved, det er tiltrængt, og det siger jeg Dem hjertelig tak for, sluttede dronningen. Efter indvielsen var alle indbudte til "sønderjysk kaffebord" på Blåvand kro.

Brigaden til Tyskland.

26. april: Tobaksrationeringen bebudes at ophøre - næste forår!

28. april: Christmas Møller går som formand for den konservative rigsdagsgruppe.

29. april: Den danske Brigade til Tyskland klar i sommerens løb. Oprindeligt baseret på 11.000 soldater - nu ca. 4.000.

7. maj: 47 danske skoler i Sydslesvig har 9.160 elever, oplyser skoledirektør Bernhard Hansen i sin beretning. 2.560 i kommuneskolen i Flensborg og 770 i Duborgskolen.

Maj: Store hungerdemonstrationer i Tyskland.

16. maj: I et langt indlæg fra Den sønderjyske Menighedsrådsforening om de sønderjyske præstegårdsjorder hedder det, at disse jorder er et privatretligt anliggende, så det ikke kan siges at være offentlig jord. Netop i 1947 var der livlig debat om yderligere jord til udstykning.

21. maj: Hele folketingsudvalget med undtagelse af de konservative indstiller lovforslag om kvinders adgang til ordination som præster vedtaget.

5. juni: Forkommandoen af Den danske Brigade passerer kl. 9 den dansk-tyske grænse via Søgårdlejren.

Dagen efter er der en dobbeltliniet overskrift over hele forsiden i "Hejmdal": Sønderjydernes hjertelige møde med vort kongepar.

23. juni: Kong Frederik overværede uventet Tysklandsbrigadens afrejse i går. kl. 8 ankom kongen i bil fra Gråsten. 35 journalister fulgte med brigaden i 10 dage. I Flensborg råbte en ældre herre til soldaterne: "Æ I sultne, så ka vi itt hjælp jæ!" - Nej, det tør siges!

12. juli: De danske jernbaners 100-årige historie beskrevet. Den 22. juli 1847 åbnedes strækningen København-Roskilde for togdrift.

H.P. Hanssen-monument.

10. juli: H.P. Hanssens privatarkiv overgivet til Landsarkivet i Aabenraa. Ca. 200 pakker med bl.a. breve fra ca. 6.000 personer. Rigsarkivet har forestået den omfattende registrering.

Den 11. juli er der et stort referat på forsiden under overskriften: Danmarks hæder til sin trofaste søn. Statsminister Knud Kristensen foretog afsløringen af det store granitmonument i anlægget i Aabenraa. Bl.a. sagde Knud Kristensen: "Med dette monument har eftertiden nu fået et varigt billede af den mand, som både sønderjyderne og vi, der stammer fra landet nord for Kongeåen, skylder så meget". Et historiens paradoks, at netop Knud Kristensen holdt denne tale. Knud Kristensen blev valgt til folketinget den 26. april 1920 - midt i den tids grænsestrid. Der kan næppe tænkes mere forskelligt syn på grænsegragningen i 1920 end Knud Kristensens og H.P. Hanssens, men en fin tale var det. Borgmester Buchreitz sluttede den lange talerrække med disse ord: Fra i dag skal den smukke gade, der løber forbi dette anlæg, hedde H.P. Hanssens Gade - og det lille pryd-anlæg fra i dag kaldes Genforeningshaven. Gadeskiltene er ændrede nu under festlighederne, tilføjede Buchreitz!

Spadeslaget i 1940.

23. juli: Heller ikke i år bliver der risengryn til risengrød til jul!

25. juli: 600 tyske børn fra Tyskland ventes på feriebesøg hos medlemmer af det tyske mindretal i Nordslesvig. Tallet blev senere reduceret noget. I disse dage i juli blev lederen af spadeslaget i Haderslev i 1940, Jes Jensen Friis, Øster Løgum, stillet for en domsmandsret. I øvrigt er der talrige referater fra retssager med udgangspunkt i besættelsesårene og her udviste ulovlighed, der først nu kunne pådømmes. Desværre gik det jo sådan, at "de små fisk" allerede i 1945 fik 4 års fængsel, mens "de store fisk" slap betydeligt billigere, fordi afkøletheden fra den varme 1945-sommer nu efterhånden holdt sit indtog. Det hører også med i en 1947-vurdering!

Hvad flygtningene spiste!

17. juni: Fonden til Fædrelandets Vel yder 2,75

mill. kr. til Idrætshøjskolen i Sønderborg.

I en oversigt over 1946 hed det i en overskrift: Hvad de spiser: I 1946 spiste de tyske flygtninge i Danmark 26 mill. kg rugbrød, 10 mill. kg sigtebrød, 3,7 mill. kg. pålæg, 1,5 mill. kg smør/margarine, 1,1 mill. kg sukker, 2,6 mill. kg kød, 35 mill. liter mælk, 3,2 mill. kg. mel og gryn, 1,3 mill. kg gule ærter, 3,4 mill. kg fisk, 13 mill. kg grønsager, 0,7 mill. kg salt, 0,2 mill. kg sennep. Omtalen sluttede med en påpegning af, at dansk eksport kunne have været betydeligt større, hvis ikke... Jeg synes nu godt, der også kunne have stået, at de var et par hundrede tusinde om at fortære de angivne mængder!

Svært at komme over grænsen.

Grænsepassagen var stadig belagt med store restriktioner, men den 10. november 1947 kan man læse, at Danmarks andet åndehul mod syd, nemlig landegrænsen ved Sæd, åbnes. Først var den lukket som følge af krigen og derefter i yderligere 2½ år. De fleste civile skulle dog stadig over ved Kruså. Omkring 1. november blev folketingsmændene Jørgen Gram og Simon From begge nægtet indrejsetilladelse til Sydslesvig, hvor de den 15. november skulle have talt om danske landbrugsforhold. Det var de danske landboforeninger i Sydslesvig, der søgte om indrejsetilladelsen i forbindelse med foreningernes generalforsamlinger i Sønder Brarup og Kappel. Gennem politimesteren i Aabenraa kom der i sidste øjeblik afslag fra de engelske myndigheder uden nogen begrundelse. Man kan sige sig selv, at så har det været svært for mange andre at opnå indrejsetilladelse til Sydslesvig!

Den 5. december 1947 døde Frits Clausen i Vestre Fængsel af et hjertestop (i avisen står der, at han døde af hjerteslag, men det har jeg nu ændret til hjertestop!). Frits Clausen, der var 54 år, talte med en medfange, da han pludselig sank sammen - døden var indtrådt. Ved nytårstid 1948 skulle han have haft sin sag retligt behandlet. Den omfattede bl.a. 2.000 bilag og 700 rapporter.

Oktobervalget 1947.

Efteråret 1947 domineredes totalt af det danske folketingsvalg foranlediget af et radikalt stillet

mistillidsforslag, der den 3. oktober blev vedtaget med 80 stemmer mod 66. Valg blev udskrevet til den 28. oktober. Den 7. oktober bragtes over to sider i "Hejmdal" navne og adresser fra i alt ca. 470 personer i Sønderjylland, der ønskede en løfteparagraf ud fra den nationale selvbestemmelsesrets grund. Regeringen skulle arbejde for en sådan paragraf om Sydslesvigs statslige tilhørsforhold på baggrund af en afstemning til sin tid, hed det i henvendelsen, der havde støtte i brede kredse - omend man selvfølgelig også kunne hefte sig ved en del, der ikke havde skrevet under!

Således skrev Marten Refslund Poulsen, Bovlund, den 25. oktober i en lang artikel: NEJ, der har været stemt i 1920.

8. oktober udtrådte Christmas Møller af den konservative rigsdagsgruppe. Få dage senere opstilledes han som løsgænger i Sønderjylland - efter opfordring bl.a. fra en række fremtrædende konservative i landsdelen. Samme dag - 13. oktober - oplyste "Hejmdal", at dr. Reuter, Gråsten, opstilles som løsgænger som repræsentant for det tyske mindretal, der ikke kunne blive fritaget for kravet om at skaffe 10.000 underskrifter til fornyet anerkendelse. Slesvigsk Parti opstillede ikke i 1943.

Christmas Møller i Sønderjylland og Knud Kristensen på landsplan var nok de to personer, der blev mest omtalt. Ole Bjørn Kraft betegnede det som en bitter skuffelse, at Christmas Møller opstillede som løsgænger. Han samlede dog fulde huse flere steder. Det gjorde Knud Kristensen også. I Tønder talte han til 1.000 - i Ringsted til 2.000 og i KB-Hallen i København til 5.000 tilhørere. Minutlangt bifald angives det i omtalen!

Christmas Møller opnåede 3.775 stemmer og dr. Reuter 7.464 stemmer. Der skulle ca. 8.500 til at opnå et kredsmandat.

Landspolitisk vakte det mest opsigt, at Gustav Rasmussen, der var udenrigsminister i venstre-regeringen, fortsatte under Hedtoft-regeringen. Et forhold, der historisk er blevet skarpt kritiseret, bl.a. af Tage Kaarsted. Det skabte i hvert fald tvivl om Gustav Rasmussens troværdighed.

Men Sønderjylland fik en minister. Frede

Nielsen i Sønderborg blev kirkeminister. Han dementerede et dumt rygte om, at han ikke var medlem af Folkekirken, idet han sagde: Jeg selv og hele min familie står i Folkekirken.

Året 1947, der også blev præget af Marshallplanen, som dog først fik virkning fra 1948, slutter jeg med to små notitser.

30. december: Kartoffelmel rationeres. 2 kg årligt pr. person!

31. december: I 1947 blev der fanget 321 grænseoverløbere!

For 50 år siden - efterhånden faldt tingene i lave, og såvel i Danmark i almindelighed som i grænselandet i særdeleshed er det jo karakteristisk, at nok kan vi skændes og strides, men helt galt går det aldrig! Lad os håbe, det er et positivt udslag af dansk egenart!

Om mindedage som jeg oplevede dem

Genforeningen
10. februar til 10. juli 1920

Besættelsen
8./9. april 1940

Befrielsen
4./5. maj 1945

Af Jes Caspersen

Denne artikel er en gengivelse af et foredrag, som tidl. amtskontorchef Jes Caspersen, Aabenraa, holdt på 4. maj kollegiet i Aabenraa den 4. maj 1995.

For jer her i aften kan det, der skete for 75 - 55 - 50 år siden kun være historie. Hvor meget I ved om vort lands og i særdeleshed vor landsdels brogede historie, ved jeg ikke. Men vi er alle - bevidst eller ubevidst - præget af fortiden. Hver enkelt af jer har en baggrund i historie: i jeres familie, i jeres by eller sogn. Det er en del af den arv, som I har pligt til at bringe videre, om Danmark skal bestå som et selvstændigt rige, som en nation og et eget fællesskab - uanset hvad der ellers sker i verden omkring jer.

Selv er jeg et levende vidne om den indflydelse, historiske begivenheder har haft for, at vi - I og jeg - i aften kan mødes her i Aabenraa, som frie mennesker i et frit land - i Danmark.

For at forstå, hvad genforeningen i 1920 kom til at betyde for dem, der oplevede den, må I huske på, at der var en krig i 1864, som Danmark tabte, og som medførte, at denne del af landet blev skilt fra sin historiske sammenhæng som en del af det danske kongerige og kom under tysk herredømme i 56 år.

For at gøre det personligt: Min farfar og farmor blev prøjsiske (tyske) undersåtter og dermed i alle henseender undergivet tysk lovgivning (min morfar var rejst til Danmark før 1864). Målet for erobrerne var, at alle skulle gøres til tyskere. Først og fremmest ved at tage sproget fra dem. Sproget i alle offentlige anliggender - i forvaltningen, i retten, postvæsenet, kommunale råd og først og fremmest i skolen blev tysk. Det blev tilmed forbudt at give dansk undervisning i hjemmet ved vandre lærer

for andre end sine egne børn. Min farfar forsøgte - efter aftale med H.P. Hanssen - at gøre det, men fik forbud. Dansk måtte man lære på efter- og højskoler i Danmark. Og det var jo ikke muligt for alle. For mig betød det, at jeg som 6-årig kom i tysk skole i Skodborg, uanset at der i mit hjem kun taltes dansk (sønderjysk).

Alt dette førte til modstand mod fortysknin-gen. Og det førte igen til retssager, til bøder, til udvisning af mennesker, der ikke var tyske statsborgere, og meget mere. Det førte igen - en overgang - til, at tusinder af unge udvandrede - til Danmark eller Amerika - for ikke at blive tyske soldater. Indtil man blev klar over, at det ville medføre, at landet blev helt fortysket, og at man derfor måtte blive hjemme og påtage sig den 3-årige tyske værnepligt. Folk fra klart dansksindede hjem blev sendt til fjerne garnisoner - min far f.eks. til Königsberg (nu russisk). Og dermed fulgte pligt til deltagelse i Tysklands krige, først og fremmest krigen 1914-18. Den sidste kostede mellem 5 og 6.000 danske livet. Først da Tyskland havde lidt nederlag i den krig, det selv havde startet, blev det muligt, at befolkningen i Nordslesvig, det der i dag nærmest svarer til Sønderjyllands Amt, fik mulighed for ved en afstemning at afgøre, om man ville blive en del af Danmark igen.

Det var den afstemning, der blev fastsat til den 10. februar 1920, og det var den, jeg som 14-årig fik mulighed for at overvære.

Og det blev bortset fra 1864 den vigtigste dag nogensinde i vor landsdels historie.

At jeg kunne være med, havde en ganske særlig baggrund. Da jeg lige var fyldt 8 år, griber skæbnen - tilfældet om man vil - afgørende ind i min tilværelse. I november 1913 flytter familien til Värmland i Mellem Sverige

(vistnok fordi far regnede med krig, som han på grund af en stærk astma ikke ville kunne klare at være med i), hvor far sammen med en anden sønderjyde køber en gård. Og jeg kommer i svensk skole. I august 1914 kommer så det tyske overfald på Belgien, og den store krig er i gang. Far bliver indkaldt til at give møde som deltager, men bliver hvor han er. Det betyder, at han ikke kan komme tilbage, så længe tyskerne råder. Krigen trækker ud, og jeg bliver indmeldt på en svensk kostskole. Bøger bliver købt (jeg har nogle endnu). Men inden jeg kommer af sted, bliver det klart, at Tyskland vil tabe, og mine forældre beslutter, at de, så snart det bliver muligt, vil rejse hjem. Foreløbig bliver jeg - 14 år gammel - sendt til en dansk efterskole for at lære dansk.

Forud for afstemningen bliver afstemningsområdet besat af engelske og franske tropper. De tyske bliver sendt væk, og far kunne som afstemningsberettiget (i anden zone, Sydslesvig) vende hjem for at deltage. Foreløbig til Nordslesvig, hvorfra vi var flyttet. Han hentede mig på min skole, og derved blev det muligt også for mig at være med på selve dagen. I har sikkert hørt, at det blev et frygteligt vejr - regn og storm. Men det gjorde intet skår i valg-deltagelsen. Byen var for første gang flagsmykket. Gamle flag blev taget op af kisten, hvor de havde været gemt, indtil de igen måtte vises. Nye flag blev købt og hejst på nye umalede flagstænger. Dem havde der jo ikke været brug for før.

Om aftenen fik jeg lov til at være med på Skodborg Vesterkro, hvor alle samledes for at høre valgresultater. De skulle komme pr. telefon. Radio og TV var ukendte foreteelser. Gode resultater blev modtaget med jubel, og dem var der flest af. I Skodborg var 90 % for Danmark. I hele afstemningsområdet 75 %. Og så blev der sunget. Mange danske sange havde det været forbudt at trykke og at synge offentligt, f.eks. Der er et yndigt land, Kong Christian, I alle de riger og lande. Dem kunne man udenad. Det blev sent. Næste dag samledes man igen på Vesterkroen for at gå i optog om til skolen. Musikken kørte foran på en hestetrukket fladvogn. På skolen, som jeg havde forladt

6 år før, og hvor min far også havde gået, blev Dannebrog for første gang nogensinde hejst på den endnu sort- og hvidmalede flagstang (tilmed af min 12-årige kusine). Så blev jeg sendt tilbage til skolen. Far købte til foreløbig bolig en lille ejendom og den 1. marts vendte den øvrige familie hjem til Nordslesvig.

Det var en landsdel præget af 6 års krig og efterkrig. Alt var forsømt. Vejene var hullede. Bygningerne slet vedligeholdte. I mange hjem savnedes en far, een eller flere brødre, kærester (blandt dem min ældste kusines forlovede). De lå nu i krigergrave rundt omkring i hele Europa. Men uanset det var glæden dyb og inderlig. Først og fremmest betød det, at det danske sprog igen kunne læres i skolen og - efter at alle formaliteter var overstået - bruges alle offentlige steder. Det tog tid. Jeg kom i realskole i Vejen, men måtte stadig have pas for at passere grænsen ved Kongeåen. Og i morgen er det også 75 år siden de første danske soldater siden 1864 kom for at afløse englændere og franskmænd. Den 15. juni blev den officielle genforeningsdag. Den 16. juni var jeg med ved midnatstid, da folkene fra Vejen og Askov og Skibelund kom over Kongeåen til os. Den tyske ørn på grænsepælen blev kastet i åen. Vagthytten sat i brand. Igen jubel over det hele. Og den 10. juli kørte min yngre bror og jeg sammen med to kusiner (af hvilke den yngste var tysksindet) til Haderslev for at se Kongen komme ridende ind i byen. Majestæten blev desværre kastet af den første hest (det var ikke den hvide), som garnisonen havde stillet til rådighed. Det så uhyggeligt ud. Min tyske kusine kunne ikke nære sig, men sagde "Das ist ein Omen" (ilde varsel).

Lad mig her tilføje: Den 10. juli 1945 var jeg med i en delegation fra Sønderjylland til Kongen, der på grund af svækket helbred ikke som ellers vanligt kunne komme til Sønderjylland, men opholdt sig på Sorgenfri Slot. Det er også et halvtredsårs minde.

Når alt dette kunne ske, var det først og fremmest, fordi den ældre generation havde gjort modstand mod de tyske fortrykningsforsøg. Uanset alle de vanskeligheder og forfølgelser, der blev dens følge. I næste

En af Slesvigsk Partis valgplakater ved folketingsvalget i april 1939

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie

omgang skulle det blive vor tur at vise, at vi var og ville være danske.

De næste 20 år gik under stigende tryk, fordi det tyske mindretal nægtede at anerkende grænsen fra 1920 og forlangte den flyttet mod nord. Uanset det havde fået alle de rettigheder, som vi selv havde ønsket og kæmpet for før 1920. Og det blev særligt farligt, da ikke alene vi her, men hele Danmark blev besat den

9. april 1940.

Hvordan oplevede vi det? Det kom for os ikke helt uventet. Det havde længe ligget i luften, at noget alvorligt ville ske. Jeg kan således fortælle, at jeg omkring den 20. marts 1940 fik besøg af en tysksindet studenterkammerat, som jeg ikke havde set i 6 år. Hvorfor han kom, fandt

jeg aldrig ud af. Men han kom ned på mit kontor, og da Carla også havde kendt ham, tog jeg ham med hjem til frokost. Vi kom til at tale om Tysklands nylige besættelse af Tjekkosllovakiet. Han forsvarede det med, at Tyskland af hensyn til sin sikkerhed havde måttet gøre det. Da jeg dertil sagde, at med samme begrundelse kunne man også besætte Danmark, ville han ikke benægte, at det ville kunne ske. Det gjorde et stærkt indtryk på os, at den tanke blev luftet. Hertil kom en række mindre episoder op mod den 9. april. Det må alt sammen have præget min underbevidsthed. I hvert fald oplever jeg den 8. april ved middagstid, at jeg fra mit kontor synes at se, at det ene tyske militærkøretøj efter det andet runder hjørnet ved Rådhusgade. Jeg lagde omgående min røde fyldepen fra mig på bordet foran. Jeg kan se den endnu. Går uden at sige noget fra kontoret op ad Rådhusgade, hvor dengang avisen Hejmdal havde trykkeri og redaktion. Her så jeg i vinduet et opslag om, at tyske soldater havde reddet sig i land i Norge, efter at deres skib var blevet sænket af englændere.

Herfra hjem på Gl. Kongevej, hvor jeg uden at sige hvorfor sikrede mig, at vi havde mad og brød i huset.

Om aftenen henved kl. 8 kom vor nære ven, dommerfuldmægtig Erik Bondo Svane (een af jer bor på det værelse, der bærer hans navn). Han var blevet ringet op af den dengang meget kendte redaktør Franz von Jessen (ved dagbladet Nationaltidende). Svane var blevet bedt om han ville undersøge, om der var nogen særlig aktivitet at mærke omkring mindretallets kontorer i Aabenraa. Svane havde sagt, at han gerne ville have mig med, og gav Franz von Jessen vort telefonnummer, ville så ringe igen ved midnatstid.

Vi gik en runde til de gader, hvor mindretallet havde sine kontorer - Skibbrogade og Vestergade (Deutsches Haus, nu Teaterhotellet). Vi kunne intet se og måtte så rapportere det, da vi blev ringet op ved midnatstid. Jessen måtte have hørt andet i mellemtiden, for han havde allerede da skrevet sin lederartikel i sin avis, hvor han fortæller "at når dette læses er Danmark ikke mere frit". Det fortalte han dog ikke til os.

Vi var imidlertid blevet klare over, at noget ville ske inden næste morgen, og gik i seng med det meste af tøj på. Og kl. godt 3 kom de første sorte maskiner med Hagekorset under vingerne. De nedkastede flyveblade, hvor det fortalte, at man efter aftale med regeringen havde besat Danmark for at beskytte os mod engelske angreb. Lidt senere så vi fra vore vinduer danske soldater, der efter kamp var på vej nordpå. Lidt senere kom så de første tyske soldater kørende med vagtsomme mænd ved kanonerne, parate til - som det hed i flyvebladet - at bryde al passiv eller aktiv modstand. Kl. 7 gik jeg på kontoret og så, hvordan besætterne blev hilst med jubel og opstrakte arme med Hitlerhilsen af vore tyske medborgere. Det var strengt at passere dem og at se kendte ansigter blandt dem. Nu var dagen kommet, hvor Nordslesvig skulle vende tilbage til Tyskland, således som man havde krævet det i alle årene forud og særligt i de sidste 7 år stadig voldsommere og voldsommere. Troede de.

På kontoret var vor ældste medarbejder i færd med at brænde papirer, som det kunne være uønskeligt, at tyskerne kom i besiddelse af. At noget allerede var kørt nord på dagen før fra politiets kontorer, fik jeg senere at vide.

Hvordan følte det? Vi var i første omgang chokerede og kaldte det for landsforræderi, at der ikke var givet soldaterne virkelig mulighed for at forsvare sig, så de 11 skulle dø i en fuldstændig håbløs situation. Navnlig kunne vi ikke forstå, at det havde været muligt for tyskerne at gå i land på Langelinie, uden at der var løsnat et skud fra kanonerne ved indsejlingen. Nogen virkelig forklaring har jeg aldrig set eller hørt.

Vi gik som i en ond drøm. Kom egentlig først til os selv, da vor lille Sven (knap 5 år gammel) nogle dage efter spurgte sin mor "Hvor længe tror du, vi skal være så bedrøvede?" Det fik os til at se, at hverdagen skulle gå sin gang, omend i en hel anden atmosfære. Om hvordan den var, fortæller følgende ordveksling med samme lille tænksomme fyr: Han havde følgende forslag til løsning af det tyske problem. Han spurgte dybt alvorligt sin mor "Kunne den gode Gud ikke ordne det således, at der ikke kom nogle børn i

de tyske mor'ers maver?" Senere var der en amerikaner, der fandt på noget lignende (Morgenthau).

Og hvordan reagerede vi så i øvrigt i Sønderjylland? Nok noget anderledes end i det "gamle Land". Af 2 grunde.

Den ene var at man gennem generationer havde ydet modstand mod, hvad der var tysk, i sin daglige færden og i udbredt personligt medlemskab af de gamle nationale foreninger: Sprogforeningen, Skoleforeningen (og før 1920 i Vælgerforeningen og Landeværnet). Dertil efter 1933, da der fra mindretallets side rejstes krav om flytning af grænsen tilbage til Kongeåen, ved nyoprettelse af "Danske Samfund" i det enkelte sogn (efter 1940 udvidet til at omfatte alle sognene) og "Det unge grænseværn". Danske Samfund nåede under besættelsen op på 70.000 personlige medlemmer, d.v.s. så godt som alle voksne danske.

Den anden grund var, at den mere modne generation - den over 40 år gammel - havde været krigsdeltagere i Verdenskrigen fra 1914-18. Hvor blodig denne krig end var, var den dog præget af, at man overholdt reglerne i Haagerkonventionerne fra 1908 om krigsførelse. D.v.s. en krig, der alene førtes ved fronterne. Angreb på og fra civile bagved var i strid med disse regler, der stort set blev overholdt, således at den enkelte soldat for så vidt kunne føle sig tryk der. Kun fra Belgien hørte man om brud på disse regler i 1914. Og om de følger dette fik. Jeg har hørt denne kritik af modstandskampen fremført af ældre. Men efterhånden indså de fleste dog, at denne krig - besættelse - var af en helt anden karakter; og modstanden voksede også her - navnlig ved en udbredt jernbanesabotage. Situationen skærpedes endvidere ved, at mindretallets generelle holdning måtte betragtes som en sikkerhedsrisiko. Ganske særligt, da det oprettede uniformerede korps med tyske våben og med pligt til at melde sabotage og alt andet, hvad der var rettet mod besættelsesmagten, direkte til dens repræsentanter uden om de danske myndigheder.

Så op mod de sidste år var indstillingen her stort set den samme som i det øvrige land

Typisk for de allerfleste var, at ingen på noget

tidspunkt tvivlede på, at det ville ende med et tysk nederlag som forrige gang.

Og så springer jeg frem til den

5. maj 1945.

Efter at de første år med tyske sejre på alle fronter i Europa og Afrika og på havene var afløst - først af stilstand, så tilbagegang på alle fronter, hvortil kom voksende modstand herhjemme - øgedes mistanken mod alt fra dansk side, der kunne tænkes at skade besættelsesmagten, og Gestapo (det hemmelige tyske politi) og dets danske hjælpere blev mere og mere aktive. Gestapo fortsatte sin infame virksomhed til det allersidste - med arrestationer og mord (henrettelser). Efterretninger svirrede. Nu var den, nu den taget. Hvornår standsede en benzindrevet bil uden for ens egen dør?

Dødsbudskaberne fra de tyske kz-lejre blev hyppigere og hyppigere. På os gjorde det særlig indtryk at høre om Erik Svanes og politimester Aage Agersteds død. Der hvilede en konstant trussel over hverdagen - dag og nat. Der var ingen lov og ret i landet. Vort eget politi var sat ud af spillet den 19. september 1944. De fleste var gået under jorden og havde sluttet sig til modstandsbevægelsen. Vor husfælle var kriminalbetjent, og her samledes flere af hans kolleger. Omkring den 20. april havde de fået et par maskingeværer, der havde været skjult i Jørgensgaard Skov, op i lejligheden. Vi fik da uventet besøg af min yngste bror, der var eftersøgt for at have været med til sprængningen af jernbanebroen i Sommersted. Han fik lejlighed til at hjælpe med til at samle våbnene. Det havde han fået godt kendskab til gennem sit sabotørarbejde.

Rygtevis kom det frem, at den svenske grev Folke Bernadotte havde taget ophold på Brundlund Slot hos amtmand Refslund Thomsen, og at han derfra fløj fra Skrydstrup til Tyskland til forhandlinger om hjemsendelse med de hvide busser af danske og norske fanger i de tyske kz-lejre. Det viste sig, at han samtidig på Brundlund havde forhandlinger med en repræsentant for den tyske rigsminister Heinrich Himmler om kapitulation, efter at Hitler var sat ud af spillet og til sidst havde begået selvmord.

Aabenraa og Brundlund Slot var i nogle hektiske dage genstand for hele verdens opmærksomhed. Fra den svenske radio og fra den danske stemme fra Londons kortbølgesender kunne vi (trods tyske støjsendere) høre, at Montgomerys tropper var på vej op gennem Holsten mod os. Engelske flyvere overfløj i de første dage i maj Sønderjylland helt op til Haderslev. Ved indkørslen til byen står en mindsten for det nordligste sted, hvortil de nåede. Den 3. maj så vi fra Bodum røgen fra en olietankvogn, der var skudt i brand. I Aabenraa havde vi alle fået anvist et sted i omegnen, hvortil vi skulle evakueres i tilfælde af nært forestående krigshandlinger. Vi skulle bo hos en gårdmand, vi kendte, på Løjt Land. Han havde allerede hentet nødvendigt børnetøj og noget sengetøj.

Så kan I måske fatte det tryk, vi levede under, og forstå lidt om den lettelse, det var, da budskabet om den tyske kapitulation den 4. maj om aftenen kom gennem den engelske kortbølgesender. Vi hørte af en eller anden grund ikke det allerførste, men vor husfælle kom farende ned "Luk op for den engelske radio" og løb så op igen. Og så hørte vi selv: "Fra Montgomerys hovedkvarter meddeles det i dette øjeblik: De tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og - med en lille tøven - i Danmark har overgivet sig".

Vi blev helt stille. Jeg stod lænet op ad en dør, foldede hænderne og takkede stille for det mirakel, at krigen var standset uden for Danmarks dør og for at vi - så tæt ved - var blevet skånet for krigens rædsler. Og så tænkte vi begge på de nære venner - Erik Svane og Agersted - der var døde så kort tid før.

Børnene blev taget op, og mørklægningsgardinerne trukket fra, og lyset tændt i hele lejligheden. Stearinlys havde vi dengang ikke mange af. De blev senere anskaffet og har siden været tændt hver 4. maj.

Vor husfælle og hans kone blev hentet ned, og vi delte en halv flaske madeira, der var gemt til lejligheden. Vi lukkede op for den danske radio, der sendte uzensurerede nyheder og dansk musik i en uafbrudt rækkefølge. Vi ringede til familie og venner for at dele glæden med dem.

Det vil ikke være muligt at give jer, der ikke har oplevet den utryghedsfornemmelse, der prægede dag og nat, den samme fornemmelse og forståelse for hvilken lettelse, det var for os, og hvilken fornemmelse af frihed, vi følte. Det kunne ligefrem mærkes fysisk. Vi var frie, og vi vidste til det inderste af vor bevidsthed, hvad det betød.

En enkelt episode den følgende dag hører med til befrielsesbudskabet. Henimod aften kom der en lille gruppe uniformerede englændere i deres jeeps (et indtil nu for os ukendt køretøj). Rygtet herom spredtes som en lynild i byen. En mængde fyldte først pladsen foran Grand Hotel (det var inden Sønderjyllandshallen var blevet opført). Hotellet var imidlertid stadig besat af tyskere, og alle gik om til Folkehjem. Her blev englænderne budt velkommen af en mand stående på en af vognene. Og den mand var den redaktør Franz von Jessen, der havde ringet til os natten til den 9. april 5 år i forvejen. Ringen var sluttet. Og det kan jeg egentlig også.

Dog et par ord om den næstfølgende tid. Og om forskellen mellem stemningen i 1920 og nu. Dengang var det glæden, der prægede dagene. Der var intet opgør, der skulle tages i forhold til mindretallet. Der havde ikke været tale om en indbyrdes "krig". Alle - danske og tyske - havde levet under samme mangler i hverdagen, og alle havde levet under samme ængstelse for mænd, sønner og brødre derude ved fronterne. Levet i frygt for breve om faldne, savnede og sårede.

Tværtimod et "opgør" søgte man fra dansk side at gennemføre en lovgivning og praksis, der gav mindretallet alle de rettigheder, som vi selv havde ønsket og kæmpet for: frit offentligt skolevalg for alle, ret til oprettelse af private skoler efter samme regler som for andre borgere i landet. I det hele ligestilling på alle områder.

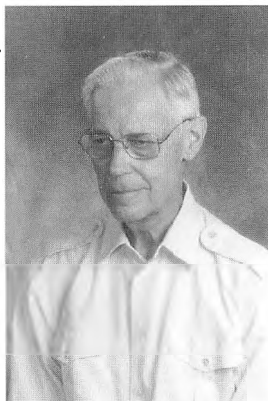
I 1945 var der desværre grundlag for et opgør med alle, der på den ene eller anden måde havde støttet besættelsesmagten - ja tilmed var gået ind i frivillige korps, der med våben fra besættelsesmagten skulle støtte denne. Og værst af alt: havde søgt at fremme en flytning af grænsen tilbage til Kongeåen med den følge, at vore våbenføre mænd skulle tvinges til at gøre tjeneste for Hitler. Det gav en helt anden stemning og formørkede befrielsesglæden.

Men medens vi fra det øvrige land havde hørt om pøbelagtige handlinger mod tyske sympatisører og aktive støtter - "stikkere", tyskertøser, der var blevet klippet o.s.v. - var vi i Sønderjylland forskånet for noget lignende. Vi havde gennem generationer levet med anderledes tænkende medborgere og respekteret dette. Det opgør, der nu skulle finde sted på grund af en hel anden situation, var man enige om, skulle ske på en ordentlig måde - gennem domstole. Ordene "Danskens Lov i krig og fred være ret og billighed, som kong Volmer ville" blev en ledesnor. Og den blev fulgt. Jeg var selv som medlem af frihedsbevægelsens sønderjyske råd med til, at dette i det store og hele blev fulgt.

Om dansk og tysk i Nordslesvig siden 1936

Af Folmer Christiansen

Det følgende er et foredrag, som Folmer Christiansen, Højer, holdt ved højskole-dagene på Slogs Herreds Hus i september 1995. Det var et af de morgenforedrag, der havde fællestitlen "I dag".

Folmer Christiansen

Privat foto

Dette bliver ikke dagsaktuelt - trods titlen. Men jeg vil fortælle nogle træk af, hvordan jeg personligt har oplevet den udvikling af forholdet mellem dansk og tysk i Nordslesvig, der har ført frem til stillingen *i dag*. Jeg følger nøje min opskrift, ellers bliver det for langt.

Jeg tog lærereksamen i 1935 og blev straks ansat ved Nørresundby Realskole; men jeg var der kun et år, fordi jeg havde besluttet, at jeg ville prøve at arbejde i en landsbyskole. Jeg sagde min stilling op og søgte i løbet af maj måned otte andenlærerstillinger, bl.a. i Rends.

Da jeg fik sommerferie i 1936, havde jeg intet hørt fra Rends, og jeg cyklede så derned for at se, om der var noget mig at gøre dér. Jeg kom dertil en søndag ved middagstid, spiste på den tyske kro og tog derefter hen på skolen for at tale med førstelæreren, men fik at vide, at han var taget til kirke. Jeg kørte så tilbage til Burkal; men gudstjenesten var begyndt, så jeg gik i stedet ind på Saksborg kro uden at ane, at den var det tyske samlingssted på egnen.

I krostuen sad der to mænd, som hilste gemytligt. Jeg bestilte en øl og sad og lyttede til deres samtale. Den foregik snart på tysk, snart på sønderjysk til stor forundring for mig, så jeg fulgte interesseret med, ikke mindst da de

begyndte at snakke om andenlærerstillingen i Rends: Hvorfor kan de ikke beholde den vikar, de har, i stedet for, at de skal have en mand oppe fra Oerhus eller Oelborg. Det var det første, jeg fik at vide om, at jeg var indstillet til pladsen.

Efter kirketid traf jeg lærer Hummeluhre, der bekræftede, at jeg havde fået stillingen, og efter sommerferien blev jeg så andenlærer i Rends.

Skolen dér var en trefløjet bygning med både dansk og tysk skole i den midterste del. I vestfløjen boede den tyske enelærer, hvis kone var fra Frederiksberg, i østfløjen den danske førstelærer, der var gift med en datter af den tidligere tyske lærer.

I 1937 blev jeg gift. Min kone er sjællænder, men vi faldt let til i Rends, selvom vi aldrig blev fundet ligeværdige med sønderjyderne. Det skulle helst være "jen a djæ æjn". Men vi deltog i dansk foreningsliv, i arbejdet i Det unge Grænseværn og ikke mindst i Tønder amts Idrætsforening.

Jeg ville godt have fortalt noget om de knap tre år, jeg var i Rends; men det må jeg lade ligge. I 1939 blev jeg andenlærer i Højer. Og jeg vil sige lidt om forholdene dér *før* den tid.

Højer er fra gammel tid en bondeby. Sproget har altid været dansk, men samtidig med slesvig-holstenismens fremtrængen i 1800-tallet blev den bedrestillede del af høvringerne tysk, og ved genforeningen var der et stort tysk flertal.

1. verdenskrig var en hård tid. 51 navne står der på mindetavlen over de faldne i Højer kirke. Revolutionen i Tyskland i 1918 fik et meget fredeligt forløb i Højer. Byens offentlige udråber gik rundt i gaderne og bekendtgjorde: O morn o klok tolv æ'et revolution o æ mærkens-plads. Ål minneske ska hold sæ ind, å dør og vinnee ska væ låt! - Næste dag stimlede folk naturligvis sammen på torvet. Det tyske landstormskompagni, der var stationeret i byen,

tog opstilling dér, og præcis kl. 12 marcherede en afdeling marinere fra Flensborg ind på pladsen. Deres anfører gik hen til kaptajnen for landstormen, rev hans epauletter af og tog hans sabel fra ham. Dermed var sådan set revolutionen forbi. Om aftenen skulle der dannes arbejder- og soldaterråd. Det foregik på Centralhotellet, og det var den samme mariner, der førte ordet. Han må have kendt forholdene i Højer godt, for han foreslog en kendt håndværker til formand for rådet. Men *han* strittede imod. "Nej", sagde han, "det kan æ it. Det stemme it mæ min kristele øvebevisning." - "Det er javn såen jen, Vorherre vil ha'", svarede marineren. Det argument var jo ikke til at komme udenom.

Afstemningen den 10. februar 1920 viste et stort tysk flertal, knap 73 %. Men man var meget forbavset over, at der var så mange danske stemmer. De fleste danskere var småkårsfolk, og de var vant til at gå stille med dørene.

Efter genforeningen begyndte dagligdagen. Den gav vel ikke straks de store forandringer. Danske og tyske var vant til at leve sammen. Af og til chikanerede de hinanden af et godt hjerte; men ellers har der faktisk altid været et godt naboforhold mellem de to grupper.

Ved afstemningen i 1921 om sognepræsteembedet i Højer var der et stort flertal for at beholde den tyske præst Claus Rolfs. Da han gik af, ansatte man igen en tysker, A.C. Braren. Han var dansk gift, og det var hans plejedatter, Chr. X tog op til sig på hesten, da han red over grænsen. Braren holdt både tyske og danske gudstjenester. Men i 1935 fik den danske menighed trods forbitret modstand fra tysk side indsat sognepræsten i Vedsted N.P. Nielsen som residerende kapellan. Han blev snart kendt som "grænsepræsten", og hans virke de følgende 17 år satte sig dybe spor i Højer.

I 20'erne kunne unge tyskere godt spille fodbold med danske grænsegendamer, og efterhånden kom der flere danskere til byen, især på grund af tæppefabrikken.

Hitlers magtovertagelse i Tyskland i 1933 mærkedes meget i Højer. Snart gik de fleste tyskere i byen over til nazismen, og det bevir-

kede en stærkt forøget spænding mellem dansk og tysk.

Min kone og jeg kom til Højer den 4. april 1939, dagen efter det folketingsvalg, hvor tyskerne i Nordslesvig gik til valg under parolen: Ein Volk, ein Reich, ein Führer. Resultatet blev en skuffelse for dem; men i Højer var der stadig tysk flertal: 57 %. Man sagde bagefter, at danskerne havde stemt med 105 %.

Tyskerne var det stabile element i Højer. De sad på jorden, og de fleste forretninger og håndværkere var tyske. Danskerne var mest arbejdere og tjenestemænd, og danske unge havde svært ved at finde beskæftigelse på egnen.

Byen er stadig karakteristisk ved, at dér bor danske og tyske dør om dør. Her er tysk børnehave, tysk privatskole, tysk præst og tyske foreninger, men ellers ville en sjællænder, der flyttede til Højer i dag, dårligt nok opdage, at der er to nationaliteter. Da vi kom dertil, var det anderledes, og indtil længe efter krigen vidste faktisk alle i byen, hvem der var dansk og hvem tysk, selvom det kunne være indviklet nok, og selvom man kunne komme ud for visse overraskelser.

Når man sendte skolebørn rundt for at sælge mærker, kunne man sige til dem, hvis det var forårsblomster eller Røde Kors-mærker: I må gå til alle hjem. Var det dybbølmærker eller valdemarsflag, fik de besked på, at de kun skulle gå til danske, og det var meget sjældent, at de tog fejl.

Højer er nationalt set et broget foretagende, især når skellet går ind gennem den enkelte familie, når konen er dansk og manden tysk eller omvendt, eller når børnene i en søskendeflok går til hver sin side.

Højer - og især byens danskhed - var i mange år afhængig af tæppefabrikken. I 50'erne var den Tønder amts største industrivirksomhed med omtrent 200 ansatte. Den var grundlagt i 1919 af A.R. Kjærby. Han var fynbo, hans kone var fra Hannover. Deres ældste søn blev direktør på fabrikken; han var gift med den tyske borgmesters datter. Deres søn igen blev gift med en datter af den tyske præst, altså tredje generation

i et blandet ægteskab. Da en fremmed engang spurgte nr. 2 Kjærby: "Hvordan kommer I egentlig ud af det med alle de tyskere, der er i Højer?" svarede han: "Vi gifter dem ihjel!".

Jeg kender godt forholdet fra min egen familie. Vores ældste søn blev gift med datteren af en hjemmetysker i Tønder. Bedre svigerdatter har ingen fået, og vi blev nære venner med hendes forældre. De unge blev lærere, først på Sjælland, senere i Felsted ved Aabenraa. Deres ældste datter er gift med en ung tysker fra Felsted. De bor nu i Nordsjælland.

Noget af det, der kunne være et stort problem i et blandet ægteskab, var, om børnene skulle i dansk eller tysk skole.

En dreng i Højer skulle begynde sin skolegang midt i 50'erne. Han var en efternøler i familien, en ældre søster og bror havde først gået i tysk skole, men fra 1946 i dansk, og broderen var nu dansk lærer i Nordjylland. I Højer var man spændt på, hvor drengen skulle i skole. Der var også nogen, der spurgte mig, og jeg mente, at sådan som sindelaget var i familien, måtte man gå ud fra, at han skulle i tysk skole. Det kom han også. Da han kom hjem fra den tyske privatskole den første dag, spurgte faderen ham: "Nå, hvordan var så det?" - Jo, det var da glant. Han fortalte løs og sagde så pludselig: "Men æ kom te å sedd ve en tysker!". Hans sidekammerat var fra et af de få hjem, hvor man havde tysk hjemmesprog. Nå, da han var konfirmeret, kom han i dansk skole og tog realeksamen; jeg har selv været klasselærer for ham. I dag er han lærer ved en tysk privatskole.

Den 9. april 1940 havde vi været i Højer et år. Det var en speciel fornemmelse at opleve besættelsen i en by, hvor flertallet med begejstring modtog værnemagten som deres venner, vi andre som vores fjender. Men inden jeg kommer nærmere ind på besættelsestiden, vil jeg gerne sige lidt om skolen i Højer.

Der var dansk og tysk skole i samme bygning, to danske klasseværelser nord for trappegangen, tre tyske syd for den. Der var to danske lærer og tre tyske. Over trappen var der tyske indskrifter. De var meget uskyldige: "Ehre Vater und Mutter" og "Gehorchet den Lehrern und folget ihnen". Alligevel var vi lidt irriterede over dem.

Der var fælles lærerværelse, og før krigen kunne danske og tyske lærere dér have det ret gemtligt sammen. Nationale emner blev aldrig berørt. Efter den 9. april 40 var vi der sjældent samtidig, men til og med den 5. maj 45 hilste vi hver morgen på hinanden med håndtryk. Legepladsen var fælles. Som regel legede tyske og danske børn hver for sig. Alle talte sønderjysk. Uden for skoletiden legede de sammen uden skel.

De to skoler havde overhovedet *intet* med hinanden at gøre. Nu bagefter kan jeg da godt synes, det var tåbeligt, men det var simpelthen utænkeligt.

På skolepladsen var der normalt meget fredeligt. Men sneboldkampe var altid danske mod tyske, og det var hver gang danskerne, der fik klø; for da jeg kom til Højer, var der ca. 60 børn i den danske afdeling og over 100 i den tyske.

Om morgenen den 9. april 1940 mødtes lærerne som sædvanlig på skolen og vekslede håndtryk. Vi var nok alle lige blege, men tyskerne fik først kuløren tilbage. Kl. 10 gav de eleverne fri, og mange tog med deres forældre til Tønder for at byde de tyske tropper velkommen. På det tyske forsamlingshus blev der hejst hagekorsflag. Da jeg efter middagspausen var på vej til skole og passerede en gruppe tyskere i et gadekryds og sagde dav, som jeg plejede, var der en af dem, der rakte armen op og råbte Heil Hitler.

Vi har liggende nogle stile, som eleverne i den ældste tyske klasse skrev om den 9. april. De skriver alle, at det er den største dag, de har oplevet. Men én tilføjer dog, at han kan godt forstå, at det er anderledes for danskerne.

Det varede ikke længe, før det rygte bredte sig blandt tyskerne, at på versaillesdagen den 28. juni ville Hitler tage Sønderjylland tilbage. Den 15. juni var der som sædvanlig flag på alle danske flagstænger, og en hjemmetysker sagde da til sin nabo, idet han overbærende kiggede op på hans flag: "Ja, ja, det bliver sidste gang, I kommer til at flage med dannebrog i Højer". Vi vidste godt, at hagekorsflagene lå parat i kommodeskufferne, og enkelte tyskere havde allerede rejst flagstang; men det blev den 28. juni, og der skete ikke noget.

I den første del af besættelsestiden undgik vi, at værnemagten beslaglagde skolelokaler, men i årene 1943-45 var der altid indkvartering på skolen.

Legepladsen blev benyttet som eksercer- og øvelsesplads; af og til kiggede man lige ind i et kanonløb, når man så ud ad vinduet; de evindelige kommandoråb virkede meget forstyrrende. Det er forståeligt, at de danske lærere var irriterede over forholdene, og det hændte, når støjen fra legepladsen blev for stærk, at vi smækkede nogle vinduer op og lod børnene synge et par danske sange, så det gjaldede ud over pladsen. En af de foretrukne sange var "Gud signe Norigs land", som blev sunget på melodien til "God Save the King".

I løbet af besættelsen oprettedes et tysk hjemmевærn af frivillige hjemmetyskere, "zeitfreiwillige", med tyske våben og tysk uniform. De havde en ugentlig træningsaften med marchøvelser, hvorunder de sang deres slagsange, bl.a. "Wir fahren gegen England".

Vi kunne ellers glæde os over et godt dansk sammenhold og over, at til trods for den stærkt øgede spænding mellem dansk og tysk lykkedes det nogenlunde at bevare et godt naboforhold. Der var aldrig tale om angiveri fra tysk side. En dag kom vores femårige søn hjem fra børnehaven og mødte en tysk nabokone, der venligt spurgte: "Nå, kommer du nu fra børnehaven og mødte en tysk nabokone, der venligt spurgte: "Nå, kommer du nu fra børnehaven, Søren?", hvortil den lille laban svarede: "Hvad! Er du fræk? For så skal du skydes. Min far siger, at alle tyskere skal skydes". - Det har jeg vitterlig aldrig sagt; men drengen har nok mærket stemningen i hjemmet. - Men nabokonen gik ind til min kone og fortalte historien og sagde: "Det gør ikke mig noget. Men jeg synes, I skal vide det. I skal nok være lidt forsigtige". - Og min kone takkede hende, fordi hun var kommet.

Majdagene i 1945 var i Højer præget af nogle tragiske dødsfald. Alligevel blev vi nok lige så glade som alle andre danske ved frihedsbudskabet den 4. maj. Vi rev mørklægningsgardinerne ned, smækkede vinduerne op og lod "Kong Christian" larme ud over omgivelserne. Jeg indrømmer, at vi derved havde vore tyske naboer i venlig erindring fra dengang, de gang

på gang løb forbi vore vinduer og råbte "Sondermeldung, Sondermeldung", når der var en meddelelse i den tyske radio om Hitlers sejr. Derpå oplevede vi i venners lag, stiltfærdigt, men intenst, vort livs bedste aften.

Næste morgen samlede vi de danske børn bag skolen og sang, medens vi hejste flaget på førstelærerens flagstang.

Den 9. maj blev de hjemmetyskere, der havde været zeitfreiwillige, afhentet og ført til Fårhuslejren. Det var 88 fra Højer sogn. Jeg skammer mig endnu over den brutale og nedværdigende måde, de blev hentet på.

Også de tyske lærere kom til Fårhus. Undervisningen i den tyske skole blev fortsat af den tyske lærerinde, så hver af de fire klasser fik en eller to timers undervisning om dagen. Den 27. juni blev den tyske skole lukket.

I begyndelsen af 1946 blev der oprettet tyske særklasser med i alt 94 elever, hvor danske lærere fra Højer og et par naboskoler underviste på dansk i historie, geografi og dansk og to tyske lærerinder i de øvrige fag.

Til april holdt særklasserne op, og de tyske børn var igen uden undervisning. I løbet af april måned indmeldtes 12 tyske elever i den danske skole, og den 7. maj fik den med en halv dags varsel 71 tyske elever. Skolen måtte i hast laves om fra fire til fem klasser og de 117 elever plus de 71 nye fordeles. Det gav en gennemsnitlig klassekvotient på 37. I 5. klasse var der 51, hvoraf ca. halvdelen var fra den tyske skole.

Der var trængsel i klasseværelset, og bagefter forstår man dårligt nok, at der under de forhold kunne gives en blot nogenlunde forsvarlig undervisning. Men både lærere og elever tog situationen i stiv arm og var indstillet på at få det bedst mulige ud af den. Der var ingen sproglige problemer, fordi alle børnene kunne tale dansk.

Så hurtigt som muligt blev skolen syvklaset. Lovgivningen ændredes, så fremtidige tyske skoler blev private. I Højer fik man først tysk skole igen fra 1951.

Ved kommunalvalget i 1946 blev der for første gang dansk flertal i byrådet: seks danske og fem tyske medlemmer. De internerede i Fårhus kunne ikke stemme; men det danske

flertal blev også bevaret ved de følgende valg. Efter kommunesammenlægningen i 1970 fik tyskerne kun to af 13 medlemmer. I dag har de kun ét.

Fra 1943 var der både dansk og tysk sognepræst i Højer. Den tyske præst blev i 1945 interneret i Fårhus, i 1948 blev det tyske sognepræsteembede nedlagt, og i 1951 oprettede en tysk frimenighed.

Højer blev mere demokratisk efter 1946. Eksempelvis kan jeg nævne, at efter menighedsrådsvalget i 1945, der i øvrigt var "fredsvalg" med fire danske og tre tyske medlemmer, blev sognepræsten N.P. Nielsen formand og en tysk snedkermester næstformand. Det havde været utænkeligt, da der var tysk flertal, at man kunne have en dansk næstformand.

Efter fårhusopholdet gled de tidligere internerede helt naturligt ind i Højers bysamfund igen. Nogle af dem blev ved at være bitre over deres skæbne og følte sig hårdt behandlet.

Efter krigen oplevede også tyskerne, at der ikke var plads for deres unge i Højer. Flyttede de nordpå, var de tabt for tyskheden, og tog de sydpå, var de i hvert fald tabt for tyskheden i Højer. Sidst i 50'erne kom jeg en aften ind hos en bonde, der var leder af den tyske byrådsgruppe. Han var også vurderingsmand, og jeg skulle have ordnet en sag vedrørende forsamlingshuset. Der var en ældre tysker og hans søster på besøg og en flaske tysk snaps på bordet. Jeg blev budt en stol og en snaps, og da forretningerne var overstået, sad vi og snakkede over endnu et par snapse. Herunder spurgte den mandlige gæst mig: "Hvordan har dine børn det?" - "Jo tak, de har det godt". - "Ham den lång, hvad var det nu han hed?" - "Søren". - "Ja, hvad er der blevet af ham?" - "Han er lærer på

Sjælland". - "Hvem var det nu, han blev gift med?" - "Han blev gift med Poles datter". Min søns svigerfar hed Paulsen, blandt venner kaldt Pole, og jeg vidste, at han kendte den, der spurgte. - "Nå. Ja, så er hun jo taft for ætyskdom". - "Ja, og det er hendes søster også". - "Nå, hvad da?" - "Jo, hun er også gift med en dansk lærer". Så rejste han sig, lænede sig ind over bordet og gloede mig olmt ind i øjnene og råbte: "Ja, I æer vos op, I sataner!" - Det var lige så arrigt ment, som det var sagt; men vi var lige gode venner for det.

Og så er udviklingen i Højer - og i hele det nordslesvigske grænseland - frem til i dag da fortsat i retning af et bedre og bedre forhold mellem de to nationaliteter. Det samme er sket i Sydslesvig. Jeg vil vove at påstå, at det først og fremmest skyldes dansk menneskesyn og dansk frisind, at det er gået så godt. Det synes jeg, vi har grund til at være stolte af, og det er muligt, at vi er for lidt tilbøjelige til at vise den stolthed. Det gælder de danske i Sydslesvig, men også i Nordslesvig og i det øvrige Danmark.

Men når vi af og til er parate til at fremhæve forholdet i det sønderjyske grænseland som et eksempel til efterfølgelse andre steder i verden, så skal vi på den anden side ikke glemme, at forskellen mellem de to nationaliteter her er *uvæsentlig* i forhold til de modsætninger, man er oppe imod mange andre steder. Når jeg kom hen til min gode ven den tyske grønthandler i Højer, så var det to lune, luthersk kristne jyder, der mødtes, to mennesker, som på mere end ét plan talte samme sprog.

Det er dejligt med det afslappede, venskabelige forhold mellem danske og tyske i vores grænseland, og jeg tror ikke, nogen skønner mere på det end jeg - men det er ikke lige så spændende som før.

Nogle sønderjyske erindringer

Af K.E. Larsen

Knud Erik Larsen, cand.jur. 1953, 1953-55 sekretær i Boligministeriet, 1955-66 højskolelærer ved Idrætshøjskolen i Sønderborg, 1966-82 forstander for Krogerup Højskole, 1982-93 undervisningsdirektør i Undervisningsministeriet.

Jeg er kongerigsk. Kommer fra et lærerhjem i Holme-Olstrup ved Næstved og hører - som født i 1923 - til den generation, som prægedes af forældrenes stærke oplevelse af genforeningen i 1920. Min bornholmske far og min sjællandske mor oplevede genforeningen så intenst og levende - som havde de selv levet i tvungen udlændighed - som havde de selv været sønderjyder.

Alt sønderjysk var bare godt - og det var sagen. Min far fortalte, min mor spillede til sangene. Om Dybbøl Mølle, der maler, om de gamle, som faldt, og de ny, der vil møde, hver gang der bliver kaldt. Vi drenge tog vor årlige tøm med at sælge Dybbølmærker den 18. april. Vi fulgtes med vore forældre til møderne i vel nok dengang en af landets største sønderjyske foreninger, Sønderjydsk forening for Næstved og omegn. I 1935 hørte vi der H.P. Hanssen advare indtrængende mod den nazistiske opmarch fra syd: Lul jer ikke i søvn! Skærp jeres opmærksomhed! Gennemsku rænkespillet! Glem ikke digterens ord: O, Danmark, på rænker du aldrig dig forstod - det har du tit betalt med dit dyreste blod.

Familiens eneste fælles cykeltur gik naturligvis til Sønderjylland. På Dybbøl Banke gik min far hen til den store flagmast, rettede sig op og tog sin hat af. Sådan plejede min far da ikke at opføre sig ved flagene hjemme i Holme-Olstrup. Hvorfor gør du sådan, spurgte jeg min far. Vi er på Dybbøl Banke, svarede han.

Også Haslev Gymnasium, hvor jeg gik i skole, var opmærksom på det sønderjyske, ikke

K.E. Larsen

Privat foto

mindst fordi skolen blev ledet af sønderjyden Peter Kæstel. Han fyldte betydeligt i landskabet - var en særdeles myndig og patriarkalsk rektor, hvis rungende stemme og hjertelige latter kunne høres overalt. Han talte aldrig derom - dertil havde tiden været for ond. Men jeg husker, at han engang ved en morgensamling talte ud fra Grundtvigs salme: Guds fred er mer end englevagt. Da han sluttede af med at tale om den fred, som gør rolig midt i våbenbrag, hørte vi ordene som en personlig bekendelse.

Han lagde ikke skjul på sit sønderjyske tilhørsforhold. I en translokationstale, hvor han gjorde op med de danske nazister, talte han som den "der havde sit hjem ved foden af Dybbøl Banke". Han animerede historielærerne til at foretage sønderjyske ekskursioner med klasserne. Hertil gjordes betydelige forarbejder. Jeg skulle således aflevere et større værk under titlen: Tryk og modtryk ved Danmarks sydgrænse. Alt i alt må man nok sige, at vi på det gymnasium var ganske velorienterede om Sønderjylland.

Da jeg var blevet student, var jeg stærkt i vildrede med, hvad jeg nu skulle. Min far erindrede mig da om Grundtvigs ord om, at den bedste skole for unge mennesker var at komme i dygtige og driftige borgeres huse. Det tog jeg til mig. Og efter en cykeltur i Jylland kunne jeg

komme hjem og fortælle, at jeg fra den 1. september 1942 havde fæstet mig som 12. karl på gården Buskmose i Rinkenæs. Hos Asta og Laurits Nielsen.

Det var dengang, der var piger og karle på de store gårde. Der var en stærk fællesskabsfølelse, som naturligt opstod af, at vi var sammen om så meget. Til hverdag spiste vi sammen i folkestuen om Aastas og pigernes velforsynede borde. Om søndagen i den fine spisestue. Aftenerne tilbragte vi i Laurits' stue - ham selv siddende bag sit brede skrivebord, talende, gestikulerende, spørgende, telefonerende, leende. Alt var til debat. Megen tale var begribeligvis om gårdens drift, om de nære ting, om morgendagens forløb, men også om den mere langsigtede planlægning, årets gang. Om søndagen gik vi efter morgenmad ind i Laurits' stue. Asta satte sig til klaveret, og så stemte vi ellers i med dejlig morgensang. Sammen tog vi til møder i Rinkenæshus og på Rønshoved højskole. Det var på Rønshoved, vi hørte Kaj Munk holde et af den slags stærkt antinazistiske foredrag, som jo til sidst skulle koste ham livet. Vi var også en flok, som fulgtes med Asta og Laurits til Aage Møllers gudstjenester i salen på højskolen.

Sammen tog vi også til fester og gilder på andre store gårde i nabolaget, Rønshovedgård - Palæet i Gråsten. Engang imellem skete det, at Laurits slog sig løs og bestemte, at nu skulle vi alle på cykeltur, nu skulle vi ud og kombinere sønderjysk geografi og sønderjysk historie. Så gik det ellers langs. Laurits fortalte selv - eller vi kørte ind til andre gode fortællere. Jeg glemmer ikke fortællingen om H.P. Hanssen, som Svend-Anker Hanssen gav os på Nørremølle.

Nu skal vi jo ikke over alle disse ting glemme, at vi først og fremmest var samlede i et arbejdsfællesskab omkring driften af gården Buskmose. Til deltagerne i det arbejdsfællesskab stillede Laurits og Asta ubetinget høje forventninger. Selv var Laurits mest optaget af kvægavl. Der stod en betydelig besætning i kostalden på Buskmose. Jeg var så heldig at komme i kostalden. Det hang vistnok sammen med, at jeg ikke ejede et par ordentlige gummistøvler. Jeg gik med en besynderlig kombination af træskobunde og gamle gummistøvleskafter, som

skomageren hjemme i Holme-Olstrup havde flikket sammen til mig. På det tidspunkt af besættelsen var det - i hvert fald for mig - absolut umuligt at erhverve sig et par regulære vandtætte gummistøvler. Denne noget miserable fodbeklædning medførte, at jeg under efterårspløjningen i et meget regnfuldt efterår gik med konstant våde fødder. Det har Laurits nok bemærket, for han kommer en dag og siger tilsyneladende ganske umotiveret: Jeg tror, du ville blive glad for en tur i kostalden, Knud. Mere sagde han ikke - men da han gik, gav han min fodbeklædning et skævt sideblik: nu kunne jeg holde fødderne tørre!

Jeg befandt mig vel som fodermesterassistent og stik-i-rend-dreng i den store kostald. En dag stod jeg og striglede en samling kvier. Også kvierne skulle være i orden. Nu er strigling af kvier ikke det mest inciterende kvægavlsarbejde. Så jeg ledsagede striglingen med en kraftig sang. Jeg tror, det var "Som en rejse-lysten flåde", det gik ud over. Nu kom Laurits. Han var på en af sine mange daglige staldvandring. Han hørte min sang, kom hen til mig, tog mig om skuldrene og sagde: Ja, Knud. Det er selvfølgelig vigtigt, at vi får skidtet af kræet. Men det er vigtigere, at du synger. Bliv ved med det!

Laurits og Asta Nielsen var bærere af den sjældne kultur, hvor forbindelsen til hverdagslivet og glæden ved arbejdet indgik som ligeværdige medspillere. Det åndelige og det materielle gik hånd i hånd.

Efter mit Buskmoseophold havde jeg to kortere Sønderjyllandsafstikkere: et halvt år som fange i Frøslevlejren i besættelsens sidste fase og et år som soldat i Søgårdlejren og senere på Sønderborg kaserne som befalingsmandselev.

I Frøslev forhindrede pigtråden jo unægtelig fangerne i at gøre ret mange sønderjyske observationer. Jeg gjorde derimod en personlig observation, som jeg nødig ville have undværet. Jeg sad i H 3, stue 10. Vi var 36 mand på den stue. Trangt og tæt. Man tør nok sige, at vi 36 var i hinandens vold. Vi skulle - so oder so - kunne komme ud af det med hinanden. Hvis ikke, ville fængselskulleren hurtigt melde sig. På stue 10 kom vi forøvrigt vældig fint ud af det

med hinanden. Men vi nåede et skridt videre. Sikkert nok fordi vi havde så megen god tid til vor rådighed i de lange aftener i den låste barak, begyndte vi at fortælle for hinanden. Meget tomgangssnak - naturligvis. Men sandelig også fortællinger, som afslørede tilværelsen, som sagde noget om virkeligheden, om glæde og sorg, om kærlighed og om had. Vi fortalte fra vort liv. Vi gav hinanden lov til at fortælle. Vi turde. Jeg tænkte: den observation om fortællingen skal du tage med dig. Du kan få brug for den senere i livet. Det fik jeg!

At blive indkaldt som soldat i 1945 var noget særligt, at blive indkaldt til sønderjysk område - som jeg gjorde det - var noget ganske særligt. Da vi efter iklædningen i Sønderborg kom marcherende fra Lundtoft station til Søgårdlejren den 20. november 1945, stod der sort af mennesker ved lejren. De var kommet fra Søgård, fra Lundtoft, fra Klipleve og fra Kværs. Nu stod de og råbte: Velkommen soldater! Det varmede. Blot et enkelt eksempel på den sønderjyske imødekommenhed overfor os soldater. Da vi havde ligget i lejren et par måneder, blev kaptajnen opmærksom på mit ret lange hår. Sørg for at blive klippet snarest, 76, sagde han. Jeg sagde naturligvis Javel, hr. kaptajn, men tænkte ved mig selv, at det skulle han ikke bestemme. Jeg svang mig vistnok op til at mene, at spørgsmålet om hårets længde var et menneskerettighedsanliggende. Det mente kaptajnen åbenbart ikke, for da han tre uger senere bemærkede min uklippede hårvækst, blev han vred og tilkendegav med kommandoførende stemme, at hvis jeg ikke var klippet inden i morgen kl. 8, så var brummen mig vis på grund af lydighedsnægtelse. Klokkeren var da omkring ved 18. Kl. 20 ankom jeg til den eneste frisør i Klipleve. Bankede energisk på døre og vinduer. Han stak hovedet ud. Jeg forklarede ham grunden til mit sene besøg. Han vinkede med en stor armbevægelse: kom endelig indenfor, soldat, så åbner jeg salonen. 10 minutter senere var min position: jeg siddende i stolen. Mester vimsende klippende omkring mig. Til højre for mig husets frue skænkende sherry for soldaten, til venstre for mig husets datter madende soldaten med makroner med

passende mellemrum. Da jeg gik, råbte mester: Kom blot igen, soldat - også efter lukketid. Det går jo ikke an, at I kommer i kasjotten!

Årene går. Vi skriver nu 1955. Jeg sidder som jurist i et af ministerierne på Slotsholmen og keder mig. Da ser jeg en annonce. Idrætshøjskolen i Sønderborg søger en højskolelærer, som bl.a. skal kunne påtage sig undervisningen i samfundsfag. Ja, hvorfor ikke? Det ender med, at forstander A. Søgård Jørgensen tager chancen og indlader sig med en outsider som mig. Lad os tage et prøveår, hvor vi gensidigt ser hinanden an, foreslår han.

Jeg går til min kontorchef og beder om et års orlov. "Til hvad?" "Højskolelærer!" Han ser forbløffet og misbilligende på mig. Han er af hjertet dybt desorienteret. Så undslipper der ham følgende: "Sagde De højskolelærer??? Havde De så spurgt, om De kunne få orlov for at blive brandmand i Københavns Brandvæsen, ville jeg måske kunne have forstået det. Men højskolelærer, Gud fri mig vel!"

Jeg bliver vred og løber op til selveste departementschefen og spørger stakåndet: "Sig mig, hr. departementschef, er det umuligt at få orlov i dette ministerium, når man gerne vil prøve sig som højskolelærer?" Han beder om nærmere orientering. Da han har fået den, bestemmer han: "De kan få al den orlov, De vil have. Deres orlovsønske er kvalificeret, fordi De ønsker at meritere Dem i bredden. De fleste andre orlovsønsker går på specielle, smalle sysler". Nu var departementschefen også en viis mand. For han føjede smilende til: "Forøvrigt anser jeg denne orlovssnak for ret så akademisk. De vil nemlig blive så optaget af den nye verden, De går ud i, at De aldrig vender tilbage".

Heri fik han ganske ret.

Det blev til elleve år som højskolelærer på Idrætshøjskolen i Sønderborg. Nu rigtig bosat i Sønderjylland med min kone og vore fire børn - hvoraf to har fødselsattest på at være født i Sønderborg. Det glædede deres gamle farfar uendeligt. Sønderjyske børnebørn!

Det var ellers lige ved at gå galt. Jeg skulle gøre min entre på Idrætshøjskolen som foredragsholder på skolens store 14-dages august-

kursus, som var besøgt af 150 granvoksne mennesker fra hele landet. Søgård Jørgensen havde foreslået mig at holde et par foredrag om den velfærdsstat, som netop dengang var til almindelig debat. Jeg accepterede. Kom og læste med rivende, nervøs tungfærdighed op af et manuskript, som jeg havde fyldt med en række abstrakte, talspækkede, lomme filosofiske betragtninger. Jeg drak en masse vand undervejs, men nåede da i mål til den aftalte tid. Jeg følte mig sikker på, at de to foredrag nærmest tangerede det mageløse. Kunne derfor ikke ret forstå, at der var så stille i salen, da foredragene var slut. Men jeg slog mig til ro med, at det nok var udtryk for den bekendte grundtvigske respekt for det levende ord i funktion. Her klappes ikke. Lidt senere blev jeg opsøgt af en af kursusedtagerne, som ligeud fortalte mig, at mine foredrag ikke var egnede til modtagelse af det menneskelige øre. At jeg med mine abstraktioner og flotte begreber ganske havde glemt at tænke på det øre, som gerne skulle høre. Kun fordi mine tilhørere var så pæne og velopdragne, var de blevet siddende tiden ud - alle havde haft den største lyst til at forlade salen efter fem-ti minutters forløb. Han sluttede med at sige, at jeg godt kunne regne med, at han talte på hele forsamlingens vegne.

Jeg var rystet. Jeg ville væk, bort. Tilbage til, hvor jeg kom fra. Gik til Søgård, som også havde hørt foredragene, og forklarede ham situationen. Han tog det yderst roligt. Så ringe havde mine foredrag nu heller ikke været - og ingen var vel mester i foredrag i første forsøg. Men han ville da godt fortælle, at han havde savnet fortællingen, historien, den personlige holdning til stoffet. Jeg havde ret let ved at tage hans ord til mig, for de svarede jo nøje til min gamle Frøslev-observation om fortællingen.

Så var det ellers med at komme i gang, for nu væltede eleverne på de lange kurser ind ad dørene. Der var unægtelig nok at se til for en nybegynder: to ugentlige foredrag, fire ugentlige samfundskundskabstimer overvejende i foredragsform, 2 danskhold a 5 ugentlige timer, et særhold i international politik. Dertil kom instruktion af skuespil. Den første vinter valgte vi Holbergs "Pernilles korte frøkenstand".

Varetagelse af basstemme i skolens sangkor, arrangementer praktisk taget hver eneste lørdag aften (det var før hjemrejse-weekendernes tid), lærerfælleslæsning samt naturligvis deltagelse i morgen- og aftensang hver eneste dag. Mon jeg behøver at sige, at for undertegnede blev den første vinter først og fremmest et kursus i improvisationens kunst. Og skal man have en chance for overhovedet at overleve, forudsætter det, at ens kone er 100 % indforstået. Det var Birte. Og jeg tør da forøvrigt godt bekende, at når jeg kom levende igennem den første vinter, var det fordi jeg nu og da gav rigelig plads for den charlatanfigur, som - Gud bedre det - desværre ikke er mig helt fremmed.

Den skarpsindige iagttager, Søgård, anede det. For da vinterskolen var forbi, sagde han en dag til mig: Har du tænkt over, at du måske næppe kunne have klaret løbet, hvis du ikke havde kunnet gøre brug af dine ganske gode evner som gøgler. Jeg følte mig naturligvis ramt. Men så fjøede han til: Jeg ved, hvad jeg taler om, for jeg er jo selv en gøgler. Kender derfor gøgleren på travet. Og så kom det: Vi to ganske gode gøglere gør nok klogt i at minde hinanden om - mindst en gang for hvert elevhold, vi sender hjem herfra - at sagen til syvende og sidst drejer sig om at være gøgler for Vorherre!

Jeg ved ikke helt præcist, hvad Søgård lagde i den opfordring. Han giver i denne forbindelse næppe udtryk for nogen religiøs bekendelse. Snarere tror jeg, at han har tænkt, at vi glade gøglere skulle kunne træde til side, glemme os selv til fordel for sagen, stoffet, den foreliggende dagsorden, den elev, som er højskole-sagens genstand.

Lad mig her føje til: eleverne på Idræts-højskolen i Sønderborg gjorde det bestemt ikke svært at være lærer. Fordi tilliden mellem elev og lærer var til stede fra første færd. De elever, som kom på Idræts-højskolen i årene 1955-66 medbragte så at sige tilliden hjemmefra. Man skulle altså ikke starte med at bygge et tillidsforhold op. Det var der bare. Også tilliden til en ung uerfaren nybegynder.

Når man kom igennem, skyldes det også i høj grad, at man røg ind i et varmt og venligt højskolemiljø med fremragende kolleger, som

støttede en på alle måder. De gad sidde og høre langstrakt oplæsning af ens foredragsudkast, de åbnede dørene for ens børn, for hvem også alskens lege og idrætter stod åbne, de inviterede på lækre middage og næsten daglige traktementer og stod i det hele taget bi i stort og småt, så man virkelig havde på fornemmelsen, at her hørte man til. Jeg kunne nævne mange navne som bar det miljø. Her vil jeg nøjes med et:

Gudrun Søgård Jørgensen.

I 1966 følte jeg mig efterhånden så udlært, at jeg turde kaste mig ud i et ledigt forstanderjob (Krogerup højskole). Denne gang forlod jeg definitivt landsdelen. Men jeg besøger tit gamle venner - og jeg har den glæde, at min ældste søn, hans kone og mine tre børnebørn er bosat på Danebod højskole - Sønderjylland er fortsat blevet i familien.

Ung i dag

Af elever på Højer Ungdomsskole

Sammenhold på en efterskole

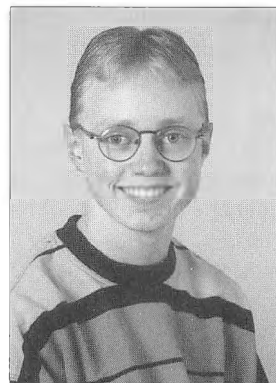
I flere år har man talt meget om den kæmpe tilgang, der har været til efterskolerne. En tilgang der gør, at man i dag skal skrives op minimum 5 år inden, man ønsker at tilbringe et år på en af de populære skoler. Men hvad skyldes denne tilgang? Selvfølgelig har de fået et bedre image - der er meget få (og de, der er, er som regel de ældste medborgere), der stadig regner disse skoler for skoler, hvor vanskelige børn bliver "parkeret".

Mange forældre mener, at "det skulle være så sundt at komme et år hjemmefra". Dette er da også til dels rigtigt, for det er en kendsgerning, at unge efter et ophold på en efterskole er blevet meget mere modne. Efter et år på Højer Ungdomsskole vil jeg dog sætte spørgsmålstegn ved, om det er selve dét at komme hjemmefra. Jeg tror mere, det har noget at gøre med den måde, hvorpå man tilbringer sin tid sammen med kammeraterne: **Sammenhold!**

Når man efter folkeskolen er færdig, er det nærmest som en befrielse - det er det, man har gået og glædet sig til hele året. Man skal bare ud og feste - og vennerne? Ja, det er da godt nok ærgerligt, at man ikke skal se dem mere, men det er der jo ikke så meget at gøre ved! Dette er nok den typiske tanke, der roterer inde i hovedet på folkeskoleelever.

Det er jo ikke ligefrem de impulser, man får fra efterskoler over hele landet på "store græde dag". Her er der tilstrækkelig saltvand til, at det kunne forvolde pæn stor skade på de danske ferskvandssøer.

Sammenhold er altså efter min mening nøglen til det, som et efterskoleophold er. Når man beslutter sig til et sådant ophold, skyldes det jo nok ellers ikke, at man har hørt nogle tale om "sammenhold". Man har kun hørt, hvor godt det skulle være - at der sker mange ting, og at man hele tiden er i gang. Men når vi, der har brugt et

Søren Schøler
Christensen
Privat foto

år eller mere på efterskole, snakker om, at det har været et "kanon", "brillant" etc. år, mener jeg altså, at det stikker dybere. Dette er ellers ikke noget, som i hvert fald drenge normalt snakker om, men det skulle jo være så sundt at bryde grænser ned, så det har jeg hermed tænkt mig at gøre.

En efterskole er jo et sted, hvor der foregår en utrolig masse ting dagen igennem. Til nogle tider mere end andre, men gennemgående er hele dagen fyldt ud. En af de ting, der ikke altid falder i hel så god jord hos alle elever, er sang! Jeg finder det dog vigtigt, for det giver én mulighed for at komme dybere ned i en tekst, hvilket jo igen giver nye aspekter at betragte et bestemt emne ud fra. Jeg har i disse timer blandt andet hæftet mig ved en bestemt sang: Vem kan segla förutan vind? Den omhandler jo netop, hvor svært det er at skilles fra venner. "Venner" er et udtryk, der kan bruges i mange henseender. Jeg tror, at det på en efterskole er blevet lidt revideret i forhold til den traditionelle opfattelse af "venner".

I folkeskolen er det meget almindeligt, at for eksempel en klasse splittes op i forskellige grupper, og det er måske ikke altid lige smart, men det kan nok ikke undgås. En sådan opsplining finder også i nogen udstrækning sted på en

efterskole, men det bliver alligevel meget anderledes. Man holder sig ikke kun til den eller de få bestemte individer, man "normalt" snakker med.

Her kan man fint sætte sig ind ved siden af og snakke med naboen, selv om det ikke er vedkommende, man snakker mest med. En af fordelene ved den måde, man omgås hinanden på, er, at der på et sådant sted stort set hele tiden er noget nyt, man kan snakke om. Dette er selvfølgelig relateret til de føromtalt mange ting, der præger hverdagen: For eksempel gymnastik, der på mange skoler er meget vigtig, er et af emnerne, der tit høres diskuteret på de forskellige værelser. Derudover er der jo de helt banale ting, som ungdommen altid har snakket om. Det være sig for eksempel musik med videre. Og netop musikken er jo også en af de ting, som man bruger meget tid på, på en efterskole. Det er så dejligt socialt med en sammenspilsgruppe, for her er man fælles om det hele: Man vælger et stykke musik sammen - arbejder med det sammen - hjælper hinanden. Dertil kommer jo, at alle er afhængige af hinanden. Og når man så har opført det og føler, at det er gået godt, kan man sige, at jeg var en del af dette - uden mig var det måske ikke lykkedes.

En efterskole holder sig ikke bare for sig selv og har blandt andet meget omgang med de andre skoler i området. Heriblandt er langt størstedelen naturligvis også efterskoler, men som det måske kan komme som en overraskelse for nogle, samarbejder skolerne også med de kommunale skoler! Den situation, som jeg her tænker på, var da elever, der havde valgt en lederuddannelse inden for gymnastik som valgfag, en dag tog ind til en lidt større by, og i **fællesskab** havde arrangeret en aktivitetsdag for bestemte klasser på en almindelig kommuneskole.

Sent på skoleåret var efterskolerne i Sønderjyllands amt indbudt til et stævne, hvor skolerne skulle kæmpe mod hinanden inden for forskellige sportsgrene. Jeg er normalt imod den slags "turneringer", fordi folk skal udtages til at få lov til at løbe og så videre. Men egentlig blev jeg meget positivt overrasket: Der var godt nok

nogle, der ikke kom til at løbe, selvom de gerne ville, og lige så vigtigt nogle der kom til at løbe, som egentlig slet ikke havde den store lyst dertil. Det var dog alligevel noget, der bragte os på skolen sammen således, at vi kom til at fungere som en helhed, og at man ikke fokuserede så meget på den enkelte persons præstationer. Det er omtrent det samme, som da fodboldlandsholdet vandt europamesterskabet for 4 år siden. Så var der pludselig noget ved at være dansker. Alle blev i godt humør og gik med hinanden under armen og fik en god dansk bajer sammen med naboen eller vennerne.

Som den store Queen-fan jeg er, bringer jeg her et citat fra en af gruppens mange successer: "You're the first one when things turn out bad, you know I'll never be lonely, you're my only one". Citatet stammer fra "You're my best friend" og er selvfølgelig skrevet til en person. Grunden til, at jeg her vælger at bringe det, er, at det eventyrligt godt beskriver, hvordan forholdet til - ikke bare personerne omkring skolen - men selve skolen og det, den står for, er. Det er som en moder: Man kan ligesom altid komme tilbage til den. Personlige problemer bliver aldrig så store sådan et sted, for man får altid mange flere sider, man kan se en sag fra.

Gymnastik er som før nævnt nok stort set noget af det mest sociale, man kan tænke sig. Ikke at fodbold, håndbold og så videre ikke er socialt, men ved gymnastik har man et bedre sammenhold, fordi man ikke på samme måde er afhængig af hinanden. Det har ikke så meget at sige, at en enkelt ikke klarer sig så godt, og alle kan være med på det niveau, vedkommende nu engang befinder sig på. Selvom det måske kan lyde mærkeligt, er det faktisk også med til at styrke sammenholdet, hvis man som skole laver en opvisning, der ikke gik helt efter planen. Jeg har i hvert fald oplevet, at folk er utrolig bevidste om, at de ikke selv havde en af deres bedste dage. Hvis det for eksempel var et bestemt spring, man kiksede, ved man, at det er det, man skal øve næste gang, der er træning. Her kan man så få de elever, der er trænede på netop det område til at hjælpe, og her er viljen til at hjælpe ofte større, end man umiddelbart skulle tro.

Nu får jeg det måske til at lyde, som om der slet ingen problemer er på efterskolerne, og det ville da være en stor løgn! Når så mange mennesker er samlede og kender hinanden så godt, vil det nok være mere end bare almindeligt svært at undgå, at enten en enkelt person eller en lille gruppe bliver lukket ude fra "fællesskabet". Det er nok stort set det eneste krav, der er til de unge, der vælger at tage på efterskole: De skal være indstillede på, at det på et sådant sted er fællesskabet, der er sat i højsædet, og derfor nytter det ikke, at man holder sig for sig selv eller hele tiden holder sig til få bestemte personer. Jeg er ked af at sige det, men det er uhyre vigtigt, at man får startet rigtigt. Er man først blevet "upopulær", er det utroligt svært at komme på ret køl igen. Er man ikke med i det fællesskab, er hele grundlaget for opholdet jo væk.

Vi mennesker er ikke ens og heldigvis for det. Det betyder at vi heller ikke siger lige meget, og nogle vil naturligvis altid være mere styrende end andre. Sådant er det selvfølgelig også på en efterskole, men af en eller anden uforklarlig årsag ser man ikke, at en bestemt person kan få lov til at bestemme over de andre, og det er en af de meget positive ting.

Noget af det, der nok overraskede mig en smule, da jeg kom, var, at når nogle elever mener, at en opgave skal løses, kan alle for det meste se det positive heri. Det kunne for eksempel være indsamling til en gave til en af lærerne eller noget andet - eventuelt noget med lidt mere arbejde i. Det kræver selvfølgelig nogle "foregangsmænd" (som desværre i de fleste tilfælde er af hunkøn). Det er for det meste de samme, og det er naturligvis ikke helt rimelig, men jeg synes, at det er flot, de gider bruge tid på det.

Jeg omtalte i indledningen, at folk er meget mere modne på grund af sammenholdet: Timerne vil stort set altid være delt op således, at det ikke hele tiden er de samme, man kommer til at snakke med. Her kunne vi som eksempel uddrage orienteringsløb, som vi engang imellem beskæftigede os med i gymnastiktimerne. Her kunne vi selv vælge partner, men det var ikke hele elevflokket, der løb på samme tid, og

derfor var mulighederne altså en smule mere indskrænkede. På sådant et løb er samarbejdet utroligt vigtigt: Der var nogle få stykker, der virkelig satte en ære i at komme først, men ellers var der da mulighed for at få snakket om en masse, som man normalt ikke ville få snakket om. Man styrker sine evner til at tale med andre mennesker, uden at man selv lægger mærke til det, og dette var bare et ud af mange eksempler.

Dette skal vise den måde, hvorpå det hele fungerer: Man bliver hele tiden "filtret" mere og mere ind i hinanden, fordi man lærer nye sider af sig selv og de andre at kende. På den måde kan det blive til den helhed, det er, den sidste del af året. Men det er egentlig ikke slutresultatet, der er det vigtige. Det er mere selve processen.

Nu må man ikke glemme, at en efterskole i realiteten er en normal skole med overnatning. I hvert fald har man helt de samme fag, og dermed er der også eksamen som afslutning på året. Der er nok større forskel på elevernes faglige niveau og også større forskel på, hvor seriøst folk tager det, men som altid vil der til eksamen både være sejre og nederlag. Her nyder man også godt af samværet, for man har måske lettere ved at glæde sig på andres vegne, når det går godt, og samtidig en bedre forståelse og medfølelse for de, der ikke klarer sig helt så godt.

Det er hørt før, at man først værdsætter en tings værdi, når man har mistet den. På en efterskole er de fleste selvfølgelig utrolig glade for at gå, men det er nok først bagefter, at man virkelig finder ud af, hvor god en oplevelse det var. Det er simpelthen en kombination af oplevelser, sammenhold og lærdom, som ikke findes mage til noget andet sted. Lærdom er mange ting, og på en efterskole bliver det kraftigt udvidet i forhold til de kommunale skolars opfattelse af begrebet. De ting man lærer ud over den normale skolegang, er alle ting, som man højst sandsynlig vil have gavn af i et kommende job og i det hele taget i uddannelsen som menneske.

Højer Ungdomsskole er en af de mest populære og eftertragtede skoler i området, hvilket jeg har meget let ved at forstå, for det har helt klart været det bedste år i mit liv. Det

synes jeg, og det synes de fleste af mine kammerater. Der findes et utal af forskellige efterskoler, og de kan alle byde på lige netop deres specielle måde at definere "et efterskoleophold" på. Jeg kender kun Højers til bunds, og det eneste, jeg kan sige, er, at det gælder om at lade ens interesser bestemme hvilken efterskole og hjertet bestemme oplevelserne!

Søren Schøler Christensen
Højer Ungdomsskole 1995/96

Projektuge

Skønt er landet, ingen hindring! Det flade, og til tider stormfulde, marskområde karakteriserer egnen i det sydvestjyske. Digerne, fårene og enkelte steder sluserne.

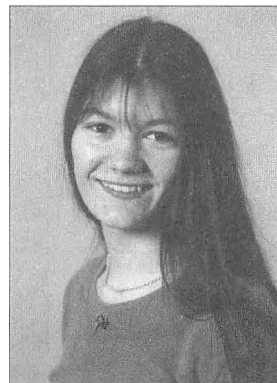
Og Højer er ingen undtagelse herfra. Med sine gamle brostengader, møllen og ikke mindst den gamle og den nye sluse, hvor der i øvrigt er mulighed for at komme til Sild pr. båd, er den ofte blevet, og bliver da stadig, besøgt af en del turister.

Men det er dog ikke kun turister, der finder Højer attraktiv. Det gør en del unge mennesker i alderen fra 14 til 18 år også. De bliver "Højerborgere", når de for et år ad gangen vælger at tage et 40 ugers kursus på Højer Ungdomsskole.

Ungdomsskolen, med plads til 82 elever, blev indviet den 23. oktober 1951. Den har siden dengang gennemgået en del forandringer. Ikke mindst med måden, hvorpå den køres, men også med udseendet. Nybygningen, som forlængelsen på den ene vinkellænge kaldes, hallen med dertil hørende omklædningsrum og to klasseværelser, og senest tre klasseværelser, et redskabs- og et motionsrum. En Grundtvig/Koldsk skole, hvor de boglige fag vægtes, men også de kreative og de sportslige fag har stor betydning. Og som de fleste ungdoms- og efterskoler er i dag, er den statskontrolleret, med alt hvad dertil hører. Bl.a. projektopgave.

Skoleåret 95/96 var året, hvor projektopgaven blev indført på Højer Ungdomsskole som en del af eksamen/afgangsprøven. En opgave der lagde op til at være alt andet end skriftlig.

Da det var nyt for enkelte af eleverne, men også lærerne, var det et projekt, der krævede en del oplysning og forberedelse.

Malene A. Eskildsen

Privat foto

De første informationer kom allerede omkring september-oktober måned, hvor alle elever blev samlet og fik det overordnede emne at vide: **MENNESKET!**

Det var så meningen, at hver enkelt elev skulle "summe"/overveje indtil den 27. november, hvor deadline for valg af emne var. Enkelte elever havde brug for at "summe" en del, mens andre straks fik en ide.

Det var fra lærergruppens side bestemt, at det var tilladt at lave opgaven som en gruppeopgave. Men grupperne måtte max. bestå af to personer. Og havde man i sinde at danne gruppe med nogen, var det noget, der nøje skulle gennemtænkes. Så var man jo bl.a. to til at bestemme, hvilket ville kunne resultere i uoverensstemmelser!

På det første informationsmøde blev der fortalt, at projektet som før nævnt lagde op til at være mere end blot en skriftlig opgave. Den kunne f.eks. også være kreativ eller en kombination af begge dele. Og der var stort set ingen begrænsninger. Dog måtte opgaven, og det gjaldt i særdeleshed dem, der valgte en skriftlig opgave som deres produkt, ikke være beskrivende. Der måtte eksempelvis ikke skrives om religion, altså beskrive religion, men i stedet menneskets behov for religion. Behov for at tro på noget.

Få dage før deadline for valg af emne blev der tildelt hver elev eller hver gruppe en vejleder (lærer). Hver vejleder havde altså et lille hold på en 6-7 stykker, som vedkommende skulle fungere som kontaktperson for. Der blev hele forløbet igennem afholdt møder rundt

omkring i de små hold som en hjælp for eleverne.

Valg af emne var ikke blot en tilfældig overvejelse. Der skulle nøje gennemtænkes, om det f.eks. var et emne, der kunne findes oplysninger omkring, hvordan produktet skulle udforme sig. Og da det jo var en lidt atypisk opgave, og det f.eks. var tilladt at bruge fotokamera, videoudstyr, redigeringsanlæg m.m., skulle der jo også for dem, der havde i sinde at bruge det, modtages instruktion deri.

Næste punkt efter valg af emne var at få skrevet en udførlig problemformulering, som skulle overholdes til punkt og prikke. Deri blev der i starten af december givet vejledning, der primært søgte at få samtlige elever til at gennemtænke projektet nøje. Få et billede af hvordan tiden skulle disponeres. Sammen med problemformuleringen, der skulle afleveres før juleferien begyndte, det vil sige den 21. december, skulle en materialeliste også afleveres, hvorpå samtlige påtænkt benyttede materialer skulle stå.

Det var af hensyn til vejlederne, så de havde en chance for at fremskaffe materialerne før selve projektugen: 2. uge i det nye år. For eleverne skulle projektet nemlig være udgiftsneutral.

Projektugen var som nævnt lagt i uge 2, lige efter juleferien, så de elever der havde valgt at lave et produkt, der f.eks. krævede megen forberedelse, kunne bruge ferien til det.

Selve ugen var planlagt således, at der mandag, tirsdag og onsdag skulle arbejdes, og torsdag skulle der fremlægges. Det var selvfølgelig tilladt at spørge vejlederen til råds undervejs i arbejdsforløbet de tre dage. Men vejlederens primære opgave var at observere processen.

Det var ud fra processen, en bedømmelse skulle gives. En bedømmelse som også skulle gives ud fra, hvor godt problemformuleringen var blevet fulgt.

Bedømmelsen kunne efter elevens eget ønske bestå af en udtalelse, en karakter, begge dele eller ingen af delene.

Da alle hold fremlagde samtidig, var det derfor kun muligt at se holdkammeraternes fremlæggelser. Det var der en del, der var kede

af: det kunne da være rimelig interessant at se, hvad andre havde fået af ideer og havde fået de tre dage til at gå med!

Det blev derfor til, at der torsdag aften blev mulighed for at fremlægge endnu en gang, for dem der havde lyst. Hvilket det om aftenen viste sig, at der var mange, der havde.

Og mange forskellige produkter blev fremlagt. Enkelte af dem blev "blot" vist, bl.a. en video, et skuespil, et par dialoger og to gymnastikopvisninger, mens der blev knyttet et par ord til bl.a. collager, rapporter, nedskrevne interviews, sange og menneskelige følelser bøjet i ståltråd.

Mit eget projekt var et af dem, der "blot" blev vist. Jeg havde, efter vi på skolen havde fået de første informationer, ikke den fjerneste ide om, hvad jeg ville lave en opgave omkring. Det var faktisk først, da jeg kom til at drøfte det med min "nabo" (på skolen) Kiki Schmidt fra Skrave ved Rødning, at ideerne tog fart. Men det var vilde ideer, der ville være fuldstændig umulige at udføre i praksis. Det tænkte vi dog ikke på, på daværende tidspunkt!

Efter et stykke tid, en del flere drøftelser og en nøje overvejelse af lærernes "advarsler" m.h.t. gruppearbejde, valgte Kiki og jeg at danne gruppe. På grund af at vi stort set havde de samme ideer og derfor mente, at vi så ville komme til at lave to nogenlunde identiske projektopgaver!

Vi "summede" som sagt vildt, men fik da efterhånden kontrolleret både tanker og ideer. Umiddelbart synes vores "summe-tid" lang, men tiden gik alligevel forholdsvis hurtigt, da vi jo som enhver anden ungdoms- eller efterskole havde et travlt hverdagsprogram.

Da deadline for valg af emne med hastige skridt nærmede sig, og vi fik tildelt en vejleder, var vi ved at være lidt bekymrede for, hvorvidt vores emne og også selve produktet gik ind under det overordnede emne, mennesket. Og om det var sådan, en projektopgave skulle laves (ingen af os havde prøvet det tidligere). Men efter et par møder med vejlederen blev Kiki og jeg enige om at blive ved det, vi var kommet frem til.

Så den 27. november afleverede vi en seddel

på lærerværelset, hvorpå der stod:

*“Det startede som et eventyr”
(Menneskets oprindelse/
udryddelse/selvdestruktion?)
En historie fortalt i ord og billeder - live!*

Meningen var så, at vi ville lave et produkt i form af et eventyr med nutidige facts, og en illustration i form af en kreativ udfoldelse.

“Det startede som et eventyr” var overskriften. Eventyrets titel. Vi havde planlagt det sådan, at eventyret skulle fortælles af to roller, der hver repræsenterede sin tid.

Det blev til, at Kiki skulle være den forhenværende person, mens jeg skulle være den fremtidige, måske ligefrem nutidige, person.

Den forhenværende person var den, der skulle fortælle eventyret, og den fremtidige person skulle så afbryde med nutidige facts, der på en eller anden måde ville have relation til eventyret og hele ideen dermed.

Handlingen i eventyret udspiller sig i en lille så kaldet Idyllake, hvor et lille fiskesamfund, bestående af forskellige fiskeracer, har til huse. Fortælleren i eventyret, en ugle, observerer en dag, at en lille grønspættet fisk svømmer rundt ene og alene. Den er træt af de andre fisk og af det alt for biedermeierske liv. Derfor forsøger den at gå i land. Men da den sidder fast i mudderet, ønsker den sig to arme til at grave sig fri med. Og PLING - så får den det!

Her kommer så de første facts, der er om sygdomme. Om kræft og AIDS. Nogle hårde og meget provokerende facts om de to livstruende sygdomme og om befolkningstallet!

Eventyret fortsætter med, at fisken, der maver sig af sted, kommer til en bakke, og derfor ønsker sig nogle ben. Og PLING - det får den så!

Her kommer så fact nr. 2, som er vores kritiske holdning til EU.

Fisken vandrer videre, men ønsker sig et menneskehoved som prikken over i'et. Og PLING - så har den det!

De sidste facts er om etik. Errare humanum est (det er menneskeligt at fejle)! Er det stadig tilladt?

Eventyret slutter som et åbent spørgsmål! Også bogstaveligt talt. For den kreative udfoldelse bestod af et omrids af en fisk (et ståltråds-omrids (hængende på to vinkeldannende brædder sat sammen med et hængsel) med hønsetråd spændt ud over, hvorpå der var påsat grankviste), der, da eventyrfisken fik arme, også fik to arme. Den ene arm indeholdt et lille stykke plastik, den anden arm lidt mere. Senere fik fisken så ben, der også indeholdt mere og mere plastik. Til sidst blev en plastikspand sat på som hoved. Fisken var nu et menneske!

Under hele eventyret føler fisken det, som om den mister noget. Noget hjerne! Det viste vi på den måde, at vi af og til smed et stykke sammenkrøllet papir væk. Afslutningen var så, at fisken væltede (derfor skulle vi bruge et hængsel på brædderne), og frem kom et spørgsmålstegn. Et sort spørgsmålstegn!

Kiki og jeg havde problemer med at forklare vores vejleder, hvad det var, vi ville lave, men også hvad hensigten og sammenhængen mellem eventyret, facts'ene og “kreativiteten” var. Men det ordnede sig, da vi fremlagde:

Kiki var som repræsentant for det forgangne klædt i sort kappe med dertil hørende professorhat. Hun læste med højtidelig stemme eventyret, der var skrevet med kalligrafi på en papyrusagtig rulle. Og når tid var, afbrød jeg hende med facts, siddende foran en computer med maskinskrevne facts, iklædt plastiktøj og gummistøvler.

Det var også min opgave at hænge arme, ben og hoved på, samt kaste de sammenkrøllede papirstykker bort.

Det var meningen, at fisken skulle illustrere menneskets oprindelse, det naturlige (gran-kvistene). Armene og benene var så symboler for udviklingen, der jo ikke nødvendigvis behøver at være god (plastikken). Prikken over i'et og den forsvindende hjerne skulle overføres til, at en del mennesker bare følger med strømmen; glemmer at tænke selv!

Og fisken ender som et menneske: uddør! Ganske som danskerne uddør og blot bliver til europæere (EU-facts'ene)!

Efter den 27. november arbejdede vi hen på at få udfærdiget en ordentlig disposition plus en materialeliste. I hele forløbet med forberedelsen

blev vi bedt om at føre dagbog i form af stikord. Blandt de stikord var: var på biblioteket; lånte bøger om udviklingen, fik skrevet materialeliste, ringede til hinanden, og fik godkendt en problemformulering, da tiden for det var.

Derefter var der jo juleferie, og Kiki og jeg havde på forhånd aftalt, at vi ikke ville kontakte hinanden vedrørende projektopgaven før de sidste fem dage af den fjorten dage lange ferie. Og det overholdt vi da også!

Søndag aften da vi kom ned på skolen, gennemgik vi vores problemformulering og vores ugeprogram, og mandag morgen gik vi i gang. Vi lagde ud med "kreativiteten". Den skulle oprindeligt have påsat mos, men p.g.a. vejret (sne) måtte vi ty til vores vejleders gamle juletræ!

Også de tre dage skulle der skrives dagbog, men denne gang mere i form af "det opnåede" og "morgendagens planer". Og generelt for de tre dage var, at vi havde overvurderet vores tid. Vi nåede da altid det, vi havde planlagt, men det var også fordi vi arbejdede stort set non-stop fra 8 morgen til 22 aften alle dagene. Dagene var jo opbygget sådan, at vi selv bestemte hvornår, og om vi ville arbejde. Vejlederne var der blot for at observere, ikke for at sætte i gang!

Anden dag var målet at få kladderne til henholdsvis eventyret og facts'ene færdig. Det lykkedes på trods af, at koncentrationen bestemt ikke altid var på sit højeste!

Tredje og sidste dag skulle kladderne indskrives, og alle remedierne til fremlæggelsen skulle findes, laves og gøres klar. Alt dette nåede vi, men havde problemer med at få spørgsmålstegnet til at sidde fast. Og havde det ikke været for sløjdlærerens hjælpende hånd, havde det nok aldrig kommet til at sidde fast.

Om formiddagen fjerde dag fremlagde vi, og det gik fint.

Bedømmelsen fik vi en månedstid efter, hvor vi valgte både udtalelse og karakter.

Ved samme lejlighed skulle vi aflevere et evalueringsskema, som vi individuelt havde skullet udfylde. Vi skulle bl.a. svare på, om vi havde levet op til egne mål, om gruppen havde fungeret godt, og om vi var stødt på problemer undervejs, og i så fald hvordan de var blevet løst. Nederst på seddelen var der plads til øvrige bemærkninger, hvor jeg ytrede min mening om måden at køre opgaven på. Jeg skrev, at jeg synes, at det havde været en utrolig spændende måde at lave en opgave på, da hver elev selv stod for valg af emne, og man derved opnåede stort engagement. Jeg var selv utrolig glad for at have valgt at arbejde i gruppe sammen med Kiki, da vi kom/kommer godt ud af det sammen, men man skal tænke sig om, før man gør det. Man vil nemlig utvivlsomt komme ud for uoverensstemmelser, og da betyder det meget, at man kan diskutere uden at blive uvenner.

Jeg lærte meget af projektet. Om samarbejde og ikke mindst om tidsdisponering! En viden jeg senere vil kunne bruge, hvis jeg kommer ud for andre projektopgaver.

Faktisk er det de to samme ting, samarbejde og tidsdisponering, jeg lærte noget om i løbet af mit ophold på Højer Ungdomsskole. At samarbejde med de andre elever og at disponere min tid ordentligt i løbet af året, så jeg kunne nå mest muligt!

En viden jeg helt klart vil anbefale, at man erhverver sig.

Malene Abildgaard Eskildsen
Højer Ungdomsskole 1995/96

Da Maren Sypigh kom te Andholm, å æ tagh fløj a æ indhus

Callesen å Maren vå et sjovle pa. Om dem kund en reghtenok sej te “modsætninger mødes”. - Callesen vå li så sinne, som Maren vå jævve.

Maren fes fra morn te avden rondt som en flov i en flask, lav Callesen gøe sit davle arbe åh djert landstej i det tempo, som vi no te dags kolde “Slow Motion”. - Han haj ti nok. Hva han it nåed edav, kund savt vint te morn.

Æ ved såmind it engang, hva Callesen hed te fornavn, få hans kuen koldt ham Callesen å nævnt alle hans fornavn, å det kom måske a, te di trof hinanden åh en ret ualmindle måh.

Se, - Callesen vå jo en halgammel ungarl, å Maren en li så halgammel jomfru, da hun en dav kom te hans landstej, få å sy nove gadine te ham.

Maren Sypigh boj i en lille lejehee i Ris, ovenå ve æ bagher, å så syklet hun rondt fra gård te gård å syet kjulle te æ kvindfolk. Men hun vå å dygte te å sy gadine å te å hæng dem op.

Ligh op te den føest verdenskri vå det goj tie få æ bynde, å di mest byndekunne haj fåt sæ anskaffet en moderne symaskin te å træd mæ æ ben. Så Maren behævet kun å ha en fostermoetask mæ æbogh åh sin sykkel mæ ledt sysagher i, næh hun tov hjemfra i æ mornstuend.

Men “som sagt”, så haj hun å specialisee sæ i å sy gadine. Å det vå javn dem, hun skuld hen te Callesen i Andholm å sy.

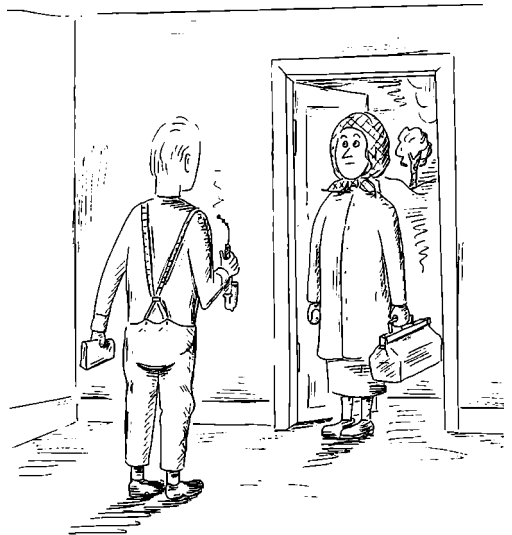
Det vå en vintedav i Februar, da hun - godt indpakket - banket åh æ dør ve Callesen mæ sin fostermoetask i æ haend.

Nå, - æ glemt helt å fåtæel, te Callesens moe vå dø få et pa åhr sint, så han boej sjel åh æ ejendom. A å te kom et pa nabokunne å gøe rent ve ham. Di mught ue, soj di. Folk kan no væh så flink. Men det varet jo kuns et pa dav, så så det li så skrække ue egjen. Han vant sæ en husholle. Men hvem vild bo åh sånt et lille stej lant ue åh

æ saend i Andholm?

Æ troe i gronden, te Callesen vå godt tefrejs mæ sit levned, mæ det flegmatisk sind, som han rænd rondt mæ. Han haj ingen gjæld åh æ ejendom, å mæ det behov, som han haj få “livets goder”, kund han savt få det hele te å rend rondt. - Så hvofå fåjav sæ? Dæfå tov han det hele mæ en knusende ro. Han molket sin fem køe, fodret æ griis, samlet ek ind ve æ høns, klippet æ fåh, ven den ti kom, å næh det så blev avden, å han haj fåt sin tarregrøe, så tænd han sin hallang piif å sådt sæ hen i æ sessel å løjst et støk i æ Sproghforeningsalmanak. Den jen dav gek som den anden. Å ven det it haj våt fådet hans nabokunne haj soj te ham, te han skuld ha ny gadine, fådet de gammel vå rårn, så haj han såmind alle skekket bøj ette Maren.

Men no støj Maren jo å banket åh æ dør, så Callesen måt hen å luk en op. Hun snøkket engang å rynket åh æ nejs, få det lovtet it a 4711. Vasket op ette sin davve, haj han helle it.

Tegning af Hans Nissen

Di gek ind i æ dørn, å Marens små nysgirre griisøjn fløj rundt i æ stu å fek det hele ettese i løbet a få sekunde. Det bæest vå en hel ny symaskin medt åh æ gol. Jen te å triin mæ æ ben. Den haj Callesens moe nok fåt sæ anskaf-fet, di siist åhr hun levet. Å ve den jen væg støj en hel ny kaklon å sendt værmt ue i æ dørn. Det vå dejle. Å så haj den marieglas i æ lågh, te en kund se æ eld. Det vå it så ring. Callesen haj fyret godt i æ kaklon, fådet te Maren kom. Hun skuld it sidt å frys. Ve æ sid a æ kaklon støj en torrekorre fyldt mæ torre å træ. Maren nikket å smiild. Det kund nok gå an.

Æ nabokunne haj jo kjøjt stof te æ gadine. Det loj åh æ boe ve æ sih a æ symaskin, så det vå bare om å gå igang. Så Maren tov mål a æ vinnere, å snart ette så snurret æ symaskin, te det vå en løst.

Hen åh æ dav begyndt det å sne, å æ blejst fejte æ sne sammel i dryvve. Så da Maren hen emod avden skuld te å sykkel hjem, så kund det bare it la sæ gøe, så hun spue Callesen, om han haj et gæstekamme, som hun kund evernatt i. Det haj hun somtie gøe åh ande gård', ven æ væh vå få slemt.

Det haj Callesen no it, men måske kund hun sov i han faes å moes sovkamme, få det støj ubrugt, sint hans moe vå dø. Sjel sovet Callesen i et lille kamme. Hæ haj han sovet sint han vå en lille dreng.

Jo, - det kund Maren da godt, hvis da ejsen jen a æ seng' vå oprejt.

Di gek så ind å kegh åh æ sovkamme, å hæh støj beghe seng' fint oprejt mæ et stot fint hæklet sengetæpp ever beghe seng'. Det vå li som om, di bare støj å vint åh å kom i brugh egjen.

Maren lot æ dør op te æ dørn, te nove a æ værmt kund træk ind i æ sovkamme, å Callesen hældt varmt vand fra æ keel åh æ kaklon i en messing-sengevarme å pot en ind unde den dyhn, som hans moe i sin ti haj sovet unde, få hæ regnet han mæ, te Maren vild lægh å sov.

Da den gammel bornholme slov ti, list Callesen sæ ind i sit kamme, å Maren hygget sæ unde en goej varm dyhn å loj æ sengevarme op a sit venstre ben, få det haj hun jægth i.

Da Callesen den næste morn kom ind i sit

køghen, ka det nok væh, te han puklet øjn. Æ eld buldret løste åh æ komfue, æ tarregrøe vå lavet, æ gol vo fejte, å Maren vå ve å hæld koghend vand åh friskmåeld kaffe i æ kaffekand, te æ hele køghen doftet a kaffe. Det vå en helt ny fånemnels få Callesen. Det haj han it oplevvet sint hans moe, hun levet.

"Det æ mindsandt nove andt, som å stå op te et koeltd køghen", tændt han ve sæ sjel å sådt sæ åh sin stol.

Maren høe te den slavs folk, som gek tille i seng å støj op mæ æ høns. Så da hun blev vaghen æ klok fem, vå hun støjten op å giin sæ te å gøe ren å syslet ledt i æ dørn å æ køghen, få hun skuld oltins ha nove å tej sæ te. Å da hun både kund find tarregryn, kaffe å brø å smø, så kund hun jo li så godt gi sæ te å lav dave te sæ sjel å Callesen.

Han smield venle å fålegent te Maren å podt en stoe klat smø i sin tarregrøe.

Så skuld han jo ue å røjt å molk å foer æ kre å æ svin, da di haj spist, å sjokket så sinne ue i æ stold. Men det varet it læng før han li så sinne kom tebagh te Maren, som vå ve å vask op, få å fåtææl hind, te han it troj, te æ mjælkvuen kund køe egjømmel æ sne. Få det loj næsten en lille alen sne ue i æ gårdsplads.

"Jamen, det æ jo skrækle", soj Maren, "hva ska æ så lav, få æ æ snart færre mæ din gadine?" - Ja, - det vedst Callesen jo it å listet ue i sin stold å molket virre.

Men Maren høe te den slavs folk, som vi no te davs kolde få "hyperaktive", så nove skuld det ske, så da hun haj syet di siist gadine, gav hun sæ te å hæng dem op. Hva sku hun ejsen gi sæ te.

Da Callesen - landt om læng - vå færre mæ sit molken å foeren - å han gav sæ goj ti - å han tråt ind i sin dørn - ja, så puklet han øjn jen gang te den dav. Han kund næsten it kind sin vinnere. Det vå ny gadine både i den davle stu å i æ køhn dørn. Om det så vå æ blomme, så støj di egjen åh dje pladser i æ vinneboe. Godt så det ue. Han smild egjen fålegent te Maren å list tebagh te æ stold, få det æ jo oltins nok å lav åh et lille stej. - Han mått helle la Maren regee, som hun sjel vild. -

Ledt ette soj det klask, klask, klask ue åh æ

gårdsplads. Mindsandt om det it vå Maren, som loej medt i æ sne å banket tæppe mæ æ tæppebanke. Da hun rænd ind egjen mæ æ tæppe, vå æ sne sort som kol, så di haj nok træend te å blyv banket. Medt åh æ fāmærre kom Maren ue te Callesen i æ stold, han vå ve å køe mogh ue, å soej te det støj et støk brø å en kop kaffe te ham i æ køghen. Det passet ham grov godt, få han vå ve å blyv brøflov. Å da han blev koldt ind te onden, støj æ katøfle å dampet medt åh æ køghenboe, elav æ flæsk snerret åh æ pand.

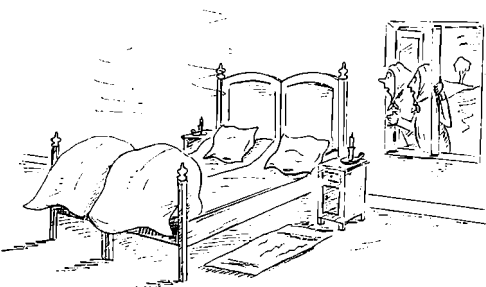
Det kom ingen mjælkvuhn den dav te Andholm. - Andholm vå sne ind. - Å Maren mått tej en nat te i moes seng.

Hva det sien skeet æmeld di to, det må do it spøe mæ om, få æ ved et it. Men æ kund da tænk mæ, te Maren hun haj besluttet sæ, te hun vild blyv ve Callesen æ rest a hindes dav. - Å Callesen protestee it. - Æ'et nove å sej te et.

Det gek vist en lille ughes ti, inden æ vej egjen blev te å køe åh, å så spænd Callesen Lotte få æ kastenvuhn, å sådt sæ op åh æ aghstol, å Maren hoppet op å sådt sæ ved æ sid af ham. Å så gek æ tue te Ris ever ette en kommode å ande småting, som Maren it ment hun kund undvær. Æ rest kund æ fohrmand så hint en anden dav.

Å æ dav ætte køe di så ever te æ præst i Løjm å soj, te di gjern vild væh mand å kuhn. Men di glemte vist å fåtææl ham, te di haj boj sammel en hel ugh. Æ synda ette blev det så lyst te ægte-skab emell di to halgammel minneske. Å et pa ugher ette vå di så mand å kuhn.

Om di så haj levet i "tugt og ærbarhed" inden æ præst å Vorherre haj giin dem dje velsignels, se - det æ det jo ingen, som ved. Men a den

Tegning af Hans Nissen

grund skal di no alle høe et undt oe fra min si.

Men inden di blev gjyvt, haj di nabokunne som gøe rent ve Callesen væt eve å stik dje nysgire nejs ind i æ sovkomme en tille fāmærre. Å di fåtææl, te old dem, som gist høe åh et - å det vå det manne, som gist - te beghe dyne vå "slovn op" te adapmning.

Se, - det vå så den historie. - Men den æ sådden set it færre endno. - Få I blyvve nøj te å ha et pa eksemple åh Callesens sinnehee å Marens jævehee.

En dejle sommemorn skuld Callesen et smot te æ Rø'kro, å sorn småture tov han oltins te fods. Få dengang kund folk gå åh dje been. Men da han kom hen te Senus Branderups gård, å Senus javn kom svingend ue fra æ gård, å han fek tebøjn å køe mæ, så tørt han æ li godt, te det æ da bær å køe, som å gå. Å så haj han jo selskab. Så han sådt sæ op åh æ aghstol ve æ sid af Senus. Nee i æ lavning ve æ Løjtingevej, haj æ mooskuhn javn brygget den sahm nat, så da di kom ind i den tæt tågh, kund di it se æ vej, å det vå no it så godt, få plusle vå di ue i æ digrav, å æ vuhn den væltet, å beghe fløj di i æ grav. Brune, som vå en tolle hest, blev rolle ståend.

"Callesen, Callesen - kom do nove te", råft Senus. "Ja" - svar Callesen helt rolle, "æ troe nok, te æ brækket en arm". Senus blev helt febrilsk å råft: "Jamen Callesen, det vå da skrækle, la vos stræv å få æ vuhn åh højkant, te vi kan kom te dogthers i en fart". "Ja, ja", svar Callesen helt sinne, "tej et no mæ ro Senus, æ ska mindsandt føst ha min piif funden". - Å da Senus fek øj åh Callesen, så loj han mindsandt å raght mæ sin rask haend i æ grejs ette sin uundværle piif. Æ piif haj guskelov ingen skaj tavn.

Men i æ stej få å køe te Rø'kro, gek æ tue no op ever Skebjerre å nee te Affenrå te æ syghhus. Callesen sådt olt elav å bakket åh sin piif. Den vå it govn ue.

Da Callesen å hans Maren haj væt gjyvt nove år, fek vi engang en farle storm sidst i oktobe. Den rev di siist blaey a æ træe å rev å slej i di manne stråtag, som vi haj dengang. Maren vå it møje få å gå i seng hen ve æ klok ti, som di plejet, få hun tørt, te æ storm blev jo længe jo værre. Hun fes rundt a foskrækkels å råft:

“Callesen, hva ska vi da stel op”. Men Callesen, som sådt å bakket åh sin piif, ment it te det vå nove å gøe ve det, å det vå det jo helle it. Han kund i hvert fold it stop æ blejst. Den gek vel ever a sæ sjel, som den old dav haj gøe, - det plejet den da. “Å vi ka da li så godt legh i vo seng å høe åh æ storm, som sedt i æ døms å lyt te'en”, ment han. Å det ment Maren da å, sjel om hun vå bang, så hen ve æ klok hal elle lå de beghe unde hve sin dyhn.

Callesen haj vel knap å nap høe æ bornholme slå hal elle, inden han snorket omkap mæ æ blejst. Hva skuld han lægh vaghen ette? - Men Maren kund it fold i sevn, såhn som æ vind rusket å rev i æ hus. Hun tøt te olle latte å bjælke åh æ lovt knirket å knaget. Å det gøe di måske å. Hun bøj te Vorherre om han it ku hjælpe dem. Men det blev det kun værre a. Det peef i både mol å dur, olt elav Callesen snorket i bas. Så Maren haj righle undeholdning. Tesidst blev æ storm te en orkan, å så kan det nok væh, te di gammel vormædt latte blev ornle rusket. Di peef å klavet sæ, som vå dje siist stuund kommen. Å di fek ret. Få plusle kom det et ornle vindpust. Å så et stot rabalde. Å så nok et jet, som om en kæmpe smej sten hen ever æ lovt.

Æ det nove å sej te, te Maren hun fek sæ en stoe skræk i æ lyv. Hun røgh op i sin seng å råft i sin stoe nø: “Callesen, Callesen, vi døe, vi døe”.

Men Callesen vå skam å bleven vaghen. Å det skuld ejisen møje te.

Æ stev fløj nee emeld æ sprække i æ lovt, ind i både Marens å Callesens nejsgaf. Føst nøs Maren å så nøs Callesen, å det gøe di mee gang, inden Maren kund få nove soj. Hun gispet, elav hun næsten skregh: “Stræv å gå ue, Callesen, å se hva det æ ske mæ æ hus”.

Men tro no it te Callesen han røgh ue som en raket. Nej, nej, - han haj som sævanle ti nok, hva enten det stormet elle ej. Sinne å rolle stok han æ ben i æ bovs. Æ sokke haj han beholden åh, da han gek i seng. Så kom det jen ben i en toffel, å så det andt. “Jamen, så stræv dæ da mand”, råft Maren, som om te det kund nøt nove. Det kund det it, få Callesen sjokket li så sinne ever æ gol å ue a æ dø.

Det gek en ti lang. Maren sådt i sin seng å vrej

sin hinde. Hun frygtet det værst. - Så kom Callesen ind igjen å lot æ dør fosighde ette sæ. Han sådt sæ åh æ sengekant, sådt æ tøfle fra sæ, å begyndt å træk æ bovs a. “Jamen, så sej da nove”, skregh Maren, “hva æ det ske, Callesen?”.

Å tro no it, te hun fek sva mæ det sahm. Føst rømmet han sæ å pustet det siist stev ue a æ nejsgaf, å soj sin helt rolle: “Æ tagh fløj a æ hus”. “Jamen, Callesen, hva vå så det stoe skrald åh æ lovt”, øjt hun. “Det vå æ skosten, som væltet. Æ tagh rev æ kostenspiif mæ se”.

Mee fek Maren it ue a sin mand, å hun vidst a erfaring, te det it nøt å spø ham mee ue, så hun loej sit hoej tebagh i æ pue å prevet åh å fold te ro.

Hen ve æ treti vå det li som om æ blejst haj loj sæ æ ledt, å så begyndt Maren å tænk åh, hvodan di no bedst kund griif æ sagh an den næste dav. Få det vå bare om å få tagh åh æ hus i en fart, inden det begyndt å ræhn, så olt æ indbo blev øjet. Elav Maren loj å tændt åh, hvo di foskellige handværkere boj, foldt hun i sevn å fek et pa stuen åh æ øjn. Hun blev vaghen te sævanle ti, inden fanden fek sko åh. Å da æ dave vå såt te lyvs, sådt Maren sæ åh sin sykel å køe rundt te både tækkemand, tømre å mure, å fek dem old tre te å kom å se åh æ hus, såsnart di kund. Hun vedst godt te æ flyvtække haj væt uhnd ve manne gård' i den fogangne nat, så det vå bare om å kom langs i en fart. Å den som komme føst te møll, fæ jo føst måeld. Å mindsandt om it di tre handværkere it kom endno den sahm fomærrer. Di vå nok bleven imponee a hinds jævvheeh.

Et pa ugher ette lighnet Callesen å Marens landstey næsten en hel ny ejendom mæ ny skosten å fint nyt tagh.

Det vå godt te di haj godt fosikret, å en goj bankbogh haj di å.

Da det hele så vå færre, støj Callesen en dav å kegh åh sit indhus. Han bakket åh sin piif å tændt ve sæ sjel, te det vå godt, te hans nabokunne fek ham te å skek bøj ette Maren sypigh i Ris, dengang han træend te ny gadine.

Nis Branderup

Landbrugsrådgivning i Rusland

Af Chr. Paulsen

Chr. Paulsen har været konsulent i Gottorp Amts Landboforening i Sydslesvig 1963-95. Arbejder nu med Danmarks bistandsprojekt i Smolensk.

O mkring 1990 brød kommunismen i de østeuropæiske lande og Sovjetunionen sammen, og siden forsøger man nu at indføre det vestlige kapitalistiske system. Det volder store vanskeligheder at omstille samfundet fra statsdirigeret til privatkapitalistisk økonomi, men størst er disse vanskeligheder nok i Rusland, der udgør langt den største del af det tidligere Sovjet. Her har det kommunistiske system eksisteret væsentlig længere end i de øvrige østeuropæiske lande.

Landbruget under kommunismen var kendetegnet ved, at det blev tvangskollektiviseret i 30'erne. Disse kollektiver var ofte af en størrelse fra 10.000 til 25.000 ha. De udgjorde et samfund i samfundet, der foruden landbrug omfattede serviceydelser, håndværk etc. De var underlagt en stram centraldirigeret styring, der fastlagde produktionens art uden hensyn til lokale forhold, økologi og økonomi. Systemets hensynsløse anstrengelser for hele tiden at øge produktionen uanset omkostninger har ført til ødelæggelser eller nedsat produktivitet af landbrugsjord i meget store områder.

Rusland er verdens største land på 17 mill. km² og 140 mill. indbyggere. Alligevel kan det ikke brødføde sig selv. I 1995 blev kornhøsten opgjort til knap 70 mill. t, den dårligste siden begyndelsen af 60'erne. Til sammenligning har man i EU måttet indføre brakordninger for at begrænse produktionen til ca. 160 mill. t, og i Danmark udgjorde kornhøstens størrelse før brakordningens indførelse ca. 9 mill. t. De katastrofale udbytter i Rusland skyldes foruden de økologiske fejlgreb et stærkt nedslidt produktionsapparat og manglende likviditet til anskaf-

felse af de nødvendige produktionsmidler: såsæd, gødning, foderstoffer, diesel etc. I foråret var 30 % af traktorerne ikke "arbejdsdygtige", fordi nødvendige reservedele ikke kunne skaffes.

Efter kommunismens afskaffelse blev der skabt lovmæssigt grundlag for oprettelse af private landbrug. Dette er nærmest en ny foreteelse i Rusland, idet det før revolutionen var storgodser med en forarmet landarbejderbefolkning, der dominerede landbruget. De nye private landbrug er organiseret og repræsenteret gennem deres organisation AKKOR. De hidtidige kollektiver og statsbrug er reorganiseret til aktieselskaber, såkaldte SHC.

Pilotprojekt

I 1992 rettede man fra russisk side gennem AKKOR henvendelse til den danske regering om bistand til oprettelse af et projekt, der kunne hjælpe de private landbrug. På regeringsplan blev der så truffet aftale om et dansk-russisk pilotprojekt, der blev placeret i Smolenskdistriktet ca. 400 km vest for Moskva. Projektet fik 3 formål:

1. Oprettelse af et korntørreri og kornlager med udstyr til forarbejdning af kornet til såsæd, foder etc. Det skulle ejes og ledes af en andelsforening.
2. Oprettelse af et brugerstyret rådgivningscenter for de private landmænd i lighed med det, man har i de landøkonomiske foreninger i Danmark.
3. Oprettelse af et andelsmejeri til forarbejdning og sikring af afsætning af de private landmænds mælkeproduktion.

Projektet startede i begyndelsen af 1995, og i dag er kornlageret med plads til 5.000 t korn færdigbygget og til rådighed for medlemmerne. Rådgivningscentret er oprettet og siden juli 1995 under russisk ledelse med fortsat faglig bistand fra dansk side i kortere og længere

perioder. Andelsmejeriet er endnu i planlægningsfasen.

Rådgivningscentret, der er placeret i udkanten af byen Smolensk, er 4-strengt. Det omfattede i starten planteavl, husdyrbrug, økonomi og maskiner/bygninger. Sidstnævnte gren er siden udskiftet med en markedsafdeling. Fra dansk side var der fra starten 5 specialister med i projektet: Foruden en holdleder 1 for hver streng. Opgaven var ikke direkte at vejlede landmændene, men derimod at oplære en russisk kollega, som hver af danskerne fik tilknyttet.

Produktion

I starten var der dog mest behov for danskerne at sætte sig ind i de lokale forudsætninger. Området er præget af fastlandsklima, dvs. varmere somre og koldere vintre end hos os, og selvom Smolensk ligger på højde med Gedser, er vækstsæsonen 2-3 uger kortere, idet forårsarbejdet normalt ikke begynder før i sidste halvdel af april. Desuden slutter det ofte først i slutningen af maj, da maskinkapaciteten til markarbejdet er for ringe. Jorden har mange steder et højt indhold af silt, hvilket let giver en for tæt struktur, så jorden er længe om at tørre af om foråret, og luftindholdet i jorden bliver for lavt, så det hæmmer rodudviklingen. Afgrødevalget er ret ensidigt: Korn, græs, kartofler og lidt grønsager. Tidligere var området kendt for en stor hør dyrkning, men mangel på afsætning og stort arbejdsforbrug har minimeret arealet. Produktiviteten er lav: kornudbyttet ligger i gennemsnit på under 20 hkg pr. ha.

De fleste landbrug har kun et lille husdyrhold: 5-8 køer og nogle få søer og svin. Produktiviteten er for lav, da der er mangel på proteinfoder. Gennemsnitsydelsen for malkekøer ligger på 2.000 kg mælk årligt, og der regnes med 5-6 kg foder pr. kg tilvækst hos svin. Den samlede husdyrproduktion er halveret siden 1990, da de store brug har solgt ud af besætningerne p.g.a. likviditetsmangel. Den faldende levestandard i befolkningen har også sænket forbruget af animalske fødevarer.

Ejendomsstruktur

I Smolensk-distriktet, der er på størrelse med

Selvbyggerstald i Smolensk-distriktet

Privat foto

Fyn, er der registreret ca. 300 private landmænd, men kun ca. 150 har en egentlig landbrugsproduktion. De private landbrug kan ikke umiddelbart sammenlignes med vore familiebbrug. Som regel er det tidligere medarbejdere eller ledere fra kollektivbrug, der har gjort sig selvstændige. De har fået stillet et areal på 30-50 ha til rådighed, men tit i periferien af det tidligere kollektivbrug, så mange har lang afstand (fra 5 til 25 km) fra bopæl til jorden. Dårlige veje og mangel på el og vand giver en meget dårlig infrastruktur og stiller landmændene over for næsten uoverskuelige problemer. Men mange er præget af en pionerånd, som lover godt for fremtiden. Det er kendetegnende, at de landmænd, der først blev privatiseret, er ved at have konsolideret sig. Nogle har bygget sig en ny stald, en har ca. 1 ha under glas, og nogle er i færd med at bygge nyt stuehus. Andre, der først besluttede sig senere, har haft større vanskeligheder. De har haft en stor inflation at kæmpe med, med lånerenter i 1995 på over 200 %. Af samme grund er der næppe blevet privatiseret ret mange brug de sidste 2 år. De private landmænds areal udgør endnu kun få procent af det samlede areal, og mange slås med økonomiske vanskeligheder, men de tidligere kollektivbrug klarer sig økonomisk mindst lige så dårligt: halvdelen af de 30, der findes i Smolensk-distriktet, regnes for insolvente.

Rådgivning

Funktionen af et rådgivningscenter var ukendt både for de russiske rådgivere, de private landmænd og den offentlige administration. Så

der skulle startes på bar bund. Først blev de russiske rådgivere sendt til Danmark et par uger for at se, hvordan rådgivningsarbejdet er bygget op der. Derefter søgte man at finde de værktøjer frem, der kunne være anvendelige under de lokale forhold. Der blev afholdt landmandsmøder for at introducere centret. Der blev lavet udkast til mark- og gødningsplaner. Sidstnævnte viste der sig ikke at være akut behov for, da anvendelse af mineralgødning var meget lille p.g.a. forsynings- og likviditetsvanskeligheder. Der blev udarbejdet dyrkningskalkuler for de enkelte afgrøder, der afslørede betydelige forskelle i afkastningsevne. Kartoffler og grønsager viste meget høje dækningsbidrag. Der blev anlagt markforsøg med sorter og gødning. Husdyrafdelingen udarbejdede foderplaner og produktionskalkuler, der viste god økonomi i forædlingen. De lave kornpriser på det tidspunkt bidrog hertil. Det har mange gange vist sig, at markedsøkonomisk tænkning, der er en selvfølge for en vesterlænding, endnu er uvant for russerne. De er oplært i kun at tænke i kvantitativ produktion. Derfor troede mange landmænd i begyndelsen, at de bare skulle dyrke korn, som de var vant til fra de store gårde.

Afsætning

En af de mange vanskeligheder for landmændene er afsætning af deres produktion. En mælkeproducent, der sælger sin mælk gennem et af kollektivbrugenes mejerier, opnår en lav pris (ca. 1 kr./l), der oftest først udbetales flere måneder senere. Kan han afsætte den direkte til forbrugere i byen, kan han undertiden opnå 2 kr./l. Derfor er det et almindeligt syn at se landmænd på markeder og gadehjørner eller hos købmænd i byen, hvor de sælger deres produkter: mælk, kød, kartofler etc. Der mangler i høj grad at blive opbygget et net af handelsveje, der jo ikke fandtes under den gamle kommando-styrede socialisme. Af samme grund er der

tilknyttet en markedsafdeling til landbrugscentret, for at bistå medlemmerne med afsætningen samt forsyning af produktionsmidler.

Datscha

Et kulturelt særpræg i Rusland er de mange kolonihaver, de såkaldte "Datscha". I Smolensk, der er en by på 350.000 indbyggere, regnes 70 % af husstandene at være ejer eller bruger af en "Datscha". De har en størrelse fra 600 til 2.000 m² og har en stor betydning for familiernes forsyning med kartofler og grønsager. Selvom "Datscha"-ejerne falder lidt uden for en landboforenings arbejdsområde, blev de i en vis grad inddraget i rådgivningscentrets virkefelt. Det skete bl.a. ved afholdelse af en udstilling af grønsager i efteråret, dyrket på dansk frø i og omkring Smolensk. Der var meget stor interesse for denne udstilling, der viste, at jordbund og klima egner sig særdeles godt til dyrkning af bl.a. kål, agurker, gulerødder og tomater, som er de mest anvendte grønsager.

Projektets fremtid

"The Russian-Danish Smolensk Farmers' Development Project", som er pilotprojektets officielle navn, er nu etableret. Det ledes gennem "Danagro Adviser" i Glostrup. Ordet pilotprojekt hentyder til, at det i givet fald kan tjene som model i andre egne af landet. Er formålet med projektet så lykkedes? Hvad rådgivningsdelen angår skal man huske, at den landbrugsfaglige rådgivning i Danmark er fremgået af en udvikling, der har strakt sig over 100 år. 1 1/2 år er derfor alt for kort en frist til at vurdere betydningen af projektets virke. Det er et barn under opvækst og vil fortsat kræve støtte fra donors side. Men vil man støtte en fredelig og demokratisk udvikling i Rusland, er det sikkert rigtigt at bidrage til, at det selvejende landbrug bliver konsolideret, så det kan sikre befolkningens forsyning med fødevarer.

Indtryk fra landdagsarbejdet

- det første halve år som nyt medlem af landdagen i Kiel

Af Anke Spoorendonk

SSV's valgsejr.

Ved landdagsvalget den 24. marts 1996 fik SSV over 38.000 stemmer, hvorved vi vandt to mandater. Valgresultatet var det bedste i fyre år, og det ligger mere end tredive år tilbage i tiden, at SSV sidst var repræsenteret med to medlemmer i den slesvig-holstenske landdag.

Alt dette blev der efter valget skrevet meget om. Fra dansk side hæftede man sig især ved spørgsmålet om, hvorvidt SSV med en sådan stemmefremgang stadig kan kaldes det danske mindretals og de nationale friseres parti. - Underforstået, at SSV har givet afkald på sit danske ståsted og udelukkende ser sig selv som et regionalt parti, og at dét har været årsagen til valgsejren.

Men kigger man i SSV's valgprogram, kan ingen være i tvivl om, at vælgerforeningen fortsat ser sig selv som mindretallets talerør. For os er det to sider af samme medalje, da det i høj grad er målet for SSV's regionalpolitik at skabe rammer for mindretallets udfoldelsesmuligheder. - Eller sagt med andre ord: mindretallets fremtid afhænger ikke mindst af, om det lykkes at skabe arbejdspladser i Sydslesvig, ligesom vi må gå imod en politik, der ødelægger miljøet i vores hjemstavn. Ingen kan altså være tjent med, at SSV lukker øjnene for udviklingen i det samfund, vi lever i. Tværtimod satser vi bevidst på at præge samfundsudviklingen så meget som muligt i dansk og nordisk retning, f.eks. på det sociale og det kulturelle område.

Sammenlignet med landdagsvalget i 1992 vandt SSV denne gang ca. 10.000 nye vælgere. Dermed er mindretallet ikke vokset, for det ville komme til udtryk i vore foreningers medlemstal, og tilgangen til vore institutioner og foreninger har ikke fulgt med væksten i vælgertilslutning. Jeg tror, at SSV først og fremmest har hentet

Anke Spoorendonk

Foto: SSV-Landssekretariat

stemmer blandt mennesker, der støtter vores regionalpolitik, og som derfor også har sympati for og understøtter, at vi er talerør for den danske befolkningsdel i Sydslesvig.

De nye vælgere har ikke foretaget et bevidst-løst valg af protest- eller andre grunde, for vi har også fået fremgang dér, hvor partiet i forvejen er stærkt, og hvor folk har erfaring med det arbejde, SSV's repræsentanter gør i kommunerne. - Og i forlængelse heraf kan jeg heller ikke gå med til, at vore 38.000 stemmer deles op i danske og tyske stemmer, for ingen spørger, om ikke også SPD, CDU og De Grønne har fået danske stemmer: SSV er de danske sydslesvigere og de nationale friseres parti, selvom vi får stemmer fra folk, der ikke tilhører de to mindretal.

Regeringsdannelsen

På valgaftenen blev det hurtigt klart, at SPD ville miste sit absolutte flertal og dermed muligheden for at regere alene. Partiet fik knap 40 procent af stemmerne og 33 pladser i den nye landdag; en flertalsregering ville kræve 38 mandater. Taget i betragtning, at en SPD/CDU-koalition var blevet afvist på forhånd, tegnede der sig to regeringsmuligheder efter valget: enten en rød/grøn-koalition - De Grønne havde

ved valget opnået 6 mandater uden tidligere at have været repræsenteret i landdagen - eller en SPD/FDP-mindretsregering støttet af SSV's to landdagsmedlemmer. Begge konstellationer ville kunne forene 39 mandater bag sig.

SSV havde i valgkampen fremhævet, at det ville klæde den politiske kultur i landet, hvis man efter valget fik en mindretsregering efter dansk forbillede. Helt konkret kunne vi godt have tænkt os en SPD-mindretsregering, der var henvist til at blive støttet af to SSV-mandater "fra sag til sag", altså uden at SSV var en del af regeringen, idet vi havde sat os det mål at vinde det andet mandat. En sådan løsning ville både give os indflydelse og luft til at opretholde vores profil som mindretallets og regionens talerør.

Derfor udtalte SSV's landsstyrelse allerede dagen efter valget, at vi fortsat gik ind for en SPD-mindretsregering, og at vi var villige til at understøtte valget af Heide Simonis til ministerpræsident. Ud over at vinde det andet mandat var SSV gået til valg på to mærkesager: ansættelsen af en kommitteret for Sydslesvig, som på embedsmandsplan skal kunne koordinere egnsudviklingen og styrke den økonomiske udvikling i regionen, og kravet om at få præciseret, hvorledes landsforfatningens artikel 5, der handler om at støtte og beskytte mindretallene, kan omsættes i landets love ud fra en tankegang om ligestilling mellem flertals- og mindretalsbefolkning.

I dagene efter valget blev der dog ikke diskuteret indhold, men derimod hvilken regeringskonstellation SSV skulle støtte. I den forbindelse følte jeg, at der i vore rækker var en tendens til ikke at se valgresultatet i sin helhed. Dertil hørte bl.a., at SPD umiddelbart efter valget havde tilkendegivet, at en SPD-ledet regering skulle være en flertalsregering. Hvis SSV altså uden at skele til den politiske virkelighed havde anbefalet en SPD/FDP-mindretsregering, ville vi være blevet låst fast på samme måde, som hvis vi var trådt med ind i regeringen. Og det stod for mig i modsætning til, at jeg i valgkampen havde fået bred opbakning til at sige, at SSV ikke ville stå til rådighed for en regeringsdeltagelse.

Endvidere mente jeg, at det ville have klargjort tingene yderligere, hvis forskellen mellem "forhandlinger" og "samtaler" var kommet tydeligere frem - f.eks. i Flensborg Avis. At deltage i samtaler har altid været god SSV-skik. Landdagsgruppen deltog efter valget i samtaler, og den gav tidligt i en pressemeddelelse udtryk for, at den fortsat ville stå til rådighed for samtaler med alle partier. Anderledes forholder det sig med "forhandlinger", de forudsætter en dagsorden og noget at forhandle om. SSV's landdagsgruppe var ikke på noget tidspunkt efter valget indbudt til forhandlinger.

Regeringsforhandlingerne mellem SPD og De Grønne trak ud. Der gik næsten to måneder, inden regeringen var sammensat, og Heide Simonis blev valgt til ministerpræsident - som lovet også med SSV's stemmer.

Ny politisk hverdag

Modsat regeringsdannelsen gik det smertefrit at få dannet SSV's nye landdagsgruppe, da Peter Gerckens og jeg hurtigt blev enige om, hvorledes vi ville fordele opgaverne imellem os. Vi slap dog heller ikke for også at bruge tid på en række andre beslutninger. Mens parlamentets jurister f.eks. ikke havde set de store problemer i, at Karl Otto Meyer repræsenterede SSV's "enmands-fraktion" i landdagen, idet SSV jo har "fraktions-status", var det nødvendigt at finde en ny betegnelse for vores to-mands-gruppe. Formelt set består en "fraktion" nemlig af fire medlemmer, og derfor blev det besluttet, at SSV fremover bør kaldes: "SSV i Den slesvigholstenske Landdag".

To landdagsmedlemmer fylder også mere end et, både i plenarsalen og hvad angår kontorer. I den forbindelse gjorde vi den erfaring, at selv en hævdvunden ret, retten til Karl Otto Meyers plads på første række i mødesalen, kan komme i søgelyset, når de politiske pladser skal "blandes" på en ny måde efter et valg. De Grønne argumenterede således med, at de i delstatsparlamenterne "normalt" sidder midt i salen, dvs. at SSV burde vige pladsen for dem. Alle andre partier delte dog vores opfattelse af, at SSV havde mere ret til pladsen end De Grønne, og sådan blev det.

Så var det mere uproblematisk at få tildelt nye grupperum. Da SPD ved valget havde mistet 12 mandater, afgav de tre kontorer til SSV's landdagsgruppe, og derfor bor SSV nu på tredje sal i landdagsbygningen med udsigt over Kiel fjord. At spørgsmålet om at afgive lokaler også kan få andre følger, har FDP vist. Efter valget fik partiet pålæg om at rømme to kontorer til fordel for CDU-fraktionen, hvilket førte til, at de liberale anlagde sag mod landdagspræsidenten for at få en dom for, hvor meget kontorplads en landdagsgruppe kan gøre krav på. Foreløbig har sagen været behandlet af både forvaltnings- og overforvaltningsretten med forskellig resultat, og meget tyder på, at en afgørelse har lange udsigter. Set med danske øjne virker en sådan sag vel nærmest uforståelig, men også i den tyske offentlighed har der lydt massiv kritik. Med god grund spørger man, om ikke domstolene har væsentligere sager at beskæftige sig med. En sådan "affære" fremmer næppe heller vælgerne tillid til, at politikere evner at løse samfundets problemer.

Som nyvalgte landdagsmedlemmer har både Peter Gerckens og jeg i høj grad måttet spørge os frem. Det har dog været en fordel, at jeg efter SSV's opstillingsmøde i slutningen af april 1995 begyndte at følge landdagsarbejdet på nært hold. På den måde fik jeg et godt indblik i den parlamentariske hverdag, før jeg selv blev ansvarlig for den. I valgkampen lærte jeg endvidere de ledende politikere fra de andre partier at kende. Derfor var jeg allerede et nogenlunde kendt ansigt i Kiel, da arbejdet for alvor gik i gang. Jeg gjorde ydermere den erfaring, at valgkampens "udfordringer" har vist sig at være god ballast i forbindelse med mine nye opgaver.

Samtidig har den nye landdagsgruppe kunnet glæde sig ved SSV's gode omdømme i landdagen - og at vi i det hele taget opleves som et engageret og "meget menneskeligt" parti. Alt for ofte glemmer man, hvor væsentlige de små ting er, også i den politiske hverdag. Den goodwill vi har mødt indtil nu, har vi kun ringe andel i, den har Karl Otto Meyer æren for - men den forpligter desto mere.

Spillet omkring tildelingen af fraktionslokaler illustrerer dog et helt andet aspekt ved landdags-

arbejdet, nemlig trangen til at beskæftige sig med sig selv fremfor med samfundets problemer. Jeg tror, at faren er til stede ved al slags forenings- eller partipolitisk arbejde, men det har alvorligere følger, hvis det bliver det centrale i det parlamentariske arbejde, for da vil det i sidste ende føre til, at vælgerne ikke mere føler sig repræsenteret og mister tilliden til demokratiet.

Koalitionsaftalen mellem SPD og De Grønne indeholder en detaljeret fastlæggelse af de kommende fire års politik. Meget tyder derfor på, at det rød/grønne ægteskab kun er et fornuftsægteskab, og at det er tvivlsomt, om det kan holde i fire år. Værre er det, at aftalen fremmer de uheldige tendenser i slesvig-holstensk politik, som jeg skitserede ovenfor. Det kom allerede til udtryk på de første landdagsmøder, hvor parlamentet drøftede en hel række dagsordenspunkter, der kun havde til opgave at afprøve, hvor langt koalitionsbukserne kunne skræve, inden de revnede. I trafikpolitikken f.eks., hvor De Grønne var gået til valg på at få stoppet bygningen af Østersømotorvejen A20 fra Mecklenburg-Vorpommern via Lübeck til Hamburg, mens SPD hele tiden er gået ind for motorvejsplanerne.

Da både CDU og FDP har valgt at læse koalitionspapiret, som fanden læser bibelen, kræver det ingen særlige evner som spåkone at forudse, at vi også fremover vil få mange dagsordenspunkter, der alle vil kunne sammenfattes i ordet "drilleri". Det bør være SSV's opgave at styrke sagligheden i den politiske debat og afsløre spilfægterierne som det, de er. Og alle vi, der har med politik at gøre, har efter min mening godt af at blive mindet om, hvad den tjekkiske præsident Václav Havel i 1993 sagde om "politik" i sin tale på Københavns Universitet, da han fik overrakt Sonningprisen: *Politik er et område af menneskelig aktivitet, som stiller forøgede krav til den moralske sans, til evnen til kritisk selvrefleksion, til en virkelig ansvarlighed, til smag og takt, til evnen til at leve sig ind i andres sjæl, til sans for mådehold, til ydmyghed. Det er en beskæftigelse for særligt beskedne mennesker. For mennesker, som ikke*

lader sig bedrage.

Når jeg som lærer besøgte landdagen med en klasse, oplevede jeg gang på gang, at eleverne var rystet over den mangel på disciplin, de synes der hersker under landdagsmøderne. Kritikpunkterne var altid de samme: Avislæsning, uopmærksomhed, banken i bordene; talerne afbrydes af tilråb og bifaldsytringer eller det modsatte. Jeg kan godt forstå, at eleverne oplevede møderne på denne måde, for sådan foregår de - mere eller mindre.

Der er altså væsentlige forskelle mellem dansk og tysk politisk kultur. Og selvom denne side af den politiske hverdag for mig ser anderledes ud i dag end tidligere, bl.a. fordi jeg ved, at udvalgsarbejdet foregår på en anden måde, så har netop "Barschel-affæren" efter 1987 vist, hvad der sker, hvis det politiske klima forpestes så meget, at politiske modstandere betragtes som fjender. Det er SSV's styrke, at vi opfatter os selv som et parti, der "taler med alle". Vi ved, at vi ellers ikke vil kunne vinde gehør for mindretallets anliggender, og vi ved, at det hører med til vore demokratiske spilleregler, at et regeringsparti på et tidspunkt igen bliver oppositionsparti - og omvendt.

Det fremtidige politiske arbejde

Allerede i valgkampen havde SSV som tidligere nævnt formuleret nogle mærkesager. I mellemtiden er vi blevet imødekommet på kravet om at få en kommitteret for Sydslesvig, dvs en person, som på embedsmandsplan skal koordinere og styrke egnsudviklingen i vores landsdel. Det er en sejr for SSV, selvom vi ved, at det egentlige arbejde først skal til at starte.

Langt vanskeligere bliver det formentlig at nå videre med SSV's krav om at styrke den økonomiske ligestilling mellem flertals- og mindretalsbefolkning. Udgangspunktet er som sagt delstatens forfatning, som i artikel 5 slår fast, at nationale mindretal har krav på at blive fremmet og beskyttet af landet og kommunerne. Statsretsligt set opfattes denne paragraf dog kun som en hensigtserklæring. Der er altså brug for at få klarlagt, hvorledes den skal omsættes i landets love og i forholdet til amter og kommuner. Som talerør for den danske befolkningsdel er det magtpåliggende for SSV at sætte mindretalspolitikken på landdagens dagsorden. Landet Slesvig-Holsten ser i dag sig selv som et land med tre kulturer: den tyske, den danske og den frisiske - og det forpligter efter SSV's mening, også i økonomisk vanskelige tider.

Men desværre kommer vi nok mest til at beskæftige os med landets økonomiske situation ud fra kravet om offentlige besparelser. Det bør dog stå klart, at nedskæringer aldrig kan erstatte et politisk program, og politiske visioner er der brug for i disse år - ikke blot mindretalspolitisk set, men også set ud fra samfundets almene tilstand: Ikke siden Forbundsrepublikkens oprettelse i 1949 har arbejdsløsheden været større. Arbejdsløshedskrisen er også en social krise, for stadig flere mennesker udstødes af det samfund, som de er en del af. Grundtvigs ord har altså sjældent været mere aktuelle end i dag: *Når få har for meget og færre for lidt, da har i rigdom vi drevet det vidt.* For os i SSV udgør disse ord en del af vores politiske målsætning, og det er det væsentlige i denne sammenhæng!

Da hylden begyndte at dufte

- fra min skolegang i Aventoft

Af Svend Andersen

Svend Andersen er dr. theol. og professor ved Aarhus Universitet.

Min første skoleforløb varede syv et halvt år. Det "skæve" tidsrum skyldes ikke, at jeg forlod skolen i utide. Det skyldes, at jeg efter den angivne periode foretog et skift mellem to mildest talt meget forskellige skolesystemer. Jeg skiftede til Tønder Kommuneskole, en meget stor og moderne dansk købstadsskole, hvor man netop det år (1961) indførte et nyt trin: den treårige realafdeling. Hvad jeg skiftede fra var noget ganske andet, nemlig *Aventoft danske Privatskole*. Aventoft er, som nogle vil vide, en lille landsby, som ligger lige ved den dansk-tyske grænse, vel at mærke på den tyske side, altså i Sydslesvig. Dengang som nu var det danske skolevæsen undergivet tysk lovgivning, og det bevirkede, at vi startede som seksårige, og at grundskolen var niårig. Og skolestart var "til påske", altså et halvt års tid før det, som nu er normalt. Deraf den "skæve" periode.

Jeg startede min skolegang "til påske" 1954. Jeg var den eneste elev af den årgang, som skulle i dansk skole. Året før var 5-6 af mine kammerater startet, og det gav sig ret hurtigt, at jeg kom med i deres undervisning. Der var i skolen kun to klasser, i betydningen undervisningslokaler. Og der var kun en lærer, så det meste af tiden blev alle elever - det drejede sig om ca. 10 - undervist sammen. Det var der for os børn ikke noget mærkeligt i, for vi kendte ikke andet. Men det må have krævet en enorm pædagogisk kunnen at undervise elever på alle alderstrin. Denne kunnen havde vores lærer, skoleleder Anna Schrøder. Jeg har skrevet om hende andetsteds (Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Årsberetning nr. 71, 1994-95), så her vil jeg

forsøge at fremkalde andre elementer af min danske skolegang i Aventoft fra erindringen.

Aventoft er og var et meget lille sted. I min skoletid vil jeg gætte på, der har været ca. 100 husstande. I årene efter krigen var den præget af ting, som gjorde sig gældende mange steder i Tyskland. Først og fremmest det, at de fleste fædre og andre mandlige slægtninge havde været soldater. I mange familier manglede der en eller flere mænd; de var enten faldet eller "vermisst": meldt savnet. Endvidere var der også i Aventoft kommet flygtninge. Befolkningen bestod altså af de hjemmefødte og de fremmede. Sprogligt set var det kun de sidste, der var tyske, for hjemmesproget i Aventoft var dengang dansk, dvs. en afart af sønderjysk. Det sproglige skel faldt altså ikke sammen med det nationale. Som overalt i Sydslesvig havde det danske mindretal fået tilvækst i Aventoft efter krigen. Mange tysksindede og også nogle flygtninge havde tilsluttet sig det danske.

Min mor var ikke Aventoft. Hun er født i Nordslesvig i den tyske tid, og giftede sig i mellemkrigstiden ind i Andersen-familien, som var en af de få gamle danske familier i Aventoft. - På en måde var det nationale landkort i min barndom tredelt. Der var de gamle danske, som jeg følte, jeg tilhørte: dansk var modersmål og der var en stærk tilknytning til Danmark, både familiært og på andre måder. Så var der det direkte modstykke: de klart tyske. Og så var der for det tredje de allerede nævnte "nyomvendte" danske. Strengt taget var der en fjerde gruppe, nemlig dem der i grunden følte sig danske, men af en eller anden årsag (måske ægteskab med en tysksindet) bekendte sig til det tyske og sendte deres børn i tysk skole.

Det er naturligvis den nationale baggrund, som gjorde skolegangen i Sydslesvig til noget

Aventoft danske skole

Foto: Flensborg Avis

særligt. Hvad det direkte skolemæssige angår - pensum, lærebøger, undervisningsmetoder - har der formentlig ikke været den store forskel i forhold til landsbyskoler i Sønderjylland. Vores lærer var rigsdanser og uddannet på et dansk seminarium. Som jeg husker det, lå den nationale problemstilling uafsladeligt i baggrunden i min skoletid. Det er svært at sige præcist, hvad den problemstilling består i. Nationalt sindelag og tilhørsforhold er noget overordentlig sammensat. Nationalitet har blandt andet noget med stil at gøre. Den tyske skole er for mig forbundet med en stor bygning, der havde et særligt mørkt præg i kraft af dens stærkt brændte mursten og et højt tag af sorte teglsten. Men denne rent materielle mørkhed var naturligvis i min bevidsthed forbundet med følelsen af det tyske. På en måde var den tyske skole et mysterium. Vi kendte selvfølgelig alle de børn, der gik der. Vi legede med dem hver dag, og blandt dem var der lige så gode kammerater som mellem de danske skoleelever. Men hvad de lavede i skolen, vidste vi ikke meget om. Man kunne jo have forestillet sig, at vi danske elever besøgte

vore tyske kammerater i skolen. Ligesom jeg var med som gæst i min kusines skole nord for grænsen. Men et besøg i den tyske skole var ganske enkelt utænkeligt. Min mor håndhævede en jernhård national adskillelsespolitik. Jeg mindes ikke, at hun i tide og utide har indskærpet mig, at den tyske skole var lukket land for os. Det lå bare i luften. Såvidt jeg husker, har jeg kun en eneste gang i løbet af min barndom sat mine ben i den tyske skole. Det var om aftenen, og anledningen var en filmforevisning. Filmen var med den daværende børnebogshelt Kalle Blomkvist. Han var svensker og det er muligvis det, der har motiveret min mor til at give efter for min anmodning om at måtte gå derover.

Som sagt vidste vi meget lidt om, hvad der foregik i den tyske skole. En ting, jeg husker, er en forskel på det idrætslige område. Adventoft ligger i det, der dengang hed Sydtønder Amt. En gang om året samledes alle områdets danske elever til skoleidrætsstævne, som regel i Læk. Vi kappedes på livet løs i diverse atletikdiscipliner, hvoraf nogle må være uddøde i mellemti-

den som f.eks. slyngbold. Klarede vi os godt i en disciplin, fik vi overrakt et diplom, underskrevet af vore egne lærere. Vore tyske kammerater havde en tilsvarende *Sportveranstaltung*, hvis korrekte navn jeg ikke husker. Hvad der derimod står uudsletteligt prentet i min erindring, er betegnelsen på de udmærkelser, de kunne få. Vinderne fik enten en "Adenauer"- eller en "Heuss-Urkunde". Konrad Adenauer og Theodor Heuss var henholdsvis kansler og præsident i den dengang meget unge demokratiske tyske stat, Forbundsrepublikken. Muligvis har idrætsdiplomerne skullet styrke de tyske elevs identificering med den nye stat. På mig virkede det nu mere som om der var tale om et led i en autoritetskultur. Når de tyske kammerater efter skoletid berettede om, at nu havde den fået en "Heuss-Urkunde" og den en "Adenauer-Urkunde", var det som om eleverne og præstationerne havde fået forhøjet værdi, alene fordi statens højeste magthavere havde kastet glans over dem med deres navn. Jeg fornemmede at denne autoritetsstruktur forplantede sig helt ned i den tyske skole i Aventoft, der jo ud fra en forbundsrepublikansk synsvinkel lå i den yderste afkrog. De tyske kammerater brugte ofte vendingen "Das melden wir Herrn Tobiesen". Herr Tobiesen var deres lærer og "melden" var den officielle betegnelse for, hvad der på godt dansk hedder sladre. At det kunne være, ikke bare acceptabelt, men agtværdigt at sladre til læreren om kammeraters gøren og laden, var for mig en typisk, men uforståelig del af det at være tysk.

Det ville naturligvis være historieforfalskning, hvis jeg påstod, at den danske skole ikke var autoritær, målt med nutidens alen. Og dog skal man være forsigtig med ordet "autoritær". Vores lærer, Anna Schrøder, havde utvivlsomt *autoritet*. Men den beroede ikke på, at hun var del af et hierarkisk system med en præsident og en kansler i toppen. Den beroede på, hvad hun selv var og kunne: en dygtig lærer, en stærk, men varm person, for hvem danskhed ikke var en ideologi, der skulle propageres, men en livsform. Igen ville det være naivt at tro, at alle danske lærere i efterkrigstidens Sydslesvig var som Schrøder. Der har naturligvis været lærere,

som var mindre duelige, og som ikke besad en selvfølgelig autoritet. Fordelingen af gode lærere i alverdens skoler er tilfældig og derfor uretfærdig. Jeg kan kun glæde mig over, at jeg har været så heldig, at min første lærer formidlede både skolekundskaber og nationalfølelse med en selvfølgelig personlig autoritet.

Vi havde dengang et fag, hvor det skolemæssige og det nationale gik op i en højere enhed. Vi kaldte det "Hjemstavn". Formålet var som man kan gætte at gøre eleverne fortrolige med det sted, hvor de boede, dets geografi og historie. Det gjaldt ikke bare det helt lokale, i vores tilfælde landsbyen Aventoft på grænsen mellem marsk og gest, men hele Slesvig. Vi tegnede og farvede kort, diagrammer, de forskellige typer af gårde osv. Og Schrøder dikterede de ledsagende tekster. Det hele blev sat ind i to mapper. Selv om jeg ikke har mappen ved hånden, er der en enkelt ting fra disse tekster, jeg husker ganske tydeligt. Det er den indledende beskrivelse af Aventoft, som Schrøder formentlig selv har forfattet. Den gik ud på, at selv om Aventoft ligger på den barske vestkyst, kan man om sommeren ikke undgå at blive betaget af duften fra de blomstrende hyldebærtræer og de mange høstakke.

Den beskrivelse fik mig ganske enkelt til at se min egen hjemegn med nye øjne. Hyldens og høens duft havde vi børn hidtil ikke ofret nogen opmærksomhed. Hylden kendte vi som en praktisk busk, hvis grene var et medgørligt materiale, f.eks. til pilespidser, og hvis grønne bær kunne bruges som relativt uskadelige hagl til luftbøsser. Vi vidste også, at dens bær kunne blive til velsmagende hyldebærsuppe, der gav varme og styrke, f.eks. efter en lang skjøtjedag om vinteren. Men hyldens duft havde vi ikke skænket en tanke. Ligesådan med høet. Høstakke var et godt legeobjekt. Og for nogle af os havde det en økonomisk dimension, hvis vi blevet hyret til at komme "i høet" hos bønderne. Selvfølgelig vidste vi også, hvordan hø lugtede. Vi havde bare aldrig gjort os det klart.

Hvad Schrøder gjorde med sin beskrivelse af hyldens og høets duft var at give os muligheden for at forholde os æstetisk til vores landskab. Den æstetiske synsvinkel er netop forskellig fra

den praktiske og økonomiske. Når vi forholder os æstetisk til vore omgivelser, glemmer vi, hvad de kan bruges til, og bliver opmærksomme på deres skønhed sådan som den viser sig i farver, lyde, former - og dufte. Et landskabs skønhed er dybest set uafhængigt af det nationale. Derfor kan jeg betages af Emil Noldes billeder af min hjemegns landskab, selv om jeg ved, at han var en forbenet tysker.

Og dog er der en sammenhæng mellem landskab og nationalitet. I hvert fald når landskabet skildres sprogligt. En væsentlig del af den danske sangskat består jo af poetiske beskrivelser af det danske landskab. Tænk på Johs. V. Jensen, Johannes Jørgensen, Jeppe Aakjær og mange andre. Når vi kan holde ud at synge deres fædrelandssange årtier efter at de er skrevet, skyldes det ikke mindst, at nationalfølelsen, fædrelandskærligheden kommer diskret og indirekte til udtryk. Sproget retter sig i første række mod landskabet, den friske strand, de lyse nætters telt, åser og agre og eng ... Hvis ikke kærligheden til fædrelandet havde fået et digterisk (og musikalsk) udtryk af så høj kvalitet, havde den ikke været til at bære.

Den klassiske besyngelse af min hjemegns landskab foreligger jo i "For en fremmed barskt og fattigt". Den har den klassiske fædrelandssangs kvalitet: vi svælger ikke i vor

egen fortræffelighed og nationale stolthed, men retter tanken mod vidderne, solen der går i hav, fugletrækket over Rudbøl sø ... Jeg mindes egentlig ikke, at vi sang den så ofte i skolen i Aventoft. Og det skyldes bestemt ikke, at vi sang sjældent. Tværtimod: mit kendskab til den danske sangskat blev grundlagt i sangtimerne under ledelse af Schrøders kraftfulde røst. Fra disse timer husker jeg derimod en anden sang. Den stod som nummer syv i Højskolesangbogens sønderjyske tillæg: "Vi er Sønderjyllands ungdom". Jeg tror ikke, jeg har sunget den siden dengang, dvs. i 35 år. Hvorfor ikke? Når jeg læser teksten nu, må jeg sige: der er for lidt poetisk landskabsbeskrivelse i den og for megen national retorik. Den er for selvnydende i sit patetiske genforeningshåb: "I vor arbejdsdragt, frejdigt, uforsagt, vil vi stride landet hjem igen til Danmark".

Hvis jeg skal forsøge at gøre op, hvad skolegangen i en lille dansk skole i efterkrigstidens Sydslesvig har betydet for mig, kunne mange ting nævnes. Her vil jeg nøjes med to. Jeg har lært at se min barndoms landskab og at se det i sammenhæng med det danske landskab, som digterne besynger i vore sange. Og så har jeg lært, at man kan være forvisset om at være på rette vej, selv om flertallet bevæger sig i den modsatte retning.

Nybyggere i Canada - i moderne tid

Af Frede Nissen

Frede Nissen har været konsulent i Slogs Herreds Landboforening og Vestslesvigs Landbrugscenter 1964-78 og forstander for Tønder Landbrugsskole 1978-80. I 1981 emigrerede han sammen med sin familie til Canada.

*Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjelde?
Øjet møder nok bare sne;
rundt omkring står det grønne træ,
vilde så gerne over; -
tro, når det rejsen vover?*

Da Bjørnstjerne Bjørnson i forrige århundrede skrev ovennævnte, havde han en længsel efter at se, hvad der var på den anden side af de høje fjelde. Han trøstede sig med, at der nok kun var sne. Men alligevel - bare han dog turde!

Det gjorde nybyggerne i begyndelsen af dette århundrede til gengæld. De vovede rejsen, men havde den samme undren som Bjørnson: Hvad er det, vi får at se? Rejsen tog sin tid. Først med båd til Halifax eller Montreal. Her blev de mødt af en helt ny kultur og ikke mindst af et nyt sprog. Ingen kunne sikkert ret meget engelsk, endsige fransk. Men alligevel lykkedes det dem at komme med det rigtige tog vestover. Når bestemmelsesstedet var det vestlige Canada, kunne rejsen godt tage en uges tid. Bekvemmeligt var det heller ikke, man sad på træbænke under hele rejsen.

Ankommet til Alberta fik man svaret på: *hvad der var over de høje fjelde*. Udstrakte prærier omgivet af skove i det uendelige. Her startede de fleste et langt liv med hårdt arbejde under fattige vilkår. Mange købte for få penge en kvart section land (125 tdr. ld.) med træer. Når træerne var fædet, kunne man begynde den lange proces med opdyrkning. I den samme fase

opførtes en bjælkehytte til beboelse - byggematerialet var der nok af og lige uden for døren. Nu kunne nybyggeren kalde stedet for sit "Homestead". Hvad levede nybyggeren så af? Naturen og ikke mindst det vildt, som der var nok af i de omkringliggende skove. Vi kender nybyggere fra 50'erne, som i flere år kun levede af Moose-kød (elg), og hvad de ellers kunne få ud af deres køkkenhave.

Nybyggere i Canada - i moderne tid ser lidt anderledes ud. I løbet af 8-10 timer kan man med fly være i Calgary og endda få serveret to måltider mad i 12.000 meters højde. Det er, som om sjælen har lidt svært ved at følge med. De nye indtryk er overvældende. De store vidder og den høje luft. Mange indtryk vælder ind over en, men hvad vil fremtiden byde?

Som "nybyggere" i Canada var vores situation unægtelig lidt anderledes end vore forfædres. Min kone og jeg havde besøgt Canada to gange tidligere, så vi var ikke helt ukendte med forholdene. Når man i så sen en alder forlader Danmark, må baggrunden være lidt speciel. Bjørnstjerne Bjørnson beskrev bedst vore følelser:

*Ud vil jeg! ud! - o, så langt, langt, langt,
over de høje fjelde!
her er så knugende, tærende trangt*

Vi mistede begge vort arbejde, som vi havde lagt hele vort hjerte og vor sjæl i. Hvad var fremtidsmulighederne i Danmark? Et tilfældigt konsulentjob i Vestjylland eller "gå i hundene". Ingen af delene føltes særligt tillokkende. Derfor kom emigrationen til Canada på tale. Vi havde trods alt været der før. Og mon ikke man kunne bruge en konsulent med nye ideer. Emigrationen kunne lade sig gøre på grund af min agronomuddannelse. Det gav points nok til en indrejse.

Efter at immigrationspapirerne var i orden,

var det kun et spørgsmål om at få en billet. Vort rejsebureau mente ikke, der var grund til at tage en enkeltbillet, når vi kunne rejse med en charterrejse til Toronto. Det var trods alt billigere. Så vi kom med et selskab af landmænd, som skulle til Ontario for at studere svineavl. Afrejsen fra Billund var ikke uden dramatik. Familien på begge sider var mødt op for at tage afsked. Mangen en tåre blev fældet til stor forundring for de andre rejsende i selskabet. Man skulle kun være i Canada i fjorten dage og så være så kede af det! Ikke så snart vi var i luften og "seat belt" lyset slukket, før en af deltagerne, Carl Heydenreich fra Jydske Tidende, kom op til os og spurgte, hvad al den jammer var for? Det gav unægtelig et pust af nyt liv i forsamlingen, da de hørte, at vi stod af i Toronto. Vi var "afhoppere"!

Vel ankommet til det forjættede land var næste punkt at finde et køretøj, der kunne bringe os tværs over landet til Alberta. Prærievogne var for længst gået af mode, så der måtte findes en bil. Det var nu heller ikke så svært, for Toronto har en af verdens længste gader med bilhandlere, Young Street!

Køreturen vestpå var en spændende oplevelse, landbrug vekslende med enorme skovområder. Efter tre dages kørsel og 3.000 km ankom vi til Alberta, der imponerede med sine store vidder. Kort fortalt er Alberta delt op i tre zoner. Den østlige og sydlige del er overvejende prærie, den centrale del er koncentreret landbrug, og det nordlige Alberta er overvejende skov.

Alberta var oprindeligt ikke stedet, hvor vi ønskede at slå os ned, men Vancouver-området, hvor klimaet er behageligt hele året. Fraser Valley øst for Vancouver er et intensivt landbrugsområde, med gode muligheder for at finde arbejde - mente vi. Området er meget koncentreret omkring husdyrbrug, men svin og køer er ikke ligefrem min stærke side. Så, efter tre dages silende regn, blev vi enige om at forsøge os i det centrale Alberta, hvor der er betydeligt mere planteavl.

Landbrugskontoret for konsulentansættelse var meget interesseret i det erfaringsgrundlag, jeg kunne tilbyde, men først skulle jeg til en optagelsesprøve og tale lidt bedre engelsk. Mit

engelske strakte sig kun lidt ud over: "Can I have a beer"! Den sag blev foreløbig lagt på hylden. Nu drejede det sig om at finde noget at bo i. Red Deer blev byen, hvor vi besluttede at bosætte os. Vi havde ingen anelser om, hvordan man køber hus i Canada, men heldigt for os mødte vi en ejendomsmægler ved navn Robert Nielsen, han måtte være dansker? Det var næsten også rigtigt, idet hans bedstefar immigrerede fra Danmark. Det viste sig at være et godt valg. Robert Nielsen fandt hurtigt et godt hus til den rigtige pris. Kort efter overtagelsen ankom vores container, og vi kunne nu sætte os ned og fundere. Hvad gør vi så nu?

Først er der mange praktiske ting, som skal læres. Det mest interessante var nok at få et nyt kørekort. Det består af en teoretisk prøve, som vi kun kunne klare ved hjælp af en dansk-engelsk ordbog, og en praktisk prøve, som foregik i egen bil. Jeg måtte efter det et par gange, idet jeg ikke tog det så højtideligt med hastighedsbegrænsninger i skolezoner. Den er 30 km i timen og ikke en streg over! Hertha klarede prøven første gang!

Det næste var at finde et arbejde. En af de lokale korn- og foderstofhandlere var så venlig at give mig en chance til en beskeden månedsløn. Arbejdet var vanskeligt af følgende grunde: sproget, vægtsystemet er engelske mål, og foderprincipperne er anderledes. Det gik rimeligt godt indtil en nat, da kornhandelen brændte ned. Så stod jeg igen på gaden. I den periode havde Hertha imidlertid fået arbejde i en Drug Store, der er halvt apotek og halvt alt muligt andet. Det var ikke til den store løn (3,50 \$ i timen), men vi fik da mad på bordet.

Nu var det igen ud med ansøgninger. Et af de jobs, jeg søgte, var på en nærliggende forsøgsstation, som ansvarlig for udstationerede forsøg. Efter et omfattende interview fik jeg tre dage senere besked om, at man havde antaget en anden. Her stod jeg med 15 års erfaring i lokale forsøg og var ikke kvalificeret! Jeg må have hørt for lidt efter, da vi lærte om anlæggelse af markforsøg - eller mere sandsynligt, mit kendskab til canadiske dyrkningsforhold var for ringe!

Et andet job, jeg søgte, var som Agricultural

Fieldman i Spirit River, 660 km nord for Red Deer i et område kaldet Peace River regionen. Til det interview var jeg lidt bedre forberedt. Det var to lokale bestyrelser, som ønskede at ansætte en Fieldman i fællesskab. Der var ni andre ansøgere, så forhåbningerne var ikke for store. Senere på dagen blev jeg dog ringet op og tilbudt stillingen. Det blev naturligvis et ja. Et år senere blev jeg fortalt, hvad der stod bag tilbuddet. Da mit navn kom op som et forslag til stillingen, sagde den ene bestyrelse fra, idet man mente, at mit engelske var for dårligt. Det kunne den anden bestyrelsesformand (af tysk afstamning) kun give dem ret i, men mit erfaringsgrundlag var langt større end de andres - engelsk skulle jeg nok lære. Et velkomment skulderklap!

Nu var der pludselig sikret arbejde, med mulighed for en rimelig eksistens. Nyt arbejde betød, at huset i Red Deer skulle sælges og et andet findes i Spirit River. Huset i Red Deer var ved Robert Niensens hjælp solgt i løbet af fire dage. Anderledes svært var det at finde et hus i Spirit River. Spirit River (min sjæls flod) er en by med 1400 indbyggere og med ikke ret mange huse til salg. Der var faktisk kun et hus, som kunne komme på tale. Det blev købt, uden at Hertha havde set det. Modigt, men nødvendigt! Med en lidt kærlig hånd kunne huset blive ganske udmærket. Flytning sker ved, at man lejer en flyttebil og selv kører den til ens nye bestemmelsessted. Når bilen er aflæst, bringes den til den nærmeste større by. Huset manglede virkelig en stor kærlig hånd! Efter et halvt års tid blev det faktisk et ganske nydeligt lille hus.

Arbejdet som Agricultural Fieldman var en blanding af rådgivende og håndhævende arbejde. Provinsregeringen og landsregeringen har en række love, som de ønsker fulgt - bl.a. ukrudtsbekæmpelse. De værste ukrudtsproblemer var alm. tidsel og skørtidsel. Bekæmpede farmeren dem ikke selv, kunne vi gøre det for hans regning eller slæbe ham for retten. Til den omfattende ukrudtskontrol blev der i sommerhalvåret ansat fire kontrollører. Bekæmpelse af oksebremselarver var også lovmæssigt bestemt. Hertil var også ansat en kontrollør. Da store dele af området er dækket af skov, der

grænser op til floden Peace River, er der mange mindre vandløb, som gennemskærer landskabet. Et sådant område er et sandt eldorado for bævere. For at holde udbredelsen af bævere nede, var det nødvendigt at fange dem i fælder eller sprænge deres dæmninger i luften. Hertil var ansat en specialuddannet kontrollør.

Et andet arbejdsområde var at vurdere skader, hvis farmernes husdyr blev dræbt af coyotes (vilde hunde), ulve eller bjørne. En enkelt sag fortjener nærmere omtale. En lokal farmer kom en aften ud for at se til sine kyllinger. I kyllingehuset sad en bjørn og slog kyllinger ihjel, når de fløj forbi. Det blev til 30 stk, inden den forsvandt. Farmeren slog et bræt for vinduet og mente, at nu var der ro. Næste aften var bjørnen igen i kyllingehuset. Farmeren havde for en sikkerheds skyld taget sin riffel med. Hans første indskydelse var at åbne døren, jage bjørnen ud og skyde den. Til alt held for ham ændrede han fremgangsmåde og besluttede at skyde bjørnen gennem vinduet. Det første skud var et klik! Ja, hvor heldig kan man være. Det næste skud overlevede bjørnen ikke - og det gjorde 70 kyllinger for øvrigt heller ikke. Det blev til en pæn erstatning og en oplevelse rigere.

Det var et lærerigt og spændende arbejde, som sikkert kunne have fortsat i mange år. Men i baghovedet rumsterede det stadig med at få agronomuddannelsen godkendt. Det endte da også med, at jeg gik op til eksamen og dumpede - naturligvis, kunne man fristes til at sige. Der skulle langt flere studier til, end jeg havde gennemført.

Efterhånden faldt vi godt til i Spirit River. Hertha havde fået arbejde på det stedlige hospital, og vi havde lært flere mennesker i byen at kende. For at få lidt mere kolorit på tilværelsen og tjene en ekstra skilling, oprettede vi i 1982 DANI Farm Supply Ltd., hvor ideen var at sælge vandbestemmelsesapparater til farmerne gennem postordre. Det gav ikke den store omsætning, men en begyndelse var det dog.

Efterhånden som det engelske blev bedre, kom også trangen til at blive konsulent igen. Da uddannelsen endnu ikke var godkendt, søgte jeg nærmest i protest en stilling som manager for Public Lands Division. PLD er et provins-

regeringskontor med ansvar for Kronens land, d.v.s. salg af uopdyrket jord til nybyggere og udlejning af statens græsarealer. Stillingen fik jeg og havde nu ansvaret for tre kontorer i den centrale del af Peace River regionen med fire agronomer og tre kontordamer ansat. Stillingen fik jeg sandsynligvis på grund af min erfaring i administration, da en agronomuddannelse ikke var en forudsætning.

Arbejdet i sig selv var meget spændende, men overlæsset med bureaukrati. Selvom man var chef for et større landområde (omtrent som Jylland), måtte man ikke udtale sig til pressen om lokale forhold. Det kunne kun ske fra hovedkontoret i Edmonton. Den slags styring var ikke min kop te. Så efter et år kom jeg en dag hjem fra kontoret og meddelte Hertha, at jeg havde sagt min stilling op. Det var nok ikke den smarteste beslutning, men den eneste jeg kunne leve med. Gode venner rystede på hovedet, sigte farvel til en fed check hver måned for at blive selvstændig! Det var, hvad manden havde i tankerne, udbygge DANI Farm Supply Ltd. til at blive en levevej!

I sommeren 1984 besøgte jeg så mange maskinforhandlere som muligt i provinserne Alberta og Saskatchewan. Forhandlernes første spørgsmål var: "kommer du igen næste år?". Ja, det mente jeg nok, hvis jeg ikke forinden var død af sult! Det blev til et helt pænt salg, men naturligvis ikke nok til at betale omkostningerne. Der skulle flere artikler til. Under et besøg i Danmark fandt jeg en klovbeskæringsboks fra Nordjylland, som måtte kunne blive en god salgsartikel her. Kun 20 % af malkekøerne i Alberta får beskåret klovene regelmæssigt. Om efteråret blev der gennemført 10 demonstrationer ud over Alberta. Selvom vi solgte 10 klovbeskæringsbokse fra demonstrationerne, besluttede jeg aldrig mere at røre den sag. Ikke alene er de canadiske sortbrogede større og mere rumpetunge, men de slås for livet!

Når antennerne er ude efter nye produkter, falder man ofte over ting, som ikke har noget med landbrug at gøre. I fødselsdagsgave fik jeg foræret en håndlavet jagtkniv - meget smukt forarbejdet. Måske var der en mulighed for at sælge den artikel. Kunstneren indvilgede i at

lade mig sælge hans knive. I de følgende to år lykkedes det på "Gun & Knive Show" at sælge omkring 1200 knive. Dette salg stoppede, da kunstneren gik fallit.

At drive DANI Farm Supply Ltd. fra Spirit River var for besværligt, vi måtte tilbage til det centrale Alberta. Huset blev solgt, og vi flyttede i 1985 til Red Deer i en lejlighed. Det blev så vores hjem, kontor og lager i de næste tre år.

Det var stadig om at finde nye produkter. Under et besøg i Danmark blev vi præsenteret for en fugtighedsmåler for hø. Testeren er udstyret med et 50 cm langt spyd og kan måle vandprocenten i høet øjeblikkeligt. Nyheden blev præsenteret på en udstilling i forbindelse med en malkekvægskonference. Jeg var mødt op med 50 testere på lager og en overvældende optimisme. Efter to dages præsentation af testeren var humøret nede i kælderens. Alle fandt det som en mindre morsomhed. Hvis de skulle bestemme høets fugtighed, tvistede de blot høet i hænderne.

Det så temmelig håbløst ud, men tingene kunne ændre sig, hvis man holdt ud længe nok. De 50 testere blev solgt plus 700 stk. mere i det følgende år. Fremtiden så unægtelig lysere ud. Antallet af forhandlere voksede støt i de kommende år. Vi er nu i kontakt med ca. 900 forhandlere spredt over de fire vestlige provinser, British Columbia, Alberta, Saskatchewan og Manitoba. Ca. halvdelen sælger vi jævnlige til. Nye produkter er kommet til, så det er en pæn blandet landhandel, vi kører.

Et af de nyeste produkter, som kom ind, var nærmest på opfordring. Grøntsagsavlerne manglede behandlingsmaskiner for gulerødder, kartofler og Gensing - vaskere, sorteringsmaskiner og vægte. To firmaer i Danmark var interesseret i at sende maskiner over, hvis vi kunne sælge dem. Det lykkedes så godt, at vi oprettede et nyt firma, DANI PRODUCTS Ltd., til at varetage importen og videresalget. Vi har siden solgt omkring 60 forskellige maskiner til avlere i de fire provinser. Tilsyneladende er markedet nu mættet, så firmaet vil sikkert blive lukket igen.

Efterhånden blev det for meget at køre de to firmaer fra en lejlighed i byen. Uden for Red

Deer havde man åbnet en udstykning på SpringVale Height med "acres", grunde på ca. 1,5 tdr. ld. Vi købte en grund og byggede i 1988 et dejligt hus med plads til kontor og lager. Arbejdet var nu så omfattende, at Hertha måtte opgive sit arbejde i London Drugs, som hun fik, straks efter vi flyttede til Red Deer.

Salget gik nu støt fremad. Vi havde efterhånden fået firmanavnet slået fast med gode produkter og god service. Salget har toppet nu med et totalsalg af over 17.000 høttestere og ca. 5.000 korntestere. Et salg af den størrelse giver muligheder for en god indtjening, når "overhead" omkostningerne er lave nok.

Alt har jo en ende, det har salget af testere også. Vi har efterhånden mættet markedet, og andre sælgere er kommet ind med tilsvarende testere til lavere priser. Vi trøster os med, at vi lavede pengene, mens de var der. Vi vil sikkert køre firmaet endnu et år.

Nu, da pensionsalderen nærmer sig, ser man sig om efter, hvad tiden så skal gå med. Det blev til, at huset på SpringVale Height blev solgt og et nyt bygget i Fairmont Hot Springs i British Columbia. Huset er opført på Riverside Golf Estate, d.v.s. vi bor op til golfbanen med udsigt over golfbanen, Columbia River og bjergene til begge sider. Golf blev taget op allerede i 1982 og er blevet en lidenskab siden. Som navnet på stedet antyder, er der her på stedet varme kilder med 37° C varmt mineralholdigt vand. Desuden er der tennisbaner og en skibakke i nærheden. Det skulle give beskæftigelse nok i ledige stunder. Fiskeri i søen og de mange tilstødende vandløb er en anden god fritidsbeskæftigelse.

Som nævnt kører DANI Farm Supply Ltd. videre endnu et år og bliver derefter lukket. Hvad gør man så. Lidt adspredelse skal der til. Sandsynligvis starter vi noget helt nyt op - golfferien for europæiske golfere. Vi har selv tre værelser i kælderen, som kan lejes ud til Bed & Breakfast. Desuden har vi rådighed over to lejligheder i nærheden. Stedet her er golfernes paradys med to utroligt smukke golfbaner inden for 1 km afstand. Dertil kommer de mange andre aktiviteter, som findes i området. Førres ideen ud i livet, bliver det under navnet DANI Golf Vacation. Sommeren 1996 vil blive

Huset i Fairmont Hot Springs

Privat foto

benyttet til at finde en afgang.

Som en afrundende bemærkning fristes man til at tage et andet vers af Bjørnstjerne Bjørnson:

*Ørnen løfter med stærke slag
over de høje fjelde, -
ror i den unge, kraftfulde dag,
mætter sit mod i det vilde jag,
sænker sig, hvor den lyster, -
ser mod de fremmede kyster!*

En fri oversættelse af Bjørnstjerne Bjørnsons sang kan naturligvis indebære misforståelser. Er man ikke for stavnsbundet, "sætter man sig, hvor man lyster" og udnytter mulighederne, hvor de er. Kun ved at have øjnene åbne og antennerne ude, overlever man! Har man modet og ser fremad, er Canada stadig mulighedernes land. Et stærkt familiesammenhold gjorde naturligvis emigrationen betydeligt lettere.

Om vi ville gøre emigrationen om igen, er et uundgåeligt spørgsmål. Der er mange plusser og minusser i vurderingen, når man emigrerer i så sen en alder. Beslutter man sig til at emigrere, er det absolut nødvendigt at have et større kendskab til landet, arbejdsmulighederne og ikke mindst sproget.

Ville vi så gøre det igen, hvis tiden kunne skrues tilbage? Ja, eventyrlysten er der stadig!

En dansk kirke syd for grænsen

Af Hans Parmann

En ny kirke

Danmark er større end rigsgrænsen markerer. Syd for grænsen mellem Flensborg fjord og vadehavet hævder sig en dansk folkedel på 40-50 tusind mennesker med et levende dansk virke i danske skoler og danske foreninger og ganske naturligt og selvfølgelig også en dansk kirke - Dansk Kirke i Sydslesvig med provst og kirkekontor, med 24 præster og ungdomskonsulent, med 43 menigheder og ca. 60 prædikesteder. Dansk kirkeliv i Sydslesvig har rødder langt bagud i tiden, lige så langt som kristendommens historie i landsdelen når tilbage. Men som kirkeorganisation er Dansk Kirke i Sydslesvig ikke ret gammel. Den blev oprettet på en sydslesvigsk kirkedag i Slesvig den 7. maj 1959 af 140 repræsentanter for danske menighedskredse i landsdelen.

Hvorfor nu en "ny" kirke i vor tid? Er behovet ikke dækket? Nord for grænsen har vi den danske folkekirke, syd for grænsen den ligeledes evangelisk lutherske tyske landskirke, nu sammensluttet med bl. a. Hamburg til den nordelbiske kirke. Er det så nødvendigt med en særlig dansk kirke syd for grænsen? Spørgsmålet fører os midt ind i baggrunden for kirkedannelsen. Den danske folkekirke kan ikke virke for og blandt de danske syd for grænsen. Den er som statsinstitution begrænset til dansk territorium og når altså lige ned til grænsen, men ikke et skridt længere. På den anden side af samme grænse findes den tyske evangelisk lutherske kirke, kunne den ikke have været hjemsted for de mange nye danske menighedskredse efter 1945? Jo, den kunne have åbnet sig for dem. I de første måneder efter det tyske sammenbrud var der mange steder i den tyske kirke forståelse og sympati og nogle gange direkte støtte for de fremvoksende danske menigheder. Men det blev hurtigt helt anderledes, og siden blæste der en kold og dansk-

Hans Parmann, dansk præst i Slesvig 1956-94

fjendtlig vind fra det hold. Derfor trådte organisationen Dansk Kirke i Udlandet, som siden grundlæggelsen i 1919 allerede havde sørget for op til tre præster til de danske syd for grænsen, til og sendte med en fantastisk kraftanstrengelse, hjulpet af Sydslesvig-begejstringen i kongeriget, præst efter præst til de mange menighedskredse, som bad om at få en, så deres antal nåede de 20. Her løftede DKU en opgave i årene frem til 1953, da den danske stat gik ind i opgaven ved at give lønnen for de i Sydslesvig virkende præster, som ingen andre ville eller kunne tage op.

Kirke eller ikke kirke

En ny kirkeorganisation var nu dannet. Nok gav man nydannelsen navnet "Den danske kirke i Sydslesvig", senere ændret til "Dansk Kirke i Sydslesvig". Men hvor meget kirke var den egentlig? Man valgte den i det tyske samfund mindst forpligtende juridiske status, da man nøjedes med at tilmelde forbundet til det offentlige foreningsregister. Burde en kirkedannelse ikke have krævet en mere fast og forpligtende lovmæssig status? Og man bibeholdt indefter forgængerens organisationsform, et forbund af menigheder. Derfor kunne enkelt-

personer ikke være medlemmer af kirken, kun indirekte ved medlemskab i den lokale i forbundet optagne menighed. Begge dele var i sig selv ikke dårlige løsninger, men måtte give kirkedannelsen et skær af halvhed og foreløbighed.

Og det var netop det, denne "bløde" løsning tog sigte på. På den ene side ville man holde muligheden for en eventuel samlet søgen ind under den tyske kirkes organisations-paraply åben. På den anden side følte man nødvendigheden af at måtte byde menighedsmedlemmerne en mere fast kirkelig ramme end hidtil. På denne front ville man være *den* danske kirke i Sydslesvig. Det dobbelte sigte afspejler en grundlæggende uenighed i kirkefolket. En del ville gerne bryde med den tyske kirke og straks danne det, de med et dårligt valgt ord kaldte en dansk frikirke. En anden og nok den største del ville derimod ikke slippe den traditionelle tilknytning til landsdelens store kirke og de gamle kirkebygninger.

Men alle var enige om, at nu skulle der ske noget efter mere end 12 års frugtesløse forhandlinger med en tysk kirke, som med årene blev mere og mere stejl i sin afvisning af danske ønsker. Den nydannede organisation så sig selv som et forbund af Sydslesvigs danske menigheder og gør det stadigvæk. Dens øverste organ er en fælles kirkedag, hvortil menighederne sender repræsentanter i forhold til deres medlemstal. Kirkedagen vælger så kirkerådet til at udføre trufne beslutninger og til at træffe foreløbige afgørelser i spørgsmål, som ikke kan vente, til kirkedagen kan samles. Kirkerådet kom til at bestå af førstepresten, senere provsten, og otte medlemmer, valgt af kirkedagen. Heraf skulle tre være præster og fem lægfolk. Menighederne betaler et af kirkedagen fastsat bidrag i forhold til deres medlemstal.

Gamle forhold justeres

Men heller ikke en "halv" kirkeorganisation kan man få op at stå, uden at der straks melder sig en række problemer. Det første blev, måske overraskende nok, forholdet til Dansk Kirke i Udlandet. I DKUs øjne havde de sydslesvigske menigheder været arbejdsmarker på samme

måde som udlandsmenighederne i Europa og i de oversøiske områder. Nu skydes fra Sydslesvig et mellemlid ind i forholdet mellem DKU og de sydslesvigske menigheder. DKU gør så opmærksom på sin ret til at godkende (eller afvise) vedtægterne for den nye organisation, ligesom man har ret til det over for udlandsmenighederne. Godkendelsen kommer dog uden større diskussion og samtidig overdrager DKU kompetencen til at godkende de sydslesvigske menigheds statutter til det nye forbund. Samtalerne mellem DKU og Dansk Kirke i Sydslesvig (DKS) fører til en overenskomst de to parter imellem i 1961. Den fastslår, at de sydslesvigske menigheds præster samt førstepresten (provsten) udnævnes af DKU efter indstilling fra menighedsråd hhv. kirkeråd. De lønnes af DKU, som på sin side får lønsommen godtgjort af Kirkeministeriet. Det samme gælder for DKS' forretningsfører. Først i 1983 kommer det til en mere dybtgående diskussion mellem det sydslesvigske kirkeråd og DKUs bestyrelse på baggrund af kirkedannelsen i Sydslesvig. Det understreges fra Sydslesvig, at DKU har et forbund af menigheder som partner; at præsterne nu betragter sig mere som medarbejdere i den sydslesvigske kirke end som DKUs udsendinge; at Sydslesvig er hjemlandet for DKS, ikke kongeriget som for udlandsmenighederne; at DKU er *formidler* af statens tilskud til DKS og er *behjælpelig* med at skaffe DKS præster.

De sydslesvigske synspunkter satte sig spor i et nyt DKU regulativ for præsterne i Sydslesvig. Det blev nu forskellig fra det, som gælder for andre DKU præster. Ordet "udsending" er forsvundet. Som noget nyt nedfældes det for første gang, at de i Den danske Folkekirke gældende ansættelses- og tjenestevilkår følges så vidt muligt. Endelig forpligtes præsterne til at virke på folkekirkelig vis for den danske folkedel i deres præstedistrikt. Dermed er regulativet kommet i overensstemmelse med Dansk Kirke i Sydslesvigs formålparagraf, som taler om at fremme dansk folkekirkeligt arbejde i Sydslesvig på evangelisk luthersk grund, og der er tegnet en tydelig sydslesvigsk profil i det nyformulerede regulativ.

Hvad med den tyske kirke

Uafklaret var det store spørgsmål om forholdet til den tyske landskirke. Forholdet havde stor betydning af to grunde. For det første ejer denne kirke landsdelens gamle kirkebygninger, som i øvrigt blev rejst, da Sydslesvig var en del af Danmark. Især i landsbyerne føler befolkningen, også den danske del, en stærk tilknytning til deres gamle kirker. Men brugen af dem forudsætter en tilladelse fra den tyske kirke. Og den havde som fortalt smækket dørene i. Det andet forhold var den kendsgerning, at ca. 85 % af de danske menigheders medlemmer dengang samtidig var medlemmer i den tyske kirke og betalte kirkeskat til den. Denne store berøringsflade ligefrem råbte på en løsning. Kirkedannelsen var jo udformet på en sådan måde, at den ikke skulle vanskeliggøre en mulig fremtidig ordning med den tyske kirke. Hos denne var indstillingen dog så fastlåst, at der skulle en forandring i ledelsen til, før nye samtaler kunne føres frem til konstruktive forslag. Det skete med et skifte i den tyske bispestol i Slesvig i november 1968. Men så gik det også stærkt. Allerede på kirkedagen i maj 1969 kunne der forelægges teksten til en lov, som den tyske kirke var villig til at sætte i kraft efter at den danske kirke havde erklæret sig indforstået med dens bestemmelser. Denne "lov til regulering af samarbejdet med den danske kirke i Sydslesvig" forpligter de tyske menighedsråd til at stille kirkebygningen til rådighed for danske gudstjenester og kirkelige handlinger, naturligvis på tidspunkter, hvor de ikke selv har brug for dem. Desuden lovede den tyske kirke at betale grundlønnen for 4 præster til den danske kirke. Det skulle være en kompensation for de danske præsters virke blandt "dobbelmedlemmerne". Den tyske kirke bliver derved fri for at betjene dem. Man havde tydeligvis skelet til forholdene i Nordslesvig, hvor folkekirken opretholder fire tyske præsteembeder i købstæderne. Underhånden gav man til kende, at det for tiden var det højst opnåelige, og at denne ydelse skulle betragtes som en begyndelse. Desværre er man endnu ikke kommet ud over denne begyndelse. Det må tilføjes, at den tyske kirkeledelse med denne pludselige åbning fulgte et mange steder

Helligåndskirken i Flensburg

Foto: Th. Thomsen, Flensburg

opstået ubehag ved de lukkede døres politik i dens egne menigheder. På lokalt plan havde man åbnet for danske gudstjenester og kirkelige handlinger adskillige steder. Men nu blev altså alle forpligtet til at gøre det.

Men også denne medalje havde en bagside, som gjorde den vanskelig at sluge for den danske kirke. De danske præster skulle præsentere for den tyske biskop i Slesvig og af denne få tilladelse til at holde gudstjenester og foretage kirkelige handlinger i landskirkens bygninger. Ved kirkelige embedshandlinger skulle præsterne så tage hensyn til de tyske kirketugsregler. Den tyske lovtæst bruger et udtryk, som lige så godt kan oversættes med "skal overholde". Herom kunne der jo let opstå stridigheder. I de tyske kirketugsregler spiller det en afgørende rolle, at man er registreret medlem af den tyske kirke, at gudstjenestebesøg forventes, og at et livsmønster med dåb, konfirmation og

kirkelig vielse er overholdt. Strengt taget kan et barn ifølge disse bestemmelser ikke døbes, når forældrene ikke er kirkelig viet. Og kirkelig vielse kan ikke fås, når ikke begge parter er konfirmerede. Bestemmelser af denne art havde igennem mange år været en anstødssten i forholdet mellem den danske og den tyske kirke. De er, især i den form, de er opstillet på, fremmed for dansk folkekirkelig praksis. Det betød igen, at den tyske kirke beskyldte den danske for at være en "billig" kirke og de danske præster for at "underbyde" de tyske.

Bestemmelsen om at tage hensyn til eller overholde kirketugsreglerne førte til en hed debat i den danske kirke. Adskillige præster vendte sig meget kraftigt mod den foreslåede lovs bestemmelser, også i pressen. Et enkelt indlæg var af en sådan karakter, at den tyske biskop henvendte sig til provst Kvist, der havde ført forhandlingerne frem til det foreliggende resultat, og truede med at aflyse lovens ikrafttræden. Der var således lagt op til en spændende kirkedag. Det blev også til en lang og hård diskussion, og udfaldet var usikkert. Først vedtagelsen af en resolution, der fremhævede, at de danske præster var forpligtet på deres danske præsteløfte, slog bro over modsætningerne. Med den var vejen banet for kirkedagens godkendelse af den tyske kirkelov om samarbejde. Den 9. juni samme år blev den sat i kraft ved et møde mellem danske og tyske præster efter fælles gudstjeneste i Slesvig domkirke. Så var de danske præster også præsenteret for den tyske biskop. Udviklingen siden har vist, at de store betænkeligheder fra en del præsters side blev gjort til skamme. Overholdelsen af kirketugsreglerne var også i de tyske menigheder ved at smuldre. I lovens kølvand opstod der et roligt og venligt nabo- og samarbejds-klima mellem kirkerne.

Samtalerne med den tyske kirke havde ikke ført til noget, som kunne ligne en sammenslutning eller en organisatorisk integrering af de danske menigheder ind i den tyske kirke. Den vej havde den lange uenighed nok gjort umulig, historiens hjul kunne ikke drejes tilbage. Den tyske kirkelov bevirkede netop det, der kommer til udtryk i dens titel, nemlig et ordnet sam-

arbejde mellem de to kirker med de mange fælles medlemmer. Der blev ikke tale om en over-, under- eller indordning, heller ikke om en samordning. Den af begge sider tiltrådte tyske kirkelov regulerer forholdet mellem to principielt ligestillede naboer, af hvilke godt nok den ene er storebror. Denne lov er stadigvæk og uden ændringer grundlaget for naboskabet, et godt naboskab, som sine steder kan føre til et godt samarbejde.

Når der så i realiteten var lukket for en indordning i den tyske kirke, så var af de to veje, som kirkedannelsen i 1959 ville holde åbne, kun den ene tilbage. Nødvendigt og følgerigtigt måtte kræfterne nu sættes ind på en styrkelse og udbygning af den dansk-sydslesvigske kirkes menigheder og organisation, gøre den mere og mere til kirke.

Skridt for skridt gik det fremad på denne vej. 1966 blev førstepresteembedet gjort til en provstestilling. I 1967 fornyedes vedtægterne for DKS. Den væsentlige ændring skete i kirkerådets sammensætning og den måde, det vælges på. Det blev udvidet til at bestå af 11 medlemmer: foruden provsten tre præster og syv lægfolk. Præsterne og de læge medlemmer blev ikke længere valgt af kirkedagen, men i 6 valgkredse. Langt den største er Flensborg med næsten halvdelen af kirkens medlemmer. Her vælges en præst og to lægfolk. De øvrige kredse vælger hver en lægmand og to af kredsens desuden efter tur en præst. Med denne ordning ønskede man at opnå en bedre geografisk fordeling af kirkerådsmedlemmerne, så at alle sydslesvigske egne er repræsenteret i rådet. Desuden var det tanken, at menighederne i kredsene blev tilskyndet til kontakt og samarbejde. Og endelig havde man kigget på Menighedsrådsforeningen i Danmark og dens opbygning. Det større kirkeråd med en styrket lægmands-repræsentation har vist sig at være en gevinst. Ligeledes er valgkredsene kommet til at spille en større rolle. Alle beslutningsforslag til kirkedagen søges drøftet i kredsene for selve kirkedagen. Kirkedagens medlemmer står herefter bedre rustet til at træffe beslutningerne. Der bliver også fra kredsene indsendt forslag. Flere er inddraget i de forberedende drøftelser.

Derimod er det betænkeligt, at kirkedagen som øverste myndighed har givet retten til at vælge det udførende organ, kirkerådet, fra sig. Der er dog indtil nu ikke opstået alvorlige vanskeligheder på grund af denne styrkelse af kirkerådet på kirkedagens bekostning.

Penge skal der til

Vil man være kirke, så vil det altid vise sig, at der bliver brug for penge. Sydslesvig er ingen undtagelse. Nok tager andre sig af præsternes løn. Men hvad med alle de andre udgifter? I de første år efter 1945 startede man her og der med at opkræve et kontingent af menighedens medlemmer. Kirkeskat blev det ikke til, fordi man regnede med den mulighed at komme ind under den tyske kirke. Kirkeskatten blev fremdeles betalt til denne, opkrævet af den offentlige skatteforvaltning. Mange menigheder havde kun små udgifter, fordi man ikke rådede over egne bygninger. Derfor blev kontingentsatserne meget forskellige. Dem fastsatte hver af de i forbundet sammensluttede menigheder selv. Efterhånden voksede antallet af medlemmer, som ikke betalte kirkeskat til den tyske kirke. I enkelte menigheder krævede man et højere kontingent af dem, så man kom i nærheden af den tyske kirkeskat. På denne baggrund opstod der lidt pinlige situationer, når medlemmer flyttede fra en "billig" til en "dyr" menighed eller på anden måde blev opmærksomme på store forskelle i menighedernes kontingentforordringer.

Efter forberedende udvalgsarbejde vedtog kirkedagen i 1972 et svar på disse forskelle. Det blev som vejledende retningslinje den såkaldte 5 % regel. Vejledende blev den, fordi kirkedagen ikke kan træffe beslutning om de enkelte menigheders kontingentordninger. 5 % regel betyder, at de, der ikke betaler til den tyske kirke, forventes at give et beløb, som svarer til 5 % af det af det offentlige pålignede samlede skattebeløb. Kloge hoveder havde fundet ud af, at det omtrent svarer til kirkeskatten i Danmark med det forbehold, at skattesystemerne nord og syd for grænsen slet ikke kan sammenlignes. Den tyske kirke i vor landsdel lader 9 % opkræve af skattemyndighederne. Disse tager

sig så betalt med en del af den opkrævede kirkeskat. Derudover bruger den tyske kirke en ikke ringe del af sine midler til at drive børnehaver og sociale og sundhedsmæssige institutioner. Det gør DKS ikke, idet Dansk Skoleforening tager sig af børnehavesektoren og Dansk Sundhedstjeneste af de mere sociale og sundhedsmæssige opgaver. Alle disse forhold taget i betragtning forekommer afgørelsen rimelig.

Denne vejledende retningslinje står stadig ved magt. Den blev i 1993 udvidet med en anbefaling vedrørende dobbeltmedlemmernes kontingent og virker tilfredsstillende, skønt vi er anvist på vore kirkeskatbetalende medlemmers ærlighed. Vi har ikke adgang til oplysninger om medlemmernes indtjening og skatteforhold. Nogle steder beder man dem om at vise deres skatteopgørelse, men det praktiseres kun få steder. Nogle menigheder har fundet sammen med andre, gerne i samme pastorat, om at oprette en fælles kasse. Og så er antallet af dem, som ikke længere vil betale til den tyske kirke, støt stigende.

I 1985 begyndte nogle menigheder på en forsøgsordning. Under den optages der ikke længere medlemmer, som samtidig står i den tyske kirke. Indmeldelse i den danske menighed forudsætter disse steder altså udmeldelse af den tyske landskirke. Til gengæld lover man i overensstemmelse med DKUs regulativ for præsterne i Sydslesvig også at betjene de danske, som ikke er medlemmer af den danske menighed. Prøveordningen skulle gælde for tre år, men er blevet forlænget, så den godt kan betragtes som permanent.

Der har også flere gange været forslag fremme om, at DKS skulle søge en anden juridisk status, så at man kunne få det offentlige skattevæsen til at opkræve kirkeskatten. Indtil nu er man dog veget tilbage for et sådant skridt. Det vil medføre ikke helt overskuelige konsekvenser for præsternes ansættelsesforhold og sandsynligvis kræve en centralt styret kirkekasse, som modtager kirkeskattebeløbene og sender en del af videre til menighederne. Nu er det jo omvendt. Vi ville altså få mere administration og et stort indhug i menighedernes

selvstændighed. Det er der ikke rigtig interesse for. Desuden føles det forkert af mange, at landets offentlige og det vil sige tyske myndigheder så skal blandes ind i forholdet mellem den danske menighed og dens medlemmer.

Gudstjenesterum og præsteboliger

Landsdelens gamle kirkebygninger er i den tyske kirkes hånd. I lange tider har de været lukkede for de danske menigheder. Hvordan har disse så fundet gudstjenesterum? I Flensborg havde man allerede i årene mellem verdenskrigene fået overladt den gamle Helligåndskirke på strøget. I Slesvig var der indrettet en kirkestue i det danske hotel og forsamlingshus Slesvighus, og i 1945 fik man af de engelske militærmyndigheder tilbud om at måtte holde danske gudstjenester i det historiske kirkerum i Gottorp Slot. Ellers klarede man sig først på forskellig vis i klasselokaler i danske skoler, i dagligstuer, i en hønsestald, krostuer og biografale for at nævne nogle eksempler. Det kunne gå an i en brydnings- og overgangstid, mens man ventede på en ordning med den tyske kirke. Men jo længere tiden trak ud, des kraftigere blev ønskerne om mere passende gudstjenestesteder. Gennem indsamlinger i Danmark blev der råd til at bygge kirke i Lyksborg og til at rejse to huse med kirkesale i Flensborg og et i Slesvig. Andre steder kunne man rykke ind i skolebarakker, efter at disse var afløst af faste nybygninger, således f.eks. i Sønderbrarup, mens omvendt kirkebarakken i Rensborg i over et år blev stillet til rådighed for skolen. I den gamle religionsfristad Frederiksstad lejede man mennoniternes kirke i Den gamle Mønt. Men mest typisk indrettedes skolestuer med sammenfoldeligt alterudstyr. I de danske skoler rundt om i landsdelen modtog man menighederne med åbne arme. Ofte stillede skolelederen kirkeinventaret op til søndagsgudstjenesten. På denne måde har det danske skolevæsen i Sydslesvig ydet en uvurderlig og måske afgørende hjælp til de danske menigheder. Præsterne blev indkvarteret som lejere i private huse og lejligheder, tit af beskeden art, indtil det i løbet af et par årtier lykkedes at skaffe tilfredsstillende præsteboliger til alle.

Da de tyske kirker i 1968, altså 23 år, næsten et kvart århundrede efter 1945, blev lukket op for de danske menigheder, var disse blevet så vant til at holde gudstjenester i deres egne rum og i skolestuerne, at man stort set ikke længere havde brug for kirkerne til søndagsgudstjenesten. Men til særlige lejligheder som konfirmationsgudstjenester, vielser og begravelser gør man gerne brug af den gamle kirke, især på landet.

Ud over de allerede nævnte kirker og kirkesale råder den danske kirke i dag over nybyggede eller nyindrettede kirker i Flensborg Nord, Læk, Vesterland, Jaruplund, Tarp, Husum, Slesvig Ansgar, Egernførde og Rendsborg, og sidst en ny kirke i Harreslev.

Selvstændighed og solidaritet

Med årene blev kravene til en egen kirke større, mens muligheden for at skaffe penge blev mindre i løbet af 80'erne. Havde det før været muligt at få bevilget penge fra DKU eller den danske stat i hvert fald til opførelse af præsteboliger, så bortfaldt også denne mulighed for ca. 10 år siden. Dermed stod nogle menigheder overfor opgaver, som oversteg deres kræfter. Kunne menighedernes forbund, DKS, så hjælpe? Svaret måtte blive et nej, for DKS rådede ikke over egne midler og fik kun et lille bidrag fra menighederne til kirkekontorets drift. Det var i længden en uholdbar tilstand, og før eller siden måtte der ske en forandring. Den kom med kirke- og præstegårdsbyggeriet i Egernførde i 1984.

Menigheden havde længe arbejdet med planer om en egen kirke. Den skulle rejses på præsteboligens grund, som er meget velbeliggende. Selve præsteboligen var et ældre parcelhus og dårligt bygget. Den skulle nedrives for at give plads til kirken foran på grunden, og så skulle der rejses en ny præstebolig bag kirken. At bygge både kirke og præstegård var en stor mundfuld for menigheden, som dog ufortrødent samlede penge ind. Da man havde nået 120.000 DM, et flot beløb, men dog kun ca. 10 % af den forventelige byggesum, meldte der sig en mæcen, som ville forblive anonym. Han tilbød

at betale halvdelen af det endnu manglende beløb til kirkebyggeriet, dersom menigheden i løbet af tre år kunne indsamle den anden halvdel. Det lykkedes for menigheden at skaffe yderligere 66.000 DM, men det var ikke nær nok, idet alene kirkeprojektet kom til at koste 795.000 DM. Hvad så? Skulle de mange indsamlede penge ikke kunne bruges til formålet mere, og blev man nødt til at sige til mæce- nen: tak for det gode tilbud, men vi kunne desværre ikke opfylde vor del af aftalen? I denne kritiske situation trådte DKS til. Den største vanskelighed blev ryddet af vejen, da det lykkedes for kirkeministeriet ganske ekstraordinært at finde midler til at rejse præsteboligen for, så at man i Sydslesvig kunne samle indsatsen omkring selve kirken. DKS lovede 112.000 DM over to år, og DKU gav 30.000 DM, som stammede fra salg af en gammel præstebolig-barak. Så var det "kun" 130.000 DM, ca. en halv million kroner, som manglede. Kirkerådet drøftede, om beløbet kunne lægges om på alle menigheder i forhold til deres medlemstal, men veg tilbage for denne tanke og vedtog i stedet for at starte en folkeindsamling i Sydslesvig. Men tidsfristen for mæcenens tilbud ville udløbe, inden folkeindsamlingens resultat kunne foreligge. Derfor ville man bede kirkedagen om at beslutte, at menighederne i fællesskab skulle garantere for det manglende beløb.

En lang debat førtes på kirkedagen. Det var første gang, man stod i en sådan situation. Nogle mente, at man ikke med en beslutning på kirkedagen kunne forpligte alle menigheder. Det synspunkt blev dog tilbagevist, og den lange drøftelse endte med, at forslaget blev vedtaget. Nu kunne man endelig sætte forpligtende underskrifter på kontrakter og give startskuddet til byggeriet. Sideløbende havde DKS forhandlet om at få et beløb fra en tysk fond til grænse- områdets fremme uden større udsigt til resultat. Men et par måneder efter kirkedagens beslutning og efter at indsamlingen var startet, kom den glædelige meddelelse, at fonden og landet Schleswig-Holstein havde bevilget 94.000 DM. Indsamlingen havde allerede bragt 75.000 DM, så nu var der midler nok til også at opfange overskridelser. Hele forløbet er en milepæl i

DKS' udvikling. Den viser, at kirken kan tage en opgave op, når det viser sig at være nødvendigt. Og menighedernes solidaritet med Egernførde, som ellers havde tabt en enestående chance på gulvet, var en ny og god erfaring. Dermed gives der også svar på spørgsmålet: hvordan er det muligt at bevare menighedernes selvstændighed og egen ansvarlighed, som har vist sig meget værdifuld, og samtidig være stærk nok til fælles handling? Og dermed var også vejen til yderligere styrkelse afstukket: gå videre i Egernførde-beslutningens fodspor.

Det gjorde man så. For ikke en anden gang at stå uforberedt i en måske lignende situation, vedtog kirkedagen året efter i 1985 dannelsen af en fællesfond, hvortil menighederne hvert år skulle indbetale et beløb i forhold til deres medlemstal. Den kunne også modtage arv og andre gaver. Desværre måtte fællesfonden opløses 1993 og dens midler bruges til løsning af et par presserende byggeopgaver. De tyske love viste sig ikke at tillade en sådan uspecificeret opsamling af midler, når kirken i øvrigt som "almennyttig" institution er fritaget for skattepligt. Men menighedernes årlige ydelser til fælles opgaver fortsætter, blot skal pengene nu bruges til konkrete planlagte opgaver.

En yderligere udfordring kunne klares på samme måde. I 1985 meddeler KFUM og K i Danmark, at man ikke vil fortsætte en lang og god tradition med at betale ungdomssekretærer i Sydslesvig. Til sidst betalte man en halv sekretærløn. Året efter siger den sidste sekretær op, hvorefter DKS opretter Menighedernes Børne og Ungdomsarbejde. For at kunne ansætte en konsulent besluttede kirkedagen, at menighederne igen efter medlemstal betaler den manglende halve konsulentløn, den anden halvdel betaltes fremdeles af DKU. Den 1. januar 1993 overtog DKS hele konsulentlønnen. DKU tager sig til gengæld af andre opgaver.

For tiden betaler menighederne årligt 20 DM pr. medlem til fælles opgaver, efter dagens kurs 80 kroner. Det blev i 1992 til 132.000 DM, altså godt og vel en halv million kroner. Og det er igen godt en femtedel af menighedernes samlede indtægter, som løb op til omtrent 600.000 DM, næsten 2½ million kroner.

Menighedsråd med større ansvar

Kirke- og præstegårdsbyggeriet i Egernførde viste også, at menighedsrådene har fået store opgaver og dermed er vokset i betydning. Ikke blot fremskaffede menigheden betydelige beløb selv, bagefter stod menighedsrådet med et større ansvar for drift og vedligeholdelse af bygningerne. Og de bedre ydre rammer kalder også på at blive fyldt med liv. De nye bygninger kunne heller ikke straks udstyres med alt, hvad der er ønskeligt. Således har man i Egernførde først senere kunnet anskaffe et orgel, og det er heller ingen ringe opgave. Det må straks tilføjes, at Egernførde ikke er et enestående eksempel. Den noget mindre menighed i Tarp har bygget en dejlig kirke for ca. 300.000 DM, i Husum har man længe arbejdet ihærdigt for en kirke, indtil en fond simpelthen gav den, som den allerede i 1968 havde gjort med Ansgar Kirke i Flensborg. I Harreslev byggedes kirke, efter at en lang og snoet vej med mange vanskeligheder er tilbagelagt. Mange andre steder er der blevet arbejdet på lignende vis i lidt mindre målestok med orgler, klokkestabler og kirkeinventar.

Siden 1980 har vi med regelmæssige mellemrum set de skiftende kirkeministre hos os og har kunnet holde møder for menighedsrådsmedlemmer med ministeren som taler, så at også de kunne møde Danmarks kirkeminister. Ligeledes holdes der hvert år kirkens weekend-stævne med højskolekarakter, som i første række henvender sig til menighedsrådenes medlemmer foruden andre interesserede.

En kurre på tråden

Det ellers gode forhold til den tyske kirke belastes af et uløst spørgsmål. Vor danske hovedkirke, Helligåndskirken i Flensborg, ejes af Frue sogns menighed i den nordelbiske kirke. Den stilles til rådighed for den danske kirke for et symbolsk beløb. Efter nogle forhandlinger har

sognets menighedsråd besluttet at overdrage denne kirke, som i århundreder har været rammen om dansksprogede gudstjenester, til den danske kirke, selv har man ikke brug for den. Desværre har reaktionære - eller skal vi kalde dem nationalistiske - kredse i Flensborg i forbindelse med en højtplaceret nøgleperson i kirkeforvaltningen i Kiel kunnet spænde ben for, at menighedsrådets beslutning blev ført ud i livet. Heller ikke intervention fra tysk og dansk politisk side har kunnet fremme sagen indtil nu. Den venter fremdeles på sin rette løsning.

En styrket kirke

Ser man på den vej, som DKS har tilbagelagt fra oprettelsen i 1959 og frem til 1996, så tegner sig billedet af en ung kirke som, tro mod sit grundlag som menighedernes forbund, har fundet sine ben at stå på i grænselandet og i en verden i hastig forandring. Det kom ikke til en indordning i den tyske kirke. 25 år efter stiftelsen kunne provst Karstoft citere nogle ord fra Slesvig Kirkeblad, som i sin tid blev kritiserede: *"Derfor er det fra vore menigheders side i de sidste år blevet stærkt tilskyndet, at der burde skabes en fast organisation, for at hver enkelt bestemt kan vide, at han tilhører en kirke, nemlig den danske."* Organisationen blev ikke overvældende stærk. Men den blev stærk nok til at danne en passende ramme om et kirkeliv, som kan give enhver dansk sydslesviger en kirkelig hjemstavn. Den har evnet den kunst at forene en ramme med frimenighedspræg med et folkekirkeligt præget kirkeliv. Allerede i 1921, da Den danske Menighed for Flensborg blev dannet, taltes om at arbejde *"på folkekirkelig vis"*. Dette frø har slået rod i den sydslesvigske jord, er vokset og har fået en styrke, ingen dengang kunne drømme om. Den er nutidig, levende virkelighed: Dansk Kirke i Sydslesvig.

Sønderjyds Skoleforenings årsberetning 1996

Af Lisbet Skau

Årsberetning 1996 blev afgivet på Sønderjyds Skoleforenings årsmøde den 10. juni 1996 på Folkehjem i Aabenraa.

Det er kun ca. et halvt år siden, at Sønderjyds Skoleforening har holdt årsmøde, og det skyldes 2 ting.

Den første årsag er, at bestyrelsen sidste år valgte at udsætte årsmødet til omkring november med den begrundelse, at vores medlemskreds på det tidspunkt, hvor årsmødet plejer at finde sted, havde deltaget i de mange jubilæumsfester, der blev afholdt i 1995: mindefesterne for 4.-5. maj, genforeningsfesterne omkring 15. juni og 11. juli på Dybbøl Banke. Dernæst at Sønderjyds Almanak udkom omkring 1. november og derfor helt naturligt skulle indeholde årsberetningen.

Den anden årsag til udsættelsen var, at Hans Schmidt havde bebudet, at han ville gå af som formand ved næste valg, og bestyrelsen så gerne, at Hans Schmidt var formand, indtil alle mindefesterne var overstået, idet Hans Schmidt var ret involveret i afholdelsen af mindehøjtidelighederne.

På det første møde efter valget drøftede bestyrelsen, om vi skulle fortsætte med årsmødet omkring november. Bestyrelsen blev enige om, bl.a. efter meldinger, vi havde fået fra medlemskredsen, at det bedste tidspunkt er her omkring 1. juni. Vi har de lange lyse aftener, det er dejligt at køre herved til Aabenraa, og næsten lyst, når vi drager hjemad igen.

Derfor vil beretningen i år selvfølgelig heller ikke være så omfattende.

Efter årsmødet i november konstituerede bestyrelsen sig. Jeg blev valgt som formand, og Jens Friis Styrk genvalgt som sekretær. Det er således i bestyrelsen for Sønderjyds Skoleforening, at i det år man er på valg, er man også på valg til de poster, man varetager i bestyrel-

sen. D.v.s. at vi er valgt for en 3-årig periode.

Læses årsberetningen fra sidste år igennem, har Hans Schmidt taget væsentlige dele med, som Sønderjyds Skoleforening i det forløbne år har været engageret i. Årsberetningen er som tidligere nævnt med i Almanakken for 1996.

Den eneste begivenhed, som beretningen ikke omtaler, er Folkefesten på Dybbøl Banke den 11. juli 1995. Den er til gengæld omtalt i en meget fin artikel af Hardy Knudsen i samme udgave af Sønderjyds Almanak.

Sønderjyds Almanak er nu udkommet for 3. gang. Regnskabsmæssigt kører den stadig med et mindre underskud. Det blev også bebudet, da Sønderjyds Skoleforening startede den op, at de første 3 år ville Almanakken måske vise underskud.

Bestyrelsen har besluttet at fortsætte med at udgive Almanakken. Vi synes, den har stor værdi her i Grænselandet, og som der bl.a. står i formålparagraffen, skal vi støtte folkeoplysende arbejde på sønderjyds grund.

Almanakudvalget har fået tilknyttet et nyt medlem, nemlig Hans-Ole Mørk, Aabenraa. Han fungerer som redaktør og udfører sammen med det øvrige Almanakudvalg et meget stort arbejde. Der skal her fra årsmødet lyde en stor tak til Almanakudvalget for den store og frivillige arbejdskraft, der lægges i Almanakudvalget. Uden disse initiativrige personer var udgivelsen ikke mulig.

Sønderjyds Skoleforenings største og væsentligste opgave er "at yde sønderjyds ungdom nord og syd for grænsen hjælp til skoleophold og uddannelse".

Jeg har prøvet at tage nogle udpluk fra den sidste udgave af oversigten over efter- og ungdomsskoler. Udplukkene, som kort beskriver den enkelte skoles formål, er taget fra efter- og ungdomsskoler her i landsdelen.

Kan Sønderjyds Skoleforening bare bidrage

med lidt støtte hertil, kan vi til fulde leve op til vores formål.

Der står bl.a.: "gøre unge mennesker til hele mennesker", "fællesskab og medansvar", "praktisk og kreativ", "tanker omkring skole- og folkeoplysning", "elevernes personlige udvikling tilgodeses", "undervisningen tilrettelagt efter de sproglige og kulturelle forhold i grænselandet", "kærlighed - tillid - respekt og ansvarlighed skal præge skolens hverdag", "et godt sted at gøre ophold et år eller to", "en smadder go' idé", "bygger på det kristne livs- og menneskesyn", "mulighed for mange boglige og praktiske fag", "ønsker vore unge får venner for livet", "opleve at du betyder noget i et fællesskab", "skolen med de gode traditioner".

Efter den nyeste oversigt er der 230 efterskoler i landet og ca. 20.000 elever.

Foreningen har 152 tillidsmænd spredt over landsdelen med 1675 årligt betalende medlemmer. Antallet af livsvarige medlemmer er opgjort til 5705, heraf er 524 nytegnede i 1995/96.

Foreningens samlede medlemstal er 7695, hvoraf der uden for Sønderjylland er 858 medlemmer, heraf ca. 600 i København. Det samlede medlemstal er steget med 289.

Vi har siden november 1995 afholdt 3 bestyrelsesmøder.

På det første møde blev der valgt medlemmer ind i de bestyrelser, som vi gennem Sønderjydsk Skoleforening er medlem af. Det gælder bestyrelsen for Jaruplund Højskole, Hejlsfonden, som igen vælger 1 medlem til Nordborg Slots Efterskoles bestyrelse, Refugiet i Løgumkloster, Løgumkloster Højskole og Folkehjem. Desuden Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat, hvor legatudvalget består af 5 personer, der varetager uddelingen. Endvidere Den sønderjydske Fond, Ingeborg og Thomas Thomsens legat, Købmand Lars Sørensens legat samt H.P. Hanssens mindefond.

På det andet møde havde vi godkendelse af og uddeling til efterskoleelever.

Det tredje møde havde vi i Visby, hvor foreningens sekretær bor, og hvor vores kontor er placeret.

Den 22. februar 1996 afholdt vi afskedsfest for Hans Schmidt. Det at have været med i Sønderjydsk Skoleforenings bestyrelse i 35 år, de sidste 9 år som formand, ville bestyrelsen gerne sige tak for. Festen blev afholdt på

Oversigt over modtagne ansøgninger og meddelte bevillinger i beretningsåret 1. apr. 95 - 31. mar. 96

Skoleform	Antal ansøgninger	Antal bevilget	Beløb
1. Efterskoleophold 1995/96	517	512	511.500 kr.
<u>Ikke gennemført ophold</u>		-13	<u>-10.600 kr.</u>
Udbetalt maj 1996			500.900 kr.
2. Højskoleophold 1995 (udbetales løbende i 1995/96)	69	61	75.700 kr.
3. Stipendier til 1. års studerende 1996 (udbetalt maj 1996)	16	15	16.000 kr.
4. Den sønderjydske Fonds skolehjælpslegat til danske syd for grænsen 1996	6	6	6.000 kr.
5. Bevilget via Dansk Skoleforening i Flensborg			23.566 kr.
6. Købmand H. Jessen og hustru Kela Jessens studielegat 1996 (udbetalt april 1996)	119	85	93.600 kr.
I alt 1995/96	727	666	715.766 kr.
Til kulturelle formål, bogudgivelser og Sønderjysk Almanak			38.046 kr.
I alt bevilget/udbetalt 1995/96			753.812 kr.

Sønderjysk Skoleforenings nye formand Lisbet Skau overrækker den tidligere formand Hans Schmidt æresmedlemsbeviset ved afskedsfesten den 22. februar 1996

Privat foto

Agerskov Ungdomsskole, og der deltog ca. 130 personer. Vores ældste bestyrelses-/æresmedlem udtrykte det således: "En meget fin aften af høj karat".

Dialogmødet, hvor vi står som medindbyder sammen med Sprogforeningen og Det sydslesvigske Samråd, blev i år afholdt den 16. marts 1996 på Højer Ungdomsskole. Emnerne var "Arbejdslivet i grænselandet" og "Kunst og kultur i grænselandet".

Formålet med dialogmøderne, der i de senere år er blevet afholdt en gang årligt på skift nord og syd for grænsen, er en udveksling af tanker og idéer mellem dem, der interesserer sig for danske forhold i grænselandet. Møderne har i de seneste år været åbne for alle, og der har været en god debat.

Der er skiftet forstander på Danebod Højskole og på Rønshoved Højskole. 1. august 1996 bliver der forstanderskifte på Rødding Højskole og Løgumkloster Højskole samt på Sønderjyllands Husholdnings- og Håndarbejds-skole.

Endvidere har vi fået en ny efterskole - Frøslev Efterskole - og dermed et nyt fortanderpar. Vi ønsker alle nye velkommen til arbejdet i landsdelen.

Sønderjysk Skoleforenings ønske er, at mange af de personer, som arbejder på landsdelens "frie skoler", vil melde sig ind i foreningen. Som sagt før i beretningen, er det en meget vigtig del af vores arbejde at give støtte til unge til et skoleophold på enten en efter/ungdomsskole eller en højskole.

Sønderjysk Skoleforening fulgte spændt landdagsvalget i Sydslesvig og synes, at det var flot, at der blev valgt 2 medlemmer til landdagen i Kiel.

Det første halve år som formand for Sønderjysk Skoleforening har været spændende. Det er en stor udfordring at være bestyrelsesmedlem i en aktiv national forening her i grænselandet. Vi har fået en arv givet, som vi skal værne om og på bedste måde give videre til næste generation.

Ofte får vi stillet det spørgsmål: "Der er da ingen unge, som deltager i møderne?". Dertil er kun at sige, at de unge skal nok være der, når de bliver gamle nok. Det, at vi er nogle, som holder arven i hævd, fortæller om den og lytter til de personer, som har oplevet andre tider i grænselandet, er bindeleddet, og det er og bliver en forudsætning for, at Sønderjydsk Skoleforening kan leve videre. Uanset, at vi i grænselandet lever i skøn fordragelighed med hinanden, vil der altid være spørgsmål om sindelag og identitet. Hvor hører jeg til?

På en eller anden måde vil der altid være en kamp i et grænseland.

For Sønderjydsk Skoleforening er det spændende, en udfordring, en opgave, at leve med i alt det, som sker både syd og nord for grænsen kulturelt, nationalt og historisk.

Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler har skiftet formand, og den afgående formand Knud Brusgaard afslutter sin beretning til årsmødet med følgende:

"Der er i disse år stor respekt om efterskolernes arbejde, og denne respekts beståen skal vi i fællesskab huske at værne om. Når alt kommer til alt - når det florumvundne er taget bort - når fernis og politur er fjernet - når alle de fine og måske fremmedartede ord er sagt om vores skoleform - så gælder det stadig, som det altid har gjort, og som det blev formuleret for mere end 75 år siden om vores storebror folkehøjskolen - af forstanderen på Ryslinge Højskole - om vores fælles opgave med de unge, nemlig:

"Vi skal lære dem at bruge øjne, øre og tanke - lære dem at spørge, at søge og at vælge. Lære

dem at gøre forskel på det værdifulde og det værdiløse, sætte dem så i gang mod de højeste mål - og det på en måde, så de aldrig går i stå."

Når jeg tillader mig at bruge citater fra folkehøjskolens historieskrivning, så kunne det måske være i mangel af bedre, men vigtigt for mig er det dog at bruge citater som dette for at holde os alle i efterskolen på midten af den brede vej med op til flere kørebaner, så vi husker, at det er der, vi hører hjemme - nemlig i folkeoplysningens tjeneste - hvor det drejer sig om oplysning om de folkelige fællesskaber, tolkning af tilværelsen og meningen med livet - og hvor vi tilbyder en undervisning af almendannende karakter - med henblik på de unges hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse."

Jeg synes, at disse ord passer til efterskolen, men en hel del også til det, Sønderjydsk Skoleforening står for.

Tak til Københavnsafdelingen for støtte og til tillidsmændene rundt i landsdelen, til sekretær og bestyrelsesmedlemmer for det første halve år.

VED GRÆNSEN

*Det sidste blad om vor grænsekamp
blir aldrig i sagabog skrevet,
for striden vil stande i tusind år
og vise, hvad danske har levet.*

*- Og segner vi end ved grænsen engang,
hvor også vort vagtblus har luet,
vi véd, vore børn vil fortælle lidt om,
hvad far og hvad mor her har skuet.*

(Godfred Hansen)

MINDEORD

Friedrich-Peter Becker

Hovslund

† 22. 8. 1995

* 4. 8. 1907

Fr.-P. Becker var Hovslund-dreng, og det meste af sit lange liv boede han i sin hjemby. Her fødtes han den 4. august 1907 som søn af malermester Heinrich Becker og hustru Helene, f. Nissen, og her døde han den 22. august 1995, 88 år gammel.

Efter - som alle andre børn dengang - at have gået i den tyske folkeskole i hjembyen blev han i 1920 indmeldt i den danske realskole i Aabenraa, hvor han begyndte i 2. mellem. Han var således blandt de første sønderjyder, der umiddelbart efter Genforeningen valgte dansk skolegang.

Efter mellemskoleeksamen kom han i lære hos faderen, hvor han fik svendebrev 1928. Da imidlertid det kunstneriske trak mere end håndværket, søgte han optagelse på kunstakademiet i Schwerin, hvor han var elev i nogle år og derefter i en kortere periode virkede som lærer. I disse år malede han bl.a. nogle fine små billeder i den konkret-abstrakte stil, som optog datidens unge kunstnere. I 1928 deltog den 21-årige elev på kunstakademiet i byen Meissens 1000 års jubilæumsudstilling, og året efter var han med på en udstilling i Zagreb i Jugoslavien.

Efter nogle år i Tyskland vendte han o. 1933 hjem til Hovslund, hvor han gik ind i faderens forretning, samtidig med at han fortsatte som kunstner. Han var medstifter af "Sønderjysk Malersammenslutning af 1935", som han i mange år var formand for, og på hvis årlige efterårsudstilling han udstillede til sin død. Både i 1935 og 1937 deltog han i sønderjyske kunstudstillinger i København. I de følgende

årtier helt til kort før sin død udstillede han adskillige gange, først og fremmest i Sønderjylland.

1936 giftede han sig med Gertrud Driewer fra Hamborg, som døde 1989, og ved faderens død 1962 overtog han malerforretningen og blev samtidig formand for malermestrenes svendeprøvekommission.

Becker var først og fremmest en bundhæderlig landskabsmaler, som i sine bedste arbejder forstod at fange det sønderjyske landskabs former og farver, ligesom han havde blik for landets særegne lys, især på egnen omkring Hærvejen, hvor han følte sig særligt hjemme. Men også Rønmø og andre sønderjyske egne søgte han at indfange med pensel og palet. Ud over landskaberne arbejdede Becker meget med bevægelsen i sin billeder, ikke mindst dansen som udtryksform optog ham stærkt.

Desuden var han meget interesseret i gamle bondemøbler, som han gerne restaurerede, bl.a. ved at rense og genskabe de malede dekorationer, især på standure, kister og skabe, ligesom han også gerne arbejdede med konservering af ældre malerier. Bl.a. genskabte han dekorationerne på prædikestolens himmel i Øster Løgum kirke.

Fr.-P. Becker forenede håndværkerens solide kunnen med et bevæget og modtageligt kunstnersind. Hans billeder hænger i adskillige sønderjyske hjem og flere offentlige bygninger.

H.E. Sørensen

Hans Christian Iversen

Bønderby

† 10. 12. 1995

* 16. 6. 1916

Den 10. december 1995 døde en markant skikkelse her i Vestslesvig, gårdejer og digegreve Hans Chr. Iversen, Bønderby.

Gennem hele livet var han beskæftiget ved landbruget, men han havde mange interesser, også uden for landbruget, som han med stor flid og dygtighed varetog og arbejdede for.

En af Hans Iversens store interesser var det frivillige ungdoms- og idrætsarbejde, der foregik både nord og syd for grænsen. Han var således en meget aktiv formand for Møgeltønder Ungdoms- og Idrætsforening i mange år, første gang i 1948. I sine unge dage ledede han gymnastikken og var endvidere en god og stabil håndboldspiller.

Det folkelige danske ungdomsarbejde i Sydslesvig stod ham meget nær, og han fulgte det meget tæt. Han var således gennem mange år en fast gæst ved årsmøderne.

En anden af Hans Iversens store interesser gennem hele livet var forholdene i Tøndermarsken, hvor han med stor faglighed og dygtighed arbejdede for landbrugets interesser i området.

Han blev kogsinspektør for Møgeltønder Kog i 1970, en opgave han med megen flid forvaltede. Fra 1983 til 1990 var han samtidig digegreve for hele Tøndermarsk området. Han var således med i hele arbejdet omkring det fremskudte dige. Med den store erfaring han var i besiddelse af, var han myndighederne og lokalbefolkningen til stor hjælp omkring afvanding og vandgennemstrømning i de forskellige vandløb. Han havde sine meningers

mod, og han var ikke bange for at bruge dem.

Kærlighed til det danske og til marsken drev ham i et og alt. Dette arbejde vandt han sig mange venner på og vil blive husket længe herfor.

Chr. Clausen

Karl Lund

Simmersted

† 3. 1. 1996

* 1. 5. 1913

Forhenværende overlærer Karl Lund, Simmersted ved Vojens, er død, 82 år.

Dermed er en markant og engageret personlighed gået bort. Karl Lund stammede fra Vejle-egnen. Virket i Sydslesvig blev indledt i 1946, hvor han blev førstelærer ved den danske skole i Mårkær i Angel. Her havde han 11 travle og spændende år. Det første års tid var han ene-lærer for 76 elever. Gennem årene fik han mange gode og nære venner og kolleger i Sydslesvig. I 1957 rejste han hjem til Danmark og oplevede på Maugstrup skole og senere Simmersted skole ved Vojens et varmt fællesskab. Han gik på pension i 1978. Hvert år arrangerede han aftenhøjskole i sognet, og den

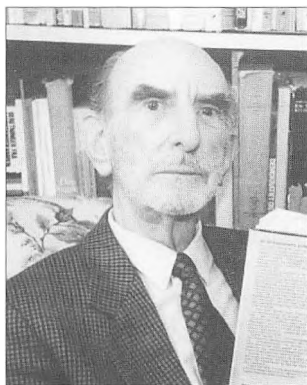
tradition fastholdt han indtil sin død.

Karl Lund var meget historisk interesseret, især Sønderjyllands og Sydslesvigs historie havde han stor viden om. Han var en god fortæller og en ofte benyttet foredragsholder.

Derudover samlede han på slesvigske nødpenge, som blev fremstillet umiddelbart efter Første Verdenskrig.

Familielivet omfattede hustruen Inger, som han blev gift med i 1954, og datteren Else Marie. Inger kom fra en lærerstilling i Karby på Svans og var gennem årene ham en god livsledsager.

Gunnar Hattesen

Oliver Marius Olesen, R.

København

† 7. 1. 1996

* 26. 2. 1919

Meddelelsen om O.M. Olesens død behøvede nok nogen tid til at trænge ind i vor bevidsthed. Grænseforeningens mangeårige administrationschef var for ret så mange af os ikke kun en personlig ven, men tilligemed noget af en institution for danske sydslesvigere. O.M. Olesen - eller OMO som vel alle kaldte ham - var ganske vist ingen årsunge mere, og hans helbred havde til tider skrantet, men også efter hans pensionering fulgte han levende med i alle grænselandets anliggender fra sit hyggelige hjem på Frederiksberg. Så ofte lejlighed fandtes, og helbredet tillod det, tog han rejsen sydpå for at være sammen med landsmænd ved årsmøder, indvielser, jubilæer, fødselsdage, stævner eller andre begivenheder af betydning. OMO var gennem et langt livs engagement og færden blevet til Grænseforeningens - og dermed Danmarks - varemærke i Sydslesvig.

Han var jurist af uddannelse. I sine studiedage engagerede han sig i "Hejmdal". Under Danmarks besættelse var han med i modstandsbevægelsen. Efter et virke som jurist i en kortere periode blev han ansat i Grænseforeningen. Huset i Peder Skrams Gade 5 blev hans virkested i alle hans år siden. Her åbnede han dørene til de sydslesvig-interesserede kredse blandt studenterne og blandt pressefolk for mange hold sydslesvigske studenter og andre unge mennesker, der var på uddannelse i moderlandet. I alle disse år kom OMO til at betyde uendelig meget for ret så mange af os.

Der findes næppe en institution eller organisation, der ikke har nydt godt af hans enestående

indsats i danskhedens tjeneste på mange måder - det være sig de sydslesvigske børns ferierejser eller beboerne på Arveprins Knuds Kollegium. Hans livslange virke for Grænseforeningen - og derved for Sydslesvigs danske - var ganske vist hans profession, men for mennesket O.M. Olesen var det samtidig hans store hjertesag. Disse to ting kunne hos ham ikke skilles ad.

Det er svært at tænke sig, at denne så aktive og engagerede landsmand ikke længere er iblandt os. Med O.M. Olesen har vi mistet en god ven. Hans minde vil leve videre iblandt os. Tak, OMO, for hvad du har været for os!

Rolf Lehfeldt

Svend A. Hellesen, R.

Sønderborg
 † 13. 2. 1996
 * 12. 5. 1915

Sv. A. Hellesen var født den 12. maj 1915 og døde den 13. februar 1996. Han blev Ridder af Dannebrog 1976 og ved samme tid fik han Turistforeningens hæderstegn.

Hellesen kom 1941 til Sønderjylland fra København, hvor han arbejdede som revisor hos firmaet Hans Knudsen, Sønderborg.

Det varede ikke længe, før der blev lagt mærke til Hellesens interesse for foreningsarbejde. Også det kommunalpolitiske samt det kirkelige menighedsarbejde havde hans store interesse. Han blev valgt i over 30 år begge steder, hvilket fortæller noget om den tillid, han fik. Efterhånden, som han blev valgt ind i forskelligt arbejde, viste det sig, at han havde en meget stor og sikker organisationsevne. Det, han påtog sig, blev ikke syltet, han gjorde omgående noget ved de ting, han påtog sig.

Det var derfor naturligt, at han blev formand for både det ene og det andet. De rige evner, han havde fået som organisator, gav ham naturligvis lyst til at bruge sin tid på dette arbejde. Det gjorde han i den grad, at vi var mange, der undrede os over, at han kunne klare sit privatliv i så høj grad, som han gjorde.

Det skal siges, at han havde en stor støtte i sin kone, Inge, som var ham en værdifuld hjælp, og som havde forståelse for hans arbejdsindsats.

Det er svært at fremhæve noget, som havde større interesse for ham end andet. Det nationale lå ham stærkt på sinde såvel som det nordiske. For mit eget vedkommende blev det arbejdet med Det unge Grønseværn, der gav den nære berøringsflade.

Hellesen overtog landskasserer Chr. Nielsens arbejde i 1952. Året efter ville Kaj Lænkholm afløses som formand for landsorganisationen, som han havde været 3 år efter Peter Marcussen. Det unge Grønseværns økonomiske forhold var ikke gode. Der trængtes til en dygtig indsats. Hellesen blev foreslået som formand, og han svarede ja. Igen viste han sine evner til at få sat sagerne på plads.

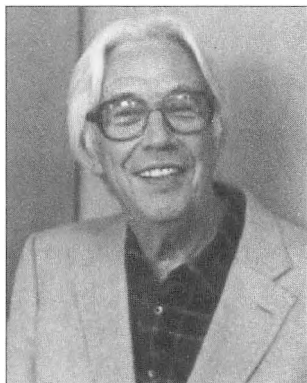
1971 samlede vi alle Det unge Grønseværns værdier i en fond, hvis renteafkast hovedsagelig går til det danske mindretal i Sydslesvig. Det fik Hellesen også klaret på prisdædig måde.

Hellesen fik da også megen påskønnelse for sit arbejde fra Sydslesvig. Han fremhævede ofte Det unge Grønseværn, som han brugte mange kræfter på. Vi syntes, han burde lettes, men det ville han ikke høre tale om. Det var ganske givet en af hans kæreste opgaver.

Hellesen gav udtryk for, at han havde fået et rigt liv i samarbejde med de talrige mennesker, han mødte i sit foreningsarbejde.

Vi er mange, der har grund til at minde ham med stor taknemmelighed for de mange år, han brugte sine kræfter i det nationale arbejde.

Poul la Cour Møller

Viggo Kragh-Hansen

Nybøl

† 19. 2. 1996

* 14. 8. 1910

Kunstmaleren Viggo Kragh-Hansen døde den 19. februar 1996 og blev begravet den 24. februar fra Nybøl kirke, 85 år gammel.

Han blev født i Vivild på Djursland og var således ikke født sønderjyde, men hans interesse for og kærlighed til Sønderjylland blev tidligt vakt, og den voksede sig stærk, så han blev sønderjyde.

Herom fortæller han selv så smukt:

“Det var den dag afstemningen fandt sted. Da stod jeg ved siden af min far, hjemme i Randers. Vi kikkede ud på flaget og stormen, der rasede. Så sagde jeg: “Far, hvorfor er det nye flag kommet op?” - for sådan i regn og storm plejede vi jo at bruge det gamle. “Fordi”, sagde min far, “i dag stemmer sønderjyderne sig hjem til Danmark”.

Som ung kom han til Sønderjylland og blev stærkt knyttet til Rønshoved Højskole og frimenighedskredsen, hvor Aage Møller var både forstander og præst. Viggos navn er stadig knyttet til højskolen gennem de tre forstander-portrætter, der hænger i foredragssalen. Her hænger også et stort billede, som skildrer kong Haralds dåb ved Hellig Bæk. Det kaldes nu “Dåbsbilledet” og har i mange år tjent som alterbillede for frimenigheden.

Han deltog aktivt i modstandskampen under besættelsen og satte livet på spil mange gange. Herfor modtog han en hædersgave fra Frihedsfonden.

Efter krigen var han i Paris i to år på studieophold og kom tilbage i 1952.

Siden 1965 har han boet på Nybøl Vandmølle,

der ligger ned mod Nybøl Nor. Et vidunderligt landskab, som skabt for en kunstner. Her ved mølledammen har han fundet mange af sine motiver, og teglværkerne lå jo rundt om Noret. Her kendte han lyset, og derfor ønskede han, at de folk, der skulle males portræt af, kom ned til ham. Og der kom mange.

Viggo Kragh-Hansen fik lov til, trods svækket helbred, at male til det sidste. Det var han meget taknemmelig for.

Nu er han død, “Nybølmaleren”, men hans minde vil leve gennem de mange, mange kunstværker, han har skabt gennem et langt liv.

Gudmund Fink

Harald Holm Jacobsen

Sønder Løgum

† 14. 4. 1996

* 24. 9. 1917

Den 14. april 1996 døde tidligere planteavlskonsulent i Sydtønder Amts Landboforening, Harald Holm Jacobsen, 78 år gammel.

Holm Jacobsen var født i Ørslevkloster og blev cand.agro. i 1943. I årene 1943 til 1947 var han assistent ved Pajbjergfonden i Børkop og senere ved Hjørring Amts Landøkonomiske Forening. I 1949 kom han til Sydslesvig som konsulent ved Sydtønder Amts Landboforening og Den Nordfrisiske Landboforening.

Han var med til at bygge landboforeningsarbejdet op i de foreninger og i Fælleslandboforeningen for Sydslesvig. Det var ikke nogen let opgave de første år efter 2. verdenskrig. Der var mangel på næsten alt i Sydslesvig. Man måtte hjælpe sig med små midler. Han fik opbygget en meget stor kontaktflade i sine to landboforeninger. Han kom som vejleder og ikke som den, der skulle diktere, hvordan tingene skulle gøres. På sin jævne og stilfærdige måde forstod han at formidle den nytænkning, som var så hårdt tiltrængt inden for landbruget i Sydslesvig. Han blev flittigt brugt af egnens danske landmænd, men fik også efterhånden et godt forhold til tyske kolleger. I hele sin konsulenttid gennemførte han hvert år et stort antal forsøg såvel i marsken som på gestjorderne.

Mange landbo- og husmandsforeninger har brugt Holm Jacobsen på deres foreningsudflugter til Sydslesvig.

I lokalsamfundet deltog han i Sydslesvigsk Forenings kulturelle arbejde.

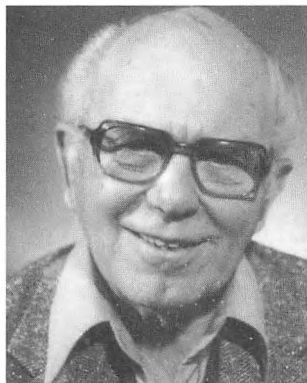
Konsulenthjemmet i Sønder Løgum dannede

rammen om et godt familieliv med hans hustru Ilse og deres tre børn.

Holm Jacobsen mistede sin hustru i 1990. Han måtte selv kæmpe med sygdom det sidste par år, men beholdt sit livsmod og sit gode humør til det sidste.

Hans gerning og færden i Sydslesvig vil vi mindes med taknemmelighed.

Hardy Knudsen

Hans Munk Futtrup

Frederiksværk

† 26. 4. 1996

* 21. 2. 1917

Lørdag eftermiddag den 27. april 1996 skulle jeg tale i Næstved. Lige da vi skulle til at synges den sang, der skulle indlede foredraget, fik jeg overbragt budskabet om, at Hans Futtrup var død. Alt stod et øjeblik stille, og så gled tankerne tilbage til tiden 1942 og årene derefter. Men nu skulle foredraget jo holdes. Jeg så for mig Futtrups glade, smilende og drengede ansigt, der pludselig fik det alvorlige og barske træk, og i mit øre lød ordene, som Futtrup ofte brugte over for os: "Løs nu den opgave, du har påtaget dig". Og så blev talen holdt.

Futtrup var en person, der løste de opgaver, han stod over for, og han inspirerede andre til at gøre det samme. Som lærer og spejderleder fulgte han sine elever og spejdere til det yderste. Da Heimdal-orkestret manglede en dirigent, sprang Futtrup til, selv om hans forudsætninger for dette arbejde ikke var for store. Han løste opgaven, og Heimdal spillede videre til glæde for mange. Da vi spejdere stod over for det, der kom til at præge os i lang tid fremover, nemlig at bære vore børnehæder, der omkom ved et bombeangreb, til graven, ja da stod han ved vores side. "Kan I klare det, drenge" spurgte han bekymret og indtrængende, da han så, hvor hårdt det tog på os. Og så kunne vi klare det.

Da vi skulle indkaldes, og vore forældre fulgte os til banegården, dukkede Futtrup op, gav os hver et stykke papir, hvori der stod, at vi var medlemmer af det danske mindretal. Bliver I taget til fange østpå, så aflever dette papir og nævn navnet "Thomas Døssing". Det var Danmarks Frihedsråds repræsentant i Sovjet. Da

jeg var hjemme på orlov, inden vi skulle sendes til frontenhederne, kom Futtrup og sagde: "Hvis du vil væk, så sker det i morgen aften". Han og Frøslev Kristensen hjalp mig over grænsen, sådan som de og ligesindede havde hjulpet andre før og også senere. Der er ikke blevet talt meget om dette farlige arbejde. Hans Futtrup og hans ligesindede gik til det yderste for at hjælpe deres "drenge". Vi er mange, som skylder ham stor tak. Men hvad hørte vi fra Futtrup, når han kom på besøg i Sydslesvig? Ja, det var ham, der takkede for alt det, hvad Sydslesvig og vi havde givet ham. Sådan var han. En trofast og opofrende ven. Nogle fra Sydslesvig fulgte ham til hans sidste hvilested i Frederiksværk. Andre var med i tanker. Selv om vi så fulgte Hans Futtrup til hans sidste hvilested, vil vi i fremtiden altid have ham i vore tanker. Følgeskabet fortsætter, thi vi ved, at Hans Futtrup i afgørende stunder har hjulpet os, så vi fremover kunne fortsætte vort liv med fred i sindet. Tak, Hans Futtrup for følgeskabet - før, nu og i al fremtid.

Karl Otto Meyer

Carl Christiansen

Frederiksstad

† 25. 5. 1996

* 1. 8. 1915

En af det danske mindretals store personligheder, fhv. skræddermester, byrådsmedlem, viceborgmester, SSF-amtsformand og Frederiksstads æresborger, Carl Christiansen, Frederiksstad, er død, 81 år gammel.

Der stod stor respekt omkring Carl Christiansen, som slet og ret blot blev kaldt "skrædderen fra Frederiksstad".

Hans mere end 30 år lange byrådsarbejde i den historiske by påkaldte sig respekt blandt byrådskollegerne, som i hvert fald i starten måtte lære sig argumentationens og debattens kunst. Den kunne Carl Christiansen bibringe byrådsmedlemmerne.

Som han selv har udtrykt det ved 30 års jubilæet:

- Danskerne har lært de nye generationers tyske politikere at lytte til hinanden og også lade modstanderne tale ud. Man når ingen vegne i byråd og amt ved at fare op i vrede. Vi har vist vore tyske borgere, at demokrati er lig samarbejde.

Og Carl Christiansen var en mand, man lyttede til - i byråd, i talrige taler ved årsmøder, SSF-møder og politiske debatter.

Carl Christiansen blev født i et frisisk præget hjem i Fartoft lidt syd for Nibøl, men det blev ud fra Frederiksstad, han kom til at øve sin gerning som selvstændig skræddermester og lokalpolitiker.

Over en årrække arbejdede Carl Christiansen i en konfektionsfabrik i Garding, da tiderne blev ugunstige for en lille skræddermester. Senere skiftede han arbejdsplads til forbundsværnet i

Læk, hvor han fik opgaver på militærets uniformssystem.

Carl Christiansen var en mand, der i store som små sammenhænge forfægtede det danske mindretalsarbejde, hvilket krævede ikke så lidt af ham, da forståelsen for tilskud til dansk arbejde kunne ligge på et meget lille sted.

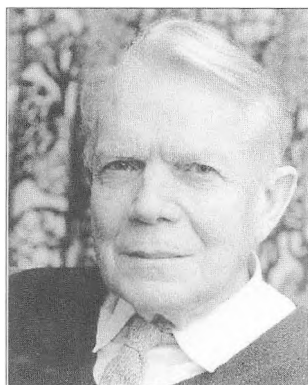
Hans kamp for det danske, men også hans ihærdighed som lokalpolitiker i øvrigt, gav ham mange tillidsposter. En overgang var han således stedfortrædende borgerforstander og viceborgmester. Et kendt træk ved Carl Christiansen var også, at han varetog de svages interesser. Ikke mindst ældre medborgere følte, at skrædderen stod dem bi.

Man kan ikke skrive om Carl Christiansen uden også at nævne hans indsats for det danske forsamlingshus i Frederiksstad, Paludanushuset. Denne arkitektoniske perle, midt i den gamle "Hollænderby", blev blandt andet på hans foranledning overtaget til det danske arbejde og senere gennemgribende restaureret. Det var derfor naturligt, at Carl Christiansen også blev forsamlingshusets daglige bestyrer, et hverv han påtog sig med stor veneration.

Carl Christiansen havde en særdeles udadvendt personlighed, som byen Frederiksstad ikke var sen til at udnytte. Som turistfører var han guld værd for Frederiksstad, hvis æresborger han blev udnævnt til, da han trak sig tilbage fra det lokale politiske arbejde.

I 1990 blev Carl Christiansen dekoreret med den tyske fortjenstorden.

Jens Høyer

Martin Nørgaard

Kollund

† 30. 7. 1996

* 28. 8. 1913

Med pastor Martin Nørgaards død er en pioner i Dansk Kirke i Sydslesvig gået bort. 29 år gammel søgte nordslesvigeren i 1942 til Sydslesvig, hvor han blev præst for landdistrikterne, der strakte sig fra Tønning til Lyksborg og fra Aventoft til Kobbermølle.

Utallige kilometer blev tilbagelagt, ofte på cykel, i en ond tid i skyggen af 2. verdenskrig. Blev han ikke opfordret, tog han selv fordringen op, drevet af ønsket om at give evangeliet mund og mæle. Hans virke bragte vækst og skabte grundlaget for en eftertids etablerede danske menigheder. Nørgaard blev i 1951 sognepræst i Flensborg Nord, og hans virketrang kom her den omfattende unge menighedskreds til gode. Der blev oprettet søndagsskole og ungdomsarbejde på baggrund af de erfaringer, han havde gjort. Der var behov at dække efter fortidens etiske sammenbrud, og han vandt respekt og anerkendelse ikke mindst blandt arbejderbefolkningen, som han forstod, og som forstod og respekterede ham. Han oprettede Kirkehøjskolen, et udtryk for hans bestræbelser for at formidle dansk-nordisk tankegods, og arbejdet til gavn for fremmedarbejderne viste hans sociale spændvidde. I løbet af tresserne modnedes ønsket om at rejse en kirkebygning, et ønske, der hos nogle og ikke blot fra tysk side imidlertid stødte på modstand. Det forstærkede karakteristisk nok viljen til gennem vedholdende arbejde og slid med indsamlinger og basarer at skabe det økonomiske grundlag. Initiativet blev belønnet, da A.P. Møller-fonden besluttede at gå ind i projektet, og stor var menighedens og ikke

mindst Martin Nørgaards glæde, da kirken kunne indvies den 3. oktober 1968.

Martin Nørgaard havde ved sit arbejde over hele Sydslesvig fået berøring med brede kredse og viste en indfølelse forståelse for landsdelens særlige forhold. For et par generationer blev han næsten ensbetydende med dansk kirke. Hans pionerånd kunne støde sammen med senere tiders bestræbelser på at skabe ordnede forhold med medlemskartoteker og deraf flydende retigheder og pligter. Selv var han klar over, at han kunne blive opfattet som selvrådig eller var blevet det på grund af sit arbejde i en uorganiseret tid. De daværende forhold formede præsten. Én måtte tage initiativet og i glædens og sorgens stunder kunne han spore, at folk nok skulle finde den danske præst, der ikke kunne svigte sit kald, som han opfattede det.

Ved sin side havde han sin medlevende kone, Ingrid, der var ham og menigheden en trofast støtte, og som lagde den praktiske sans for dagen, som Nørgaard erkendte ikke var hans stærke side.

Da han nødtvungen måtte træde tilbage den 28. august 1983 på selve sin 70-års dag, vidnede en lang hyldestadresse fra hele landsdelen, ledsaget af et gavebrev, om, at hans indsats gennem mange år ikke var blevet glemt.

Pastor Nørgaard var en præst, beskeden i fremtræden, sikker i troen og kærlig i sin omsorg. Nu er han ikke mere, men mindet om ham vil ikke dø, for han har sat sine mærker i Dansk Kirke i Sydslesvigs historie.

Knud A. Rasmussen

HÅNDBOG OG VEJVISER

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølgeloven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II,

Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med Prins Henrik af Danmark (født greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934.

Sønner:

- (1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968.
- (2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969, gift 18. november 1995 med Prinsesse Alexandra Christina, født Manley, født 30. juni 1964.

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934.

Børn:

- (1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969.
- (2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970.
- (3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Konstantin II, fh. Hellenernes Konge. - Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens moder

Dronning Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta, født Sveriges Prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med Kong Frederik IX, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Dronningens farbroder

Arveprins Knud Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift

8. september 1933 med Arveprinsesse Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født Prinsesse til Danmark, født 27. april 1912, død 1996.

Børn:

- (1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margaretha Désirée, født 8. maj 1935.
- (2) Ingolf, Greve af Rosenberg.
- (3) Christian, Greve af Rosenberg.

Dronningens farfaders broders børn

Arveprinsesse Caroline-Mathilde, født Prinsesse til Danmark, se ovenfor.

Prins Gorm Christian Frederik Hans Harald, født 24. februar 1919.

Oluf, Greve af Rosenberg.

Dronningens farfaders farbroders børn

Prins Axel Christian Georg, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med Prinsesse Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg, født Sveriges Prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Sønner:

- (1) Prins Georg Valdemar Carl Axel, født 16. april 1920, død 20. september 1986, gift 16. september 1950 med Prinsesse Anne Ferelith Fenella, født Hon. Bowes-Lyon af Huset Earls of Strathmore and Kinghorne, født 4. december 1917, død 26. september 1980.
- (2) Flemming, Greve af Rosenberg.

Prinsesse Margrethe Françoise Louise Marie Helene, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med René Charles Marie Joseph Prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

Regeringen Nyrup Rasmussen II

Udnævnt 27. september 1994

Statsminister · Poul Nyrup Rasmussen (A)

Økonomiminister og
minister for nordisk samarbejde · Marianne Jelved (B)

Erhvervsminister · Mimi Jakobsen (M)

Finansminister · Mogens Lykketoft (A)

Udenrigsminister · Niels Helveg Petersen (B)

Justitsminister · Bjørn Westh (A)

Miljø- og energiminister · Svend Auken (A)

Undervisningsminister · Ole Vig Jensen (B)

Minister for udviklingsbistand · Poul Nielson (A)

Indenrigs- og kirkeminister · Birte Weiss (A)

Arbejdsminister · Jytte Andersen (A)

Skatteminister · Carsten Koch (A)

Forsvarsminister · Hans Hækkerup (A)

Kulturminister · Jytte Hilden (A)

Trafikminister · Jan Trøjborg (A)

Socialminister · Karen Jespersen (A)

Sundhedsminister · Yvonne Herløv Andersen (M)

Boligminister · Ole Løvig Simonsen (A)

Forskningsminister · Frank Jensen (A)

Landbrugs- og fiskeriminister · Henrik Dam Kristensen (A)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-1994

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925

Antal kommunerådsmedlemmer

1990 94
1994 137

Antal kredsmedlemmer

1990 15
1994 21

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-1996

1983 21.807
1987 23.316
1988 26.646
1992 28.245
1996 38.285

Antal landdagsmedlemmer

1983 1
1987 1
1988 1
1992 1
1996 2

5-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

A Fhv. minister

J. K. Hansen (formand)

Dybbølstenvej 23, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 60 43

V Folketingsmedlem, gårdejer Peder Sønderby

Ørderup, 6520 Toftlund
tlf. Christiansborg 33 37 55 00
tlf. privat 74 83 15 78

C Fhv. minister, folketingsmedlem

Torben Rechendorff
Kirkeåsen 45, 2850 Nærum
tlf. 42 80 51 08

F Fhv. folketingsmedlem, seminarielærer

Ebba Strange
Gartnervænget 29, 8310 Tranbjerg
tlf. 86 29 02 29

Z Landbrugstekniker

Bernd Carstensen
Nørrevej 32, 6280 Højer
tlf. 74 78 28 18

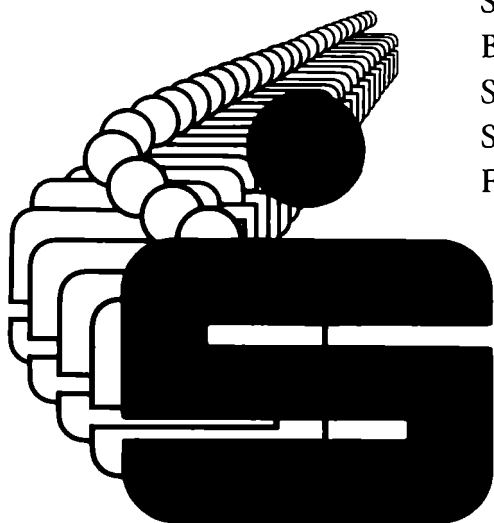
Sekretær:

Kontorchef C. E. Lautrup
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. (Undervisningsministeriet) 33 92 54 37

Arkitekt:

Ole Grenness
Byggedirektoratet
Nørre Voldgade 16, 1358 København K
tlf. (Byggedirektoratet) 33 12 54 88

Velkommen i

Sparekassen Bredebro
Broager Spare- og Laanekasse
Sparekassen Løgumkloster
Sparekassen Ravsted
Frøs Herreds Sparekasse

Få råd som aldrig før!

Sønderjyllands Statsamt

H. P. Hanssens Gade 42, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 31 31 31
 Kontortid: kl. 10-14.30, torsdag dog 10-17.
 Lørdag lukket

Stiftamtmand
 Ole Perch-Nielsen

Tilsynsrådet for Sønderjyllands Amt
 H. P. Hanssens Gade 42, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 31 31 31
 Kontortid: kl. 10-14.30, torsdag dog 10-17.
 Lørdag lukket

Sønderjyllands Amt

Amtsgården
 Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 33 50 50

Amtsborgmester
 Kresten Philipsen

Amtsdirektør
 Finn Hansen

Kort over Sønderjyllands Amt

Amtsråds- medlemmer

Pr. 1. januar 1994

- V Kresten Philipsen, amtsborgmester, gårdejer,
»Lundtoftbjerg«, 6200 Aabenraa
- V Helge Jensen, 1. viceamtsborgmester,
overlærer,
Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk
- A Bente W. Tietje, 2. viceamtsborgmester,
distriktssekretær,
Skovtoften 2, Havnbjerg, 6430 Nordborg
- V Carl Holst, lærerstuderende,
Nygade 2, II, 6630 Rødding
- V Nanna Hørlück, gårdejer,
uddannelseskonsulent,
Kirkevej 5, Skodborg, 6630 Rødding
- A H. E. Madsen, toldbetjentformand,
Gammel Aabenraavej 31, 6400 Sønderborg
- V Regnar Liboriussen, fhv. borgmester,
ingeniør,
Nedergade 33, Fynshav, 6440 Augustenborg
- A Per Friis, lærer,
Færgvej 71, 6100 Haderslev
- V Egon Lykke, gårdejer,
Bramhalevej 45, Bramdrup, 6100 Haderslev
- C Sven Tarp, installatør,
Jernbanesvinget 7, 6392 Bolderslev
- A Dycke Hoff, pens. distriktsmontør,
Farversmøllevej 125, 6200 Aabenraa
- A Erik Oksborg, konsulent,
Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens
- V Jens Andresen, gårdejer,
Tingvej 2, 6535 Branderup
- Z Hans R. Nielsen, bager,
Bredgade 17, Ø. Højst, 6240 Løgumkloster
- V Grete Zachariassen, husmor,
Mølmark 27, 6310 Broager
- A Christian P. Johannsen, tidl. skoleinspektør,
Nyboder 41, 6520 Toftlund
- V Jørgen Rode Andersen, gårdejer,
Ribe Landevej 79, Abild, 6270 Tønder
- F Bent Iversen, faglærer,
Birkevej 6, Vester Lindet, 6510 Gram
- A Heine Andersen, lærer,
Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder
- V Tage Madsen, lærer,
Surreroj 18, 6372 Bylderup-Bov
- C Anna Margrethe Ikast, husmor,
Hasselvej 39, 6510 Gram
- A Bent Krogh Petersen, skolepsykolog,
Pileløkke 36, 6310 Broager
- V Hans Erik Jensen, telegrafist,
Mølleparken 25, 6240 Løgumkloster
- S Harald Søndergaard, bankdirektør,
Gyden 4, 6360 Tinglev
- A Peter Christensen, fængselsbetjent,
Klintvej 9, 6280 Højer
- V Povl Solmer Frank, kvægavlskonsulent,
Svanevej 4, 6500 Vojens
- V Helge M. Lauritzen, lærer,
Ulkebølsten 13, 6400 Sønderborg
- A Grethe Nielsen, formidlingsmedarbejder,
Nederbyvænget 83, 6100 Haderslev
- V Marie Bonefeld, husmor,
Mintebjergvej 7, 6470 Sydals

Sønderjysk litteratur i stort udvalg

**Thomsens
Boghandel**

Storetorv 2 · 6200 Aabenraa
Telefon 74 62 37 20 / 74 62 22 29

Amtsprogramrådet

Amtsrådsmedlem (A)

Bent Krogh Petersen,
Pileløkke 36, 6310 Broager

Amtsrådsmedlem (V)

Hans Erik Jensen,
Mølleparken 25, 6240 Løgumkloster

AOF i Sønderjylland

Jytte Schmidt,
Rytterfennen 4, 6760 Skærbæk

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund

Edel Zimmermann,
Ahlefeldtvej 17, Søgård, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Gerhard Mammen,
Brystrupvej 25, Hellevad, 6230 Rødekro

Det Konservative Folkeparti

K. M. Laursen,
Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev

Det Radikale Venstre

Jens Peter Thestrup Jensen,
Bjørnemosen 18, 6400 Sønderborg

FOF Sønderjylland

Marie Olesen,
Kyshøj 12, Høruphav, 6470 Sydals

DGI Sønderjylland

Lynge Kjeldsen
Højskolevej 4D, Rønshoved, 6340 Kruså

Kristelig Lytter- og Fjernseerforbund

Birgit Brammer,
Kirkegade 58, Hjordkær, 6230 Rødekro

LOF i Sønderjylland

Ejner Schmidt,
Markledgade 20, 6240 Løgumkloster

Socialdemokratiet, Aabenraa

Ena Drimer,
Brunbjergvej 60, Løjt Kirkeby, 6200 Aabenraa

Socialistisk Folkeparti

Erik Kristensen,
Kærvej 9, 6560 Sommersted

Sydsløvigsk Forening

Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-24850 Lürschau, Tyskland

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Hans Christian Hansen,
Ravsted Hovedgade 95, 6372 Bylderup-Bov

Sønderjyske Husholdningsforeninger

Kathrine Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester Terp,
6240 Løgumkloster

HJEMSTED OLDTIDSPARK

Hjemstedvej 60 • 6780 Skærbæk • Tlf. 74 75 08 00

***Museum samt
aktivitets- og oplevelsespark***

Ang. specialarrangementer
eller for yderligere oplysninger iøvrigt
ring venligst på tlf. 74 75 08 00

Kommuner i Sønderjyllands Amt

Kommuneforeningen i Sønderjyllands Amt

Kommunekontoret, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 21 61

Formand: Viceborgmester Nis Mikkelsen
Sekretær: Forvaltningschef Knud Sørensen

Kommuner:

Aabenraa kommune

6200 Aabenraa
tlf. 74 62 12 00 · fax 74 62 38 59

Borgmester: Jørgen Witte
Kommunaldirektør: Torben Helsing

Augustenborg kommune

6440 Augustenborg
tlf. 74 47 15 82

Borgmester: Peder Dahl
Kommunaldirektør: John Borggreen

Bredebro kommune

6261 Bredebro
tlf. 74 71 16 50

Borgmester: Lauge Jepsen
Kommunaldirektør: Gert Horn

Bov kommune

6330 Padborg
tlf. 74 67 00 67 · fax 74 67 59 05

Borgmester: Jens Aage Helmig
Kommunaldirektør: Bent Sørensen

Broager kommune

6310 Broager
tlf. 74 44 10 33

Borgmester: Jørn Lehmann Petersen
Kommunaldirektør: Erik Breum

Christiansfeld kommune

6070 Christiansfeld
tlf. 74 26 74 26

Borgmester: Jørgen From
Kommunaldirektør: Benny Balsgaard

Gram kommune

6510 Gram
tlf. 74 82 21 31 · fax 74 82 21 45

Borgmester: Hans Peter Geil
Kommunaldirektør: Keld Brøchner Nielsen

Gråsten kommune

6300 Gråsten
tlf. 74 65 12 30 · fax 74 65 30 70

Borgmester: Bendt Olesen
Kommunaldirektør: Ejner Stølting

Haderslev kommune

6100 Haderslev
tlf. 74 22 23 24

Borgmester: Karen From
Kommunaldirektør: Poul Johansen

Højer kommune

6280 Højer
tlf. 74 78 23 27

Borgmester: Knud Hansen
Kommunaldirektør: Th. Uhre

Lundtoft kommune

6200 Aabenraa
tlf. 74 68 55 11

Borgmester: Karen Margr. Andresen
Kommunaldirektør: Jens Bundesen

Løgumkloster kommune

6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 45 11

Borgmester: Kaj Armann
Kommunaldirektør: Hans Holt

Nordborg kommune

6430 Nordborg
tlf. 74 15 16 17

Borgmester: J. Møller Madsen
Kommunaldirektør: Anton Nielsen

Nørre-Rangstrup kommune

6520 Toftlund
tlf. 74 83 19 34 · fax 74 83 05 32

Borgmester: Birthe Thyssen
Kommunaldirektør: Mathias M. Achner

Rødding kommune

6630 Rødding
tlf. 74 84 21 61
Borgmester: Peter Holst
Kommunaldirektør: Normann Pedersen

Rødekre kommune

6230 Rødekre
tlf. 73 95 95 95 · fax 73 95 95 73
Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Ervin Mølgård

Skærbæk kommune

6780 Skærbæk
tlf. 74 75 12 11 · fax 74 75 02 11
Borgmester: Peter A. Petersen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen

Sundeved kommune

6400 Sønderborg
tlf. 74 46 12 16
Borgmester: Ruth Jørgensen
Kommunaldirektør: Frank Larsson

Sydals kommune

6470 Sydals
tlf. 74 41 52 20 · fax 74 41 61 00
Borgmester: Jens Peter Kock
Kæmner: Poul-Erik Johansen

Sønderborg kommune

6400 Sønderborg
tlf. 74 42 93 00 · fax 74 42 93 90
Borgmester: Ingolf Winzor
Kommunaldirektør: Steffen Røntorp

Tinglev kommune

6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 39 · fax 74 64 20 24
Borgmester: Thorkild Dahl Nielsen
Kommunaldirektør: Morten Knudsen

Tønder kommune

6270 Tønder
tlf. 74 72 18 10
Borgmester: Hans L. Hansen
Kommunaldirektør: Egon Nielsen

Vøjens kommune

6500 Vøjens
tlf. 74 20 30 40
Borgmester: Markvard Hovmøller
Kommunaldirektør: Mogens Olsen

FOLKIEHJEM
RESTAURANT
KURSUSCENTER
v/ Jutta Sennels
Haderslevvej 7
6200 Aabenraa
Tlf. 74 62 28 48
Fax. 74 63 12 48

*For borgere
og borgerinder*

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjydsk Skoleforening

Formand: Lisbet Skau,
Skovgårdvej, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 72 71

Næstformand: Elsebeth Smidt,
Tanderupgaard, Tanderup Digevej 36,
6760 Ribe

Kasserer: Hanne Clausen,
Sydbank, 6270 Tønder
Privat: Toghale 11, Møgeltønder,
6270 Tønder

Sekretær: Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby, 6261 Bredebro,
tlf. 74 78 32 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Jens Østergaard,
Københovedvej 11, Københoved, 6630 Rødding

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Johan Philipsen,
Højsvej 3, Ullerup, 6400 Sønderborg

Inger Langhede,
Varnæsvej 559, Felstedskov, 6200 Aabenraa

Birthe Boe,
Jættevej 17, Hostrupskov, 6200 Aabenraa

Nis Christensen,
Nordborgvej 59, Havnbjerg, 6430 Nordborg

Kern Haurum Pedersen,
Tørsbølgade 56, Tørsbøl, 6300 Gråsten
Cathrine Gyldenkærne,
Hjerndrupvej 112, Hjerndrup,
6070 Christiansfeld

Uffe Bjerre,
Trøjborgvej 1, Visby, 6261 Bredebro

Inger Rahbek Andersen,
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup

Marie S. Simonsen,
Mjang Bygade 13, Mjang, 6470 Sydals

Søren Hansen,
Aaløkke 1A, 6372 Bylderup-Bov

Københavnsafdelingen

Niels Jørgen Nørgaard,
Halls Allé 1, 1802 Frederiksberg C

Almanakudvalget

Formand: Kern Haurum Pedersen,
Tørsbølvej 56, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 91 92

Ansvarshavende redaktør: Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 80 62

Hans Schmidt,
Slotsvej 21, Arrild, 6520 Toftlund

Hardy Knudsen,
Surreroj 7, 6372 Bylderup-Bov

Hanne Clausen,
Toghale 11, 6270 Tønder

Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck

Tage Madsen,
Surreroj 18, 6372 Bylderup-Bov

Lisbet Skau,
Skovgårdvej 15, 6500 Vojens

Sprogforeningen

Folkehjem, Haderslevvej 7, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Overbibliotekar Jørgen Mågård,
Svangkærvej 9, Smedeby, 6340 Kruså,
tlf. 74 67 21 14

Sognepræst Thorbjørn Heick,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 12 27

Lektor Klaus Eggers Hansen,
Havgyden 41, Bæk, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 92 69

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby, →

(Sydslesvig), tlf. 0049 462 37 189

Dommer Ditlev Nielsen, Hollændervænget 13B,
2791 Dragør, tlf. 32 53 76 87

Lektor Karen Margrethe Pedersen, Tjørnevej 26,
6780 Skærbæk, tlf 74 75 13 20

Lærer Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt (Sydslesvig),
tlf. 0049 4846 590

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 1530, 1020 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
Formand: Chefredaktør Bent A. Koch
Direktør: Niels Henriksen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Driftsleder Niels Aage Madsen,
Langkær 11A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 16 24

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrid Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerstov,
tlf. 74 83 31 56

Sønderborg kreds

Formand: Marie Hess,
Frydenlundvej 5, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 61 91

Tønder kreds

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15, fax 74 78 32 17

Aabenraa kreds

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 07 45

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Fhv. forstander Filt Jensen,
Langager, Stenderup, 6400 Sønderborg

Slesvigsk Samfund

Formand: Læge Frode Gam,
Valhøjsallé 34, 2610 Rødovre, tlf. 36 70 38 38
Kontor: Kapelvej 17, 3. th, 2200 København N,
tlf. 31 35 63 37

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Britta Nielsen, »Hesselgård«,
Krusåvej 6, 6300 Gråsten
Næstformand: Elise Jensen,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup, 6100 Haderslev
Sekretær: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Kasserer: Ingrid Wind, Fennevej 2, 6270 Tønder
Hvilehjemmet: Havnebyvej 119, Kongsmark,
6792 Rømmø, tlf. 74 75 52 14

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 46 83
Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Lars N. Henningsen
Næstformand: Hans Schultz Hansen
Kasserer: Henning Mathiesen
Kim Furdal

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen
Elsemarie Dam-Jensen
Lennart S. Madsen
Niels H. Kragh Nielsen
O. Perch-Nielsen
Bjørn Poulsen
Hans H. Worsøe

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:
Lars N. Henningsen
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
Postboks 528, 6330 Padborg, tlf. 0049-461 86970

Sønderjysk Månedskrift:

Kim Furdal
Institut for Sønderjysk Lokalhistorie
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Hans Schultz Hansen
Landsarkivet for Sønderjylland
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 58 58

Amtsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev amtskreds)
Peter Madsen, Løgumkloster (Tønder amtskr.)

Hans H. Bang, Bov (Aabenraa amtskreds)
Paul Rathje, Augustenborg (Sønderborg amtskr.)
Jesper Bolund Nielsen, Slesvig (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P Christensen,
Stationsgade 1, Vester Sottrup,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70
Sekretær: Museumsinspektør Jens Ole Lefèvre,
Sønderborg Slot, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 25 39

Det unge Grænseværn (D.N.U.)

Indgår nu som en fond under Grænseforeningen.
Midlerne vil blive anvendt som hidtil med en
selvstændig bestyrelse

Landsforeningen af

Forsamlingshuse i Danmark

Formand: Lars Barkholt, Gåsemosen 7, Snave,
5683 Hårby, tlf. 64 77 14 40
Næstformand: Hans Chr. Hansen,
Ravsted Hovedgade 95, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 74 71

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Hans Chr. Hansen,
Ravsted Hovedgade 95, Ravsted,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 74 71
Næstformand: Christian Torp,
Hærvejen 103, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 22 11
Kasserer: Helga Becker, Sønderhedevej 10,
Østerby Mark, 6280 Højer, tlf. 74 78 32 03
Sekretær: Jens Lücke,
Hjerndrup Landevej 42, Hjerndrup,
6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 84 06

Institut for Grænseregionsforskning

Persillegade 6, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 55 50, fax 74 62 51 69,
Direktør: Dr. phil. Henrik Becker-Christensen
Samfundsvidenskabelig forskningsleder:
Cand. polit., Ph. D., Christian Hansen

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningsvej 1, 6230 Rødekro,

tlf. 74 66 92 69, fax 74 66 96 42,
tlf.tid: Mandag-torsdag kl. 10.30-12.30 og
13.00-16.00 samt fredag kl. 10-12.30

Formand: Lynges Kjeldsen,
Højskolevej 4D, Rønshoved, 6340 Kruså,
tlf. 74 60 85 51

1. næstformand: Bente L. Nicolaysen,
Flensborgvej 84, 6230 Rødekro, tlf. 74 64 85 40
2. næstformand: Jørgen James Olsen,
Lindsnakkevej 13, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 74 30

Haderslev/Rødding-egnen: Helge Moosmann,
Hjort Lorenzensvej 47, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 14 43

Sønderborg-egnen: Knud Møller,
Skolegade 14, Guderup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 97 68

Tønder-egnen: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, Østerby, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15

Aabenraa-egnen: Hans Bille,
Kirkegårdsvej 43, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 14 52
SI Skyttegruppen:

Formand: Kurt Bromann,
Havretoften 21, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 16 20

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
Forstanderpar: Svend og Kirsten Stidsen

Danmarkssamfundet

Amtsformand: Helge Moosmann,
Hjort Lorenzensvej 47, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 14 43

Amnesty International

Dyrkøb 3, 1166 København K, tlf. 33 11 75 41

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 24 00
Formand: Overlærer Olav Finnemann,
Barsbølmarkvej 3, Jels, 6630 Rødding
Leder: Camilla Bacher

Foreningen »Venner af Rømø's natur«

Formand: Rosa Schmidt, Ternevej 11, Havneby,
6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10

Bund Deutscher Nordsehleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30, →

6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
 Formand: Dyrnlæge Hans Heinrich Hansen,
 Fredeshøj 3, Hejsager, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 57 12 52
 Generalsekretær: Peter Iver Johannsen

**Deutscher Jugendverband
 für Nordschleswig**

Jørgensgaard 5, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 45
 Formand: Lærer Hans-Werner Nissen,
 Burkal Kirkevej 26, 6372 Bylderup-Bov,
 tlf. 74 76 22 76
 Forretningsfører: Knut Lippert

**Deutscher Schul- und Sprachverein
 für Nordschleswig**

Ramsherred 49A, 6200 Aabenraa,
 Formand: Gårdejer Joachim Schramm,
 Karlsmindevej 1, Lydersholm, 6270 Tønder,
 tlf. 74 73 42 37

**Kort & Matrikelstyrelsen
 Sønderjysk afdeling**

Aabenraa:
 Bjerggade 6, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 37 55
 Afdelingskontoret for Sønderjylland
 Afdelingschef Jens Wolters
 Teknisk-Administrativt kontor
 Statslandinspektør Jes Ryttersgaard
 Landinspektørkontoret
 Statslandinspektør Jes Ryttersgaard
 Område: Aabenraa, Rødekro,
 Lundtoft og Bov kommuner

Tønder:

Ribe Landevej 30, 6270 Tønder, tlf. 74 72 10 34
 Matrikelkontoret
 Statslandinspektør Per Bonde

Landinspektørkontoret
 Statslandinspektør Per Bonde
 Område: Tønder, Højer, Bredebro, Skærbæk,
 Løgumkloster, Tinglev og Nr. Rangstrup
 kommuner samt Hviding, Roager og Spandet
 sogne og ejerlavet Hjortvad, Kalvslund i Ribe
 kommune

Haderslev:

Landinspektørkontoret,
 Moltrupvej 1, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 16 11
 Landinspektør Axel Nørr
 Område: Haderslev, Christiansfeld (bortset fra
 Hejls, Taps og Vejstrup sogne), Vojens, Rødding
 og Gram kommuner

Sønderborg:

Landinspektørkontoret,
 Ringridervej 23, 6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 36 36
 Landinspektør Peter Mortensen
 Område: Nordborg, Augustenborg, Sydals,
 Sønderborg, Sundeved, Broager og
 Gråsten kommuner

**Løgumkloster
 Refugium**

- midt i det historiske Sønderjylland
- tid til ro og hvile
- tid til læsning, koncerter, foredrag og samtaler

Refugiet er også velegnet til mindre konferencer.

Send bud efter nærmere oplysninger !

6240 Løgumkloster
Telefon 74 74 33 01 · Fax 74 74 33 25

Kirkelige foreninger og organisationer

Den Sønderjydske Forening af Menighedsrådsmedlemmer

Formand: Viceskoleinspektør Bent F. Petersen,
Parkvej 11, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 34 39

Næstformand: Sognepræst Uffe Bjerre,
Trøjborgvej 1, Visby, 6261 Bredebro,
tlf. 74 78 31 27

Sekretær: Kontorassistent Bodil Bjerre,
Tøndervej 13, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10

Sønderjyske landsstyrelsesmedlemmer:

Sygehjælper Karen Margrethe Jørgensen,
Søndergade 7, Hundslev, 6440 Augustenborg,
tlf. 74 47 32 20

Sognepræst Hans Fabricius
Søndergade 7, Skodborg, 6330 Rødding,
tlf. 74 84 81 14

Dansk Kirke i Udlandet

Nørrevænget 43B, Postboks 83, 5100 Odense C,
tlf. 66 13 95 31, fax 66 13 96 69

Postgiro 900 13 95

Præsident: Biskop Olav C. Lindegaard,
Ribelandevej 37, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 20 25

Formand: Provst Jens Arendt,
Søborgstræde 11, 3700 Rønne,
tlf. 56 95 31 95

Landssekretær: Tove Jonstrup,
Tanghavevej 38, 5883 Oure, tlf. 62 28 14 06

Generalsekretær og kasserer:
Egon Christiansen, Store Klaus 39,
5270 Odense N, tlf. 66 18 20 17

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

Missionssekretær: Svend Søe

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

Generalsekretær: Hans Henrik Merrill

Sudanmissionen

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 06 33

Generalsekretær: Mogens Mogensen

Den danske Israelsmission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33

Generalsekretær: Heinrich W. Pedersen

Det Danske Missionselskabh (DMS)

Strandagervej 24, 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 99 11

Generalsekretær: Harald Nielsen

Formand: Provst Tranholm-Mikkelsen,
Hajsvej 272, Vester Hassing, 9310 Vodskov

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,
Dybbølstenvej 23, 6400 Sønderborg

Sekretær: Jutta Petersen,

Bjergparken, Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa

Fonden til bevarelse af gamle Rømøhuse

Formand: Rosa Schmidt,

Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Hardy Knudsen,
Surreroj 7, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 76 24 11

Kasserer: Finn Dyhr,

H. P. Hanssensvej 23, 6100 Haderslev

Danske og frisiske institutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen

Formand: Signe Andersen

Osterwung 5, D-25856 Hattstedt, tlf. 04846/590

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Lorenz Rerup

Konsul: Hanne Eder

Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,

tlf. 0461/144000, fax 0461/17928

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Heinrich Schultz

Tönninger Strasse 29, D-25836 Garding,

tlf. 04862/512, fax 04862/17297

Flensburg by

Formand: Kai Gram Nielsen,

Mürviker Str. 155A, D-24944 Flensburg,

tlf. 0461/37171

Sekretariat: Sekretær Manfred von Domarus,

Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/24766

Flensburg amt

Formand: Werner Matlok, Schwennastr. 12,

D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/7179

Sekretariat: Sekretær Monika Jansen,

Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/25827

Gottorp amt

Formand: Preben Vognsen

Steenstraat 1, D-24407 Rabenkirchen,

tlf. 04642/2114, fax 04642/7123

Sekretariat: Sekretær Gudrun Schulz,

Lollfuss 69, D-24837, Schleswig,

tlf. 04621/23888, fax 04621/21105

Husum amt

Formand: Lass Erhardtsen,

Dörpumer Weg 75, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/4227

Sekretariat: Sekretær Peter Johannsen,

Neustadt 95, D-25813 Husum,

tlf. 04841/2612, fax 04841/63618

Ejdersted amt

Formand: Peter Jacob Alberts, Augustenkoog,

D-25881 Tating, tlf. 04865/836

Sekretariat: Am Hafen 30, D-25832 Tönning,

tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Rendsborg/Egernførde amt

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,

D-248111 Brekendorf, tlf. 04353/581

Sekretariat: Sekretær Friedrich Thomsen,

»Amtmandsgården«, Torstrasse 4,

D-24768 Rendsburg, tlf. 04331/23376 og

H. C. Andersensweg 8, D-24340 Eckernførde,

tlf. 04351/2527 (hver dag kl. 9-12),

fax 04351/5183

Sydtønder amt

Formand: Johann Mikkelsen, Flensburger

Strasse 109, D-25917 Leck, tlf. 04662/3185

Sekretariat: Sekretær Uwe Petersen,

Lorenz Janssen Strasse 1, D-25899 Niebüll,

tlf. 04661/2755, fax 04661/2432

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/140143, Fax 0461/12320

Leder: Georg Buhl

»Christianslyst«

Lejrskole- og kursushjem, D-24932 Nottfeld,

tlf. 04641/92229, fax 04641/92229

Forstander: Vagn Porsmose Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,

tlf. 0461/51311

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg

Dansk postadresse: Box 528, 6330 Padborg,

tlf. 0461/86970, fax 0461/8697220

Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,

→

→

lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem
halvårene meddeles i Flensborg Avis
Overbibliotekar: Alice Johansen
Studieafd.: Bibliotekslektor, dr. Johann Runge
Arkivet: Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen
Slesvigske Samling: Jane Bossen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt, Annenweg 11,
D-24955 Harrislee, tlf.0461/75900,
fax 0461/78299

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76, Postfach 2664,
D-24916 Flensborg,
tlf. 0461/144080, fax 0461/1440830
Generalsekretær: Gert Wiencke
Regnskabsafdelingen: Petra Erichsen
Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
Presstjenesten: Bernd Engelbrecht
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Dansk Gymnastikforening Flensborg

Formand: Heinz Dieter Franz, Nikolaiallee 1-3,
D-24937 Flensborg, tlf. 0461/55836
Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-24939 Flensborg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/54819

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor, Wrangelstrasse 14,
D-24937 Flensborg, tlf./fax 0461/52925
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Detlev Lorenzen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230, fax 0461/73073

Dansk Menighedspleje, Flensborg

Waldstrasse 45, D-24939 Flensborg,
tlf. 0461/52071

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815

Dansk Menighedspleje, Tønning

v/ pastor Preben Kortnum Mogensen,
Herrengraben 3, D-25832 Tønning
tlf. 04861/453

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Dr. Bent Borg,
Norderstr. 52, D-24939 Flensborg,
tlf. 0461/59167, fax 0461/20233
Skoledirektør: Hans Andresen
Kontor: Stuhrs Allee 22, Postfach 1461,
D-24937 Flensborg,
tlf. 0461/58010, fax 0461/580143
Dansk postadresse: Box 389, 6330 Padborg
Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-24939 Flensborg, tlf. 0461/56664
Skolepsykologisk kontor: Waldstrasse 43,
D-24939 Flensborg, tlf. 0461/52055

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
Richard-Wagner-Strasse 17,
D-24943 Flensborg, tlf. 0461/62788
Korpschef: Roland von Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-24975 Husby,
tlf. 04634/9647

Dansk Sportsfiskerklub Sydslesvig

Formand: Heinz Boehme,
Kappelner Strasse 3, D-24996 Sterup,
tlf. 04637/275

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensborg,
tlf. 0461/52071, fax 0461/57326
Dansk postadresse: Box 119, 6330 Padborg
Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget: Pastor Paul Tappe,
Osterstrasse 5, D-25917 Leck,
tlf. 04662/2443
Kontorchef: Hasso Petersen
Ledende sygeplejerske: Jochen Arndt,
tlf. 0461/52072

Dansk Sygeplejeforening, Flensborg

Formand: Kirsten Fabricius,
Wasserlooserweg 5, D-24944 Flensborg,
tlf. 0461/30353

Dansk Tunghøreforening

Formand: Helmut Autzen, Drosselweg 2,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41830

De Sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Inge Nielsen, Bernstorffsweg 34,
D-24229 Strande, tlf. 04349/8757

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Margret Lassen, Dorfstrasse 23,
D-24891 Struxdorf, tlf. 04623/250

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/2292
Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/24263

Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhe

Det lille Teater

Hjemmet, Mariegade 20, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/24835

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Heinrich Schultz, Tönninger Str. 29,
D-25836 Garding, tlf. 04862/512
Næstformand: Viggo Jacobsen, Wrangelstr. 14,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/52565
Sekretær: Hans Parmann, Husborg 11,
D-24884 Selk, tlf. 04621/32992

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen,
Teichweg 2, Kupfermühle, D-24955 Harrisee,
tlf. 0461/75668

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/13054 + 13055, fax 0461/22430
Privat dansk gymnasium
Rektor: Erik Jensen
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg

Flensburg Avis

Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50450

Chefredaktør: Bjarne Lønborg

Direktør: Uffe Mayland

Flensburg danske Journalistforening,

Formand: Lise Kristensen,
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/50450

Flensburg Y's Mens Club

Præsident: Laurits Michaelsen,
Fördebogen 41, D-24955 Harrisee eller
Postboks 139, 6340 Kruså, tlf. 0461/74160,
fax 0461/75785, biltlf. 30330024

**Foriining for nationale Friiske
(Friserforeningen)**

Formand: Jörgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620
Sekretariat: Bensmoor 29, D-25842 Bargum,
tlf. 04672/1677, fax 04672/1821
Sekretær: Manfred Nissen

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Svend Kohrt,
Am Polldamm 2, D-24975 Husby,
tlf. 04634/9732, fax 04634/1732
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/14408-32

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Knud Morsing, Waldstr. 39B,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/57854

Lejrskoler og hytter:

»Trenehytten«, D-24963 Tarp, tlf. 04638/527,
udlejning v/Arne Hou, Emmerlev,
DK-6280 Højer, tlf. 74 78 25 93

»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
Yurian-Oven-Strasse 19,
D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Pastor Elsebeth Villadsen,
Ahornweg 13, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/95271

→

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Jesper Bolund Nielsen,
Hafengang 8, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25509

I. C. Møller-Fonden

v/ Nis Petersen, Molsenkoppel 40,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/56590

Idrætshallen

Moltkestrasse 20C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: John Larsen

Jaruplund Højskole

Lundweg, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343
Forstander: Dieter Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: K. H. Zeuch,
Nordergraben 26, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/23165

Kunstcentret Mikkeltberg

v/ Henry Buhl, Hattstedter Chaussee,
D-25856 Hattstedt, tlf. 04846/6604

Kunstkredsen, Flensburg

Formand: Hanne Bay Lührssen, Moltkestr. 34,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/581792

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25296 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200
Forstander: Asger Gyldenkærne

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75016, fax 0461/78262
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedter Moor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/725,

Sekretær: Joachim Spitz, Birkenweg 12,
D-25923 Süderlügum, tlf. 04663/7495

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Bo Hallberg, Kragstedter Moor 4,
D-24997 Wanderup, tlf. 04606/725
Konsulent: Jes Simonsen, Süderstrasse 89,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75016

Landboforeningen for Sydangel

Formand: Hans Jacob Asmussen, Holming,
D-24873 Havetoft, tlf. 04603/228
Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/2249

Landboforeningen for

Gottorp og Ejdersted amter

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 8,
Lehmrade, D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581
Konsulent: Dirk Hansen, Wittendüner Allé 74,
D-25826 St. Peter-Ording, tlf. 04863/3788

Landboforeningen for Sydønder amt (Gest)

Formand: Janne Marcussen,
Vennemosevej 57, Abild, DK-6270 Tønder
Konsulent: Joachim Spitz, Birkenweg 12,
D-25923 Süderlügum, tlf. 04663/7495

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)

Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815
Konsulent: Joachim Spitz, Birkenweg 12,
D-25923 Süderlügum, tlf. 04663/7495

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

Lyksborghjemmet

Dansk Børnehjem, Grosse Strasse 54,
D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2456
Bestyrer: Ulla og Carl Sauer-Petersen

Nordfriisk Institut

Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2360

→

Radioklubben Duborg

v/ Klaus Thorsen, Ihlseeweg 8,
D-24983 Handewitt, tlf. 04608/577

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Karen von Oettingen, Zum
Dorfteich 7, D-24975 Husby, tlf. 04634/9647

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Heinz Rudebeck,
Jarplunder Weg 14, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 0461/93793

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet: Christian Paulsen,
Am See 6, D-24850 Lürschau, tlf. 04621/4445
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975
Forretningsfører: Nis Hansen

Slesvig Y's Mens Club

Formand: Kristen Iver Kristensen,
Lutherstrasse 3, D-24837 Sehleswig,
tlf. 04621/51522

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Waldstrasse 13, Ellund, D-24983 Handewitt,
tlf. 04608/1346

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Anne Kämper, Kappelnestr. 22,
D-24975 Husby, tlf. 04634/346
fax 04634/9616

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20A, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/503500, fax 0461/5035022
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening

Formand: Dieter Küssner,
Jarplund Højskole, Lundweg,
D-24941 Jarplund, tlf. 04630/343

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH

Formand: Knud A. Rasmussen,
Teichweg 4, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/7942

Sydslesvigs Skakkreds

Kontaktmand: Horst Wesoly, Stenbusch 1,
D-24885 Silverstedt, tlf. 04603/541
Post til: Svend Kjems Hove,
Marienhölungsweg 45, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/57279

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW)

Formand: Wilhelm Klüver, Grosse Str. 4,
D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/181046, fax 0461/181153
Landssekretariat: Norderstrasse 74, 1.,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/17421, fax 0461/20672
Landssekretær: Dieter Lenz
Valgkredskontor i Husum: Neustadt 95,
D-25813 Husum, tlf./fax 04841/82830
Landdagsmænd: Anke Spoorendonk og Peter
Gerckens
SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:
Schleswig-Holsteinischer Landtag,
Düsternbrooker Weg 70, vær. 336, 338 og 339,
D-24105 Kiel, tlf. 0431/988-1380 eller
0431/988-1381, fax 0431/988-1382

Sydslesvigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen, Rudekamp
36, D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Hans Hinrichsen, Carstenstr. 32,
D-24837 Schleswig, tlf. 04621/29671

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Antonisen, Westerstr. 30B,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74102
Dirigent: Else Rasmussen,
Jarplund Højskole, Lundweg,
D-24941 Jarplund-Weding, tlf. 04630/343

»Tydal« Spejdergård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/263, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444. Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290
Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71335

Direktion: Hans Erik Hansen, Uwe Axen

Voksenundervisningsnævnet for Sydslesvig

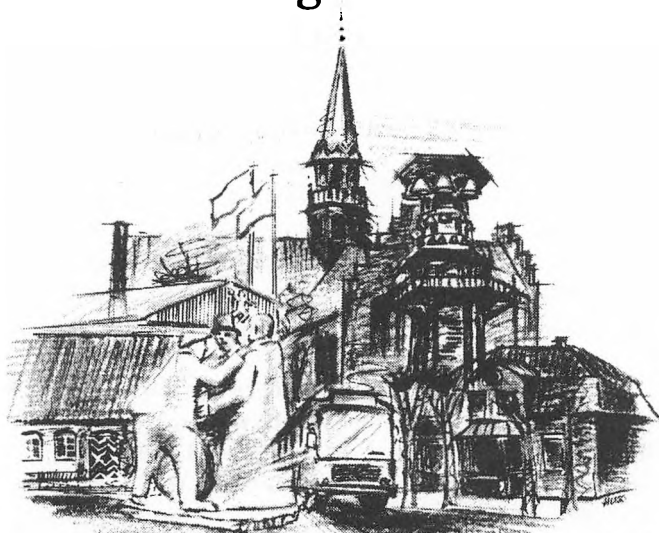
Formand: Uwe Stollberg,
Herzog-Phillip-Allee 3A, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/236

Sekretær: Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
tlf. 04846/590

Æ' Amatører

Formand: Johann Mikkelsen,
Flensburger Strasse 109, D-25917 Leck,
tlf./fax 04662/3185

**Kulturelle værdier
og traditioner med plads,
miljø og grobund
for meget mere...**

Løgumkloster kommune

Rådhusstræde 2 · 6240 Løgumkloster · Telefon 74 74 45 11

LØGUMKLOSTER

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Musikhuset, Skovvej 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06

Repræsentantskab:

Formand: Amtsrådsmedlem Dycke Hoff

Bestyrelse:

Formand: Stiftamtmand Ole Perch-Nielsen

Orkesterchef:

Leif V.S. Balthzersen

Duo Klassik

Arne Møller Jørgensen, violin

Elin Bruun, klaver

Henv.: Dybbølbjerg 16, 6400 Sønderborg

tlf. 74 48 68 86

Collegium danicum

Thomas Jensen, fløjte

Arne Møller Jørgensen, violin

Johan Korsfeldt, bratsch

Finn Sigfusson, cello

Elin Bruun, piano/cembalo

Henv. bedes rettet til: Tivoli Festival

Vesterbrogade 3, 1620 København V

eller til: Dybbølbjerg 16, 6400 Sønderborg

tlf. 74 48 68 86

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Preben Rasmussen

Storegade 12, II, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 12 26

Sekretær: Erik Stent Pedersen,

Herstedgade 3, 6520 Toftlund,

tlf. 74 83 28 66

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Villy Dall,

Tinggårdsvej 4, Skyum, 7752 Snedsted,

tlf. 97 93 61 99

Generalsekretær: Thomas Hauger

Nygade 15, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 03

Redaktør af »Rampelyset«: Thomas Hauger

Nygade 15, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 03

Landssekretariat:

Nygade 15, 6300 Gråsten,

tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93

Teaterforlaget DRAMA: Nygade 15,

6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93

Sønderjydsk Forsøgsscene

Formand: Bodil Rindom, Tinglevgaard,

6360 Tinglev, tlf. 74 64 48 32

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Marianne Møller,

Rosenbakken 97, 6100 Haderslev

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Tage Nielsen, Stjerneparken 64,

6300 Gråsten, tlf. 74 65 00 40

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Henrik Søchting, Skovfennen 11,

6200 Aabenraa, tlf. 74 62 28 29

Stjernen, Skærbæk

Formand: Per Mølgaard, Digevej 9, Brøns,

6780 Skærbæk, tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Kai Kjær-Andersen, Prilen 14,

6280 Højer, tlf. 74 78 92 41

Sønderjydsk Forsøgsscenes Kirkespilgruppe

Formand: Bodil Rindom,

Tinglevgaard, 6360 Tinglev,

tlf. 74 64 48 32

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev

Administrator: Carsten Wittrock,

tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 14

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 46 10 - Information

tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

→

Bov Kunstforening »Påfuglen«

Formand: Inger-Marie Larsen, Jernbanegade 47,
6330 Padborg, tlf. 74 67 43 16

Broagerlands Kunstforening

Niels Nørmark, Vestergade 33, 6310 Broager

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard, Lysestøbervej 3,
6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 16 73

Gråsten Kunstforening

Mads Friis, Sejrsvej 79, Rinkenæs,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 22 68

Haderslev Kunstforening

Poul-Erik Hansen, Badstuegade 6,
6100 Haderslev

Kunstforeningen Vandtårnet

Nr. Rangstrup kommune
Formand: Henriette Holsteen Jessen
Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtoft
tlf. 74 51 46 46

Tinglev Kunstforening

Ina Juhl, Porsevænget 4,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 32 61

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

Formand: Randi Demuth, Østerhøj 3,
6310 Broager, tlf. 74 44 01 47

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gårdejer Carl Martin Christensen,
Kaaregård, Badstrupvej 39, Badstrup,
5485 Skamby, tlf. 64 85 11 74

Haderslevkredsen:

Formand: Gårdejer Elise Jensen, Højtoftegård,
Gammelbyvej 40, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer H. C. Clausen,
Holmbøgård, Langbro 2A, Ullerup,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 12 86

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen, Gl. Toftlundvej 13,
Rurup, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørgen Wangel, Mosevang 29,
Ulkebøl, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 75 33

Augustenborg kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg kommune

Slotsallé 10D, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 18 08

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18.
Første mandag i hver måned kl. 19-21.

Bov kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 34 54

Åbent: Som biblioteket og efter aftale

**GÅGADENS
BOGLADE**
6400 SØNDERBORG
TELEFON 74 42 13 31

**VI
SES
PÅ
GÅGADEN**

**Bogladen,
hvor bogglade
mennesker mødes**

Historisk forening for Vis Herred

v/overlærer H. H. C. Bang, Padborgvej 27, Bov,
6330 Padborg, tlf. 74 67 16 18

Bredebro kommune

Lokalhistorisk Samling

Brede Bygade 14, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 14 28
Åbent: Tirsdag og torsdag 16-18 og efter aftale

Broager kommune

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Chresten A. Krogh, Møllegade 42,
6310 Broager, tlf. 74 44 17 64

Broagerlands lokalarkiv

Storegade 33, 6310 Broager, tlf. 74 44 93 51
Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale

Christiansfeld kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: Annelise Gram,
Kongensgade 19, 1.tv., 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 19 92
Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 25 98
Åbent: Fredag kl. 15-17, lørdag kl. 14-16

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,
Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 62 14
Arkiv: Skolebakken 21, Fjelstrup, 6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Trappendalvej 29, 6094 Hejls, tlf. 75 57 47 54
Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls
Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17.30

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Gl. Skamlingvej 1,
6093 Sjølund, tlf. 75 57 50 97
Arkiv: »Lærkebo«, Sjølundgade 28,
6093 Sjølund
Åbent: 1. tirsdag i måneden kl. 19-22
og efter aftale
Leder: Jørgen Hesselberg, Vejstruprødvej 17,
6093 Sjølund, tlf. 75 57 48 77

Gram kommune

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/Gunnar Lundgaard,
Kirkeallé 13, 6510 Gram, tlf. 74 82 21 61
Arkiv: Østergade 10, 6510 Gram
Åbent: Tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag i måneden
kl. 19.30 samt efter aftale

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Arne Skafsgård, Stenholdtvej 6, Tiset,
6510 Gram, tlf. 74 82 12 96
Arkiv: Stenholdtvej 6
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 14-17 og 19-?
samt efter aftale

Gråsten kommune

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv

Biblioteket, Ahlmannsparken, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 13 75
Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og
efter aftale

Historisk Forening for Gråsten By og egn

Formand: Frede Ihle, Buskmosevej 16,
Rinkenæs, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 11 99

Haderslev kommune

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Karen Bagge Hansen,
Abildgaard, Fjelstrupvej 118, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 61 44

Haderslev byhistoriske arkiv

Biblioteket, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 31 30
Åbent: Tirsdag kl. 13-16, onsdag kl. 13-17,
torsdag kl. 13-16

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Orla Iver Madsen, Skovbrynet 14,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Jørgen D. Schmidt,
Halkvej 100, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 13 64
Arkiv: Halk Skole, Hejsagervej,
6100 Haderslev

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Holger Bonde, Lysmosen 34,
Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 74
Arkiv: Hoptrup Hovedgade 66, 6100 Haderslev
Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferie)

Moltrup sogns lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde, Bramdrup Lillefort 5,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 23 98
Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen, Starup Kirkevej 25,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 20
Arkiv: Starup Skole, Starup Skolevej,
6100 Haderslev
Åbent: Medio september - ultimo april
hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30 og
efter aftale

Højer kommune

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale
Brevadresse: Lis Hindrichsen,
Nørregade 38, 6280 Højer, tlf. 74 78 23 03

Lundtoft kommune

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen,
Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa
Arkiv: Rådhuset, Gråstenvej 1, Felsted,
6200 Aabenraa
Åbent: Sidste lørdag i måneden kl. 14-16
i vinterhalvåret og efter aftale
Arkivleder: Hans Thomsen,
Møgelmoosevej 27, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 52 83

**Lokalhistorisk samling for Klipleve sogn
og egns museet**

»Straagaards Smedie«, Skolegade 4, Klipleve,
6200 Aabenraa
Henv. tlf. 74 68 76 28, Jørgen Hansen

**Historisk Sogneforening
for Varnæs og Bovrup**

Formand: Knud Krog, Blansvej 28, Bovrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 00 37

Arkiv: Aktivcenteret, Bytoften, Bovrup,
6200 Aabenraa

Åbent: 1. oktober -30. april hver torsdag
kl. 18.30-21 og efter aftale

Leder: Johan Meier, Gl. Skolevej 6, Varnæs,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 06 18

Løgumkloster kommune

Historisk forening

for Løgumkloster kommune

Formand: Peter Madsen, Vænget 17A,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 37 40

Arkiv: Løgumkloster kommuneskole
Grønnevej, 6240 Løgumkloster

Åbent: Efter aftale

Leder: Frede Gotthardsen, Ringgade 15,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 02

Nordborg kommune

Lokalhistorisk arkiv for Nordborg kommune

Løjertoft 32, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29

Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-14 samt mandag
kl. 17-20 i tiden 1. september-1. maj

Nørre Rangstrup kommune

Agerskov lokalhistoriske forening

Formand: Egon Petersen,
Boldershøj 24, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 32 97

Arkiv: Agerskov skole, 6534 Agerskov

Åbent: 1. og 3. torsdag i måneden og efter aftale

Leder: Karen Bech Jensen, Sønderbyen 18,
6534 Agerskov, tlf. 74 83 31 01

Lokalhistorisk forening og arkiv

for Arrild sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Hofmannsvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84

Arkiv: Arnumvej 29 B, Arrild, 6520 Toftlund

Åbent: Tirsdag kl. 19.30-22 og efter aftale

Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Forening

Formand: Niels Kr. Nielsen,
Friskærvej 10, 6535 Branderup, tlf. 74 83 52 75

→

Arkiv: Tingvej 3, 6535 Branderup
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Mette Marie Andersen,
 Gl. Toftlundvej 13, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 37

Lokalhistorisk Forening for Toftlund og Omegn

Formand: Tove Rasmussen, Østergade 41,
 6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 33
 Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 14 58
 Åbent: Mandag kl. 16-18 og efter aftale

Lokalhistorisk forening for Bevtoft-Tirslund sogn

Formand: Jens Christensen, Rosenvænget 18,
 6541 Bevtoft, tlf. 74 51 43 17
 Arkiv: Bevtoft skole, Krügersvej 45,
 6541 Bevtoft
 Leder: Holger Rosenberg, Rosenvænget 2,
 6541 Bevtoft, tlf. 74 51 45 19

Rødding kommune

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Hans M. Schmidt, Havrumvej 2,
 6630 Rødding, tlf. 74 84 12 83
 Arkiv: Brændstrup Kristne Friskole,
 Ramsherred 13, 6630 Rødding
 Åbent: 1. mandag i hver måned kl. 19-21 og
 efter aftale.
 Leder: Hans M. Schmidt

Hjerting sogns lokalhistoriske forening

Formand: Jes Friis, Hjerting Skovvej 1,
 Hjerting, 6630 Rødding, tlf. 74 84 13 61
 Arkiv: Hjerting Forsamlingshus
 Åbent: Efter aftale.
 Leder: Jes Friis

Hygum Lokalhistoriske Forening/Arkiv

Formand: Peter Madsen, Lille Brøstrupgård,
 Ribevej 5, Brøstrup, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 12 69
 Arkiv: Ribevej 42, Sdr. Hygum, 6630 Rødding
 Åbent: 1. tirsdag i hver måned kl. 15-17
 og efter aftale.
 Leder: Peter Madsen

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Ottosen,
 Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
 tlf. 74 55 22 45 eller 74 55 23 55
 Arkiv: Jels skole, Krygersvej 2, Jels,
 6630 Rødding
 Åbent: Tirsdag og onsdag kl. 10-12
 og efter aftale
 Leder: Margit Ottosen

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/Mogens Lorentzen, Grønsevej 1, Foldingbro,
 6660 Lintrup, tlf. 74 85 53 45
 Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
 6660 Lintrup
 Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
 og efter aftale.
 Leder: Mogens Lorentzen

Rødding Lokalhistoriske Arkiv

Biblioteket, Vestergade 9, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 12 88 eller 74 84 11 28
 Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 15-18
 Leder: Hans Carlo Jensen

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo, Rugtoften 43,
 Skodborg, 6630 Rødding
 Arkiv: Biblioteket, Søndergade 2, Skodborg,
 6630 Rødding
 Åbent: Onsdag kl. 10-13 og efter aftale
 Leder: Kristian Holmgård, Mølletofte 16,
 Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 84 85

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Karl Kristoffer Juhl,
 Skravevej 28, Langerved, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 71 75

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Arne Buhrkal, Villavej 7, Ø. Lindet,
 6630 Rødding, tlf. 74 84 61 54
 Arkiv: Vestergade 9, 6630 Rødding
 Åbent: Efter aftale
 Leder: Hanne Flebo,
 Østervænge 22, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
 tlf. 74 84 62 05

*Røde kro kommune***Lokalhistorisk forening
for Røde kro kommune**

Formand: Thomas Heisel, Horsbyggårdvej 1,
6230 Røde kro, tlf. 74 66 94 98

Arkiv: Villa Catharina, Callesensgade 1A, 6230
Røde kro, tlf. 74 66 66 88

Åbent: 1. og 3. mandag i måneden kl. 15-17
og efter aftale.

Leder: Inger Danielsen, Skovvænget 11,
6230 Røde kro, tlf. 74 66 26 42

*Skærbæk kommune***Rejsby-arkivet**

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33,
Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64

Rømø Lokalhistorisk Forening

Formand: Rosa Schmidt, Ternevej 11, Havneby,
6792 Rømø, tlf. 74 75 52 10

Historisk Samfund i Brøns

v/ Godfred Degn, Astrupvej 68, 6780 Skærbæk

Historisk forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04

Arkiv: Skærbækegnens Museum, Storegade 47,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 20 52

Åbent: Juni-oktober mandag-fredag kl. 10-17,
1. weekend i hver md. kl. 14-17 og efter aftale

*Sundeved kommune***Historisk forening for Sundeved**

Formand: H. C. Clausen, Langbro 2A, Ullerup,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 12 86

Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg

Åbent: Onsdag kl. 16-20 og efter aftale

Leder: Ellen M. Olsen, Møllehøj 5A, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 11 22

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals,
tlf. 74 41 57 47

Arkiv: Historisk forening for Sundeved
(se ovenfor)

Åbent: Efter aftale

Leder: Ejgild Dyrmose, Bøgevang 18, Felsted,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 57 81

*Sydals kommune***Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn**

Formand: Peter WehI, Torsthoved 3, Kegnæs,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 92

Arkiv: Kegnæs Skole

Åbent: 1. mandag i måneden kl. 18-19.30 i
vinterhalvåret og efter aftale

Leder: Hans Bertelsen, Østerbyvej 50, Kegnæs,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 10

Lokalhistorisk arkiv for Tandslet sogn

Formand: Peter Johannsen, Mommarkvej 313,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 33

Arkiv: Tandslet skole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals

Åbent: 1. oktober- 1. april torsdag kl. 19-20 og
efter aftale

Leder: Svend Iversen, Østkystvej 117,
Ertebjerg, 6470 Sydals, tlf. 74 44 77 85

Lysabild sognehistorisk forening

Formand: Viggo Vandkær Thomsen, Lysabild
Degnegård, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 42 84 (kl. 16-18)

Arkiv: Lysabild Skole

Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og
efter aftale

Leder: Nicolai Hansen, Mommarkvej 395,
Mommark, 6470 Sydals, tlf. 74 40 79 95

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chr. Wolf, Østerbakken 11, Høruphav,
6470 Sydals, tlf. 74 41 53 06

Arkiv: Hørup centralskole, Vestervej 42,
Kirkehørup, 6470 Sydals

Åbent: Efter aftale

Leder: Peter Hell, Havemose 4, Lambjerg,
6470 Sydals, tlf. 74 41 52 15

*Sønderborg kommune***Lokalhistorisk Forening
for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg**

Formand: Ole Andersen,
Ringløkke 24, 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 84 79

→

Lokalhistorisk Arkiv

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Sophie Rasmussen, Sneppevej 5,
Skovby, 6470 Sydals, tlf. 74 40 48 63
Arkivafdeling: Kirkegade 8, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 27 10

Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-19 og
efter aftale

Leder: Ruth Kümpel, Arnkilgade 62,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 70 31

Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66

Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale

Leder: Sophie Rasmussen

Tinglev kommune

Lokalhistorisk Forening for Tinglev kommune

Formand: Benny Lau, Kværnholtvej 16, 6372
Bylderup-Bov, tlf. 74 76 11 00

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev kommune

Bylderup-Bov Bygade 17, 6372 Bylderup-Bov

Åbent: Mandag og onsdag kl. 15-18
og efter aftale

Leder: Ina Juhl, Porsevænget 4, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 32 61

Tønder kommune

Lokalhistorisk Forening for Tønder kommune

Formand: H. C. Hansen, Ingridsvvej 1,
6270 Tønder, tlf. 74 72 20 67

Lokalhistorisk Arkiv for Tønder kommune

Biblioteket, Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 26

Åbent: Tirsdag kl. 13-18, torsdag kl. 13-17,
lørdag kl. 10-12 og efter aftale (lukket i juli)

Leder: Britta Bargfeldt

Vojens kommune

Lokalhistorisk Forening for Vojens kommune

Formand: Kurt Jespersen, Ternevej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 54 21 21

Arkiv: Møllerens Hus, Tørning Mølle,
Tørningvej 7, 6500 Vojens, tlf. 74 50 70 31 →

Åbent: Tirsdag kl. 19.30-21.30, torsdag kl. 14-16
og efter aftale (lukket i skoleferier)

Leder: Laurids Lund, Hovedgaden 104,
Over Jerstal, 6500 Vojens, tlf. 74 54 73 45

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørsgaard, Haderslevvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84

Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
6500 Vojens

Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup,
6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

Lokalhistorisk Forening

for Oksenvad Sogn og Omegn

Formand: Ernst K. Svennesen, Vadstedvej 10,
6560 Sommersted, tlf. 74 50 43 05

Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted, tlf. 74 50 46 07

Åbent: Mandag kl. 19-21 og efter aftale.

Leder: Ernst K. Svennesen

Aabenraa kommune

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Hans P. Meier, Buen 80, Stubbæk,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 33 98

Arkiv: Skolegade 1, Stubbæk, 6200 Aabenraa

Åbent: Efter aftale

Leder: Hans P. Meier

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Sandskærvej 582,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04

Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale.

Leder: Jørgen Lundby, Løjt Søndervang 21,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 73 76

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Esther Buchreitz, Nybro 14,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 35 11

Biblioteker

Augustenborg kommune

Augustenborg Kommunebibliotek
6440 Augustenborg, tlf./fax 74 47 16 71
Filialet i Asserballe og Fynshav

Bov kommune

Bov Bibliotek
6330 Padborg, tlf. 74 67 34 54
Filialet i Kollund og Holbøl

Bredebro kommune

Bredebro Bibliotek
6261 Bredebro, tlf. 74 71 14 28
Filialet i Ballum og Visby

Broager kommune

Broager bibliotek
6310 Broager, tlf. 74 44 16 13
Fialial i Egernsund skole
Åbent: Mandag kl. 14-19, onsdag kl. 14-17,
torsdag kl. 10-14, fredag kl. 14-19

Christiansfeld kommune

Christiansfeld Bibliotek
Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 74 56 18 37, fax 74 56 11 49
Filialet i Stepping og Vejstrup

Lundtoft kommune

Felsted Bibliotek
Sønderborgvej 137, Felsted, 6200 Aabenraa

Klipleve Bibliotek
Skolegade 12, Klipleve, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 78 37

Søgård Bibliotek
Søgård Ringvej 1, Søgård, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 79 01

Bovrup Bibliotek
Bytoften 13, Bovrup, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 01 08

Gram kommune

Gram Bibliotek
Østergade 10, 6510 Gram, tlf. 74 82 19 70,
fax 74 82 01 11
Fialial i Arnum

Gråsten kommune

Gråsten Bibliotek
6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75, fax 74 65 03 95

Haderslev kommune

Haderslev Bibliotek
Bispegade 15-17, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 55 33, fax 74 53 50 56
Åbent: Kl. 9.30-19 på hverdage, kl. 9.30-13 på
lørdage, 1. lørdag hver måned kl. 9.30-15

Højer kommune

Højer Bibliotek
Digeskolen, 6280 Højer, tlf. 74 78 26 86

Løgumkloster kommune

Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 30 42
Åbent: Mandag kl. 15-19, tirsdag kl. 10-12 og
15-18, onsdag kl. 15-19, torsdag kl. 10-12 og
15-18, fredag kl. 15-18

Fialial i Nr. Løgum, tlf. 74 74 38 14
Åbent: Mandag kl. 18.30-19.30,
torsdag kl. 15.30-16.30

Fialial i Bedsted, tlf. 74 77 73 15
Åbent: Mandag, onsdag og
fredag kl. 14.30-16.30

Fialial i Øster Højst, tlf. 74 77 53 44
Åbent: Mandag kl. 15-16.30,
torsdag kl. 18.30-20

Nordborg kommune

Nordborg Bibliotek
Løjtetoft, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 03 36
Filialet i Guderup og Havnbjerg

Nørre Rangstrup kommune

Toftlund Bibliotek
Torvegade 1, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 13 03
Filialet i Agerskov og Bevtoft

→

Rødning kommune

Rødning Bibliotek
Kongevej 6, 6630 Rødning, tlf. 74 84 12 88
Åbent: Mandag og fredag kl. 14-19,
tirsdag kl. 10-17, onsdag kl. 14-17,
torsdag kl. 11-17

Afdelingen i Jels, Søndergade 7, Jels, 6630
Rødning, tlf. 74 55 23 96
Åbent: Mandag og torsdag kl. 14-17,
tirsdag kl. 16-18, fredag kl. 15-17
Afdelingen i Skodborg, Søndergade 2,
Skodborg, 6630 Rødning, tlf. 74 84 85 69
Åbent: Mandag, tirsdag og
fredag kl. 14.30-17, torsdag kl. 17.30-20

Hygum sogns bibliotek
Ribevej 42, 6630 Rødning
Åbent: Mandag kl. 10-11, onsdag kl. 16-17.30
og fredag kl. 19-20

Rødekro kommune

Rødekro Bibliotek
Vestergade 20, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 26 23
Filialet i Genner, Hellevad, Hjordkær og
Hovslund

Skærbæk kommune

Skærbæk Bibliotek
Jernbanegade 2, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 80

Sundeved kommune

Sundeved Bibliotek
Skolevej 8, Vester Sottrup, 6400 Sønderborg
tlf. 74 46 74 30, fax 74 46 73 20

Sydals kommune

Sydals Bibliotek
Vestervej 42, Kirke-Hørup, 6470 Sydals
tlf. 74 41 54 29,
fax 74 41 60 73

Sønderborg kommune

Sønderborg kommunes Biblioteker
Kongevej, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 26 31, fax 74 43 09 18
Filialet: Ulkebøl, Torvet, tlf. 74 42 82 58
Dybbøl, Gl. Aabenraavej 20, tlf. 74 48 84 88

Tinglev kommune

Tinglev Bibliotek og Turistinformation
Tinglev Midt, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 41 69, fax 74 64 22 64
Filialet i Bolderslev, Bylderup-Bov,
Ravsted og Rens

Tønder kommune

Tønder Bibliotek
Richtsensgade 10, 6270 Tønder, tlf. 74 72 33 26
fax 74 72 33 21

Vojens kommune

Vojens Bibliotek
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens, tlf. 74 54 16 80,
fax 74 59 02 11

Filialet i Hammelev, Jegerup, Nustrup,
O. Jerstal, Oksenvad, Skrydstrup, Sommersted
og Vedsted

Aabenraa kommune

Det sønderjydske Landsbibliotek
Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 25 62, fax 74 62 14 80

TYSKE BIBLIOTEKER

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade
Vestergade 30, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 58
Åbent: Mandag og tirsdag kl. 10-18, onsdag kl.
13-18, torsdag og fredag kl. 10-18,
lørdag kl. 10-13
Desuden 3 boghuser

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben
Åstrupvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 15 29
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
14-17, torsdag kl. 10-12 og kl. 14-18.
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sønderborg
Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 57 65
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og →

13.30-17, torsdag kl. 10-12 og kl. 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 35 77
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Tønder

Deutsche Bücherei Tøndern
Popsensgade 6, 6270 Tønder, tlf. 74 72 33 59
Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10-12 og
13.30-17, torsdag kl. 10-12 og 13.30-18
1. lørdag i måneden kl. 10-13

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler

Formand: Lærer Kurt Gjerrild,
Plantagevænget 11, 4340 Tølløse,
tlf. 59 18 56 61
Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K, tlf. 33 12 86 80

Agerskov Ungdomsskole

6534 Agerskov, tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62
Forstanderpar: Kirsten og Henrik Juul-Dam

Brongerlands Efterskole

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62
Forstanderpar: Ingeborg og Georg Pedersen

Deutsche Nachschule Tingleff

6360 Tinglev, tlf. 74 64 48 20
Forstander: Dorothea Kühn

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81
Forstanderpar: Evelyn og
Erik Rosenbæk Bollerslev

Emmerske Efterskole

6270 Tønder, tlf. 74 72 44 33
Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg, tlf. 74 67 66 44
Forstanderpar: Heidi og Bjarne Flymand

Højer Ungdomsskole

6280 Højer, tlf. 74 78 21 40, fax 74 78 22 40
Forstanderpar: Bodil og Wolfgang Dibbern

Kongeådalens Efterskole

Dover, 6660 Lintrup, tlf 74 85 53 33
Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 36 52
Forstander: Jens Peter Rejkjær

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51
Forstanderpar: Arley og Merete Bastiansen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04
Forstander: Thorkild Bork Hansen

Rens Ungdomsskole

6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 83 70
Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Ungdomsskole

Rinkenæs, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08
Forstanderpar: Margit Skov og
Erik Back Pedersen

Skamlingsbanke Ungdomsskole

GI. Skamlingvej 1, 6093 Sjølund,
tlf. 75 57 40 26
Forstander: Johannes Larsen

Sommersted Ungdomsskole

Talind 2, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 41 68
Forstanderpar: Birgitte og Knud-Erik Hansen

Sundeved Ungdomsskole

6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 11
Forstander: Kr. Kristensen

Vojens Ungdomsskole

6500 Vojens, tlf. 74 54 11 29, fax 74 59 15 11
Forstander: Bjarne Friis Pedersen

Aabæk Efterskole

6200 Aabenraa, tlf. 74 62 50 63,
fax 74 62 53 55
Forstander: Jørgen Kusk

Højskoler

Danebod Højskole

Fynshav, 6440 Augustenborg,
tlf. 74 47 41 12, fax 74 47 45 99
Forstander: Laust Riis-Søndergaard

Hoptrup Højskole

6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 13,
fax 74 57 60 13
Forstanderpar: Ingrid og
Ole Bjergely Christensen

Løgumkloster Højskole

6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 40 40
Forstanderpar: Vita og Bent Andreasen

Rødding Højskole

6630 Rødding, tlf. 74 84 22 84
Forstander: Annemarie Morris

Rønshoved Højskole

6340 Kruså, tlf. 74 60 83 18,
fax 74 60 85 46
Forstander: Erik Lindsø

Idrætshøjskolen i Sønderborg

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 18 48,
fax 74 42 17 89
Forstander: Stig Jensen.

Højskolen Strand

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 21 60
Kontor daglig kl. 9-16
Forstander: Henrik Schelde Andersen

Den Sønderjyske Højskole for musik og teater

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 01 04
Forstander: Erik Stent Pedersen

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 50, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
Forstander: Knud-Erik Therkelsen

Husholdningsskoler og håndarbejdsskoler

Husholdningsskolen på Søgårdhus

Flensborg Landevej 23, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 78 29, fax 74 68 83 26
Forstander: Kirsten Mønsted Poulsen

Sønderjyllands Husholdnings- og Håndarbejdsskole

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
Forstander: Annelise Zander

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 40 70
Telefontid: Mandag-fredag kl. 8.30-12.30 samt
tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15.30

Kst. rektor: Hans Chr. Magaard

Telefontid: Tirsdag, onsdag og torsdag
kl. 11.00-12.30

Horsens afdeling, tlf. 75 61 25 05

Erhvervsskoler

AMU-Center Sønderjylland

Kallemosen 20, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 47 80
Forstander: Finn Tiemroth

EUC Syd

ErhvervsUddannelsesCenter
Grundtvigs Allé 88, 6400 Sønderborg
tlf. 74 12 42 42, fax 74 43 40 47
Direktør: Svend Aage Olsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24
Forstander: Peder Damgaard

Haderslev Handelsskole

Krogshs Kobbøl 2, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 12 50
Forstander: Erik Pedersen

Haderslev Tekniske Skole

Christen Koldsvej 20, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 40 72, fax 74 53 43 59

Købmandsskolen

Dr. Margrethesvej 6, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 22 85
Forstander: Torben Jessen

Mommark Handelskostskole

Mommarkvej 376, 6470 Sydals, tlf. 74 40 79 13
Forstander: Jens Schultz
Uddannelsesleder/souschef: Jørgen H. Bonde
Administrationschef: Carl Johan Bjørnsholm
Skolehjeminspektør: Svend Aage Clausen

Skolen for Social- og Sundhedsuddannelser

Bjergparken, Postboks 120, Bjerggade 4M,
6200 Aabenraa
tlf. 74 63 26 80, fax 74 63 26 88

Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 55 25
Forstander: Direktør Frede Kühl

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder
tlf. 74 72 43 53, fax 74 72 05 84

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Amtsgymnasiet i Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38
Rektor: Henning Steen Jensen

Deutsches Gymnasium für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 26 36
Rektor: Norbert Spahn

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31, Postboks 135,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27
Rektor: Jørn Jul Pedersen

Studenterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 2, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63
Rektor: Niels Leth Sørensen
Afdelingsinspektør: Hans Erik Erichsen

Sønderborg Gymnasium og HF-kursus

Kongevej 37, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27
Rektor: Ole Jellingsø

Tønder Gymnasium, HF og VUC

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,
6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28, fax 74 72 17 08
Rektor: Else Fynbo

Aabenraa Gymnasium og HF

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24
 Rektor: Eva Nielsen
Voksenuddannelsescentre

Tønder Gymnasium, HF og VUC

Astronom Hansens Gade 9,
 Postboks 143, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 30 14, fax 74 72 17 08
 Forstander: Jette Thomsen

VUC-Gram

Åvej 3, 6510 Gram, tlf. 74 82 22 21, fax 74 82 04 05
 Forstander: Knud Bennetzen

VUC-Haderslev

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev
 tlf. 74 52 59 77, fax 74 52 59 38
 Forstander: Kai Bjørnskov

VUC-Sønderborg

Sct. Jørgens Skole, Asylvej 18,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 70 57, fax 74 42 20 49
 Forstander: Karin Møller

VUC-Aabenraa

Nygade 20, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 40 30, fax 74 62 99 77
 Forstander: Søren P. Munk

Videregående uddannelser

Handelshøjskole Syd

Grundtvigs Allé 150, 6400 Sønderborg
 tlf. 74 32 11 11

Sønderborg Teknikum, Ingeniørhøjskolen

Voldgade 5, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 55 50
 Rektor: K. Clemen Jørgensen

Den Sønderjyske Sygeplejeskole

Agervang 2, 6400 Sønderborg, tlf. 74 43 65 30
 Rektor: Hanne Thaysen

Haderslev Statsseminarium

Lembckesvej 7, 6100 Haderslev
 Læreruddannelsen: tlf. 74 52 61 17,
 fax 74 53 50 94
 Pædagoguddannelsen: tlf. 74 52 21 68,
 fax 74 52 61 22
 Kursus- og projektafdelingen: tlf. 74 52 70 17,
 fax 74 53 50 94
 Rektor: O. Jessen Bruun

Seminarieret i Aabenraa

Pædagoguddannelsen
 Dr. Margrethesvej 11 - 13, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 40 06, fax 74 62 27 03
 Rektor: Peder Andersen

Seminarieret for Tekstil·Design og Brugsgrafik

Søndergade 21, 6280 Højer
 tlf. 74 78 27 33, fax 74 78 92 25
 Rektor: Jens Lau Petersen

Hold det danske
 grænseblad
FLENSBORG AVIS
 Wittenberger Weg 19
 24941 Flensburg
 Tel.: 00 49 4 61 50 45-0
 Fax: 00 49 4 61 50 45-2 03

BOV KOMMUNE
 – vi bygger bro
 mellem Europa
 og Skandinavien

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Paul Deleuran, Møllebakken 19,
Strib, 5500 Middelfart, tlf. 64 40 64 01
Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Turist-Marketing Sønderjylland

Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa
Formand: Anna Margrethe Ikast
Leder: Thorsten Fredsted Pedersen
tlf. 74 63 01 30, fax 74 63 09 95

Augustenborg Erhvervs- og Turistforening

Formand: Hanne Lund, Mommarkvej 17,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 39 90

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Chr. Caspersen, Sletmarken 18,
6310 Broager, tlf. 74 44 09 00
Bureau: Ihle's Papirhandel
Storegade 23, 6310 Broager, tlf. 74 44 11 00

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Landbetjent Kaj Paaske,
Kongensgade 32, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 13 47
Bureau: Kongensgade 5, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18

Gram Turistbureau

Gram Bibliotek, Østergade 10, 6510 Gram,
tlf. 74 82 01 11.
Leder: Christine Strange

Haderslev Turistforening

Formand: Christian Bork, Favrdalen 37,
6100 Haderslev
Bureau: Sønderbro 3, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 55 50
Turistchef Svend Aage Mattson

Højer Turistbureau

Møllegade 12, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 93, fax 74 78 28 93

Nord-Als Turistforening

Formand: Filialdirektør Carl Aage Thomsen,
Møllehaven 10, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 27 55
Bureau: Nord-Als Turistbureau
Stationsvej 8, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 05 92
Turistchef: Michael Hansen

Nørre Rangstrup Turistforening

Formand: Edel Petz, Smedegade 35,
6535 Branderup J, tlf. 74 83 53 77
Bureau: Toftlund Bog og Idé, Bente Born,
Søndergade 5, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 11 19

Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 56
Bureau: Den Gamle Mølle, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10, fax 74 55 32 77
Leder: Conni Tetens

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og Omegn

Formand: Sparekassedirektør Bent Petersen,
Gartnervænget 2, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 18 20
Bureauer: Havnebyvej 30, Tvismark,
6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
Jernbanegade 16, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 11 25
Turistchef: Per Skramsø, Landevejen 31,
Døstrup, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 40 41

Sønderborg Turistforening

Formand: Kontorchef Erik Wittek-Møller,
Sønder Havnegade 6, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 46 66
Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47
Turistchef: Berit Jensen

Tønder Turistforening

Formand: Erik Tygesen, Østergade 5,
6270 Tønder, tlf. 74 72 12 12,
fax forr. 74 72 09 70
Bureau: Torvet 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 12 20, fax 74 72 09 00
Turistchef: Michael Andersen

Vojens Turistforening

Formand: Hans Egon Lorenzen, Allégade 43,
6500 Vojens, tlf. 74 54 26 06
Bureau: Vojens Bibliotek,
Rådhuscentret 5, 6500 Vojens, tlf. 74 54 06 00

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84
Bureau: H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 35 00
Turistchef: Lis Langelund-Larsen

Vandrerhjem

Endrupskov Vandrerhjem

Ribe Landevej 30, 6510 Gram
tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Haderslev Vandrerhjem

»Erlevhus«, Erlevvej 34, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64

Jels Idrætscenter og Vandrerhjem

Ørstedvej 10, Jels, 6630 Rødding
tlf. 74 55 28 69, fax 74 55 31 07
Centerleder: Vagn Møller

Rudbøl Forsamlingshus og Vandrerhjem

Rudbølvej 19-21, Rudbøl, 6280 Højer
tlf. 74 73 82 98, fax 74 73 80 35

Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31

Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 27 97

Vollerup Vandrerhjem

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 52 90

Aabenraa Vandrerhjem

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer

Bov Museum

»Oldemorstoft«, Bovvej 2, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 51 50
Åbent: 1. april - 1. november kl. 14-17
hver dag, undtagen mandag.
Besøg af grupper uden for disse tider
kontakt venligst museet eller
N. P. Lund Jensen, tlf. 74 67 33 32

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, 6070 Christiansfeld
Åbent: 1. juni - 31. aug. kl. 14-17, mand. lukket.
Besøg uden for disse tider efter aftale med
Ella de Molade, Lindegade 3,
6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 12 37

Cathrinesminde Teglværksmuseum

Illerstrandvej 7, Iller Strand, 6310 Broager
tlf. 74 44 94 74
Åbent: 1. - 30. april tirsdag-søndag kl. 10-16
1. maj - 31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17
1. sept. - 31. oktober tirsdag-søndag kl. 10-16.
Rundvisninger på bestilling.
Leder: Kim Jacobus Paulsen

Dansk Klokkemuseum

Sønderjyllands Kunst- og Kulturcenter,
Hammelev, 6500 Vojens

Ehlers Samlingen

Slotsgade 20, 6100 Haderslev
Åbent: 1. juni - 31. aug. tirsdag-fredag kl. 10-17
Lørdag og søndag samt helligdage kl. 14-17
1. september - 31. maj tirsdag og torsdag
kl. 10-17, lørdag og søndag samt helligdage
kl. 14-17.
Besøg eller studier herudover kan aftales på
tlf. 74 53 05 58 - Slotsgade 20

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj, Postboks 58,
6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03,
fax 74 26 74 22
Åbent: 15. maj - 15. sept. hver dag kl. 10-17

Haderslev Museum

Dalgade 7, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 75 66
 Åbent: Sommer (1. juni-31. august) tirsdag -
 søndag kl. 10-16.
 Vinter (1. sept.-31. maj) tirsdag-søndag kl. 13-16.
 Mandag lukket

Hjemmeværnsmuseet

Lejrvejen 101, Frøslevlejren, 6330 Padborg,
 tlf. 74 67 68 38

Højer Mølle- og marskmuseum

6280 Højer, tlf. 74 78 29 11
 Åbent: 1. april - 31. oktober kl. 10-16
 Lejrskole- og gruppebesøg uden for åbnings-
 tiden kun efter aftale, tlf. 74 78 29 11 el. 74 72 26 57

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

Toften 37B, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 26 45
 Åbent: Ved særudstillinger og
 for grupper efter aftale

Landbrugsmuseet Hygum Hjemstavnsgård

Ollingvej 1, Sdr. Hygum, 6630 Rødding
 Henv. om besøg tlf. 74 84 55 66 el. 74 84 51 22

Midtsønderjyllands Museum

Gram Slot, 6510 Gram, tlf. 74 82 10 00,
 fax 74 82 04 23, aften evt. 74 82 24 24
 Åbent: 1. maj - 30. sept. alle dage kl. 10-17,
 1. okt. - 30. april tirsdag-lørdag kl. 13-16,
 søndag kl. 10-16, mandag lukket

Museet for Frøslevlejren og

Dansk Røde Kors Museum

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg
 Åbent: Alle hverdage, undtagen mandag,
 kl. 9-16, lørdag, søndag og helligdage kl. 10-17,
 24. juni - 10. august hver dag kl. 10-17,
 december og januar lukket

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 41 65
 Åbent: Palmesøn. - 14. juni, tirs.-søn. kl. 14-17
 15. juni - 31. august hver dag kl. 10-17
 1. sept. - 31. oktober tirsdag-søndag kl. 14-17
 Åbningstider om vinteren oplyses
 ved henvendelse til museet

Museet på Sønderborg Slot

6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 25 39, fax 74 43 06 55
 Kontortid: Man.-torsdag kl. 9-15, fredag kl. 9-13
 Åbent: 1. maj - 30. sept. kl. 10-17,
 1. - 31. oktober kl. 10-16,
 1. november - 31. marts kl. 13-16,
 1. - 30. april kl. 10-16

Nationalmuseets Kommandørgård

Toftum, 6792 Rømø, tlf. 74 75 52 76
 Åbent: 1. maj - 30. september kl. 10-18,
 1. - 31. oktober kl. 10-15, i påsken kl. 10-15
 Mandage lukket

Skærbækegnens Museum

Storegade 47, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 20 52
 Leder: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,
 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04

Slesvigske Vognsamling

Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev

Sønderjydsk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram, tlf. 74 82 24 95

Sønderjyllands Kunstmuseum

Kongevej 55, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 26 57, fax 74 72 08 50
 Åbent: 1. maj - 31. oktober kl. 10-17,
 1. november - 30. april kl. 13-17.
 Mandag lukket hele året

Tønder Museum

Kongevej 55, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 26 57, fax 74 72 08 50
 Åbent: 1. maj - 31. oktober kl. 10-17,
 1. november - 30. april kl. 13-17.
 Mandag lukket hele året

Aabenraa Museum

H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 26 45
 Åbent: 1. juni - 31. august kl. 10-16,
 1. september - 31. maj kl. 13-16.
 Mandag lukket hele året

Museer i Sydslesvig (udvalg)

Danevirkegården

Museum og forsamlingshus,
Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
Museumsleder: Jørgen Kühl,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025

FLENSBORG

Bymuseet

Lutherplatz 1, D-24937 Flensborg
tlf. 0461/852956
Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 10-13 og 15-17,
søndag kl. 10-13

Flensborg Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensborg,
tlf. 0461/852970
Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 10-17,
søndag kl. 10-13

Naturhistorisk Museum

Süderhofenden 40-42, D-24937 Flensborg,
tlf. 0461/852504
Åbent: kl. 10-12, 15-17, søndag kl. 10-13,
mandag og lørdag lukket

HEDEBY

Vikingsmuseet i Hedeby

Ved Hedeby (hovedvej 76)
Adr. Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig
Åbent: April - oktober hver dag kl. 9-18,
november - marts tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag og søndag kl. 10-18

HUSUM

Husum Slot

D-25813 Husum
Åbent: April-oktober tirsdag-søndag
kl. 10-12 og 14-17.
Resten af året tirsdag, torsdag og
lørdag kl. 15-17

Nissen-Haus

Herzog-Adolf-Str. 25, D-25813 Husum

Åbent: April - oktober dagligt kl. 10-17,
nov.-marts dagligt, undtagen lørdag, kl. 10-16.
Søndage og helligdage kl. 10-16.

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum
Åbent: Juni - august daglig kl. 10-12 og 14-17,
maj - sept. tirsdag-søndag kl. 10-12 og 14-16

Røde Haubarg

Roter Haubarg, D-25889 Witzwort
Åbent: Dagligt kl. 10-22

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum
Åbent: April - oktober tirsdag-fredag kl. 10-12
og 14-17, lørdag-søndag kl. 14-17,
nov. - marts tirsdag, torsdag og lørdag kl. 15-17

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 üb. Schleswig
Åbent: April - september tirsdag-søndag
kl. 8-18, oktober - marts tirsdag-søndag kl. 9-17

KEITUM / SILD

Det frisiske Hus

D-25980 Keitum/Sylt
Åbent: Maj-november onsdag-mandag
kl. 10-12 og 14-17

Hjemstavnsmuseum på Sild

Sylter Heimatmuseum, D-25980 Keitum/Sylt
Åbent: April - oktober tirsdag-søndag
kl. 10-12 og 14-17.30

LYKSBERG

Lyksborg Slot

Schloss Glücksburg, D-24960 Glücksburg
Åbent: 15. maj - september
tirsdag-søndag kl. 10-16.30

NIBØL

Naturhistorisk Hjemstavnsmuseum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll
Åbent: 15. maj - 15. august daglig kl. 10-12
og 14-17,
16. august - 14. maj daglig kl. 14-17

→

RENDSBORG

Det jødiske museum for kunst og kultur

Dr. Bamberger-Haus, Prinzessinstr. 8,
D-24768 Rendsburg
Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 11-13 og 15-18,
søndag kl. 14-18

Hjemstavnmuseet

Alter Markt, D-24768 Rensburg
Åbent: Tirsdag-søndag kl. 10-12,
fredag-søndag også kl. 15-17

Kunststøbejernsmuseet (Carlshütte)

Glück-Auf-Allee 4,
D-24782 Rendsburg-Büdelndorf
Åbent: Tirsdag-lørdag kl. 15-18,
søndag kl. 10-12 og efter aftale

SKT. PETER - ORDING

Ejdersted Hjemstavnmuseum

Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording
Åbent: April - september tirsdag-lørdag
kl. 10-12 og 15-17, søndag kl. 10-12,
oktober - marts tirsdag-lørdag kl. 15-17,
søndag kl. 15-17

SLESVIG

**Det Slesvig-Holstenske Landsmuseum
for Forhistorie**

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig
Åbent: April - oktober kl. 9-17,
november - marts kl. 9.30-16,
mandag lukket (Nydamhallen åben)

**Det Slesvig-Holstenske Landsmuseum
for Kunst og Kulturhistorie**

(se ovenfor)

Slesvig Bymuseum

Friedrichstr. 7-9, D-24837 Schleswig
Åbent: Mandag, onsdag-lørdag kl. 9-17,
søndag kl. 9-13

SØBØL

Nolde-Museet

Seebüll, D-25927 Neukirchen, tlf. 04664/364
Åbent: Marts - oktober kl. 10-18,
november kl. 10-17

VYK / FØR

Haeberlin-museet

Rebbelstieg, D-25938 Wyk/Föhr
Åbent: Juni - august tirsdag-søndag kl. 10-12
og 14-18,
maj - september tirsdag-søndag kl. 10-12
og 15-16

Husholdnings- foreninger

Familie og Samfund Sønderjylland

Amtsformand: Märtha Daugaard-Hansen,
Vandlingvej 105, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 36 95

HADERSLEV

Formand: Nell Knudsen, Knagsledvej 1,
6500 Vojens, tlf. 74 50 76 66
Fjelstrup: Jonna Petersen, Stenskrovej 50,
6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 15 95
Haderslev: Christa Petersen, Løvsangervej 9,
6500 Vojens, tlf. 74 54 05 09
Jegerup: Bente Griepentrog, Grønløkke 6,
6500 Vojens, tlf. 74 54 27 87
Skrydstrup: Agnes Østergård Rosenlund,
Uldallund 6, 6500 Vojens, tlf. 74 54 05 19
Sommersted: Anne Marie Christiansen,
Parkvej 6A, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 49 31
Stepping: Marie Jessen, Skovrupvej 48, 6070
Christiansfeld, tlf. 74 56 21 10

DET BLANDEDE DISTRIKT

Formand: Gerda Sørensen, Guldhornsvej 3,
6270 Tønder, tlf. 74 73 83 15
Abild: Jette Jørgensen, Østerbyvej 9,
6270 Tønder, tlf. 74 72 07 57
Ballum: Karen Madsen, Byvej 16,
Ballum, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 63 65
Bredebro: Anna Jensen, Østervang 33,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 15 05

→

Døstrup: Katrine Møller, Nyvang 4,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 41 52
Daler: Sonja Jensen, Gærupvej 13,
6280 Højer, tlf. 74 78 34 90
Emmerlev/Hjerpsted/Sejerslev:
Marie Holst, Sejerslevvej 30,
6280 Højer, tlf. 74 78 23 64
Højer: Hanne Rosenberg, Nørremarken 30,
6280 Højer, tlf. 74 78 22 47

ALS OG SUNDEVED

Formand: Lizzie Sørensen, Smedeløkke 7,
6310 Broager, tlf. 74 44 03 53
Dybbøl: Marie Jørgensen, Porsdam 9,
6400 Sønderborg, tlf. 74 48 55 20
Broager: Lizzie Sørensen, Smedeløkke 7,
6310 Broager, tlf. 74 44 03 53
Lysabild: Lis Jensen, Svennesmølle 36,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 52
Nordals: Marie Louise Christensen,
Akelejevej 7, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 10 33
Sydals: Else Kryhmand, Majbølbjerg 7,
6470 Sydals, tlf. 74 40 74 20

NØRRE RANGSTRUP

Formand: Hanne Marie Thorøe,
Bovlundbjergvej 8, 6535 Branderup J.,
tlf. 74 83 54 09
Arrild: Aase Schmidt, Skovvænget 23,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 44 60

AABENRAA-EGNEN

Formand: Jytte Katborg, Kassøvej 46,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 64 96
Bedsted: Eli Petersen, Lundbyesvej 27,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 77 74 06
Ensted: Inger Schmidt, Ringvej 21,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 31 06
Egvad: Marie Wollesen, Nr. Hostrupvej 19,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 20 88
Hovslund: Alida Jørgensen, Foldingbrovej 14,
Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 45 58
Hjordkær: Solveig Hansen, Nybølvej 25,
Hjordkær, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 66 47
Kassø: Jette Jacobsen, Rangstrupvej 5,
Ørslev, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 96 11
Løjt: Erna Faaborg, Barsmark Bygade 50,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 75 52

Vis herred: Lene Clausen, Padborgvej 31,
Bov, 6330 Padborg, tlf. 74 67 15 21

LØGUMKLOSTER OG OMEGN

Formand: Maren Eriksen, Koldingvej 8,
Nr. Løgum, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 45 24

SLOGS HERRED

Formand: Else la Cour Bergmann,
Gerrebækvej 15, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 45 42
Jejsing: Ingeborg Hansen, Solderupvej 40,
Jejsing, 6270 Tønder, tlf. 74 73 43 27
Ravsted: Sigrid Nissen, Fogderup Bygade 9,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 64 73 72
Jyndeved/Sofiedal: Else la Cour Bergmann,
Gerrebækvej 15, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 45 42
Øster Højst/Ellehus: Elke Bendixen,
Adelvadvej 10, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 51 50

RØDDING-EGNEN

Formand: Maren Hansen, "Bjørnekær",
Lintrupvej 51, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 16 74
Hjerting/Lintrup: Maren Hansen, "Bjørnekær",
Lintrupvej 51, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 16 74
Sdr. Hygum: Gurli Buhrkal, Søndervang 29,
Sdr. Hygum, 6630 Rødding, tlf. 74 84 52 53

TOFTLUND

Formand: Ingeborg Munksgaard,
Ribevej 14, 6520 Toftlund, tlf. 74 82 61 83

Konsulenter:

Asta Nissen Sørensen,
Vestslesvigs Landbrugsceneter,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 88
Christel Hansen, Landbogården, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 01 01

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Karen Rasmussen, Nørre Landevej 38,
6470 Sydals, tlf. 74 40 53 30

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Gerda Lyck, Kirkeagervej 11,
V. Sottrup, 6400 Sønderborg, tlf. 74 46 65 65

Sønderjyllandskredsen

Formand: Mona Beck, "Højvanggård",
Udsigtsvejen 12, 6510 Gram, tlf. 74 82 18 03

Sønderjysk Familielandbrug

Husholdnings- og havebrugsudvalget:

Amtsformand, Haderslev: Inge Lise Schmidt,
Sommerstedvej 29, Bjerndrup,
Christiansfeld, tlf. 74 50 44 99

Næstformand, Tønder: Marie Hansen,
Grønågade 2, 6270 Tønder, tlf. 74 72 23 47

Nørre Rangstrup: Else Larsen, Skovbjergvej 5A,
Stenderup, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 82

Gram-Rødding: Petrea Matzen, Stenderup
Byvej 2, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 11 61

Aabenraa: Lone Jensen, Hovslundvej 34,
Hovslund, 6230 Rødebro, tlf. 74 66 45 57

Sønderborg: Bodil Lund, Nedergade 12,
Mjang, 6470 Sydals, tlf. 74 41 65 22

Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødebro, tlf. 74 69 87 41

Konsulent:

Inga Boldt,
DSH Faglige Center, Guldagervej 2,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 30 51,
fax 74 74 54 40

Havebrugsudvalget:

Formand: Ole Brink, Hølleskovvej 3,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 17 12

Landboforeninger

De danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V, tlf. 33 12 75 61

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

1. viceformand: Gårdejer Niels Th. Ilsøe,
Grünebjerggård, Slæggerupvej 214,
Ågerup, 4000 Roskilde, tlf. 42 38 70 45

2. viceformand: Gårdejer Hans Bang-Hansen,
Provstlund, Silkeborgvej 130, 8700 Horsens,
tlf. 75 61 36 68

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Thomas Lauritsen, Højgårdsvej 6,
Stubbum, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 11 96

Gårdejer Niels Kloppenborg Skau, Nygård,
Tøndervej 9, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 63 82

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Udkærsvvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 86 10 90 88

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Thomas Lauritsen, Højgårdsvej 6,
Stubbum, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 11 96

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Thomas Lauritsen, Højgårdsvej 6,
Stubbum, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 11 96

Regionssekretær: Helge Petersen,
Landbogården, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 01 01, fax 74 63 08 03

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 04 31

Formand: Gårdejer Thomas Lauritsen,
Højgårdsvej 6, Stubbum, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 11 96

Sekretær: Konsulent Erik M. Pedersen,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 04 31,
fax 74 52 05 85

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gårdejer Niels Kloppenborg Skau,
Nygård, Tøndervej 9, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 63 82

Sekretær: Kristian R. Poulsen, Sdr. Tingvej 6,
6630 Rødding, tlf. 74 84 10 17

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Hans Petersen Schmidt, →

Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21

Sekretær: Niels Peter Diget, Gyvelvej 6,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 03 25

Landboforeningen for Als og Sundeved

Formand: Gårdejer Jens Peter Kaad, Tandsgård,
Tandslet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 72 44

Sekretær: Planteavlkskonsulent Helge Lorenzen
Landbocentret, Stenagervej 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 46 46, fax 74 42 12 43

Landboforeningen for Vestslesvig

Kontor: Vestslesvigs Landbrugscenter,
Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 42 88, fax 74 74 59 59

Formand: Gårdejer Jan Toft Nørgaard,
Nørremarksvej 31, Birkelev, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 71 51

Sekretær: Per Silius Emdal,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 42 88

Aabenraa Amts

Landboforening

Formand: Gårdejer Laurits Pedersen,
Præstegårdsvej 9, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 51 36

Sekretær: Konsulent Hans Lausten Hansen,
Landbogården, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 01 01

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Hinrich Jürgensen, Bajstrupvej 14,
Bjerndrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 64 36 44

Sekretær: Planteavlkskonsulent Claus Erichsen,
Skibbroen 5, II, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 30 07

Sønderjyllands Landboungdom

Kontor: Landbogården, Peberlyk 2,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 01 01

Formand: Henrik Sørensen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V, tlf. 33 12 99 50

Formand: Husmand Peder Thomsen,
Godrimsvvej 7, Sir, 7500 Holstebro,
tlf. 97 43 21 58

Sønderjyder i bestyrelsen:

Peter Petersen, Tørvebjergvej 2, Ellum,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Sønderjysk Familielandbrug

DSH Faglige Center, Guldagervej 2,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 30 51,
fax 74 74 54 40

Centerleder: Mogens W. Birch

Formand: Peter Petersen, Tørvebjergvej 2,
Ellum, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 31 69

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Arne Nielsen, Tapagervej 40, Knud,
6100 Haderslev tlf. 74 56 63 60

Sekretær: Husmand Svend Aage Petersen,
Christiansfeldlandevej 124, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 10 99

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Svend E. Eilrich, Søndermarksvej 28,
Spandet, 6760 Ribe, tlf. 74 86 71 43

Sekretær: Villy Johansen, Lindholmvej 4,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 18 40

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Kristian Staadsen Petersen,
Dybbøl Banke 33, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 69 99

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Erik Obling Petersen,
Barsbølgård, Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 12 90

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 86 67 61 11
 Direktion: Anders Pedersen, adm. direktør
 Formand: Hofjægermester, kammerherre O. von Lowzow, R., Estruplund, 8950 Ørsted
 Miljøteknisk afdeling, Viborg:
 Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 86 67 61 11
 Direktør: K. E. Bornhardt
 Skovbrugsafdelingen, Viborg:
 Klostermarken 12, Postboks 110, 8800 Viborg, tlf. 86 67 61 11
 Direktør: Niels Breining
 Skovdistrikt SYD,
 Niels Finsensvej 20, 7100 Vejle, tlf. 75 82 17 55

Strukturdirektoratet for Landbrug og Fiskeri

Toldbodgade 29, 1253 København K, tlf. 33 63 73 00, fax 33 63 73 33
 Direktør: Søren Skafte
 Kontor i Tønder: Allégade 24, 6270 Tønder, tlf. 74 72 13 80, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen

Formand: Vicedirektør Peter Jørgensen, Amtsgården, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 33 50 50

Medlemmer:

Gårdejer Torben Bagge Hansen, Fjelstrupvej 118, 6100 Haderslev, tlf. 74 56 61 44
 Husmand Vagn Madsen, Hornsgårdvej 3, Fole, 6510 Gram, tlf. 74 82 27 67

Tiltrædende formand

i henhold til jordfordelingsloven:
 Dommer Rasmus Lind, Haderslev civilret

Realkreditkyndigt medlem:

Landmand Thomas Rodenberg, Vester Terpvej 10, Vester-Terp, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 33 83

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V, tlf. 33 14 56 72, fax 33 14 95 74

Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke, Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen, tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
 Adm. direktør: Klaus Aa. Bustrup

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Mariendalsvej 27, 2., 2000 Frederiksberg, tlf. 38 88 66 88, fax 38 88 66 11
 Ledende præsident: Godsejer Jon Krabbe, Frederiksdal, Frederiksdalsvej 30, 4912 Harpelunde

Skovdyrkerforeningen Sønderjylland

Formand: Gårdejer Anders Thyssen, Allerupvej 24, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 14 21
 Skovrider: Per Krarup, Landbogården, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 01 01, lokal 216

Skovdyrkerforeningen Sydjylland

Formand: K. Sejer Sørensen, Bramdruggård, Bramdruggårdsvej 3, 6580 Vamdrup, tlf. 75 59 82 38
 Konsulent: Skovrider T. W. Stranddorf, Klovtoftvej 8, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 28 07

Haveselskaber

Det jyske Haveselskab

Åby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj, tlf. 86 15 56 88

Det jyske Haveselskab, Region IV Sønderjylland

Formand: Niels Aage Sørensen, Hvidøre 1, 6580 Vamdrup, tlf. 75 58 13 29
 Konsulenter i området:
 Erik Kiel, Sandager 8, Hovslund, 6230 Rødekro, tlf. 74 66 41 65
 Birgit Møller Bach, Valmuevænget 28, →

6710 Esbjerg, tlf. 75 11 64 08
Lars Bach, Valmuevænget 28, 6710 Esbjerg,
tlf. 75 11 64 08

Husdyrbrugs- organisationer

Sønderjyds Avlsforening for sortbroget dansk Malkekvæg

Formand: Gårdejer Gudmund Katborg,
Kassøvej 46, Kassø, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 64 96

Kreatureksportforening for Nordslesvig

Formand: Adolf Lund, Emmerlevvej 24,
6280 Højer, tlf. 74 78 22 62
Salgsdirektør: A. M. Lund, Poppenbøl,
6280 Højer, tlf. 74 73 81 11
Salgsdirektør: Søren Nicolaisen, Kummerlev 3,
Kumled, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 12 86

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Aksel Poulsen, Nr. Løvigvej 3,
7540 Haderup
Sekretær: Henning Rasmussen,
Ringklostervej 8, 8660 Skanderborg

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:
Thorkild Thomsen, Vilstrup Næsvej 25,
6100 Haderslev

Kontaktperson:

Laurids Rasmussen,
Bolderslevskovvej 23, 6392 Bolderslev

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Kontor: Østergade 11, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 00 00
Formand: Karl Thorup, Rojbølvej 7, Rojbøl,
6630 Rødding, tlf. 74 84 63 56

Det Danske Fjerkræraad

Udkærsvvej 15, 8200 Århus N, tlf. 86 10 90 88,
fax 86 10 97 00, telex LAFALA DK

Danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C,
tlf. 86 13 26 11
Formand: Gårdejer Knud Harck Madsen,
Solbjergvej 64, 6731 Tjæreborg, tlf. 75 17 01 03
Direktører: K. Thaysen (adm.), Ole Thing og
Preben Mikkelsen

Slagterier

Danske Slagterier

Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V
tlf. 33 11 60 50

Formand: Gårdejer Jørgen Laursen Vig,
Boring 30, 8763 Rask Mølle, tlf. 75 67 85 11
Adm. direktør: A. Toft Fensvig,
Strandboulevarden 3 III, 2100 København Ø,
tlf. 35 43 42 75

Slagteriselskabet Danish Crown A.m.b.a.

Formand: Bent Claudi Lassen, Lykkegårdsvej 2,
5466 Asperup
Hovedkontor: Marsvej 43, 8900 Randers
Adm. direktør: Kjeld Johannesen

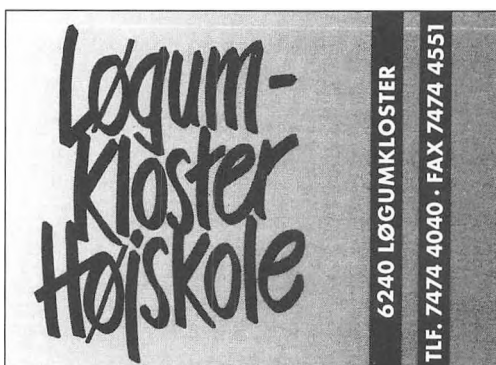
Afdelinger i Sønderjylland:

Blans/Sønderborg, tlf. 74 46 16 11,
fax 74 46 14 21

Skærbæk, Aabenraavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 19 11, fax 74 75 16 33

Vojens, Nørregade 27, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 11, fax 74 54 09 79

Aabenraa, Kilen 10-12, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 39 23, fax 74 62 91 25

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB's hovedkontor: Roskildevej 65,
2620 Albertslund
Formand: Bjarne Møgelhøj

FDB's bestyrelsesmedlem i Vejen regionen:

Gårdejer Harald Andersen, Tvedvej 12,
7490 Aulum

Kredsformænd:

Kreds 35 - Aabenraa:
Uddannelseschef Preben Nielsen,
Nørrehaven 17, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 32 55

Kreds 36 - Ribe/Tønder:
Gårdejer Jørgen Bjerrum,
Bjerrumvej 16, 6760 Ribe, tlf. 75 42 03 64
Kreds 37 - Sønderborg:
Husholdningslærer Gitte Møller, Oversøvej 31,
Dybbøl, 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 68 27

Det danske Handelskammer

Formand: Grosserer Ove Andersen,
København, tlf. 44 92 07 00

Sekretariat: Børsen, 1217 København K,
tlf. 33 95 05 00

Lokalkontorer:

Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,
tlf 86 13 53 55
Boulevarden 20, 9000 Aalborg, tlf 98 16 06 00
Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14
H. P. Hanssens Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab
Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V
tlf. 33 15 11 13
Formand: Gårdejer Niels Skadhaage
Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:
Gårdejer Hans Skøtt, Kratkjær, Rovstrupvej 61,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 25
Gårdejer Jens Bonde, Sømosegård, Tirslundvej 2,
6541 Bevtøft, tlf. 74 83 19 79

Gårdejer H. Lembke-Jensen, Stendetgårdvej 20,
6100 Haderslev, tlf. 74 53 19 06
Gårdejer Peter Hanquist, Bovlundbjergvej 38,
Vellerup, 6535 Branderup J, tlf. 74 83 51 97
Gårdejer Gunnar Hansen, Østerbyvej 11, Abild,
6270 Tønder, tlf. 74 72 11 28
Gårdejer Hans Hansen, Ellekobbøl 5,
Augustenhof, 6430 Nordborg,, tlf./fax 74 45 08 77

Købmandsforeninger

*De samvirkende Købmandsforeninger
i Danmark*

Hovedkontor - Sekretariat: Svanemøllevej 41,
2900 Hellerup, tlf 39 62 16 16
Formand: Købmand Paul F. Nönnecke,
Østergade 6, 3200 Helsingø, tlf. 48 79 62 00

*Centralorganisationen
af Købmandsforeninger i Jylland*
Formand: Købmand Henry Meyer,
Storegade 27, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 47 42

*Haderslev og Midtsønderjyllands
Købmandsforeninger*
Formand: Købmand Laue Hansen,
Huginsvang 87, 6500 Vojens, tlf. 74 54 32 12

Købmandsforeningen Sønderjylland Øst
Formand: Købmand Eluf Nielsen,
Stationsgade 9, Vester Sottrup,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 71 41

Tønder Amts Købmandsforening
Formand: H. M. Hansen, Kirkevej 2, Bylderup,
6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 76 23 28

Handelsstandsforeninger

Graasten Handelsstandsforening
H. P. Toft, Postboks 18, 6300 Gråsten

Haderslev Handelsstandsforening af 1844
Sekretariat: Honnørkajen 1, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53

Sønderborg Handelsstandsforening
Direktør Jesper Rosanes,
Scandic Hotel Sønderborg, Rosengade,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 19 00

Toftlund Handels- og Håndværkerforening
Bagermester Poul Thaysen, Søndergade 9,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 1521

Vojens Handelsstandsforening
Formand: Bjarne Thorndal, Sydbank,
6500 Vojens, tlf. 74 54 26 39

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Christiansfeld Erhvervsråd

Poul E. Jørgensen, udviklingschef,
Kongensgade 5, Postboks 15, 6070 Christians-
feld, tlf. 74 26 74 30, fax 74 26 74 22

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Erhvervscenter, Industriparken 1,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 22 66, fax 74 64 30 69

Gråsten Håndværkerforening

Formand: VVS-installatør Bent Pedersen,
Sundsnes 21, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 18 65

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksom-
heder i Danmark.

Kontor: Amaliegade 31,
1256 København K, tlf. 33 93 20 00
Formand: Svend Erik Laursen, Århus
Jyllands-afdeling: Lille Sct. Hansgade 20,
8800 Viborg, tlf. 86 62 77 11

Haderslev Erhvervsråd

Erhvervschef Finn Bagger,
Honnørkajen 1, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 00 53

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening

Formand: Freddy Møller, Storegade 5,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 55 62

Nørre-Rangstrup Erhvervsråd

Danavej 15, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 19 34, fax 74 83 05 32
Erhvervschef: Andr. Andresen.
Fuldmægtig: Ole Toft

Padborg-Kruså Erhvervsråd

Sekretariat: Hærvejen 11B, Bov, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23
Formand: Direktør Hans Frederiksen
Erhvervschef: Walter Petersen, fax 74 67 40-23

Rødding Erhvervsråd

Formand: Arne Vigen Hansen, Industriparken 19,
Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 88 64
Sekretær: Erhvervschef Jørgen Andersen,
Kommunekontoret, Østergade 28,
6630 Rødding, tlf. 74 84 21 61

Sønderborg Erhvervsråd

Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 92 22, fax 74 42 92 33

Sønderborg Håndværker- og Industriforening

Formand: Direktør Preben Hakonsen,
Ellegårdsvej 18, 6400 Sønderborg

Sønderjyllands Erhvervsråd

»Bjergparken«, Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 23 84, fax 74 62 67 60

Formand: Statsaut. revisor Arnt Sørensen,
Grundtvigs Allé 171, 6400 Sønderborg
Næstformand: Borgmester Lauge Nielsen
Jepsen, Møllevej 5, Visby, 6261 Bredebro
Amtsborgmester Kresten Philipson, Sønder-
jyllands Amt, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
Direktør Iver Askholm Madsen,
B&W Energi A/S, Papegøjevej 7, 6270 Tønder
Direktør Erik Højberg Nielsen. Nykredit,
Åstrupvej 13, 6100 Haderslev
Adm. direktør Carsten Andersen, Sydbank,
Peberlyk, 6200 Aabenraa.
LO formand Jens Ole Juhler.
SID C, Gasværksvej 4, 6200 Aabenraa.
Sekretær: Cand.oecon. Tyge Korsgaard.
Eksport-rådgivn.: Eksportkons.
Flemming Nødskov

→

EU-rådgivning: Civiløkonom Leif Schøler

Tønder Håndværkerforening

Formand: Bo Michelsen, Leosallé 55,
6270 Tønder, tlf. 74 72 37 70

Tønder kommunes Erhvervssekretariat

Erhvervsmedarbejder Jesper Nielsen,
Kongevej 57, 6270 Tønder, tlf. 74 72 18 10

Vojens Erhvervsudvalg

Erhvervschef: F Graven-Nielsen,
Rådhuset, 6500 Vojens, tlf. 74 20 30 07,
biltlf. 30 74 11 06, fax 74 54 39 19

Finansiering

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 33 15 11 00
Direktion: Adm. direktør J. Fløystrup Jensen
Formand for repræsentantskab og bestyrelse:
Bankdirektør Jørn Kr. Jensen, Unibank, Kbh.

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Formand: Gårdejer Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, Vester-Terp,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 33 83
Næstformand: Gårdejer Arne Kindberg,
Nybølgård, Nybøl Bygade 3, 6230 Rødekro,
tlf. 74 66 66 17
Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82
Forretningsfører: Ingeborg Knudsen,
Åløkke 1C, 6372 Bylderup-Bov, tlf. 74 76 29 50

Nykredit

Formand: Gårdejer Axel Ladegaard Jensen,
Børkopvej 11, Pjedsted, 7000 Fredericia,
tlf. 75 95 41 14

Hovedkontor:

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 70 00, fax 74 53 09 11

Områdekontorer:

Områdekontor Sønderborg,
Jernbanesti 3, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 11 66, fax 74 43 39 44
Områdekontor Aabenraa,
Madevej 13, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 63 01 66, fax 74 62 38 62

Realkredit Danmark

Region Syd: Albani Torv 2-3, 5100 Odense C,
tlf. 66 12 53 00
Direktion: H. P. Hansen
Distriktschef for Sønderjyllands Amt:
Tommy Jensen, tlf. 65 43 11 30
Kontor: Sct. Nicolai Gade 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 66 12 53 00

Sønderjyllands Investeringsfond

Bjergparken, Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 23 84
Formand: Statsaut. revisor Arnt Sørensen,
Grundtvigs Allé 171, 6400 Sønderborg
Direktør Oskar Tygesen,
Sydbank, Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg
Direktør Knud Hansen, Den Danske Bank,
Nørregade 23, 6100 Haderslev
Kasserer Arne Lunding,
Nørremarken 38, 6360 Tinglev
Sekretær: Sekretariatschef cand.oecon.
Tyge Korsgaard

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Sparekassen Ravsted,
Ravsted Hovedgade 64, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 73 20
Telefontid: Mandag-fredag kl. 9.30-16,
torsdag dog kl. 9.30-17.30
Kontortid: Fredage fra kl. 10-12
Sekretær: Sparekassedirektør Werner Jensen
Bestyrelse:
Formand: Sparekassedirektør
Carl Christian Hagedorn, 6310 Broager
Fhv. direktør Ib Frederiksen, Bakkevænget 42,
8600 Silkeborg
Kontorchef Karin Tvergård,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank og
Finansforvaltning, Landgreven 4,
1301 København K

Sparekassedirektør Mogens Jørgensen,
Solvang 33, 6100 Haderslev
Fhv. skoleinspektør Christian P. Johannsen,
Nyboder 41, 6520 Toftlund

Sønderjyllands Udviklingselskab A/S
Bjergparken, Bjerggade 4L, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 23 84, fax 74 82 67 60

Stiftet 26. april 1995 med flg. formål:

- at drive udviklingsvirksomhed ved tilførsel af ansvarlig kapital
- at yde bistand og rådgivning til små og mellemstore erhvervsvirksomheder i Sønderjyllands Amt

Aktiekapital: 30 mio. kr.

Bestyrelse:

Formand: Adm. direktør Henry Petersen,
Stenløkke 35, Dybbøl, 6400 Sønderborg
Fabrikant Preben Fogtmann,
Lærkevænget 2, 6360 Tinglev
Orla Trandberg Frandsen,
Vinkelvej 9, 6400 Sønderborg
Direktør Lauge Nielsen Jepsen,
Møllevej 5, Visby, 6261 Bredebro
Direktør Laurids Andersen Jessen,
Strandhuse 54A, 5700 Svendborg
Adm. direktør Jan Ehlers Lønstrup,
Østergade 7, 6270 Tønder

Direktion: Tyge Korsgaard

Stort udvalg i
Sønderjysk litteratur

Padborg

Launi Pedersen · Nørregade 16 · 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 · 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16

- den aktive og kreative familiebutik ...

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,
Vildtforvaltningskontoret, Haraldsgade 53,
2100 København Ø, tlf. 39 27 20 00,
fax 39 27 98 99

Jagttegn

Skov- og Naturstyrelsen
Jagttegn
Haraldsgade 53, III, 2100 København Ø,
tlf. 39 27 66 88, fax 39 27 60 99 (kl. 9-12)

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Kystzoneøkologi,
Afdeling for Landskabsøkologi,
Grenåvej 12, Kalø, 8410 Rønne,
tlf. 89 20 14 00, fax 89 20 15 14

Reservatsektionen

Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl,
tlf. 75 27 20 88, fax 75 27 25 14

Vildtforvaltningsskolen, Kalø

Molsvej 34, 8410 Rønne, tlf. 86 37 28 50

Dansk Jagtforsikring A/S

Købmagergade 3, II, 1150 København K,
tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 23 31

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
tlf. 36 72 42 00

Formand: Kristian Raunkjær

Direktør: Marcell Thistrup

Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltnings- områder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under statsskovdistrikterne og varetages primært af vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne, vildtplantninger, dispensation til skadevoldende vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om jagt og vildt kan ske til de lokale statsskovdistrikter på disse adresser og telefonnumre:

Haderslev Statsskovdistrikt

Ulfshus, Christiansfeldvej 69, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 21 05

Vildtkonsulent Bent Junker-Hansen

Lindet Statsskovdistrikt

Lindetskovgård, Skovridervej 1, 6510 Gram,
tlf. 74 82 61 05

Vildtkonsulent Jeppe Ebdrup, Mandbjergvej 1,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 25 70

Aabenraa Statsskovdistrikt

Vesterlund, Skinderbro 31, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 31 82

Vildtkonsulent Klaus Sloth

Gråsten Statsskovdistrikt

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 14 64

Vildtkonsulent Leo Vindahl Olsen, Nygård,
Nørreskovvej 41, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 82 11

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Kapitel 4

Jagttrettens udøvelse

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet eller
- 3) medfører haglnedfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

Stk. 4. Miljøministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljøministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglgevær på ikke-klobærende vildt på og fra landarealer i rør- og sivbevoksninger skal egnet appporterende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljøministeren kan fastsætte regler →

om jagt på fisketerritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljøministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med udsætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en andens persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljøministeriets bekendtgørelse

nr. 39 af 21. januar 1994

om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v.

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lov nr. 269 af 6. maj 1993 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07
	og 01.10-31.12
Rå og lam	01.10-31.12
Mufflonvædder	01.09-31.01
Mufflonfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv	01.09-31.01
Husmår	01.09-31.01

3) Gnavere:

Hare	01.10-31.12
Vildkanin	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågåås	01.09-31.12
Blisgåås	01.09-31.12

Sædgås	01.09-31.12
Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Canadagås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand	01.09-31.12
<i>Ovenstående andefugle på fisketerritoriet</i>	
desuden	01.01-15.01
Taffeland	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand	01.10-31.01
Havlit	01.10-31.01
Ederfugl	01.10-31.01
<i>Ederfugl på fisketerritoriet uden for</i>	
<i>EF-fuglebeskyttelsesområderne</i>	
desuden	01.02-29.02
Sortand	01.10-31.01
Fløjlsand	01.10-31.01
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger	01.10-31.01
5) Hønsefugle:	
Agerhøne	16.09-30.11
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne	16.10-31.12
6) Vandhøns:	
Blishøne	01.09-31.01
7) Vadefugle:	
Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Enkeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-31.12
8) Mågefugle:	
Sildemåge	01.09-31.01
Sølvmåge	01.09-31.01
Svartbag	01.09-31.01
9) Duer:	
Ringdue	01.09-31.01

Tyrkerdue	01.10 31.12
-----------------	-------------

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for de vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

1) Den del af fisketerritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40':

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

2) Vestsjællands Amt:

Øen Sejerø:

Hare	01.11-31.12
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane	01.11-15.01
Fasanhøne	16.11-30.11

3) Storstrøms Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

Øen Fejø:

Hare	16.10-31.12
Fasanhane	16.10-30.11
Fasanhøne	16.10-31.10

Øen Femø:

Hare	01.11-31.12
Fasanhane	16.10-31.12
Fasanhøne	01.11-02.11
Agerhøne	ingen jagttid

Øen Nyord:

Hare	16.10-31.12
Agerhøne	16.10-31.10
Fasanhane	16.10-15.01
Fasanhøne	16.10-31.10

4) Bornholms Amt:

Ræv	ingen jagttid
-----------	---------------

5) Fyns Amt:

Stor skallesluger	ingen jagttid
Toppet skallesluger	ingen jagttid

Sydlangeland og Rudkøbing kommuner:

Då	ingen jagttid
----------	---------------

Tranekær kommune:

Då 01.01-31.01

Øen Lyø:

Råbuk, rå og lam 01.10-15.10

Øen Strynø:

Hare 1. og 2. lørdag i oktober
samt 1. og 2. lørdag i november

Fasanhane 1. og 2. lørdag i oktober,
1. og 2. lørdag i november
samt alle lørdage i december

Fasanhøne 1. og 2. lørdag i november

Øen Ærø:

Råbuk 16.06-30.06
og 01.10-07.10

Rå og lam 01.10-07.10

Hare 01.10-31.10

Fasanhøne 16.10-31.10

**Bogense kommune samt den del af fiske-
territoriet, der indgår i EF-fugle-
beskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:**

Blisgås ingen jagttid

6) Sønderjyllands Amt:

Stor skallesluger ingen jagttid

Toppet skallesluger ingen jagttid

Øen Als:

Råbuk 16.05-15.07
og 01.11-31.12

Rå og lam 01.11-31.12

Hare 01.11-31.12

Fasanhane 01.11-31.12

Fasanhøne 16.11-30.11

Halvøen Kegnæs:

Råbuk, rå og lam ingen jagttid

Øen Rømø:

Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid

Rå og lam 01.12-15.12

7) Ribe Amt:

Øen Mandø:

Råbuk ingen jagttid

Rå og lam ingen jagttid

Agerhøne ingen jagttid

8) Vejle Amt:

Øen Endelave:

Råbuk 08.10-15.10

Rå og lam ingen jagttid

Hare 01.10-08.10
og 16.12-31.12

9) Viborg Amt:

Den del af amtet, der ligger nord for

Limfjorden:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.12

Sædgås ingen jagttid

10) Nordjyllands Amt:

Den del af amtet, der ligger nord for

Limfjorden og vest for hovedvejen mellem

Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.12

Sædgås ingen jagttid

Den del af amtet, der ligger nord for

Limfjorden og øst for hovedvejen mellem

Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid

Sædgås ingen jagttid

Øen Læsø:

Agerhøne ingen jagttid

Kapitel 3

Andre bestemmelser

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder må dog jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang.

Stk 2. Gæs må kun jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til kl. 10.00.

■ § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.

■ § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

Stk. 2. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.

Stk. 3. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

■ § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage svømme- og vadefugle.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljøministeriet nærmere fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen eller hos Vildtforvaltningens lokale konsulenter.

I forbindelse med den nye jagtlovs ikrafttræden 1.4.94 er tillige indført en obligatorisk riffelprøve, som afvikles af Danmarks Jægerforbund. De prøvesagkyndige udpeges af jægerforbundet efter retningslinier, der fastsættes af Skov- og Naturstyrelsen.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljøministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås samme steder, som det er tilfældet med indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1997, fastlandet

Påskeferie	24. marts - 4. april
Sommerferie	19. juni - 1. august
Efterårsferie	13. oktober - 17. oktober
Juleferien	22. december - 2. januar 1998

Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage 1997, som er hverdage i Sydslesvig

27. marts	Skærtorsdag
25. april	Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1997, som er hverdage i Danmark

1. maj	Maj-festdag
3. oktober	Den tyske enheds dag

SYDBANK

VI FORSTÅR DET MESTE

Flagregler

Flaget hejses kl. 8.00 og nedhales ved solnedgang - på dage hvor solen står op efter kl. 8.00 dog først ved solopgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der et øjeblik, hvorefter det sænkes til halv.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør reparerer hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

Flagdage

- 1. januar - Nytårsdag
- 29. januar - Holmens Hæderstegn
- 2. februar - Kampen ved Mysunde 1864
- 10. februar - Afstemningen i Sønderjylland
- 11. februar - Stormen på København 1659
- 23. marts - Palmesøndag
- 27. marts - Skærtorsdag
- 28. marts - Dronning Ingrid
 - Langfredag
- 30. marts - Påskedag
- 31. marts - 2. påskedag
 - 2. april - Slaget på Reden 1801
 - 9. april - Danmarks Besættelse (halv stang til kl. 12.02)
 - 16. april - Dronning Margrethe II
 - 18. april - Slaget ved Dybbøl 1864
 - 25. april - St. Bededag
 - 29. april - Prinsesse Benedikte
 - 5. maj - Danmarks Befrielse 1945
 - 8. maj - Kr. Himmelfartsdag
 - 9. maj - Kampen ved Helgoland 1864
 - 18. maj - Pinsedag
 - 19. maj - 2. pinsedag
 - 26. maj - Kronprins Frederik
 - 5. juni - Grundlovsdag
 - Kampen ved Dybbøl 1848
 - 7. juni - Prins Joachim
 - 11. juni - Prins Henrik
 - 15. juni - Valdemarsdag
 - Genforeningsdag
 - 30. juni - Prinsesse Alexandra
 - 1. juli - Slaget i Køge Bugt 1677
 - 6. juli - Slaget ved Fredericia 1849
 - 25. juli - Slaget ved Isted 1850
 - 4. oktober - Stormen på Frederiksstad 1850
 - 25. december - Juledag
 - 26. december - 2. juledag

NOTATER

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjydske Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie ungdomsskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Endvidere kan der søges støtte til en videregående uddannelse ved højere læreanstalter.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

Bliv medlem af Sønderjydske Skoleforening. Årskontingent 40 kr. Livsvarigt medlemskab 200 kr.

Formand: Lisbet Skau, Skovgård, Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 74 50 72 21

Henvendelse rettes til foreningens kontor ved sekretæren

Jens Friis Styrk,
Catharinasvej 22, Visby, 6261 Bredebro.
Telefon og fax: 74 78 32 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

**SØNDERJYDSK
SKOLEFORENING UDGIVER
»SØNDERJYSK ALMANAK«.**

På Trykergaarden kan du få klaret hele den grafiske proces - lige fra idé til færdig tryksag - eller du kan benytte os i det omfang, du har brug for.

Vi kan gøre en masse for dig...

Tekst & Idé

Tegnestue

Sætteri

Scanning/Repro

Trykkeri

Bøger, hefter, foldere, plakater, firmapapirer m.m.

I Aabenraa ligger der et usædvanligt trykkeri...

Hos os får dine tryksager nyt liv!

**TRYKKER
GAARDEN**

♦♦♦ KOPI CENTRALEN
HJUMLEHAVEN · SKIBBROGADE 5

det grafiske hus

Besøg os eller ring:

tlf. 74 62 63 66

**Sønderjysk Almanak 1997
4. årgang**

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening ©